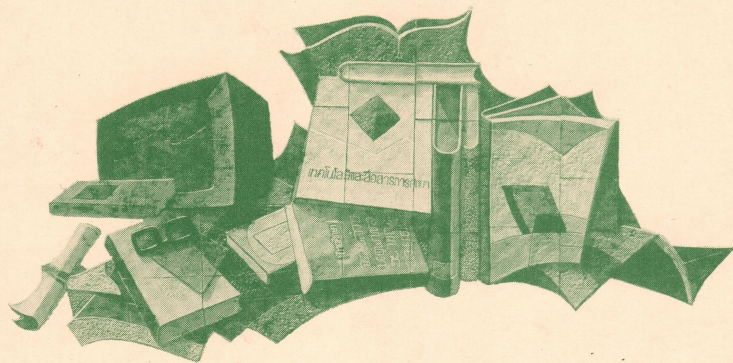

การศึกษาทางไกล

Distance Education

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน

คำนำ

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเลือกสรรหนังสือ เอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย หรือผลงานทางวิชาการอื่น ๆ ที่มีคุณค่ามาจัดพิมพ์เพื่อเป็นการอนุรักษ์ และเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป ผลงานเหล่านี้บางชิ้นอาจไม่มีคุณค่าในเชิงพาณิชย์ แต่มีคุณค่าทางวิชาการเป็นอย่างมาก หากไม่ได้มีการจัดพิมพ์และอนุรักษ์ไว้ อาจสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย นอกจากนี้แล้ว ยังเป็นการส่งเสริมการสร้างผลงานทางวิชาการที่มีคุณค่าให้กับวงการการศึกษาของชาติโดยส่วนรวมอีกด้วย สำนักพิมพ์ฯ จึงถือว่าเรื่องนี้เป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น และได้ตั้งเป้าหมายที่จะดำเนินการเลือกสรรเอกสารทางวิชาการที่มีคุณค่ามาจัดพิมพ์เผยแพร่ไว้เป็นประจำทุกปี สำหรับในปี ๒๕๒๙ ซึ่งเป็นปีแรกของการจัดตั้งสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชนี้ สำนักพิมพ์ฯ ได้พิจารณาเห็นว่าบทความทางวิชาการ บทสัมภาษณ์ คำบรรยายและคำอภิปราย เกี่ยวกับระบบการศึกษาทางไกลที่ ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน ได้เขียนหรือแสดงไว้ในที่ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เป็นเอกสารที่มีคุณค่า รวบรวมเนื้อหาสาระ แนวความคิด และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้วยระบบการศึกษาทางไกลไว้เป็นอย่างดี สามารถใช้เป็นแหล่งค้นคว้าและอ้างอิงได้ และยังไม่เคยมีผู้ใดได้เคยเขียน หรือจัดพิมพ์เป็นภาษาไทยในเรื่องนี้มาก่อน ประกอบกับ ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน ก็เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา ทั้งในรูปแบบทั่วไปและในรูปแบบของการศึกษาทางไกล ดังจะเห็นได้จากผลงานของท่านหลายชิ้นในอดีตที่ผ่านมา รวมทั้งผลงานการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชด้วย

ฉะนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าว สำนักพิมพ์ฯ จึงได้ขออนุญาตนำผลงานของท่านเกี่ยวกับการศึกษาทางไกลที่ปรากฏอยู่ในที่ต่าง ๆ มารวบรวมจัดพิมพ์เป็นเล่ม เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าต่อไป ซึ่งท่านก็ได้กรุณาอนุญาตให้นำมาจัดพิมพ์ และตรวจแก้ไขให้ด้วยความยินดี สำนักพิมพ์ฯ จึงขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ สำนักพิมพ์ฯ หวังว่าหนังสือ "การศึกษาทางไกล" จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับระบบการศึกษาทางไกล และต่อวงการการศึกษาของชาติเป็นอย่างดี

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

กรกฎาคม ๒๕๒๙

คำปรารภ

ในช่วงเวลาที่รับหน้าที่เป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา เป็นช่วงเวลาที่ข้าพเจ้าต้องทำตัวเป็นคน “ช่างพูด ช่างเขียน และช่างคิด” มากกว่าช่วงเวลาใด ๆ ในชีวิตการทำงานที่ผ่านมา พุทธิกรรมเช่นว่านี้ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากความจำเป็นของหน้าที่การงาน ทั้งนี้ เพราะภารกิจสำคัญประการหนึ่งของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี คือ การสื่อสารให้บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เข้าใจเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัยที่อธิการบดีผู้นั้นเป็นผู้บริหารสูงสุด ภารกิจดังกล่าวนี้ยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น สำหรับมหาวิทยาลัยที่ตั้งใหม่ใช้วิธีการแบบใหม่ และต้องอาศัยการร่วมใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการบริหารงานจึงขึ้นอยู่กับ การสื่อสารและการสื่อความกับบุคคลและหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยให้เกิดความเข้าใจ เห็นพ้อง เห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ ในช่วงที่ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งอธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชติดต่อกันมาอย่างเข้าปีที่ 8 พบว่า ภาระหน้าที่ทางด้านการพูดและการเขียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบการศึกษาทางไกลและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นภาระหนักและต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมักจะต้องพูดและเขียนในเรื่องที่ไม่มีแหล่งอ้างอิงนอกจากความคิด ความเชื่อ และประสบการณ์ส่วนตัวอยู่เสมอ ทำให้ต้องเป็นคน “ช่างคิด” ไปโดยปริยาย

ในระยะหลัง เมื่อมีบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ สนใจเรื่องการศึกษาทางไกลตามแนวที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชพัฒนาขึ้นอย่างกว้างขวางทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้มีคำขอเอกสารสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ประกอบกับ หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยเองก็ได้แสดงความต้องการที่จะประมวลแนวความคิด และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการศึกษาทางไกลและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่ข้าพเจ้าเคยแสดงออกในโอกาสต่าง ๆ จัดพิมพ์รวมไว้ในแหล่งเดียวกันเพื่อสะดวกแก่การใช้ประโยชน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชจึงได้มอบให้สำนักพิมพ์ของมหาวิทยาลัยจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นโดยขอให้ข้าพเจ้าช่วยรวบรวมและตรวจแก้เรื่องที่จะลงพิมพ์

การประมวลข้อคิดและข้อเขียนครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้คัดเลือกเฉพาะเรื่องที่ได้แสดงออกในช่วงที่เป็นอธิการบดี และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษาทางไกลและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชโดยเฉพาะ ทุกเรื่องได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่มาแล้วในหนังสือและวารสารต่าง ๆ ข้อคิดและข้อเขียนที่นำมาลงพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ จำแนกประเภทได้ดังนี้

1. บทความทางวิชาการ	8	เรื่อง
2. บทสัมภาษณ์	3	เรื่อง
3. คำบรรยายและอภิปราย	1	เรื่อง

ในการรวบรวมและตรวจแก้ข้อคิดและข้อเขียนดังกล่าวข้างต้น ข้าพเจ้าพยายามคงสาระไว้ตามเดิมให้มากที่สุด การปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำสำนวนจะกระทำเพียงเล็กน้อยเท่าที่จำเป็นเพื่อให้มีความถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้นเท่านั้น

ส่วนตัวของผลงานชิ้นนี้หากมีอยู่บ้าง ข้าพเจ้าขอมอบเป็นบรรณาการแด่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมา-
ธิราชที่เปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้ทำงานตามอุดมคติอย่างเต็มที่สมกับการเป็นมหาวิทยาลัยเปิดอย่างแท้จริง

อภริ

(ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ระบบการสอนทางไกล

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาด

โปรดอ่านหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์ ต่อไปนี้แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

หัวเรื่อง

1. ปรัชญาการศึกษาทางไกล
2. โครงสร้างด้านวิชาการ
3. วิธีการจัดการศึกษา

แนวคิด

1. สังคมปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ บุคคลทุกเพศทุกวัยจะดำรงตนอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอย่างไรในปัจจุบันได้อย่างดี มีความสุขและประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ
2. การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการดำรงชีวิต ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าปัจจัยสี่ซึ่งเป็นปัจจัยทางด้านวัตถุ การศึกษาจึงจำเป็นต้องสนองตอบต่อความต้องการของสังคมและบุคคลทุกเพศทุกวัย โดยจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนของผู้เยาว์และผู้ใหญ่
3. การศึกษาจะจัดให้สอดคล้องกับแนวคิดข้อ 1 และข้อ 2 ได้ก็ต่อเมื่อยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยผสมผสานการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งประยุกต์เอาเทคโนโลยีทางด้านสื่อสารมวลชนสมัยใหม่มาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ
4. การศึกษาระบบเปิดที่ใช้ระบบการสอนทางไกล เป็นวิธีการจัดการศึกษาแบบหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยประยุกต์เอาเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ประโยชน์ ตามหลักการศึกษาดำเนินชีวิต

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาเรื่องที่ 1 - 3 แล้ว ผู้อ่านสามารถ

1. อธิบายสาระสำคัญของปรัชญาการศึกษาระบบเปิดและการศึกษาทางไกลได้ถูกต้อง
2. ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตได้ถูกต้อง
3. ระบุหลักการที่ใช้ในการกำหนดลักษณะโครงสร้างของหลักสูตรเพื่อการสอนทางไกลได้ถูกต้อง
4. ประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างของหลักสูตรมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้ถูกต้อง
5. ประยุกต์หลักและวิธีการสอนทางไกลไปปฏิบัติได้ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องได้ถูกต้อง

เรื่องที่ 1

ปรัชญาการศึกษาทางไกล

ในอดีตที่ผ่านมา เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างขนานใหญ่ ก็มักจะยกเอาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี หรือแม้แต่อิทธิพลทางการเมืองมาเป็นสาเหตุ จริงอยู่สิ่งดังกล่าวนี้อาจเป็นแรงกระตุ้นหรือเป็นตัวการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา แต่ถ้าพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วจะพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดและเป็นพื้นฐานสำคัญของการนำเอาวิธีการใหม่ๆ มาใช้ทางการศึกษาก็คือ “ปัจจัยทางด้านแนวความคิด” ที่ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษายึดถือเป็นหลัก

แนวความคิดที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษามากที่สุดแนวความคิดหนึ่งในยุคปัจจุบันคือ แนวความคิดเรื่อง “การศึกษาตลอดชีวิต” ซึ่งถือว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการดำรงชีวิต นอกเหนือจากปัจจัยสี่ซึ่งเป็นปัจจัยทางวัตถุ การศึกษาเป็นกระบวนการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนตั้งแต่เกิดจนตาย การศึกษาตามแนวความคิดนี้จะตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและบุคคลทุกเพศทุกวัย โดยจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เยาว์และผู้ใหญ่ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน แนวความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตในทศวรรษที่ผ่านมา ได้กลายเป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาในประเทศต่างๆ ทั่วโลก องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้ทำการรณรงค์ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ประเทศสมาชิกยึดแนวความคิดนี้เป็นหลักในการจัดการศึกษา เอกสารทางวิชาการที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง คือ หนังสือ Learning to be ซึ่งยูเนสโกสนับสนุนให้มีการแปลเป็นภาษาต่างๆ ฉบับภาษาไทยซึ่งกระทรวงศึกษาธิการจัดแปลและพิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2518 ชื่อว่า “การศึกษาเพื่อชีวิต” สำระสำคัญของหนังสือเล่มนี้ก็คือ การเผยแพร่แนวความคิดและหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต หรือ Lifelong Education เป็นประเด็นสำคัญ ความพยายามของยูเนสโกเกี่ยวกับเรื่องนี้มิได้หยุดอยู่เพียงการตีพิมพ์เผยแพร่ Learning to be เท่านั้น ในเอกสารฉบับหลังๆ เช่น หนังสือที่ชื่อว่า “คิดไปข้างหน้า” (Thinking Ahead) ซึ่งยูเนสโกจัดพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2520 ก็ได้เน้นเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตไว้เป็นพิเศษในบทที่ว่าด้วยการศึกษาอีกด้วย

สำหรับประเทศไทยเรา คำว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” ดูออกจะเป็นคำกล่าวที่ติดปากในวงการศึกษาคิดใครไม่เอ่ยถึงคำนี้ก็เรียกได้ว่าเป็นคนล้าสมัย หรือพ้นสมัย ในระยะที่มีการปฏิรูปการศึกษาจะเป็นความบังเอิญหรือตั้งใจก็ไม่อาจทราบได้ แนวความคิดของการปฏิรูปการศึกษาก็เกาะเกี่ยวอยู่กับ “การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม” ซึ่งมีลักษณะคล้ายตามแนวความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตอยู่ไม่น้อย แม้ในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบันก็ยังยืนยันหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวนโยบายในการจัดการศึกษาเช่นกัน

แนวความคิดเรื่อง “การศึกษาตลอดชีวิต” หากพิจารณาในแง่สังคม ก็เป็นที่ยอมรับกันว่า สังคมปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ หมายความว่าคนที่บุคคลจะดำรงตนอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอย่างในปัจจุบันได้อย่างดี มีความสุข และประสบความสำเร็จ บุคคลจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ให้

ทันสมัยอยู่เสมอ วิทยาการก้าวหน้าเป็นปัจจัยเกื้อกูลการดำเนินชีวิต สมาชิกของสังคมที่ใฝ่ความก้าวหน้า จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เทคโนโลยีสมัยใหม่กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในอันที่จะเกื้อกูลกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต ยุคนี้จึงเป็นยุคของการผสมผสานระหว่างสังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งเทคโนโลยีควบคู่กันไป สถาบันทางสังคมต่าง ๆ นอกเหนือจากสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่ให้การศึกษาแก่เยาวชนในวัยเรียนต่าง ๆ ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการให้การศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ แก่ผู้เยาว์และผู้ใหญ่ บ้าน วัด หน่วยงานของรัฐและเอกชนอีกหลายประเภท รวมทั้งสถาบันสื่อมวลชนได้รับการกระตุ้นให้มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพของประชากรมากยิ่งขึ้น

ผลของการยึดแนวความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตเป็นหลักในการจัดการศึกษา นอกเหนือจากการก่อให้เกิดการขยายขอบเขตและแนวการจัดการศึกษาแล้ว ยังก่อให้เกิดวิธีการใหม่ทางการศึกษาอีกหลายอย่างที่สำคัญ คือ การจัดการศึกษาระบบเปิด (Open Education) ที่ใช้การศึกษาทางไกล (Distance Education) ซึ่งกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

โดยทั่วไปแล้วการจัดการศึกษาในระบบที่เราคุ้นเคยกันมามากจะมีลักษณะเป็น “การศึกษาจำกัดวง” โดยมีการจำกัดอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. **จำกัดการรับนักเรียน นักศึกษา** กล่าวคือ มีการรับผู้เรียนเข้าศึกษาจำกัดจำนวนเท่าที่จะมีที่นั่งศึกษาหรือมีขนาดความพอดีกับจำนวนครู อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้เพราะผู้เรียนจะต้องเดินทางมาเรียน ณ สถานที่ที่กำหนด เมื่อมีความจำเป็นต้องจำกัดจำนวน สถานศึกษาประเภทนี้ก็มักจะต้องหาวิธีการสอบคัดเลือกเพื่อให้ได้นักศึกษาที่มีคุณภาพตามจำนวนที่จะรับได้ ทำให้เกิดภาวะการจำกัดโอกาสและอาจมีผลกระทบต่อความเสมอภาคทางด้านโอกาสทางการศึกษา หากวิธีการที่ใช้คัดเลือกไม่ถูกต้องเหมาะสม

2. **ความจำกัดทางด้านโครงสร้าง** กล่าวคือ กระบวนการและโครงสร้างของการจัดการศึกษาในระบบนี้มักจะวางไว้เป็นการตายตัว ไม่สู้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมความต้องการและการแสดงออกเป็นรายบุคคล มีความยืดหยุ่นและความคล่องตัวในกระบวนการจัดการศึกษาน้อย

3. **ความจำกัดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้** กล่าวคือ การเรียนการสอนมักจะจำกัดอยู่ในชั้นเรียน หรือห้องบรรยายเป็นหลัก บรรยากาศการเรียนรู้จึงมักจะจำกัดวงอยู่ภายในสถานศึกษา โดยถือความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนผู้สอนในสภาพแวดล้อมของชั้นเรียนเป็นประการสำคัญ

ในทางตรงกันข้าม การศึกษาระบบเปิดแบบการศึกษาทางไกลถือได้ว่าเป็น “การศึกษาขยายวง” โดยมุ่งขยายโอกาสแก่ผู้เรียนอย่างกว้างขวางทั่วถึงและเป็นธรรม ลดภาวะความจำกัดทั้งด้านกระบวนการ โครงสร้าง และสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ แทนที่จะใช้สถานศึกษา ชั้นเรียนและอาจารย์ เป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน การศึกษาระบบเปิดเน้นการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ อันเป็นผลจากการประยุกต์วิทยาการก้าวหน้าที่รู้จักกันในนามของเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนเรียนได้เองให้มากที่สุดโดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติ ปัจจัยสำคัญของการจัดการศึกษาระบบเปิดไม่ว่าจะเป็นการศึกษาระดับใด คือ “สื่อการสอน” อันเป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีทางการศึกษา

ในอดีตที่ผ่านมา ได้มีการทดลองจัดการศึกษาระบบเปิดโดยอาศัยสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ทั้งสื่อเฉพาะอย่าง และสื่อผสม ที่รู้จักกันแพร่หลายมาก่อนสื่ออื่น ๆ ก็คือ การสอนทางไปรษณีย์ (Correspondence) อาศัยการส่งเอกสารคำสอนไปถึงผู้เรียนทางไปรษณีย์เป็นหลัก โดยมีความเชื่อว่าเอกสารสิ่งพิมพ์เป็นสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ ถ้าเขียนหรือเรียบเรียงให้ดี ใช้เทคนิควิธีการที่ถูกต้อง ผู้เรียนจะเรียนได้ด้วยตนเองโดยต้องการความช่วยเหลือจากผู้สอนน้อยที่สุด หรืออาจจะไม่จำเป็นต้องพบกับผู้สอนเลย การสอนทางไปรษณีย์จึงเป็นสื่อสำคัญที่ช่วยขยายวงการศึกษาออกไปกว้างขวาง เป็นการขยายพรมแดนแห่งการเรียนรู้ให้กว้างไกล ทลายกำแพงที่ขวางกั้นการเรียนรู้เพื่อก้าวไปสู่การศึกษาระบบเปิดที่ขยายวงไปสู่ผู้เรียนได้กว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้น

เมื่อเกิดสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงขึ้น ก็ได้มีการประยุกต์เอาวิทยุกระจายเสียงมาใช้ในการศึกษา นอกจากใช้ประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียนตามปกติแล้ว ยังมีการใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อการสอนในระบบเปิดโดยเฉพาะด้วย เกิดมีโรงเรียน หรือสถานศึกษาทางอากาศขึ้น ซึ่งมีการจัดทำบทเรียนทางวิทยุกระจายเสียงสำหรับการเรียนอยู่ที่บ้าน บางแห่งก็ใช้ประกอบกับการสอนทางไปรษณีย์ บางแห่งก็ใช้แต่เพียงสื่อทางวิทยุกระจายเสียงอย่างเดียว พัฒนาการสำคัญทางด้านสื่อการสอนเกิดขึ้นเมื่อมีการนำเอาวิทยุโทรทัศน์มาใช้ประโยชน์ทางการศึกษา ซึ่งถือกันว่าเป็นสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพสูง เพราะมีทั้งภาพและเสียง และในสมัยต่อมามีสีสันทันทีมากกว่าขาวดำด้วยยิ่งทำให้เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพทางการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น ในหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น เยอรมัน ถึงกับมีโครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยโทรทัศน์ เป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อการสอนหลัก

เท่าที่ได้มีการวิจัยค้นคว้าทางด้านประสิทธิภาพของสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทย และในต่างประเทศ พบว่า สื่อแต่ละประเภทต่างก็มีจุดดีและจุดด้อย จะใช้สื่อประเภทใดประเภทหนึ่งเพียงอย่างเดียวย่อมไม่บังเกิดประสิทธิภาพโดยสมบูรณ์ การใช้ชั้นเรียนเป็นสื่อการสอนโดยมีการพบปะระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเป็นประจำ เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดแต่ทำได้จำกัด และอาจจะไม่เหมาะกับคนในบางช่วงอายุ เอกสารสิ่งพิมพ์แม้จะมีสีเป็นของใหม่แต่ก็ยังสามารถใช้เป็นสื่อหลักได้อยู่ โดยเฉพาะผู้เรียนที่อ่านออกเขียนได้ สื่อประเภทวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์อาจสร้างความสนใจผู้เรียนได้ดี แต่ก็ เป็นสื่อที่ผู้เรียนต้องพึ่งพาความสนใจที่รายการสูง และต้องติดตามให้ทัน มิฉะนั้นบทเรียนก็จะผ่านไป นอกเสียจากจะมีการอัดรายการไว้ จึงจะสามารถนำมาทบทวนตามความช้าเร็วของการเรียนรู้ของแต่ละคนได้ และถ้าจะทำเช่นนั้นก็อาจมีค่าใช้จ่ายสูง ในการจัดการศึกษาระบบเปิดในปัจจุบันจึงหันมาเน้นการใช้ “สื่อประสม” แทนที่จะใช้สื่อเฉพาะอย่าง อย่างหนึ่งอย่างใดแต่เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ ได้มีการประยุกต์เอาสื่อทางด้านไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และการสอนเสริมมาจัดเป็นระบบสื่อประสม โดยถือสื่อใดสื่อหนึ่งเป็นสื่อแกนกลาง และใช้สื่ออื่น ๆ เป็นสื่อประกอบ ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนการสอนน่าสนใจและมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า “สื่อประสม” ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพของการศึกษาทางไกลเป็นอเนกประการ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีทางการศึกษาในรูปของสื่อประสมได้ก่อให้เกิดการศึกษาระบบเปิดที่ใช้วิธี “การเรียนการสอนทางไกล” (Distance Learning) ซึ่งหมายถึงระบบการเรียนการสอนที่ไม่มีชั้นเรียน แต่อาศัยสื่อประสมอันได้แก่ สื่อทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และการสอนเสริม รวมทั้ง

ศูนย์บริการการศึกษาเป็นหลัก โดยมุ่งให้ผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเองอยู่กับบ้าน ไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติ วิธีการเรียนการสอนทางไกล หรือ “โทรศึกษา” นี้ ได้ทดลองทำกันอยู่หลายประเทศ ส่วนใหญ่ใช้กับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยซึ่งมีทั้งใช้เป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยธรรมดา และจัดให้มีมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาแบบการสอนทางไกลขึ้นมาเป็นการเฉพาะ ต้นแบบของมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการสอนทางไกลได้ผลดี คือมหาวิทยาลัยเปิด (Open University) ของประเทศอังกฤษ จัดเป็นมหาวิทยาลัยการศึกษาผู้ใหญ่ที่แท้จริง เพราะรับผู้ที่มีอายุ 21 ปีขึ้นไปเข้าศึกษาเท่านั้น จากผลสำเร็จของมหาวิทยาลัยเปิดของอังกฤษ ทำให้อีกหลายประเทศจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดขึ้นในทำนองเดียวกัน เช่น มหาวิทยาลัยสำหรับทุกคน (Everyman University) ในประเทศอิสราเอล มหาวิทยาลัยเปิดในประเทศปากีสถาน มหาวิทยาลัยทางอากาศในประเทศญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยเปิดในประเทศศรีลังกา และมหาวิทยาลัยวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศจีน เป็นต้น ส่วนระบบการสอนทางไกลที่จัดเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยธรรมดา ทำกันมากในประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ส่วนใหญ่จัดเป็นการศึกษาภายนอกหรือสมทบ (Extramural Studies) ใช้การสอนทางไปรษณีย์เป็นหลัก

ในประเทศไทยเราได้มีความสนใจเรื่องการศึกษาาระบบเปิดติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาระบบเปิดในระดับมหาวิทยาลัย เริ่มตั้งแต่การมีมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาแห่งแรกคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ 50 ปีเศษมาแล้ว การเปิดมหาวิทยาลัยตลาดวิชาแห่งใหม่ คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อ 15 ปีที่แล้ว พัฒนาการล่าสุดก็คือการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เมื่อปี พ.ศ. 2521 ซึ่งจัดเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแบบการเรียนการสอนทางไกลที่แท้จริง

กิจกรรม 1

โปรดหยุดคิดทบทวนตรงนี้ และแสวงหาคำตอบของคำถามต่อไปนี้

1. การศึกษาระบบเปิดคืออะไร ?
2. มหาวิทยาลัยเปิดแบบตลาดวิชา มีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างจากมหาวิทยาลัยเปิดแบบการสอนทางไกลในแง่ใดบ้าง ?
3. การสอนทางไกลคืออะไร ?
4. ระบบการสอนทางไกลที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชใช้อยู่มีลักษณะอย่างไร ?

แนวตอบ

ข้อ (1) การศึกษาระบบเปิด คือ การศึกษา “ขยายาง” ที่มุ่งเปิดโอกาสให้แก่ผู้เรียนโดย *การขยายโอกาส* ทางการศึกษาไปสู่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และ *กระจายโอกาส* ทางการศึกษาให้กว้างขวางทั่วถึงทุกท้องถิ่น เป็นระบบที่ช่วยให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษาในลักษณะ “ใครใคร่เรียน เรียน” และอยู่ที่ไหนก็เรียนได้ เพราะเป็นการศึกษาถึงบ้านและบริการถึงตัวนักศึกษา

ข้อ (2) มหาวิทยาลัยเปิดแบบตลาดวิชา กับ มหาวิทยาลัยเปิดแบบการสอนทางไกล มีลักษณะที่ *เหมือน* และ *แตกต่าง* กันในเรื่องต่อไปนี้ คือ

- 2.1 มหาวิทยาลัยทั้งสองแบบ *เหมือนกัน* ในแง่ที่ใช้นโยบายไม่จำกัดการรับนักศึกษา (Open Admis-

sion) กล่าวคือ รับนักศึกษาไม่จำกัดจำนวนและไม่มีการสอบคัดเลือก
 2.2 มหาวิทยาลัยทั้งสองแบบ *ต่างกันในแง่ของวิธีการจัดการศึกษา* กล่าวคือ

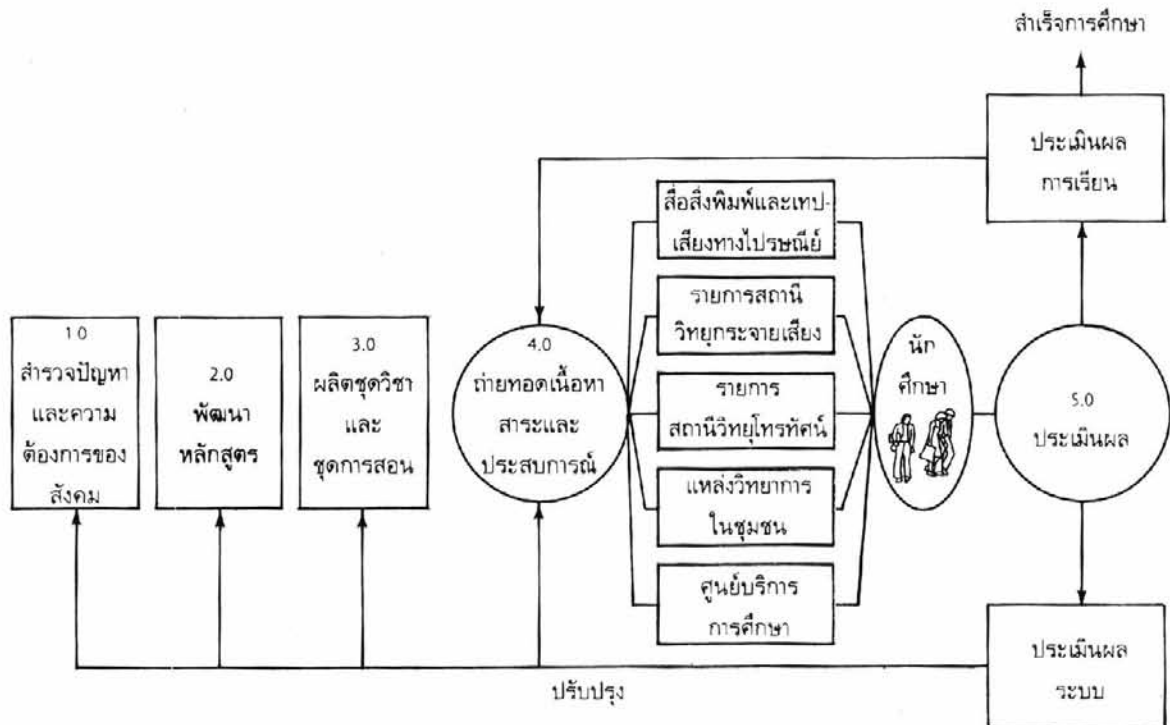
มหาวิทยาลัยเปิดแบบตลาดวิชา มีการบรรยายโดยใช้ชั้นเรียนเป็นหลัก ใช้สื่อการสอนอื่น เช่น วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ประกอบ ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังต้องมารับการสอน ณ มหาวิทยาลัย หรือสถานที่ที่มหาวิทยาลัยกำหนด

มหาวิทยาลัยเปิดแบบการสอนทางไกล ใช้วิธีการสอนผ่านสื่อประสม ซึ่งได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ เทปเสียง วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม และศูนย์บริการการศึกษา เพื่อให้ให้นักศึกษา เรียนได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติเป็นวิธีการให้บริการการศึกษาแบบถึงตัวหรือ ใกล้เคียงตัวนักศึกษาที่เรียกว่า “ส่งให้ถึงบ้าน”

ข้อ (3) การสอนทางไกล คือ การสอนที่ผู้เรียนผู้สอนอยู่ไกลกัน แต่สามารถมีกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน ได้โดยอาศัยสื่อประสมเป็นสื่อการสอนโดยผู้เรียนผู้สอนมีโอกาสพบกันอยู่บ้าง ณ ศูนย์บริการการศึกษาเท่าที่จำเป็น การ เรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากสื่อประสมที่ผู้เรียนใช้เรียนด้วยตนเองในเวลาและสถานที่ที่สะดวก

ข้อ (4) ระบบการสอนทางไกลที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชใช้อยู่เป็นระบบสื่อประสม โดยอาศัยสื่อสิ่งพิมพ์ ในรูปของเอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ และเทปเสียงที่ส่งให้นักศึกษาทางไปรษณีย์เป็นสื่อแกนกลาง มีรายการวิทยุ- กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม ณ ศูนย์บริการการศึกษาทุกจังหวัด และการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการใน ชุมชนที่มหาวิทยาลัยจัดให้เป็นสื่อประกอบตั้งในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงแบบจำลองระบบการสอนทางไกลมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เรื่องที่ 2

โครงสร้างด้านวิชาการ

การจัดโครงสร้างด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยเปิดแบบการสอนทางไกล ยึดหลักบูรณาการวิชา (Integration) เป็นพื้นฐานสำคัญ กล่าวคือ มุ่งผสมผสานวิชาการให้เป็นกลุ่มและหมวดหมู่ที่เอื้อต่อการที่ผู้เรียนสามารถประมวลและประยุกต์ความรู้ไปใช้ได้และง่ายต่อการที่จะศึกษาด้วยตนเอง บูรณาการวิชาจึงจัดในลักษณะสหและพหุวิทยาการ (Inter and Multi-Disciplinary) เป็นสำคัญ นอกจากนี้การพัฒนาสาขาวิชาที่เปิดสอนยังจัดทำในแนวของการพัฒนาวิชาชีพ (Career and Professional Development) มากกว่าตามแนวสายวิชาการ (Discipline)

ด้วยหลักการดังกล่าวข้างต้น โครงสร้างทางวิชาการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชจึงจัดในรูปแบบของ “สาขาวิชา” ตามสายวิชาชีพ ซึ่งในปัจจุบันได้รับอนุมัติให้เปิดสอนได้ 10 สาขาวิชาคือ

1. สาขาวิชาศิลปศาสตร์ เปิดสอนวิชาพื้นฐานทั่วไปตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรระดับปริญญาตรีของทบวงมหาวิทยาลัย ได้แก่ ภาษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ รวมทั้งวิชาในกลุ่มดังกล่าวเป็นบริการแก่สาขาวิชาอื่นและบุคคลทั่วไป
2. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เปิดสอน 3 แขนงวิชาเอกแก่บุคลากรประจำการ คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และบริหารการศึกษาศาสตร์
3. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ เปิดสอน 3 แขนงวิชา คือ การจัดการงานก่อสร้าง บริหารธุรกิจ และบริหารรัฐกิจ (รัฐประศาสนศาสตร์)
4. สาขาวิชานิติศาสตร์ เปิดสอนแขนงวิชานิติศาสตร์
5. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ เปิดสอนแขนงวิชาเศรษฐศาสตร์
6. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ เปิดสอน 2 แขนงวิชา คือ การพัฒนาเด็กและครอบครัว และโภชนาการชุมชน
7. สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ เปิดสอน 2 แขนงวิชา คือ สาธารณสุขศาสตร์ และพยาบาลศาสตร์
8. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ เปิดสอน 2 แขนงวิชา คือ การส่งเสริมการเกษตร และการสหกรณ์
9. สาขาวิชารัฐศาสตร์ เปิดสอน 2 แขนงวิชา คือ ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์ และความสัมพันธระหว่างประเทศและการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ
10. สาขาวิชานิติศาสตร์ เปิดสอนแขนงวิชานิติศาสตร์ทางด้าน การหนังสือพิมพ์ การภาพยนตร์ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การวิทยุกระจายเสียงและการวิทยุโทรทัศน์

เพื่อให้สอดคล้องกับหลักบูรณาการวิชาดังกล่าวมาแล้ว องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรจึงแบ่งออกเป็น “ชุดวิชา” (Block System) ชุดวิชาหนึ่ง ๆ มีค่าไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิตทวิภาค หลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี จะมี 22 - 24 ชุดวิชา (132 - 144 หน่วยกิต) การที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชกำหนดชุดวิชาเป็นมาตรฐานเดียว คือ ประมาณ 6 หน่วยกิต โดยไม่แตกเป็นรายวิชาย่อยหรือใหญ่กว่านี้ อาศัยหลักการสำคัญ 2 ด้าน คือ

1. ด้านวิชาการ การกำหนดชุดวิชาให้มีปริมาณดังกล่าวเอื้อต่อบูรณาการวิชา กล่าวคือ ช่วยให้การผสมผสานเนื้อหาสาระทางวิชาการในรูปของสหวิทยาการ และพหุวิทยาการเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าการจัดรายการวิทยาย่อย ในแง่ของการเรียนรู้เหมาะสำหรับการเรียนการสอนทางไกล เนื่องจากผู้เรียนสามารถทุ่มเทความสนใจ (Concentration) ในการเรียนโดยไม่กระจัดกระจายเพราะไม่ต้องเรียนหลายรายวิชาพร้อม ๆ กัน ตัวอย่างเช่น ถ้าเรียนในมหาวิทยาลัยที่ใช้ระบบหน่วยกิตแต่ละภาคการศึกษา นักศึกษาจะต้องลงทะเบียนเรียนไม่น้อยกว่า 18 หน่วยกิต จึงจะสำเร็จการศึกษาได้ใน 4 ปี ถ้ารายวิชาละ 2-3 หน่วยกิต จะต้องเรียนถึง 6-9 รายวิชา ในขณะที่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเรียนภาคการศึกษาละ 3 ชุดวิชา ก็จะมีค่าเท่ากัน การจัดเป็นชุดวิชาทำให้การควบคุมดูแลมาตรฐานและคุณภาพของการเรียนการสอนทำได้ทั่วถึงและรัดกุมขึ้น เพราะการพัฒนาชุดวิชาต้องจัดทำเป็นทีมโดยกลุ่มผลิตชุดวิชา มาตรฐานทางวิชาการจึงอยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มคณาจารย์มากกว่าจะขึ้นอยู่กับอาจารย์แต่ละคน นอกจากนี้การจัดเป็นชุดวิชายังเอื้อต่อการจัดสื่อประกอบทางด้านวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อโสตทัศน์อื่น และการสอนเสริม โดยเฉพาะเมื่อมีเวลาจำกัดสามารถจัดรายการที่น่าสนใจและสัมพันธ์กับชุดวิชาได้ดีกว่าการแตกเป็นรายวิทยาย่อย ผลดีทางด้านการจัดระบบชุดวิชาเมื่อพิจารณาด้านวิชาการสรุปได้เป็นอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- 1.1 เอื้อต่อบูรณาการวิชา
- 1.2 เอื้อต่อการเรียนรู้ตามระบบการสอนทางไกลซึ่งมุ่งให้เรียนได้ด้วยตนเองให้มากที่สุด
- 1.3 ควบคุมดูแลคุณภาพมาตรฐานได้ดีขึ้น
- 1.4 เอื้อต่อการใช้สื่อประสมตามระบบการสอนทางไกล

2. ด้านบริหาร การใช้ระบบ "ชุดวิชา" ลดความซับซ้อนและความยุ่งยากด้านบริหาร ทำให้ประหยัดและมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การควบคุมภาระการเรียนทำได้ง่ายเพราะนักศึกษาจะเรียนได้ 1-3 ชุดวิชาเท่านั้น สะดวกต่อการลงทะเบียนเรียน การจัดสอนและการจัดสอบ ทำให้สามารถลงทะเบียนเรียนได้ทางไปรษณีย์ และจัดสอบได้ทุกจังหวัดทั่วประเทศ นอกจากนี้ ระบบชุดวิชายังช่วยให้หลีกเลี่ยง "ระบบการผูกขาดทางวิชาการ" ที่อาจารย์คนใดคนหนึ่งจะเป็นเจ้าของวิชาเพราะชุดวิชาที่มีปริมาณเนื้อหาสาระและกิจกรรมทางวิชาการเกินกว่าที่อาจารย์จะทำได้ตามลำพังคนเดียว เอื้ออำนวยให้เกิด *บูรณาการในการทำงาน* กล่าวคือระบบบังคับให้ต้องทำงานเป็นทีมในลักษณะของกลุ่มผลิตชุดวิชา ซึ่งมีทั้งนักวิชาการด้านเนื้อหา นักเทคโนโลยีการศึกษา และนักวัดผล รับผิดชอบผลิตชุดวิชาร่วมกันตั้งแต่ต้น เกิด *บูรณาการทางสื่อการสอน* ด้วยที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งก็คือ ทำให้ระบบการเรียนการสอนเป็นระบบเปิดเต็มที่ในแง่ของการเปิดประตูให้ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วมได้กว้างขวาง เป็นการใช้ความเป็นเลิศที่มีอยู่ในสังคมไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ผลจากการทำงานเป็นทีมทางวิชาการช่วยให้เกิดการดำเนินงานเป็นทีมทางด้านบริหารเกิดขึ้นได้ และเป็นผลดีต่อการบริหารงานเป็นอย่างยิ่ง

กิจกรรม 2

โปรดประมวลสรุปสาระสำคัญของโครงสร้างด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยเน้นส่วนที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในประเทศไทย

แนวตอบ

สาระสำคัญของโครงสร้างด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในส่วนที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่นในประเทศไทย ได้แก่

1. ไม่มีคณะวิชาและภาควิชา แต่จัดในรูปสาขาวิชาซึ่งรวมภาควิชาและคณะวิชาเข้าด้วยกันเป็นระดับเดียว
2. ไม่ใช้ระบบหน่วยกิต แต่ใช้ระบบชุดวิชา
3. ยึดหลักบูรณาการวิชาในการสร้างหลักสูตรและชุดวิชา

เรื่องที่ 3**วิธีการจัดการศึกษา**

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ใช้ระบบการสอนทางไกลโดยอาศัยสื่อประสม เพื่อให้ผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติ กิจกรรมการเรียนการสอนแบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดังนี้

กิจกรรม	วิธีการ
1. การสมัครเป็นนักศึกษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ขอซื้อใบสมัครทางไปรษณีย์ หรือสถานที่ที่กำหนดทั่วประเทศ 2. ส่งใบสมัครทางไปรษณีย์ 3. ตรวจสอบหลักฐานแล้วตอบรับทางไปรษณีย์
2. การลงทะเบียนเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทางไปรษณีย์
3. การเรียนการสอน	<ol style="list-style-type: none"> 1. เรียนด้วยตนเองจากสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งได้แก่ เอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ และเทปเสียงที่ส่งให้ถึงบ้านทางไปรษณีย์ ซึ่งมี 15 หน่วย หน่วยละ 1 สัปดาห์ ใช้เวลาศึกษาหน่วยละประมาณ 12 - 18 ชั่วโมง 2. ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงสัปดาห์ละ 1 รายการ ยาว 20 นาที จำนวน 15 - 17 รายการต่อชุดวิชา 3. ชมรายการวิทยุโทรทัศน์เดือนละ 1 - 2 รายการ รายการละ 30 นาที จำนวน 5 - 7 รายการต่อชุดวิชา

กิจกรรม	วิธีการ
4. การสอบไล่	4. เข้ารับการสอนเสริม ณ ศูนย์บริการการศึกษา ประจำจังหวัดในจังหวัดอื่นเป็นถิ่นที่อยู่ของนักศึกษา 10 - 15 ชั่วโมงต่อชุดวิชา ต่อภาคการศึกษา 5. ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากมุม มสธ. ในห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัดหรือแหล่งวิทยาการอื่น 6. ฝึกปฏิบัติงานในศูนย์เฉพาะกิจ 1. เปิดสนามสอบ ณ ศูนย์บริการการศึกษาทุกจังหวัดทั่วประเทศ (ตั้งอยู่ ณ มหาวิทยาลัย วิทยาลัยครูและโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัด) 2. ถ้าสอบไล่ประจำภาคไม่ผ่าน ให้โอกาสสอบซ่อมตามเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนดภายในภาคการศึกษาถัดไป ณ สนามสอบทั่วประเทศเช่นเดิม

วิธีการจัดการศึกษาแบบการสอนทางไกลนี้ เป็นวิธีการจัดแบบประหยัดโดยมุ่งให้บริการอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่แล้วในสังคมให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในส่วนตัวนักศึกษาเองก็สามารถเรียนได้ที่บ้าน ประหยัดค่าใช้จ่ายและไม่ต้องแยกชีวิตการเรียนกับชีวิตการงาน จึงเป็นวิธีการจัดการศึกษาที่ช่วยเพิ่มพูนคุณภาพของชีวิตและการงานได้ตามหลักของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งเป็นปณิธานของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

นักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกคนจะต้องผ่านการทำกิจกรรมในกระบวนการเรียนการสอนทางไกลดังกล่าวข้างต้นอย่างครบถ้วน การจะสำเร็จการศึกษาเพื่อรับปริญญา หรือประกาศนียบัตร นักศึกษาจะต้องสอบไล่ได้ชุดวิชาต่างๆ ครบตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยจะต้องผ่านการประเมินผลรวบยอดก่อนจบด้วย ระบบการวัดผลใช้ระบบอิงเกณฑ์ กล่าวคือ นักศึกษาจะต้องสอบไล่ได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 จึงจะถือว่าสอบผ่านชุดวิชานั้นๆ ด้วยกระบวนการนี้และกลไกเช่นนี้มหาวิทยาลัยจึงมีความเชื่อมั่นว่า การจัดการศึกษาทางไกลสามารถจะจัดให้มีคุณภาพและมาตรฐานทัดเทียมกับมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปได้

กิจกรรม 3

โปรดคำนวณเวลาที่นักศึกษาต้องใช้ในการเรียนด้วยระบบทางไกล ถ้าเรียน 1 ชุดวิชาตามมาตรฐานที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชกำหนด โดยเปรียบเทียบกับเวลาที่ต้องใช้ในระบบหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยอื่น

แนวตอบ

1. ในระบบการสอนทางไกล 1 ชุดวิชาทวิภาค เรียนจาก

1.1 สื่อสิ่งพิมพ์สัปดาห์ละ	15 ชั่วโมง	เป็นเวลา 16 สัปดาห์	= 240 ชั่วโมง/ภาค
1.2 สื่อวิทยุกระจายเสียง	20 นาที	15 รายการ	= 5 ชั่วโมง
1.3 สื่อวิทยุโทรทัศน์	30 นาที	6 รายการ	= 3 ชั่วโมง
1.4 สื่อเทปเสียง	60 นาที	3-10 ดับ	= 7 ชั่วโมง
1.5 การสอนเสริม	3-5 ชั่วโมง	3-5 ครั้ง	= 15 ชั่วโมง
		รวม	270 ชั่วโมง/ภาค

2. ในระบบหน่วยกิต ระบบปิด 8 หน่วยกิตทวิภาค เรียนจาก

2.1 การเข้าฟังการบรรยาย	6 ชั่วโมง	15 สัปดาห์	= 90 ชั่วโมง
2.2 ทำการบ้านและเรียนเพิ่มเติม	12 ชั่วโมง	15 สัปดาห์	= 180 ชั่วโมง
ตามลำพัง (2 เท่าของการฟังการบรรยาย)			

รวม 270 ชั่วโมง/ภาค

จะเห็นได้ว่า ทั้ง 2 ระบบ นักศึกษาต้องใช้เวลาศึกษาใกล้เคียงกัน ข้อแตกต่างสำคัญอยู่ที่ว่าระบบการสอนทางไกล นักศึกษาเรียนจากสื่อประสมหลายสื่อ และลดการเรียนจากผู้สอนลง ในขณะที่การสอนในระบบปิดนักศึกษาเรียนจากผู้สอนมากกว่าสื่ออื่น

การศึกษา: บททางไกลสำหรับผู้ใหญ่ : กศน: จากเอเชีย

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาด

แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาผู้ใหญ่มากที่สุดแนวคิดหนึ่งในปัจจุบัน คือ แนวคิดเรื่อง “การศึกษาตลอดชีวิต” (Lifelong Education) ซึ่งถือว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการดำรงชีวิต เป็นกระบวนการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนตั้งแต่เกิดจนตาย การศึกษาตามแนวคิดนี้มุ่งสนองตอบต่อความต้องการของสังคมและบุคคลทุกเพศทุกวัย ในอดีต ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย ได้พยายามขยายโอกาสทางการศึกษาของผู้ใหญ่โดยการจัดให้มีโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นเป็นการเฉพาะ และอาศัยสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้บริการการศึกษาผู้ใหญ่เป็นกิจกรรมสมทบนอกเวลาเรียนตามปกติ ในระดับอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ก็มักจะจัดให้มีการศึกษาภาคค่ำ หรือภาคสมทบสำหรับบุคคลภายนอก ทั้งนี้เพื่อขยายโอกาสการศึกษาผู้ใหญ่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่ผู้เรียนจะต้องเดินทางมารับการศึกษา ณ ที่ตั้งของสถานศึกษา ในบางประเทศ เช่น ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ได้มีการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาภายนอก (Extramural Studies) โดยอาศัยการสอนทางไปรษณีย์ (Correspondence) เป็นหลัก นับว่าได้มีการใช้วิธีการสอนทางไกล เพื่อผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเองแบบหนึ่ง

ในทศวรรษที่ผ่านมา หลายประเทศในภูมิภาคเอเชียได้ขยายโอกาสทางการศึกษาของผู้ใหญ่โดยการใช้การศึกษาระบบเปิด (Open Education) ได้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาที่ใช้ระบบการสอนทางไกลโดยอาศัยสื่อประสมขึ้นเป็นการเฉพาะ เช่น มหาวิทยาลัยเปิดในประเทศปากีสถาน มหาวิทยาลัยเปิดในประเทศศรีลังกา มหาวิทยาลัยวิฑูและโทรทัศน์ในประเทศจีน มหาวิทยาลัยดิกิน ในประเทศออสเตรเลีย มหาวิทยาลัยทางอากาศในประเทศญี่ปุ่น (University of the Air) และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชในประเทศไทย เป็นต้น ในปัจจุบันหลายประเทศในภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศอาเซียนได้ให้ความสนใจการศึกษาผู้ใหญ่ในระบบการสอนทางไกลเป็นอย่างมาก และคาดว่าจะมีสถาบันการศึกษาผู้ใหญ่แบบนี้เพิ่มขึ้นอีกหลายประเทศในอนาคตอันใกล้

บทความนี้ เป็นบทความที่แปลจาก เรื่อง “The Education of Adults at a Distance: An Asian Perspective” ซึ่งผู้เขียนได้รับเชิญให้เสนอบทความดังกล่าวต่อที่ประชุมระหว่างประเทศซึ่งมหาวิทยาลัยเปิดแห่งประเทศไทยจัดขึ้นในโอกาสการฉลองครบรอบ 10 ปี ของมหาวิทยาลัย ณ ประเทศอังกฤษ บทความฉบับแปลเป็นภาษาไทยนี้ ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรก ในหนังสือ การอุดมศึกษา ’ 23 ซึ่งภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดพิมพ์ ในปี พ.ศ. 2523 การจัดพิมพ์ครั้งนี้ ได้มีการปรับปรุงถ้อยคำสำนวนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นแต่สาระสำคัญคงเดิม

ในฐานะที่ ผู้เสนอบทความนี้มาจากสถาบันการสอนทางไกล ที่เพิ่งเปลี่ยนฐานะจากผู้คิดจะทำ (Intending doer) เป็น “ผู้เริ่มจัดทำ” (Beginner) ใครจะเสนอข้อคิดจากประสบการณ์ที่มีอยู่จำกัดเป็น 6 ประเด็น คือ

1. มีเหตุผลความจำเป็นอย่างไร ที่จะต้องจัดการศึกษาผู้ใหญ่ โดยใช้ระบบการสอนทางไกล ? ในประเทศที่กำลังพัฒนา โอกาสทางการศึกษาในระบบมักจะจำกัด การพัฒนาคุณภาพของประชากร เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นต้องหาวิธีการที่จะให้โอกาสแก่คนส่วนใหญ่ซึ่งประกอบอาชีพการงานให้ได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึงและเป็นธรรมโดยไม่จำเป็นต้องแยกการเรียนออกจากการทำงาน วิธีการสอนทางไกลจะช่วยตอบสนองความต้องการได้กว้างขวางและประหยัด

2. จัดระบบการสอนทางไกลเพื่อใคร ? ประเทศที่กำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียต้องเผชิญกับความต้องการโอกาสทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งของผู้ใหญ่ และผู้เยาว์ที่เพิ่งจบจากมัธยมศึกษา การจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด นอกจากจะมุ่งให้การศึกษาคู่ใหญ่โดยระบบการสอนทางไกลแล้ว ยังจำเป็นต้องสนองความต้องการของผู้ที่เพิ่งจบจากโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วย การที่จะให้บริการการศึกษาแก่บุคคลสองกลุ่ม ซึ่งมีพื้นฐาน วิทยุฒิ และความต้องการต่างกัน ด้วยวิธีการเดียวกันเป็นปัญหาเชิงซ้อนที่มหาวิทยาลัยเปิด เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จะต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่กลุ่มผู้ที่กำลังทำงานต้องการระบบที่จะเรียนและทำงานควบคู่กันไป กลุ่มผู้ที่เพิ่งจบจากมัธยมศึกษา เนื่องจากยังไม่มั่งงายและเคยชินกับการเรียนในชั้นเรียน ย่อมต้องการมาเรียนที่มหาวิทยาลัยเหมือนกับที่ปฏิบัติอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมดา (Conventional University) ถ้ามีทางเลือกได้โดยปลอดจากแรงผลักดันทางการเมือง มหาวิทยาลัยเปิดจะดำเนินการได้สะดวกกว่า ถ้ารับแต่ผู้ใหญ่ที่ทำงานอยู่แล้ว แต่ถ้าเลือกไม่ได้ อะไรจะเกิดขึ้น ?

3. จะจัดระบบการสอนทางไกลอย่างไร ? เมื่อเริ่มต้นโครงการ เราก็มักจะมองหาต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ ได้พยายามศึกษาและดูงาน ณ มหาวิทยาลัยที่คิดว่าจะเป็นต้นแบบได้ เช่น มหาวิทยาลัยเปิดแห่งสหราชอาณาจักร แต่เมื่อไปศึกษาและดูงานมาเกือบทั่วโลก ในที่สุดก็ได้ข้อยุติว่า ไม่สามารถจะลอกเลียนแบบใครได้ จำเป็นต้องคิดค้นหารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมในประเทศที่กำลังพัฒนา เทคโนโลยีทางสื่อสารมวลชนยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร สื่อมวลชนเช่น วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มีใช้ในวงจำกัด ระบบการสอนทางไกล จำเป็นต้องพึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ที่ส่งให้นักศึกษาทางไปรษณีย์มากกว่าสิ่งอื่น แหล่งวิทยุการในท้องถิ่นมีน้อย อาจจำเป็นต้องเพิ่มการสอนเสริมและอาจารย์สัญจรออกไปพบนักศึกษาให้มากขึ้น ในหลายประเทศใช้ภาษาประจำชาติเป็นสื่อการสอน การจะใช้เอกสารสิ่งพิมพ์ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษร่วมกับมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศพัฒนาแล้วก็ทำไม่ได้ ทำให้มีภาระเพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งอาจจะใช้วิธีการแปล แต่ส่วนใหญ่ต้องผลิตและพัฒนาชุดการสอนสำหรับเรียนด้วยตนเอง (Self - Instructional Materials) ขึ้นใช้เอง เป็นข้อจำกัดของการแลกเปลี่ยนวัสดุการสอนระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดด้วยกัน สิ่งที่แลกเปลี่ยนกันได้มาก เป็นเรื่องของความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการจัด (Technical Know-how) มากกว่าวัสดุการสอน (materials)

4. จะรักษาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาได้เพียงใด ? นักวิชาการโดยเฉพาะคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยปิดรวมทั้งผู้ใช้บัณฑิตโดยทั่วไป เคยชินกับการศึกษาระบบปิด มักจะมีความสงสัยไม่เชื่อมั่นว่า การสอนทางไกลจะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ บัณฑิตที่จบอาจมีคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการต่ำกว่า

บัณฑิตของมหาวิทยาลัยทั่วไป จริงอยู่มหาวิทยาลัยเปิด เช่นของอังกฤษได้พิสูจน์แล้วว่าสามารถจะให้บริการ การศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมมหาวิทยาลัยทั่วไป แต่ในประเทศที่กำลังพัฒนา มหาวิทยาลัยเปิดจะต้องอยู่ ภายใต้อำนาจกีดกันนาประการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำอย่างไรจึงจะสามารถพิสูจน์ให้ประชาชนยอมรับได้ ในเวลาอันรวดเร็ว

5. จะหลีกเลี่ยงความสูญเปล่า (Wastage) โดยไม่สร้างภาวะบัณฑิตล้นงาน (Surplus) ได้อย่างไร? ปัญหานี้เป็นปัญหาหนี้เสียประจระเซ็น มหาวิทยาลัยเปิดในประเทศที่กำลังพัฒนา มักจะเผชิญปัญหา ทางสองแพร่ง กล่าวคือ จะมีผู้ต้อออก หรือไม่สำเร็จการศึกษาสูงกว่ามหาวิทยาลัยปิด นักเศรษฐศาสตร์ ก็มักจะตำหนิว่าเป็นการลงทุนที่สูญเปล่า แสดงว่ามหาวิทยาลัยเปิดมีความสูญเปล่าสูง ในขณะที่เดียวกัน ถ้ามหาวิทยาลัยเปิดจัดการศึกษาได้ดีมีประสิทธิภาพ ก็มีความหวังเกรงว่าจะเกิดภาวะบัณฑิตล้นงาน เนื่อง จากมีจำนวนนักศึกษามากกว่ามหาวิทยาลัยประเภทอื่น ๆ เพราะถ้าเป็นมหาวิทยาลัยเปิดอย่างแท้จริงก็มัก จะไม่จำกัดโอกาสของผู้ประสงค์จะเรียน ทำอย่างไรจึงจะทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการของ สังคม (Social Demand) กับความต้องการด้านกำลังคนของประเทศ (Manpower Requirements)

6. ฤุญแจแห่งความสำเร็จอยู่ที่ไหน? การจัดการศึกษาผู้ใหญ่โดยระบบการสอนทางไกลนั้น จะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณาจารย์ในประเทศที่กำลังพัฒนา ภาวะ การขาดแคลนคณาจารย์ที่มีคุณฤุณดีเหมาะสมเป็นปัญหาอยู่แล้วสำหรับมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป เมื่อมีการ จัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด การคัดเลือกบุคลากรก็มักจะทำได้จำกัด แม้จะได้พยายามเลือกสรรผู้ที่มีคุณฤุณดีทาง วิชาการอย่างพิถีพิถันอย่างไร คณาจารย์ที่มาร่วมงานเคยชินกับระบบการศึกษาแบบเดิม เป็นการยากที่จะ เปลี่ยนแนวความคิด วิธีการทำงานและสร้างควมถนัดในแนวใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนทางไกล เป็น ระบบเปิดที่ปฏิบัติระบบการสอนระดับอุดมศึกษาที่เคยยึดถือมาเป็นพันปีว่า การสอนเป็นพิธีกรรม ศักดิ์สิทธิ์ที่กระทำในท้องที่ปิดประตู (Sacred rite practised behind the closed door) คณาจารย์ที่จะมา ปฏิบัติงานในระบบเปิด จึงต้องมีความกล้าหาญและความถนัดเป็นพิเศษ งานเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดของ มหาวิทยาลัยเปิดในประเทศที่กำลังพัฒนา คือการสร้างทัศนคติ ค่านิยมใหม่ หรือการถอดวิฤุณญาณคณาจารย์ เพื่อสวมวิฤุณญาณนักวิชาการในรูปแบบที่เอื้อต่อการสอนทางไกล นับว่าเป็นภาระที่ยากยิ่ง

เมื่อถือว่าการพัฒนาบุคลากรคือฤุญแจแห่งความสำเร็จ ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ที่ใช้ระบบการสอนทางไกล จึงน่าจะเน้นการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความชำนาญ (Sharing of resources and expertise) เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของคณาจารย์เป็นสำคัญ จุดตั้งต้นที่สำคัญในการ พัฒนามหาวิทยาลัยเปิดก็คือ การมีคณาจารย์ที่มีทักษะ และวิฤุณญาณนักวิชาการที่เอื้อต่อการสอนระบบเปิด (Great distance teachers are the beginning of open university development)

ผู้เขียนขอสรุปความเห็นว่ามีมหาวิทยาลัยเปิดโดยระบบการสอนทางไกลเป็นนวัตกรรม (innovation) ที่ช่วยสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาผู้ใหญ่ (Democratization of Adults Education) เป็นสิ่งที่พูดง่ายแต่ทำยาก แต่ถึงแม้ว่าจะยากเพียงใด ก็เป็นสิ่งที่ต้องทำ และเป็นสิ่งที่ ทำท่ายให้ทำมิใช่หรือ

ขอให้แสงประทีปแห่งการเรียนรู้จงลุกโชติช่วงตลอดไป

(Let's keep the lamp of learning burning)

เทคโนโลยีการสื่อสารกับการศึกษา

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาด

เรื่องพัฒนาการของการสื่อสารที่จะโยงเข้าหาเรื่องพัฒนาการทางการศึกษานั้น ในเบื้องต้นผมใคร่ขอเรียนทบทวนถึงพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งพอจะสรุปได้ว่าในเรื่องการสื่อสารระหว่างมนุษย์ในสังคมมนุษย์นั้น พัฒนาการในแง่ของการสื่อสารคงจะแบ่งได้เป็น 5 ช่วง ในช่วงแรกซึ่งเป็นระยะยุคดึกดำบรรพ์นานมาแล้ว คนพยายามที่จะพัฒนาภาษาขึ้นใช้เพื่อการสื่อสารระหว่างกันซึ่งส่วนมากก็จะเป็นเรื่องคำพูด กิริยาท่าทางและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ตอนนั้นการสื่อสารคงจะเป็นในรูปที่เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่จะต้องมีการพบปะถึงจะสื่อสารกันได้ ถ้าพูดในภาษาปัจจุบันก็คงจะเป็นการสื่อสารทางไกล ไม่ใช่ทางไกล ในช่วงต่อมาได้มีการพัฒนาระบบการเขียน โดยที่ได้มีการคิดตัวอักษร เช่น อย่างในบ้านเราก็คงจะฉลอง 700 ปี ลายสือไทยไป เมื่อ 2 ปีที่แล้ว นับตั้งแต่เรามีตัวอักษรขึ้นใช้ประโยชน์ในการสื่อสาร ก็ถือว่าเป็นพัฒนาการที่ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งถ้ามองทั่วโลกก็จะเห็นได้ว่าเรื่องของการคิดตัวอักษรขึ้นมาเป็นภาษาเขียนเพื่อการสื่อสารนั้นก็คงจะมีมาประมาณ 5,000 ปีมานี้เอง ช่วงต่อมาที่ถือว่าเป็นพัฒนาการของเทคโนโลยีที่สำคัญแล้วมีผลต่อการศึกษา มาก ก็คือในช่วงกลางศตวรรษที่ 15 ที่มีการคิดเกี่ยวกับเรื่องการพิมพ์ ทำให้มีเรื่องหนังสือพิมพ์ เรื่องวารสาร เรื่องสิ่งพิมพ์ เข้ามาเป็นสื่อสำคัญของการส่งสารถึงกันและกัน แล้วก็เลยขยายวงที่ทำให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีการพิมพ์กลายเป็นการสื่อสารไม่ใช่ว่าระหว่างบุคคลเท่านั้น แต่ว่าเป็นการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นมวลชนด้วย คือสามารถจะส่งสารอย่างเดียวไปถึงคนได้เป็นจำนวนมากเช่นในรูปของหนังสือพิมพ์ที่เราได้อ่านกันอยู่ทุกวัน ช่วงนี้เป็นช่วงที่ทางการศึกษาถือว่ามีความสำคัญต่อการศึกษา มาก เพราะทางการศึกษาได้นำเอาเทคโนโลยีทางการพิมพ์มาเป็นพื้นฐาน และประยุกต์ใช้เป็นเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยตลอด และมีได้ลดความสำคัญลงไปเลยในช่วงที่ 4 ซึ่งเกิดขึ้นในต้นศตวรรษที่ 19 เป็นช่วงที่มีการพัฒนาการสื่อสารทางไกลที่เรียกว่าโทรคมนาคม พร้อม ๆ กันนั้นก็ยังมีเทคโนโลยีการสื่อสารทางการกระจายเสียง คือมีเรื่องของวิทยุ มีเรื่องของโทรทัศน์เกิดขึ้นด้วย ช่วงนี้จึงเป็นช่วงที่อุดมสมบูรณ์พอสมควรในแง่ที่มนุษย์ได้มีเครื่องมือสื่อสารหลายรูปแบบหลายลักษณะ แต่ในช่วงนี้เอง ถ้าเรามองดูว่าทางการศึกษา ได้นำเอาสื่อสารโทรคมนาคมและการกระจายเสียงเข้ามาช่วยพัฒนาการทางการศึกษามากน้อยแค่ไหน ถ้าเรามองในสภาพของเมืองไทยเราใช้น้อย เมื่อเทียบกับการใช้เทคโนโลยีการพิมพ์ซึ่งเกิดขึ้นในกลางศตวรรษที่ 15 พุดง่าย ๆ ก็คือว่าเรายังอยู่ในช่วงที่ 3 ของพัฒนาการสื่อสารและเริ่มที่จะใช้พัฒนาการการสื่อสารช่วงที่ 4 อย่างจำกัดและยังไม่เต็มที่เท่าที่ควร ขณะนี้พัฒนาการทางการสื่อสารได้ก้าวเข้าไปสู่ช่วงที่ 5 แล้ว และช่วงที่ 5 ซึ่งเริ่มตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 20 คือเมื่อประมาณไม่กี่ปีมานี้เอง ก็คือช่วง

ที่ได้มีการเอาโทรคมนาคมกับคอมพิวเตอร์เข้ามาผสมผสานกันเดี๋ยวนี้เวลาที่พูดถึงโทรศัพท์ โทรศัพท์ก็สามารถที่จะสร้างเป็นชายของข่าวสารที่สามารถจะมีภาพก็ได้และสามารถที่จะใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารไม่ใช่เฉพาะระหว่างบุคคลต่อบุคคลแต่สามารถใช้สื่อสารระหว่างบุคคลกับมวลชนได้ ในช่วงนี้เป็นช่วงที่ตื่นตัวกันมากทั่วโลก และในวงการศึกษาก็ตื่นตัวกันมากกว่าทำอย่างไร เราถึงจะนำเอาพัฒนาการของการสื่อสารที่มีในสังคมหรือกำลังจะมีในสังคมมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางการศึกษาในช่วงนั้น ๆ เราเห็นได้ชัดว่าแนวโน้มทางด้านเทคโนโลยีทางการสื่อสารนั้นอย่างน้อยเห็นแนวโน้มได้ 3 ลักษณะ คือในลักษณะที่ 1 เทคโนโลยีการสื่อสารนั้นจะเป็นสื่อสารมวลชนมากขึ้นทั้ง ๆ ที่สื่อหรือการสื่อสารบางเรื่องเริ่มต้นในฐานะเป็นสื่อระหว่างบุคคล เช่นผมยกตัวอย่างเรื่องโทรศัพท์ แต่ก่อนนั้นเป็นเรื่องที่ใช้สื่อสารระหว่างบุคคลที่ต้องการจะใช้โทรถึงกัน แต่มาบัดนี้แม้โทรศัพท์ก็สามารถที่จะใช้เพื่อสื่อสารไปถึงคนจำนวนมากได้ โดยใช้เทคโนโลยีอื่นประกอบ แนวโน้มที่ 2 ที่เห็นได้ชัด ก็คือจากสภาพของสื่อซึ่งใช้เสียงเป็นการสื่อสารขณะนี้เริ่มจะเป็นเรื่องภาพมากขึ้น และเป็นการผสมระหว่างภาพกับเสียงมากขึ้น เช่นแต่ก่อนนี้และแม้ปัจจุบันวิทยุ ก็คือเรื่องเสียง พอมีโทรทัศน์ก็เป็นทั้งเสียงและภาพ โทรศัพท์แต่ก่อนก็เป็นแต่เรื่องเสียงเดี๋ยวนี้โทรศัพท์ก็จะเป็นทั้งเสียงและภาพ ซึ่งเชื่อว่าสื่อทั้งหลายรวมทั้งคอมพิวเตอร์ด้วยก็เริ่มมาเล่นในลักษณะที่เสนอเป็นภาพมากขึ้นกว่าแต่ก่อน แล้วก็ไม่ใช่वादเท่านั้นเป็นสื่อด้วย จากแนวโน้มอันนี้ก็เห็นได้ชัดว่าถ้ารู้จักเลือกสื่อมาใช้ให้ถูกทางการศึกษาจะใช้ประโยชน์ได้มาก เพราะถ้าสื่อใดมีทั้งเสียงทั้งภาพและมีสื่อด้วยสื่ออื่นจะมีประสิทธิภาพในการใช้เพื่อการศึกษาสูง และที่สำคัญที่สุดแนวโน้มที่ 3 ที่เห็นชัดก็คือเรื่องของสื่อต่าง ๆ นี้ราคาถูกลง แต่ก่อนนั้นไม่ว่าคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าโทรทัศน์หรือแม้แต่โทรศัพท์ราคาแพงทั้งสิ้นแต่เดี๋ยวนี้ยิ่งพัฒนาไปมากเท่าไร ราคายิ่งถูกลง อันนี้เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับบ้านเราในฐานะเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นประเทศที่ยากจน เราจะต้องคำนึงถึงเศรษฐกิจของเรื่องที่เราจะนำมาใช้อยู่ ถ้าแพงเกินกำลังผู้ใช้ถึงแม้ว่าเราจะมีความรู้ความสามารถเราก็คงไม่สามารถนำเข้ามาใช้ได้

ถ้าย้อนมาดูพัฒนาการทางการศึกษา จะเห็นว่าในบ้านเรา ก็ได้อาศัยความก้าวหน้าทางด้านการศึกษาสื่อสารเป็นส่วนประกอบสำคัญในการพัฒนาการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาทางไกลซึ่งเป็นเรื่องที่มีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้ใช้ระบบนี้เป็นระบบหลักในการอำนวยความสะดวกทางการศึกษาแก่ประชาชน ก็จะได้เห็นได้ชัดเจนว่าได้เกาะเกี่ยวอยู่กับพัฒนาการทางด้านการศึกษาทั้งสิ้น เราคงเคยได้ยินเรื่องการสอนทางไปรษณีย์เมื่อสมัยมีกิจการไปรษณีย์ที่ใช้ได้กว้างขวางทั่วถึง ก็มีการสอนทางไกลในรูปแบบหนึ่งที่เกาะเกี่ยวอยู่กับบริการทางไปรษณีย์ก็คือเอาสิ่งพิมพ์ในรูปของตำราส่งไปให้ทางไปรษณีย์เพื่อให้ผู้เรียนเรียนได้ที่บ้าน เป็นการเรียนการสอนทางไปรษณีย์ ต่อมาเมื่อมีวิทยุก็มีหลายแห่งในหลายประเทศ บางแห่งเป็นมหาวิทยาลัยทางอากาศ มหาวิทยาลัยทางวิทยุก็โดยใช้สื่อวิทยุซึ่งเป็นสื่อเสียงสอนแล้วก็อาจจะมีสื่อสิ่งพิมพ์ประกอบด้วย ต่อมาเมื่อมีโทรทัศน์ในหลายประเทศก็มีสถาบันการศึกษาที่สอนทางโทรทัศน์ แม้แต่ญี่ปุ่นตั้งมหาวิทยาลัยเปิดที่หลังเราเพิ่งเปิดไปเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2528 นี้เอง เขาก็ชื่อว่ามหาวิทยาลัยทางอากาศ เนื่องจากประเทศเขาเรื่องสื่อโทรทัศน์นี่เรื่องธรรมดา เพราะครอบครัวคนญี่ปุ่นมีโทรทัศน์อย่างน้อย 1 เครื่อง ส่วนมากมีมากกว่า 1 เครื่อง เมื่อเป็นเรื่องปกติธรรมดาเขาก็บอกว่าเขาจะสอนทางโทรทัศน์ แล้วเขาก็ลงทุนสร้างสถานีโทรทัศน์ออกอากาศเอง ผลิตรายการเอง สำหรับเรื่องนี้นั้น มาถึงยุคปัจจุบัน ถ้าเหลียวไปดูพัฒนาการทางด้านการศึกษา การที่เราจะไปเกาะเกี่ยวกับการสื่อสารใดการสื่อสารหนึ่งเท่านั้น คงใช้ประโยชน์ไม่ได้เต็มที่ เราคง

จะต้องเกาะอยู่กับการสื่อสารหลาย ๆ รูปแบบที่เรียกว่า เป็นการใช้สื่อสารประสม อย่างที่มหาวิทยาลัยสุโขทัย- ธรรมมาธิราชเริ่มมาเมื่อ 7 ปีที่แล้วเราสำรวจตรวจสอบดูว่าในประเทศไทยเรา การสื่อสารที่ได้พัฒนาไว้แล้ว เราไม่ต้องลงทุนอะไรใหม่และไม่ต้องลงทุนอะไรมาก สามารถหยิบฉวยมาใช้ประโยชน์ได้เลยมีอะไรบ้าง เมื่อ 7 ปีที่แล้วเราก็พบว่าเรามีวิทยุครอบคลุมเกือบจะทั่วประเทศ เรามีสถานีโทรทัศน์อยู่หลายช่อง สามารถ จะใช้เวลามาออกอากาศครอบคลุมพื้นที่ได้ดีพอสมควร เรามีการโปรษณีย์ที่ครอบคลุมทั่วประเทศสามารถ ที่จะใช้สำหรับส่งเอกสารและวัสดุการศึกษาถึงนักศึกษาได้ทั่วถึง เรื่องวิทยุทรานซิสเตอร์มีแม้กระทั่งเพลง สาวทรานซิสเตอร์ เพราะฉะนั้นก็คงไม่มีปัญหาที่ว่าคนไทยแม้แต่เด็กเลี้ยงควายก็สามารถจะมีทรานซิสเตอร์ และวิทยุทรานซิสเตอร์ก็มักจะมีเครื่องเล่นเทปเสียงติดอยู่ด้วย ถ้าเราใช้เทปเสียงประกอบมาก ๆ ผู้เรียน ก็คงไม่ต้องลงทุนอะไรมากเนื่องจากมีอุปกรณ์เหล่านี้อยู่แล้ว ชัดความสามารถในการผลิตก็มี เราก็เลย ประกาศออกไปว่าเราจะใช้สื่อประสมที่ประสมระหว่างสื่อสิ่งพิมพ์ ระหว่างเทปเสียง ระหว่างรายการวิทยุ ระหว่างรายการโทรทัศน์และอาจจะมีการสอนเสริมประกอบด้วยโดยให้มีโอกาสพบปะกับครูบาอาจารย์บ้าง ตามศูนย์บริการต่าง ๆ เท่าที่จำเป็น เมื่อมาทบทวนดูพัฒนาการของการสื่อสารมาถึงจุดนี้ เราก็เห็นว่าในประเทศ- ชาติของเรากำลังมีการนำเอาอุปกรณ์การสื่อสารอีกหลายรูปแบบเข้ามาใช้ เป็นเรื่องที่น่าแปลกใจ แล้วก็น่า น้อยใจนิด ๆ ที่ว่าการศึกษาเองไม่ค่อยได้คิดประดิษฐ์เทคโนโลยีขึ้นมาใช้ทางการศึกษาโดยเฉพาะ เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็เคยมีเครื่องช่วยสอนที่เรียกว่า Teaching Machine แต่ส่วนมากเรามักจะใช้วิธีเอาเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่คิดขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์อื่นประยุกต์เข้ามาใช้ เมื่อการศึกษาไปประยุกต์เอาเข้ามาใช้การศึกษาจึงเผชิญ ปัญหามาก เพราะเมื่อจะใช้เทคโนโลยีซึ่งเขาคิดเอาไว้ใช้อย่างอื่น คนก็มักจะไม่เข้าใจมักจะมองว่าการศึกษา เอาสิ่งเหล่านี้มาใช้ มันเป็นของฟุ่มเฟือยหรือเปล่า เช่น ตัวอย่างตอนที่ขอออกอากาศทางโทรทัศน์ คน เคยชินกับโทรทัศน์เพื่อกำล้างภายใน เพื่อละคร เพื่อโฆษณาสินค้า พอจะมาใช้ทางการศึกษาคนก็คัดค้าน บอกว่า มันจะเป็นของฟุ่มเฟือยหรือเปล่า มันจำเป็นหรือไม่จริงหรือคนจะเรียนได้ทางโทรทัศน์ แต่คนถูก มอมเมาด้วยรายการอื่นละก็เป็นไปได้พอจะเอาของดี ๆ เช่น การศึกษามาให้บอกไม่ได้ บางทีก็บอกแพง เหลือเกิน การศึกษานี้ต้องทำราคาถูก ทำราคาแพงไม่ได้ แต่ถ้าดูหนังฟังเพลงแพงเท่าไรได้ ไม่เป็นไร เพราะ ฉะนั้นเทคโนโลยีการสื่อสารจึงถูกใช้ไปเพื่อการหารชาบันเทิงไปเสียมาก แต่ที่จะใช้เพื่อประโยชน์ของการ พัฒนาพลังปัญญาของประเทศ ให้คนเฉลี่ยฉลาดรอบรู้ เราใช้น้อย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าเราเดินตาม พัฒนาการของการสื่อสาร แล้วเราไม่ค่อยได้คิด ที่จะนำการสื่อสารมาใช้เพื่อประโยชน์การศึกษาเองโดยไม่ต้องพะวงว่าคนอื่นเขาจะใช้สิ่งเหล่านี้กับเราหรือไม่

เมื่อเราเป็นคนเดินตาม ปัญหาก็คือว่าคนเดินนำเรานี่เขาจะต้องนำสิ่งเหล่านี้เข้ามา แล้วเราก็ฉกฉวย ใช้โดยพยายามประยุกต์ให้เหมาะสมกับเรื่องที่เราจะใช้ มาบัดนี้ก็เป็นที่แน่ชัดว่า เรื่องโทรทัศน์ช่อง 11 ก็กำลัง จะเกิด รัฐบาลก็ให้ตั้งเพื่อการประชาสัมพันธ์ของรัฐครั้งหนึ่ง เพื่อการศึกษาสักครึ่งหนึ่งของเวลา ในขณะเดียวกัันเราก็ทราบว่ามีเมืองไทยกำลังจะมีดาวเทียมของตนเอง เมืองไทยนี้กำลังจะมีโนนมีนี่ ได้นำ บนดิน ทาง อากาศก็แล้วแต่ส่งได้ทั้งสิ้น ทางด้านการศึกษาเราก็กำลังมองดูว่า ในหลักเกณฑ์ที่เป็นไปได้ เช่นชัดความพร้อม ความสามารถ การลงทุนผู้ใช้พร้อมจะใช้ไหม ในสิ่งเหล่านี้ ก็พอมองเห็นลู่ทางว่าเทคโนโลยีการสื่อสารหลาย อย่างที่ได้มีอยู่แล้วพัฒนาขึ้นแล้วสามารถจะประยุกต์มาใช้ได้ ผมขอยกตัวอย่างในหน่วยงานที่ผมรับผิดชอบ เรากำลังพิจารณากันอย่างจริงจังว่าประการแรกที่สุด เราคงจะต้องใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้มากขึ้น เพราะผลจากการออกอากาศตอน 6 โมงครึ่งถึง 2 ทุ่ม ด้วยความกรุณาของรัฐบาลที่อนุญาตให้ออกในเวลาสั้น

ได้และด้วยความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ สี่ปีที่ผ่านมาฉันพบว่ามีคนดู 5 - 6 ล้านคนและผลที่ออกมา ก็เป็นไปในทางบวกว่ามีประโยชน์ เพราะฉะนั้นเมื่อเราได้พิสูจน์ในรอบ 4 ปีนี้ ความพร้อมเราก็สูงขึ้น การจะออกอากาศให้มากขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์กว้างขวางขึ้นในเรื่องโทรทัศน์นั้น ก็เป็นของแน่นอน เมื่อมีช่อง 11 เวลาออกอากาศก็จะมีมากขึ้น นอกจากนั้นเรายังเห็นว่าเรื่องของการใช้ดีโอเทปหรือภาษา ของ มสธ. เรียกว่าภาพทัศน์เพื่อการศึกษา น่าจะเป็นเรื่องที่เป็นไปได้มากขึ้น ขณะนี้เดินไปตามท้องถนน จะมีดีโอคลับเกือบจะทุกถนนและเกือบจะทุกเมือง และถ้าเข้าไปดูว่าเขามีอะไรในดีโอคลับ ส่วนมาก ก็จะเป็นหนังสือกำลังภายในและเทปทรราชบันเทิงทั้งหลาย ทางการศึกษา น่าจะก้าวเข้ามาทำเทปภาพทัศน์ที่มี ประโยชน์สำหรับการเผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมความรู้แก่ประชาชน ในแง่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ก็จะทำประกอบการเรียนการสอนในทุกระดับและรวมทั้งของมหาวิทยาลัยเองด้วย เพราะขณะนี้ได้มีการ สำรองเกือบทุกโรงเรียนมัธยมมีเครื่องเล่น โรงเรียนประถมก็มีมากขึ้นตามลำดับ แล้วก็ชาวบ้านที่มีเครื่อง อยู่กับบ้านก็มีกันมากขึ้นตามลำดับ ในไม่ช้าไม่นานเครื่องเล่นภาพทัศน์จะเป็นคล้าย ๆ กับวิทยุทรานซิสเตอร์ ในบ้านเรา เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่รู้จักเอาสิ่งนี้มาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาก็น่าเสียดาย ผมก็ไปถาม โรงเรียนต่าง ๆ ว่ามีเครื่องแล้วได้เล่นไหม ส่วนมากตอบว่าไม่ได้เล่นเพราะไม่มีเทปที่เหมาะสมจะเล่น ไม่มี เทปที่เหมาะสมที่จะให้นักเรียนดู ที่จะส่งเสริมการศึกษา ขณะนี้เรามีเงินซื้อเครื่อง แต่เราไม่มีขีดความสามารถ ที่จะสร้างเทปที่เหมาะสมขึ้นมาใช้ ผมก็เห็นว่าเป็นโอกาสดีที่เราจะคิดถึงเทคโนโลยีเหล่านี้ ซึ่งมีอยู่ทุก ท้องถนนในขณะนี้ นำเข้ามาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาให้เต็มที่มากขึ้น หรือแม้แต่เทปเสียง ก็ต้องเสียใจ ที่จะพูดว่าคนในวงการศึกษาก็ยังไม่ได้ใช้เต็มที่เท่าไร ขณะนี้แม้แต่จำอวดยังอัดเทปขายได้หรือเทปของ พระพยอม ผมชอบฟังมากตอนเด็กเพราะแสบงัดดี แต่มีไหมเทปของนักการศึกษาที่เป็นเทปเสียงวางในแผง ในห้องตลาด ไม่มี แล้วจะโทษว่าไม่มีคนซื้อก็ไม่ได้ เพราะยังไม่มีใครคิดจะทำ เคยใช้กันมากหน่อยก็เป็น เรื่องการสอนภาษาแต่ว่าในเรื่องความรู้อื่น ๆ ไม่มี อย่างวันนี้มีการอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ก็อัดเป็นเทป เสียงออกจำหน่าย ผมก็เชื่อว่ามีคนซื้อเพราะเห็นไปขายกันอยู่ตามท้องถนนของบางท่านก็เห็นมีคนซื้อ เพราะ ฉะนั้นผมมองดูว่าเราคงไม่ต้องคิดไปไกลถึงโลกพระจันทร์อะไรกันนัก คิดถึงแต่เพียงว่าเทคโนโลยีที่ได้พัฒนาแล้ว นำเข้ามาแล้วนี่เราจะประยุกต์ใช้ทางการศึกษาได้อย่างไรก็เกินพอ อีกเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นเรื่อง ที่ผมเอง เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ ก็คือเราเห็นจะต้องพิจารณาถึงเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ไม่ใช่เพียงเพื่อเอามาช่วยงานบริหารและงานบริการให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เรื่องนี้เราใช้มาตั้งแต่ต้น เพราะ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นั้นมีนักศึกษามาก ปีนี้ก็จะ 4 แสนแล้ว เพราะฉะนั้นเราต้องใช้เครื่อง คอมพิวเตอร์ช่วยตั้งแต่ลงทะเบียนเรียน งานทะเบียนทั้งหมดใช้คอมพิวเตอร์แม้แต่ตรวจข้อสอบของ บางวิชาก็ใช้คอมพิวเตอร์ เราถูกต่อว่ามาบ่อยเพราะนักศึกษาเราไม่ค่อยเชื่อ ทว่าคอมพิวเตอร์ตรวจผิด ถ้ากรณีสอบตก กรณีสอบได้ก็ว่าคอมพิวเตอร์นี้ดีมากกว่าให้ครูตรวจ แต่พอสอบตกที่ไรก็บอก ว่าคอมพิวเตอร์ใช้ไม่ได้แต่สิ่งที่คิดว่าน่าจะใช้ให้มากขึ้นและยังไม่ได้ใช้เลย ก็คือการใช้คอมพิวเตอร์ช่วย สอนในลักษณะที่อาจจะมิบเรียน แล้วก็ทำเป็นบทเรียนสำหรับคอมพิวเตอร์ แล้วเราก็อาจติดตั้งคอมพิวเตอร์ ไว้ตามศูนย์บริการต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่แล้วทุกจังหวัดทั่วประเทศเพื่อให้เป็นสื่อที่เพิ่มขึ้นอีกสื่อหนึ่ง สำหรับวิชา บางลักษณะที่เข้าใจยาก เช่น วิชาทางวิทยาศาสตร์ ทางคณิตศาสตร์ ทางสถิติ ซึ่งต้องเสนอเป็นรูปแผนผัง แผนภูมิให้เห็นภาพ ให้เห็นความเคลื่อนไหว มาถึงปัจจุบันนี้การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการนี้จะได้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้นเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นผมก็ขอเรียนถึงอนาคตของการใช้การสื่อสารเพื่อการศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับการศึกษาทางไกลนั้นไม่มีทางเลือก และไม่มีทางเลือกอื่น มีอยู่ทางเดียวคือจะต้องพัฒนาสื่อการเรียนการ

สอนขึ้นมา เพราะเราไม่มีชั้นเรียน เพราะนักศึกษากับมหาวิทยาลัยอยู่ไกลกันเพราะฉะนั้นการสื่อสารโทรคมนาคมทุกรูปแบบที่อยู่ในวิสัยที่สังคมไทยจะมีได้ จะใช้สอยได้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชจะต้องพัฒนาสิ่งนี้และนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

“สุโขทัยธรรมาธิราช : มหาวิทยาลัยเปิด”

คุรุปรภิศน์ สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน

คุรุ : อยากจะทราบถึงความเป็นมาของมหาวิทยาลัยเปิด สุโขทัยธรรมาธิราช รวมทั้งแรงผลักดันที่ทำให้เกิดมหาวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้นมา

วิจิตร : เรื่องของการศึกษาระบบเปิดในประเทศไทย อันที่จริงไม่ใช่ของใหม่ เรามีระบบเปิดมาตั้งแต่สมัยก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2477 แต่ต้องมาเลิกไป และก็กลับมาอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2514 ตอนที่มีการตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงขึ้นเป็นตลาดวิชา ลักษณะของการเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแบบตลาดวิชา ก็คือ การรับนักศึกษาโดยไม่มีการสอบคัดเลือกและไม่จำกัดจำนวน แต่วิธีการให้การศึกษาที่ยังมีชั้นเรียนมีการบรรยาย ถึงแม้จะไม่บังคับว่าผู้เรียนจะต้องมาเรียนในชั้นเรียนหรือไม่ก็ตาม เมื่อมีชั้นเรียนดำเนินการสอนอยู่ตามวิธีที่ใช้โดยทั่วไป ความนิยมของนักศึกษาที่จะมาเรียนก็มีอยู่มาก เพราะเป็นการศึกษาต่อเนื่องในรูปแบบเดียวกันกับที่เคยเรียนมาแล้ว ทำให้เกิดภาวะแออัด โดยเฉพาะในสมัยที่มีการขยายมัธยมศึกษาอย่างกว้างขวาง มหาวิทยาลัยที่ใช้ระบบตลาดวิชาเช่นเดียวกับรามคำแหง ก็จะมีผู้ไปเรียนมากจนเกิดเป็นภาวะแออัดยืดเยื้อดบรรยายทางด้านวิชาการโดยทั่วไปจะมีเต็มๆ เหมือนมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปที่จำกัดจำนวนยอมเป็นไปไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้รัฐบาลเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา จึงพยายามทบทวนดูว่าถ้าจะยังคงยึดนโยบายเปิดโอกาสอุดมศึกษาอย่างกว้างขวางและทั่วถึงแบบใครใคร่เรียนเรียนอย่างไรที่แล้วมา จะทำได้อย่างประหยัด และประกันโอกาสนั้นไว้ได้ด้วยวิธีใด เห็นว่าวิธีที่ดำเนินการแบบรามคำแหงก็แบ่งเบาภาระไปได้มาก แต่เมื่อถึงจุดหนึ่งก็จะถึงจุดอึดตัวเพราะจำนวนนักศึกษาจะมากมายจนเกินที่จะรับไหวได้ ถ้าจะขยายก็มีทางเดียวคือ มีวิทยาเขตที่ 2 ที่ 3 ต่อไปเรื่อยๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างจะมากในเมื่อการศึกษาในประเทศไทยลำดับความสำคัญอันดับแรกควรจะอยู่ที่ประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษามากบังคับ และควรจะทำให้ได้กว้างขวางทั่วถึงอย่างยิ่งเพราะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะไม่มีทรัพยากรมาจัด เพื่อประกันโอกาสโดยวิธีการแบบตลาดวิชาตลอดไปได้ จึงเห็นว่าน่าจะหันมาใช้วิธีการประหยัดแต่ยังประกันโอกาสอันนั้นอยู่ วิธีนี้ก็คือน ระบบเปิดในลักษณะที่เป็นการศึกษาแบบเรียนเอง หรือการเรียนการสอนทางไกลโดยที่ตัวผู้เรียนไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียน แต่อาศัยสื่อการสอนโดยใช้สื่อมวลชนที่มีอยู่ ในรูปของการสอนทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หรือวัสดุเสียงอื่นใดที่จะส่งไปให้ได้ถึงตัว

ซึ่งวิธีการนี้ได้กระทำเป็นผลสำเร็จมาแล้วในหลายประเทศ เช่นที่อังกฤษก็ประสบผลสำเร็จอย่างดี ที่ประเทศปากีสถานก็มี ที่ประเทศอื่น ๆ ที่กำลังพัฒนา ก็ใช้วิธีการเช่นนี้อยู่มาก เราก็มาทบทวน ดูว่าถ้ามองไปไกล ๆ ยาว ๆ การประกันโอกาสเช่นนี้จะกระทำไม่ได้แน่นอน ถ้ายังใช้ระบบเก่าที่ ใช้อยู่คือระบบปิดแบบคัดเลือก และระบบเปิดแบบตลาดวิชา น่าจะต้องเข้ามาเสริมกับรามคำแหง โดยใช้ระบบเปิดโดยอาศัยเทคโนโลยีทางด้านสื่อมวลชน เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงได้มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง ศึกษาสำรวจโครงการว่าเป็นไปได้แค่ไหนในประเทศไทย ซึ่งผอ.คุณผม ได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานอนุกรรมการชุดนั้นติดต่อกันมาเป็นเวลา 3 ปี ศึกษาข้อมูลดูความเป็นไปได้ดูความเหมาะสมดูความต้องการ ดูในเรื่องทุน ดูในทุกแง่มุมในที่สุดเราก็เห็นว่าน่าจะ มีมหาวิทยาลัยเปิดขึ้นมาอีกแห่งหนึ่ง แต่ว่าให้มีลักษณะในการให้การศึกษาแตกต่างไปจากระบบตลาดวิชา กล่าวคือ ไม่ควรจะมีระบบชั้นเรียน และใช้การสอนแบบเรียนเอง โดยอาศัยการเรียนการสอนทางไกล ระบบสื่อประสม ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้นก็หมายความว่านักศึกษาไม่ต้องมาเรียน ณ ที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ถ้าทำได้จริงก็คิดว่า *ประการแรกประกันโอกาสทางการศึกษาได้แน่ ประการที่ 2 ประหยัดเพราะเหตุว่าในระยะยาวแล้ว การลงทุนเริ่มต้นให้เพียงพอแก่การผลิตรายการให้เพียงพอแก่ที่คณาจารย์ และนักวิชาการจะมาร่วมทำงาน ค่าใช้จ่ายในขั้นต่อไปอาจจะเลี้ยงตัวได้จากค่าบำรุง การศึกษาที่เรียกเก็บในอัตราปกติ* เราก็เห็นว่าเมื่อเป็นเช่นนี้การตั้งมหาวิทยาลัยในรูปแบบเปิด โดยสื่อการสอนน่าจะดีเมื่อรัฐบาลปัจจุบันเห็นด้วยจึงได้ตรา พ.ร.บ. ชื่อว่า พ.ร.บ. มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2521 ขึ้น ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 22 กันยายน 2521 เป็นต้นมา นี่คือความเป็นมาของมหาวิทยาลัยเปิดแห่งนี้ได้อย่างย่อ ๆ ผมอยากจะเติมอีกนิดว่า ที่ทำเช่นนี้ได้ปรึกษากับมหาวิทยาลัยรามคำแหงมาโดยตลอดว่าถ้ามหาวิทยาลัยรามคำแหงจะทำระบบเปิดอย่างนี้ได้ด้วย ก็ไม่จำเป็นต้องตั้งมหาวิทยาลัยใหม่นี้ขึ้นมา แต่ในระยะนั้น มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ยืนยันมา โดยตลอดว่ายังรักที่จะทำแบบตลาดวิชา และถ้าจะเอางานอย่างนี้เข้าไปเพิ่มด้วย ก็กลัวว่าจะท้วงหน้า พะวงหลังทำได้ไม่เต็มที่ จึงสนับสนุนให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด เพราะฉะนั้น พ.ร.บ. ที่เข้าสู่สภานิติบัญญัติ จะเห็นว่าเข้าคู่กันไปคือของรามคำแหงขอแก้ไขเพื่อให้จำกัดจำนวนได้ ให้พอเหมาะกับ เครื่องอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ในขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยนี้ก็ช่วยแบ่งเบาภาระรับช่วงใน ส่วนที่รามคำแหงรับไม่ไหว จึงเป็นมหาวิทยาลัยที่เสริมสนองซึ่งกันและกันมาตั้งแต่เริ่มต้น

กฐ : *อยากจะทราบนโยบาย และวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยเปิดแห่งนี้ว่ามีอย่างไรบ้าง ?*

วิจิตร : สำหรับนโยบายและวัตถุประสงค์นั้นก็อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า มหาวิทยาลัยท่านองนี้ มีลักษณะ ก้าทิ้งระหว่งการให้การศึกษาในระบบตามรูปแบบของการจัดการศึกษาชั้นอุดมศึกษาเพื่อมุ่งไปสู่ ประกาศนียบัตรหรือปริญญา เพียงแต่ว่าวิธีการต่างออกไปจากมหาวิทยาลัยธรรมดา อีกลักษณะ หนึ่งก็เป็นเหมือนการศึกษานอกระบบเพราะเป็นมหาวิทยาลัยที่เชื่อในหลักของการจัดการศึกษา ตลอดชีวิต ที่เป็นลักษณะเช่นนี้ก็หมายความว่าประชาชนทั่วไป ควรได้รับโอกาสที่จะปรับปรุง ตนเองโดยอาศัยการเผยแพร่ความรู้จากแหล่งวิทยาการ เช่นมหาวิทยาลัย ทั้งโดยมุ่งปริญญาและไม่มุ่งปริญญา ซึ่งในลักษณะที่ 2 มีลักษณะเป็นการศึกษาผู้ใหญ่ หรือที่ภาษาสมัยใหม่เขาเรียกว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนไปในตัว เพราะฉะนั้นจุดมุ่งหมายหรือนโยบายของมหาวิทยาลัยนี้ ที่สำคัญจึงมิใช่มุ่งเฉพาะนักเรียนนักศึกษาที่เป็นนักเรียนต่อเนื่องขึ้นมาในระบบ *แต่ว่ามุ่งเน้นให้*

การศึกษาแก่ผู้ที่ทำงานเพื่อจะได้ใช้ความรู้ปรับปรุงหน้าที่การงานให้ดีขึ้น รวมถึงการเพิ่มพูนความรู้ที่เราเรียกว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพของประชากรโดยทั่วไป ในลักษณะที่เป็นการเผยแพร่ความรู้ไปสู่ประชาชน ซึ่งถ้ามองอย่างนี้ก็จะเห็นว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่ผสมผสานเบ็ดเสร็จไว้ในตัวในแง่การศึกษาในระบบ และในแง่การศึกษานอกระบบที่บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาระดับมหาวิทยาลัยจะพึงกระทำ เราเชื่อว่าโดยวิธีนี้ คือวิธีการใช้สื่อผสมอย่างที่ว่านี้ก็จะช่วยให้กระทำภารกิจตามนโยบายที่ว่ามันทำได้อย่างกว้างขวางเต็มทีกว่ามหาวิทยาลัยธรรมดาโดยทั่วไป

ศุภ : วิธีการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเปิดนี้จะเป็นไปในรูปใด ?

วิจิตร : สำหรับวิธีดำเนินงานของมหาวิทยาลัยนี้ขอแยกออกเป็นการดำเนินงานด้านบริหาร กับการดำเนินการด้านวิชาการ สำหรับการดำเนินงานด้านบริหารนั้นเรามีรูปแบบโครงสร้างของมหาวิทยาลัยที่ค่อนข้างจะแปลกกว่ามหาวิทยาลัยที่อื่น คือ เราเป็นห่วงในเรื่องคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเป็นอันมาก โดยคำนึงว่าคุณภาพมาตรฐานนั้นเป็นหัวใจของมหาวิทยาลัยแบบนี้ เนื่องจากวิธีการแปลกใหม่ ถ้าไม่มีมาตรการที่จะตรึงมาตรฐานให้ได้ คนจะไม่เชื่อถือ เราก็วางรูปแบบโครงสร้างของมหาวิทยาลัย ในลักษณะที่จะให้มีหน่วยรับผิดชอบทางด้านมาตรฐานทางวิชาการอย่างเต็มที่ มหาวิทยาลัยทั่วไปก็มีสภามหาวิทยาลัยแล้วมีผู้บริหารเช่น อธิการบดี คณบดี แต่มหาวิทยาลัยนี้มีสภามหาวิทยาลัยซึ่งเป็นองค์กรเชิงนโยบายมากกว่าจะเป็นสภาที่มาเกี่ยวข้องกับวิชาการ ในขณะที่เดียวกันก็มีสภาวิชาการเกิดขึ้น ซึ่งมีนักวิชาการภายในมหาวิทยาลัย เช่น อธิการบดีเป็นประธาน คณาจารย์ทุกคนเป็นกรรมการ ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาและผู้แทนสาขาวิชาเป็นกรรมการ เพื่อจะให้หน่วยภายในซึ่งเป็นสภาวิชาการนี้ มีหน้าที่ทางด้านที่เกี่ยวกับมาตรฐานวิชาการอย่างเต็มที่ เช่น ด้านหลักสูตร การสอน การสอบ ในขณะที่เดียวกันก็จะเป็นผู้เอื้ออำนวยให้การประสานงานระหว่างสาขาวิชาเป็นไปโดยคล่องตัว เราก็เลือกระบบที่จะมีแผนกวิชา ภาควิชาหรือคณะวิชา มหาวิทยาลัยนี้มีแต่สาขาวิชา จากสาขาวิชาที่เป็นระดับเดียวกันไปสู่สภาวิชาการเลยซึ่งอันนี้จะแปลกกว่ามหาวิทยาลัยธรรมดา มหาวิทยาลัยธรรมดาจะมีภาควิชา มีคณะวิชา แต่มหาวิทยาลัยนี้จะไม่ มี ลักษณะที่เป็นโครงสร้างบริหารแบบนี้ ภายในตัวของมันเองก็จะเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนการสอนที่มีลักษณะคาบเกี่ยวหลายวิชาได้ง่ายขึ้น จะเอื้ออำนวยต่อการทำงานเป็นคณะ เพราะวิธีสอนแบบนี้จะต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญจากหลาย ๆ ฝ่ายเข้าร่วม จะรู้แต่เนื้อหาสอนไม่ได้จะต้องรู้วิธีการจะปรุงแต่งเนื้อหาให้เอื้อต่อผู้ที่เรียนเอง ให้เอื้อต่อจะส่งโดยสื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ได้ด้วย ในกรณีนี้นักเทคโนโลยีการศึกษาที่ต้องมีบทบาท อย่างนี้เป็นต้น จะต้องเอื้อต่อการทำงานเป็นคณะ และจะต้องเอื้อต่อการที่จะทำหลักสูตรการสอนที่คาบเกี่ยวกันในแต่ละสาขาวิชา ซึ่งเป็นความจำเป็น และจะต้องเอื้ออำนวยต่อการรักษาคุณภาพมาตรฐานให้ได้เต็มที่ในส่วนที่เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับภายนอกมหาวิทยาลัย เนื่องจากตั้งขึ้นโดยหลักประหยัดก็จะอาศัยสื่อที่ทางราชการมีอยู่แล้ว เช่น สถานีวิทยุ โทรทัศน์ โดยที่จะไม่มีสถานีของตนเอง ผลิตแต่รายการไปป้อนสถานีที่มีอยู่แล้ว โดยขอเจียดเวลาใช้เพื่อประโยชน์นี้ ในขณะเดียวกันก็จะเป็นมหาวิทยาลัยที่ต้องพึ่งพาอาศัยสถาบันการศึกษา และแหล่งวิทยาการภายนอกมาก เพราะจะมีอาจารย์ประจำน้อย แต่เราจะเชื่อเชิญบุคคลนักวิชาการชั้นดีจากสังคมไทย โดยไม่จำกัดสังกัดและหน่วยงาน ถ้ามีเวลาพอมาช่วยเราจะเชิญอย่างเต็มที่ และจะทำแม้แต่การคัดเลือกผลงานของนักวิชาการที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย ถ้าใช้

ประโยชน์ได้คุ้มค่าตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนก็จะนำมาใช้โดยขออนุญาตจากเจ้าของ เพราะฉะนั้นมันจึงมีลักษณะเป็นสนามกลางของนักวิชาการโดยไม่เอาเรื่องสังกัดมาเป็นข้อจำกัด ในแง่การดำเนินงานทางด้านวิชาการ เราได้คิดกันว่าว่าการดำเนินงานด้านวิชาการนั้น คงจะต้องวางหลักสูตรการศึกษาที่เอื้อต่อผู้เรียนจะเรียนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้การจะใช้โครงสร้างของหลักสูตรตามแบบที่มหาวิทยาลัยทั่วไปใช้ก็ไม่เหมาะคือใช้ระบบหน่วยกิตที่มีการแตกวิชาย่อยออกไปมากมาย เช่นวิชาละ 2 - 3 หน่วยกิต แต่ละภาคผู้เรียนจะต้องเรียน ถึง 6, 7 หรือ 8 วิชา ถึงจะจบได้ภายใน 4 ปีนั้น วิธีนี้เกิดความกระจัดกระจายเป็นอันมาก ในแง่ผู้เรียนอาจต้องกระจายความสนใจไปในวิชาที่อาจจะไม่มีความสัมพันธ์กันนัก เราเห็นว่าวิธีนี้เป็นวิธีที่ไม่เอื้อต่อการสอนแบบเรียนเอง จึงได้วางโครงสร้างหลักสูตรใหม่ ว่าน่าจะจัดโดยให้มีการผสมผสาน โดยให้มีเนื้อหาสาระเข้าด้วยกันให้เป็นกลุ่มก้อนให้ผู้เรียนในขณะใดขณะหนึ่งพุ่งความสนใจไปที่กับสิ่งที่เรียนในลักษณะที่มีความเกี่ยวพันกันจะได้ไม่กระจัด และจะได้ลงลึกได้ ก็เลยตัดสินใจกันว่า จะทำการสอนเป็นชุดโดยคิดว่าชุดหนึ่ง ๆ น่าจะมีค่า 6 หน่วยกิต และผู้เรียนในระดับปริญญาตรีควรจะเรียนสัก 20 ชุด หรือไม่เกิน 24 ชุด และถ้ามีเวลามากก็อาจจะเรียน เหนอมนึง 3 ชุด อย่างมากที่สุดถ้ามีเวลาอย่างน้อยที่สุดก็เรียน 1 ชุด ถ้ามีเวลาปานกลางก็เรียน 2 ชุด ถ้าเรียน 3 ชุดต่อเทอม 4 ปีก็จบ และในแต่ละชุดนี้จะทำให้มีความหมาย ถ้าคนเรียนไม่มุ่งปริญญาไม่มุ่งประกาศนียบัตรเรียนชุดเดียว แค่นั้นก็ได้ประโยชน์ ก็อาจมีใบรับรองให้ไปว่าได้ศึกษาจบชุดนั้นชุดนี้เป็นต้น เบ็ดเสร็จในตัว แต่ถ้าจะเอาหลาย ๆ ชุดมาต่อกันตามความต้องการของหลักสูตรที่วางไว้ ก็อาจจะได้ประกาศนียบัตรสูงขึ้นไปอาจจะ เป็นปริญญา จะหยุดเมื่อใดก็ได้ตามสะดวก ถ้าจะมาต่อเมื่อไรถ้าต่อกันได้ก็ทำได้ เราจะพยายาม จัดชุดวิชาต่าง ๆ นี้ ให้มีประโยชน์เบ็ดเสร็จโดยที่ให้เอื้อมากที่สุดต่อคนที่ไม่มุ่งปริญญา หรือแม้ แต่บางชุดจะใช้เผยแพร่ความรู้โดยทั่วไปก็ได้ เพราะฉะนั้นแต่ละชุดจะมีลักษณะเอนกประสงค์ ในตัวของมันในแง่จุดมุ่งหมายในตัวผู้เรียน สมมติถ้าจุดมุ่งหมายผู้เรียนสนใจเรื่องกฎหมายทั่วไป สำหรับประชาชน แต่คนที่เรียนกฎหมายอาจจะได้ชุดนี้ไปเป็นส่วนของการเรียนกฎหมายทั่วไปก็ได้ แต่ประชาชนจะฟังหรือจะเรียนชุดนี้เพียงเพื่อประดับความรู้ก็ได้ ซึ่งเราต้องพยายามทำให้ได้ ลักษณะของการทำเช่นนี้ การดำเนินงานด้านวิชาการก็ต้องกำหนดให้ชัดเจนไปว่า จะใช้วิธีการสอนอย่างไรเช่นใช้การสอนโดยสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก ไม่น้อยกว่า 80 % เกิดจากสิ่งพิมพ์ที่ส่งไปทางไปรษณีย์ แล้วก็อาจต้องมาวางกันว่าจะใช้วิทยุสัก็เปอร์เซ็นต์ช่วยเสริมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน กับผู้สอน แต่เราจะไม่ใช้วิทยุเพื่อการบรรยาย คนละวัตถุประสงค์ ใช้เพื่อเสริมสิ่งที่คิดว่าเข้าใจยาก ตอบคำถามในสิ่งที่คนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เพราะฉะนั้นจึงจะไม่ใช้เวลามาก รวมทั้งต้องกำหนดไว้ในแต่ละชุดว่าจะให้มีกิจกรรมอะไร เมื่อไร เช่น เรียนไป 1 เดือน ต้องมีแบบฝึกปฏิบัติที่ทำแล้วต้องส่งกลับไปให้อาจารย์ตรวจ และอาจารย์ก็จะส่ง กลับไปเมื่อตรวจแล้ว ต้องกำหนดด้วยว่าจะสอบกันสักกี่หน เพราะการสอบในระบบนี้มีใช้การ สอบทางไปรษณีย์ต้องเปิดสนามสอบ และสนามสอบจะต้องเปิดกระจายอยู่ใกล้ตัวผู้เรียน โดยอาศัย อาคารสถานที่ของหน่วยงานที่มีอยู่แล้วในช่วงที่เขาไม่ใช้ เราก็เปิดเป็นสนามสอบ มีข้อสอบมาตรฐาน ที่ทางมหาวิทยาลัยพัฒนาแล้วส่งไปตามสนามสอบ แล้วเก็บมาตรวจซึ่งอาจจะต้องตรวจด้วยคอมพิวเตอร์ ในส่วนที่เป็นปรนัย ในส่วนอัตนัยก็อาจต้องใช้คนตรวจ จะต้องมีการเก็บทะเบียนผลการศึกษาไว้ เราคิดว่าเราจะใช้ระบบคอมพิวเตอร์หมดเพื่อช่วยให้ถูกต้องและรวดเร็ว นอกจากนี้เราอาจจะมี

ศูนย์บริการการศึกษาระบายอยู่ตามภาคต่าง ๆ ที่ศูนย์นี้อาจอาศัยสถานที่ของสถาบันต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว สิ่งที่เราจะทำก็คือนำเอาวัสดุอุปกรณ์ในชุดต่าง ๆ ไปไว้ที่นั่น และถ้าผู้เรียนจะมาใช้เป็นพิเศษก็ใช้เวลานอกราชการหรือวันหยุด อาจมีการกำหนดตัวอาจารย์ในท้องถิ่นให้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา และผู้สอนทบทวนประจำอยู่ในศูนย์เมื่อเวลาที่ผู้เรียนส่งสัยะอะไรมาทางจะได้ช่วยแนะนำเพิ่มเติมแต่ไม่ใช่สอน และรวมทั้งอาจจะเปิดการศึกษาภาคฤดูร้อนโดยที่เป็นการสอนทบทวนระยะสั้น อาจจะมีการสัญจรออกไปบ้างเพื่อไปเสริมกำลังศูนย์บริการการศึกษาดูตามท้องถิ่นที่มีผู้เรียนมากเป็นระยะ ๆ ไป โดยวิธีการดำเนินการด้านวิชาการอย่างนี้จะเอาคนที่ไหนมา ที่เราวางแผนกันไว้ขั้นต่ำสุดจะต้องมีอาจารย์และเจ้าหน้าที่ประจำเพียงพอที่จะดำเนินการผลิตและพัฒนาวัสดุการสอนได้ และนอกจากนั้นก็จะใช้วิธีระดมกำลังโดย เราจะเชิญนักวิชาการชั้นเยี่ยมเท่าที่จะมีได้ในประเทศเราเป็นคณะที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการประจำมหาวิทยาลัย เช่น ขณะนี้ถ้าจะเปิดศึกษาศาสตร์สำหรับครูประจำการ ก็จะมีคณะที่ปรึกษา 5-9 คน ซึ่งเราจะเลือกสรรผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เราประกาศออกไปแล้ว คนจะยอมรับว่าเป็นนักวิชาการที่มีผลงานดีเด่น ท่านเหล่านี้จะเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่เราอยู่ตลอดเวลาว่าที่ท่างานนี้ดำเนินการไปอย่างนี้ ได้มาตรฐานไหม? และบางท่านในจำนวนนี้เองก็จะช่วยทำหน้าที่เป็นอาจารย์พิเศษ เป็นผู้ชำนาญที่ให้ความเห็นให้ข้อคิดเป็นมันสมองให้แก่อาจารย์ประจำของเราโดยวิธีการอย่างนี้ ผมคิดว่าจะช่วยให้ได้ประโยชน์เร็ว และได้มาตรฐาน

กฤษ : โครงการที่มหาวิทยาลัยเปิดแห่งนี้วางไว้จะขยายไปในทิศทางใดในอนาคต? จะมีปัญหาข้อจำกัดในการใช้สื่อการสอนหรือไม่?

วิจิตร : ปัญหาของมหาวิทยาลัยเปิดนี้ในแง่ของการดำเนินงานขั้นต่อ ๆ ไป จะต้องมีแน่ ปัญหาแรกที่สุดคือปัญหาความพร้อมของบุคลากรที่จะมาทำงานกับเราเป็นปัญหาสำคัญที่สุด พวกเราเคยชินกับการศึกษาในระบบที่เป็นบันไดดาราที่ผ่านมา ถ้าเราต้องมาทำงานอีกแบบหนึ่ง ซึ่งต่างจากระบบที่เราเคยเรียนมาและถูกสอนมาเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องที่คุณคนไม่มีความพร้อมจะทำงานแต่ต้องมีความศรัทธามีความเข้าใจและยอมที่จะทดลองวิธีการใหม่ โดยยอมเปลี่ยนวิธีการทำงานจากวิธีที่เคยทำ เรื่องนี้เป็นปัญหาสำคัญที่เราวิตกเหมือนกันว่าเราจะหาตัวบุคคลที่มีคุณลักษณะแบบนี้ได้ยาก ปัญหาถัดมาคือ เนื่องจากมหาวิทยาลัยนี้ทำงานไม่ได้ตามลำพังต้องอาศัยสื่อ ก็จะพบปัญหาอย่างที่คุณถามคือ เมื่อสื่อของเราจะจำกัดไม่ครอบคลุมทั่วประเทศประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งที่มีอยู่ก็มักจะใช้ไปในเรื่องบันเทิง และโฆษณาสินค้าไปเสียเป็นอันมากเพื่อหารายได้ ถ้าเขาไม่เจียดจ่ายเวลาให้ตามสมควรแล้วมหาวิทยาลัยนี้ก็จะมีปัญหาได้ ทางออกที่คิดไว้ก็คือ เราได้มีการร่วมกันคิดว่าประเทศไทยน่าจะมีวิทยุเพื่อการศึกษาขึ้นมา และกรมประชาสัมพันธ์โดยความเห็นชอบของรัฐบาลก็จะรับเป็นเจ้าของเรื่องที่จะพัฒนาวิทยุกระจายเสียงเครือข่ายที่ 2 ซึ่งจะครอบคลุมทั่วประเทศและจะใช้เงินกู้จากธนาคารโลก ซึ่งได้มีการสำรวจแล้วโดยผู้เชี่ยวชาญธนาคารโลกได้รับการยืนยันว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชจะได้โอกาสใช้เครือข่ายนี้เป็นหลักร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานทางการศึกษาอื่น ๆ ถ้าเป็นอย่างนั้นจริงปัญหาเรื่องสื่อทางวิทยุกระจายเสียงก็จะลดน้อยลงไปมาก เพราะเครือข่ายนั้นจะเป็นเครือข่ายเพื่อการศึกษา ถ้ากระจายเสียง 18 ชั่วโมงต่อวันก็เป็นการกระจายเสียงเพื่อการศึกษาจะไม่มีเรื่องอื่นเลย สำหรับสื่ออื่น เช่น วิทยุโทรทัศน์ สำหรับ

เมืองไทยเราคงต้องใช้เวลามากกว่าเราจะกระจายระบบวิทยุโทรทัศน์ออกไปให้ประชาชนสามารถได้รับประโยชน์เต็มที่ มหาวิทยาลัยนี้ก็มิได้มุ่งใช้ทีวีมากนัก เพราะรู้ว่ามีราคาแพง รู้ว่าเมืองไทยที่วิทยุไม่แพร่หลายจะนึกถึงการใช้วิทยุให้มากกว่าน ทีวีจะใช้เท่าที่จะใช้ได้จะไม่ใช้เป็นสื่อหลัก สื่อหลักเราจะใช้สื่อสิ่งพิมพ์ทางไปรษณีย์ และวัสดุเสียง เช่น เทปตลับ ซึ่งไม่ต้องกระจายเสียงเราส่งไปทั้งม้วนได้ วิทยุโทรทัศน์นั้นเป็นสื่อรองที่เราคิดกันในระยะนี้ แต่อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาในแม้ในสภาพปัจจุบันที่อุปสรรคมีมากพอควรนี้ ผมเองก็ไม่วิตกกังวล ผมคิดว่าถ้าเราค่อย ๆ ทดลองวิธีการให้เป็นที่ยอมรับที่เชื่อถือไปที่ละสาขา ๆ ไปเมื่อได้รับการเชื่อถืออย่างกว้างขวางแล้วก็จะเกิดการยอมรับในอังกฤษเองปัจจุบันเขาใช้สิ่งพิมพ์ถึง 80 % และใช้วิทยุและโทรทัศน์ราว 20 % เท่านั้นเอง เราอาจพัฒนาเทคโนโลยีอื่น เช่น ภาพยนตร์ ภาพทัศน์ และเทปเสียงใช้ทดแทนได้

ครู : ในอนาคตต่อไป มหาวิทยาลัยนี้จะต้องปิดตัวเองลงเหมือนรามคำแหงหรือไม่ ?

วิจารณ์ : จะต้องเป็นมหาวิทยาลัยเปิดในระบบที่เป็นการศึกษาการสอนทางไกลตลอดไป เราไม่มีนโยบายที่จะมีชั้นเรียนของตนเอง และตราบไต่ที่รักษาสถานภาพไม่มีชั้นเรียนในรูปแบบนี้ตลอดไป ก็ไม่มีเหตุผลอะไรที่จะต้องปิด ถ้าเมื่อไรเรากลับไปมีชั้นเรียนอีกก็แสดงว่าเราทำไม่สำเร็จ

ครู : มหาวิทยาลัยเปิดของเรานี้ได้เอาแบบอย่างมาจากไหนหรือเปล่า หรือว่าเราคิดรูปแบบของเราขึ้นมาเอง ?

วิจารณ์ : หลักและวิธีการเราศึกษาจากหลายแหล่ง เช่นที่อังกฤษ ปากีสถาน เยอรมัน อิสราเอล เป็นต้น ฯลฯ แต่เราไม่ได้ลอกเลียนใครมา เรามาคำนึงถึงสภาพความพร้อมและขีดความสามารถของเราแล้วเราก็คิดว่าถ้าเราจะเอาเทคโนโลยีทำนองนี้เข้ามาใช้ เรามีความพร้อมแค่ไหน? เรามีความสามารถแค่ไหน? มันเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสังคมไทยหรือไม่แค่ไหน? ปัญหาที่จะมีคณณอีกว่า แล้วรู้ได้อย่างไรว่ามันเหมาะสม รู้ได้อย่างไรที่มีขีดความสามารถ รู้ได้อย่างไรที่มีความพร้อม อันที่จริงสิ่งนี้ก็ไม่ใช่สิ่งใหม่อีกนั่นแหละเพราะในวงการศึกษาก็มีการสอบวิชาชุด เราสอบกันมาตั้งนานแล้วก็ได้ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีเพิ่มขึ้นอย่างที่เราจะใช้ แต่เราก็ได้เพิ่มวุฒิครูมาถึง ป.ม., พ.ม. ไม่รู้จักพันก็หมื่นคนแล้ว จากประสบการณ์ที่เรามีการสอบวิชาชุด เราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ามันเป็นระบบเรียนเอง แม้แต่ระบบธรรมศาสตร์สมัยเป็นตลาดวิชา คนจำนวนไม่น้อยก็ไม่ได้มาเรียน ดูหนังสืออยู่ที่บ้านถึงเวลาก็มาสอบ แล้วเขาก็เรียนจบไปทำงานให้แก่ประเทศชาติได้ ในอังกฤษเองมหาวิทยาลัยลอนดอนก็มีระบบสอบไล่ภายนอกมาตั้งนานแล้ว และมีผู้นำอังกฤษบางคนในขณะนี้ได้ปริญญา โดยวิธีสอบไล่ภายนอก ไม่ต้องไปจำเรียนประจำอะไรก็สามารถเพิ่มวุฒิ และได้ความรู้ที่นำไปใช้ได้เป็นอย่างดี ในลักษณะเช่นนี้ ผมก็ขอเรียนได้โดยสรุปว่ามันเป็นการผสมผสานความคิดที่เอาทั้งในสิ่งที่เราจะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองทั้งในส่วนที่เราคิดว่าเราจะมีประสบการณ์ในด้านความพร้อม ความเหมาะสมแล้วเราก็สร้างรูปแบบของเราขึ้นมา แต่เมื่อสร้างเสร็จแล้วถามว่าเหมือนของใครไม่เหมือนใครหลักสูตรเป็นชุดนี้ไม่มีใครเขาทำกัน อังกฤษก็ไม่ได้ทำรูปนี้ มหาวิทยาลัยรามคำแหงก็ไม่ทำรูปนี้ มหาวิทยาลัยต่างประเทศอื่นก็ไม่ได้ทำรูปนี้ แต่เรารู้สึกว่าเรื่องชุดนี้ฝังใจเราอยู่โดยเฉพาะในวงการฝึกหัดครู วิชาชุดเรารู้ว่ามันคืออะไร ผมก็เห็นว่าเป็นไทย ๆ ดี ก็เอาหลักสูตรแบบชุดวิชา

มาใช้ มีคนเคยถามว่า หลักสูตรแบบชุดวิชานี้แปลเป็นภาษาอังกฤษอย่างไร ผมก็บอกไม่รู้เพราะเราไม่ได้ถอดจากภาษาอังกฤษ เราคิดของเราเอง นี่แหละครับ มันก็มีเป็นไทยอยู่บ้างเป็นเทศอยู่บ้าง แต่เมื่อมาผสมกันแล้ว เป็นเอกภาพของความคิดโดยการประยุกต์อย่างเหมาะสมให้เกิดขึ้นมาได้

ครู : ท่านอาจารย์คาดว่าจะสนองเจตจำนงของผู้เรียนได้มากน้อยแค่ไหน ?

วิจิตร : เรื่องนี้จะต้องมีการติดตามผลเป็นระยะ ขึ้นนี้เป็นขั้นคาดการณ์เท่านั้น ผมเองไม่ชอบทำงานแบบจับเสือมือเปล่า ก็อยากให้มีข้อมูลประกอบการพิจารณา ในขั้นต้นนี้เราจึงทำการวิจัยที่เรียกว่า “ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อมหาวิทยาลัยเปิด” เพิ่งเสร็จเมื่อเดือนพฤศจิกายนนี้เอง วิธีทำก็คือ เราสำรวจความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม คือกลุ่มที่เราคิดว่าจะเป็นนักศึกษาของเรา กลุ่มที่ 1 คือ *นักเรียน* เราสำรวจความสนใจตั้งแต่ ม.ศ. 3 - ม.ศ. 4 - 5 เพราะ ม.ศ. 3 คือผู้ที่อีก 2 ปีจะจบ ซึ่งถ้าเราเปิดปี 2523 ก็คือนักศึกษารุ่นแรกของเรา แต่เราจะเอานักเรียน ม.ศ. 3 ตามลำพังก็อาจจะเข้าใจอุดมศึกษาไม่ตีพอก็เอากลุ่ม ม.ศ. 4, ม.ศ. 5 ด้วย ซึ่งถึงแม้บางรุ่นเขาจะจบไปแล้ว แต่เรายังไม่เปิดก็ไม่เป็นไร เพราะเป็นกลุ่มตัวแทนได้ เพราะเขาเป็นกลุ่มที่มีเป้าหมายทางอุดมศึกษา กลุ่มที่ 2 คือ *กลุ่มนักเรียนครู ป.กศ., ป.กศ. สูง* ที่กำลังเรียนอยู่ กลุ่มที่ 3 คือ *ผู้ที่เรียน ม.ศ. 5 หรือเทียบเท่า* และกลุ่มที่ 4 คือ *ครูประจำการวุฒิป.กศ. ต้น* เราสุ่มตัวอย่างมาแล้วถามใน 3-4 เรื่องที่เราอยากรู้ คือเรื่องที่ 1 เขาสนใจจะศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิดแค่ไหน เรื่องที่ 2 คือต้องการจะเรียนสาขาอะไร? เรื่องที่ 3 คือ เขามีปัจจัยเกื้อกูลที่จะเรียนในมหาวิทยาลัยแห่งนี้แค่ไหน? กล่าวคือบ้านอยู่ในเขตไปรษณีย์หรือไม่ อยู่ในเขตรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงหรือเปล่า อยู่ในเขตที่โทรศัพท์ส่งไปถึงหรือไม่ เขามีอุปกรณ์เช่น วิทยุ เทป อยู่แล้วแค่ไหน การเงินเขาพอจะไปไหวไหม ถ้าเราจะเก็บค่าเล่าเรียนเขาในอัตราเท่านี้ เท่านี้ เป็นต้น ผลก็คือว่า 33-36% ของสองกลุ่มแรกคือ *นักเรียน ม.ศ. 3-4-5 และกลุ่ม ป.กศ., ป.กศ. สูง* ที่กำลังเรียนอยู่บอกว่าจะสมัครทันที กลุ่มทำงานแล้วทั่วไปราว 59-61% บอกว่าสมัครทันที ส่วนครูประจำการ 65% ตอบว่าจะสมัครทันที เราก็ถามต่อว่าสาขาไหน ผลออกมาชัดเจนในกลุ่มทำงานโดยเฉพาะกลุ่มครูก็ต้องการเรียนทางการศึกษา กลุ่มทำงานทั่วไปอยากได้วิทยาการจัดการที่เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจต่างๆ กลุ่มนักเรียนอยากได้สาขาสังคมศึกษา เกษตรศาสตร์ที่เน้นการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น เมื่อเรามีผลการวิจัยออกมาเราก็เอาผลนี้เป็นเครื่องประกอบการตัดสินใจว่าเราจะเปิดสาขาใดก่อนหลังถึงจะสนองความต้องการกลุ่มต่างๆ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายได้ จากการสำรวจทำนองนี้ ผมก็มีความมั่นใจพอสมควรว่าถ้าจะเปิดการศึกษาให้ได้ตามเจตนารมณ์นั้นมันน่าจะทำได้ เพราะว่าก่อนจะเปิดมีการสำรวจ พอจะเปิดจริง ผมจะให้มีการลงทะเบียนล่วงหน้าก่อน 1 ภาคการศึกษา เพื่อจะดูว่าจริง ๆ แล้วสาขานี้จะมีคนเรียนเท่าไร เราจะได้จัดวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม พอถึงเวลาเปิดสอนจะได้พร้อมพร้อมกันหมด เราทำได้ ไปรษณีย์บัตรใบเดียวประกาศออกไป เช่นว่าปี 2523 เริ่ม 1 มิ.ย. จะเปิดสาขาศึกษาศาสตร์เพื่อครูประถม เพื่อครูมัธยม ผู้จะเรียนจบวุฒิอย่างนั้นอย่างนี้ ถ้าใครสนใจจะเรียนให้ส่งไปรษณีย์บัตร โดยมีข้อความรายละเอียดที่ต้องการส่งมาให้เรา เราก็จะได้ผลการลงทะเบียนล่วงหน้าจากนี้เราก็รู้แล้วว่าจะมีคนเรียนเท่าไร เราไม่จำกัดจำนวน แต่เราต้องการรู้จำนวนก่อนเพื่อการเตรียมงาน เพราะฉะนั้นผมจึงมั่นใจพอสมควรว่าจะทำได้

ครู : มหาวิทยาลัยเปิดจะก่อให้เกิดปัญหาว่างงานหรือไม่ ?

วิจิตร : สำหรับปัญหาเรื่องคนว่างงานนั้นน่าจะต้องพิจารณาการศึกษาทั้งระบบ มิใช่มาพิจารณาที่ปลายเหตุ เพราะว่าจริง ๆ แล้วส่วนอุดมศึกษา ถ้าเรามีการประเมินกำลังคนถูกต้องว่าระดับสูงในบางสาขา จะไม่ต้องการมาก กรณีนี้จะต้องไปมีนโยบายมัธยมศึกษาให้ชัดเจน เพื่อว่าเด็กเมื่อเลยการศึกษาภาคบังคับมาแล้ว จะได้จัดการศึกษาในระดับนั้นให้เหมาะสมว่าจะเลื่อนไปเรียนมหาวิทยาลัยเท่าไร ไปอยู่ในตลาดแรงงานเท่าใด โดยการจัดระบบอาชีวศึกษาเสียใหม่ให้เหมาะสม เพราะฉะนั้นเราจะต้องไปแก้ตรงนั้นไม่ใช่จะไปขยายมัธยมสายสามัญกันมากมายโดยไปสร้างความหวังให้กับเด็กว่าเมื่อเรียนสายนี้แล้วยังออกไปประกอบอาชีพไม่ได้ ไม่มีใครเขาจ้างทำงานก็เรียนรอนระดับอุดมศึกษา ผมถามกลับทุกทีว่าแล้วเมื่อจบ ม.ศ. 5 แล้วมีงานทำไหม มีงานให้ ม.ศ. 5 เขาทำไหม ถ้าตอบว่าไม่มี แล้วจะทำอย่างไรกับเขา ให้เขาหยุดแค่นั้นแล้วไม่มีงานทำ หรือให้เขาเรียนต่อเพื่อให้เขาช่วยตัวเองได้มากขึ้น ปัญหามันอยู่ตรงไหน ปัญหามันอยู่ตรงที่ว่า เราปล่อยให้เขาเรียนมาถึง ม.ศ. 5 ทำไหม ถ้าเราคิดว่า ม.ศ. 5 ไม่ใช่ทางที่จะให้เขาไปสู่ตลาดแรงงานได้ เพราะถ้าปล่อยให้สูงขึ้นมาอีกก็จะมาเพื่อตรงนี้ ทำไมเราจึงไม่จัดระบบอาชีวศึกษาให้สัมพันธ์กับตลาดแรงงานมากกว่านี้ เพื่อที่จะจัดให้เด็กเรียนในเรื่องที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมมากยิ่งขึ้น โดยไม่ได้สร้างความหวังไว้ให้เขาและให้เขาต้องผิดหวังในที่สุด อย่างที่เป็นอยู่ในระบบปัจจุบัน ตอนนั้นมาถึงจุดของอุดมศึกษาว่าถ้าทำแบบนี้แล้วจะนำไปสู่บัณฑิตตกงานหรือไม่ เป็นสิ่งที่เราคิดมากเหมือนกัน เพราะว่าไปไม่ได้ไม่ปฏิเสธ แต่เราคิดว่ามหาวิทยาลัยเปิดอย่างนี้ไม่น่าจะเป็นสาเหตุของการว่างงาน เพราะเหตุว่าจริง ๆ แล้วถ้าทำให้ได้มาตรฐานจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาจะไม่มาก โดยปกติประมาณร้อยละ 20 ของคนที่เรียนเองที่จะจบได้ เมื่อไม่ถึงร้อยละ 20 แล้ว ก็จะไม่ใช่แหล่งผลิตบัณฑิตขนาดใหญ่ที่จะผลิตออกมามากมาย แต่มีข้อแม้จะครบว่าจะต้องทำให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ จำนวนจบจะไม่มากนักประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง คือ เมื่อระบบของมหาวิทยาลัยเปิดอย่างสุโขทัยธรรมราชจะใช้นั้นไม่ต้องมาเรียน ผู้เรียนเรียนอยู่กับบ้านในช่วงนั้นเอง เขาควรประกอบกิจการงานบางอย่างช่วยครอบครัว ช่วยตัวเอง ดังนั้นคนกลุ่มนี้คงไม่ว่างงานในระยะที่เรียน ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าเมื่อเรียนจบแล้วจะได้ใช้วุฒิที่เรียนมา เหมาะสมกับระดับการงานที่ทำอยู่หรือเปล่าต่างหาก แต่ถ้าหากว่าใครอยู่กับบ้าน 4 ปี โดยไม่ทำงานแล้ว ผมก็ว่าช่วยไม่ได้ เพราะมหาวิทยาลัยไม่ได้เรียกร้องให้ท่านมาเรียนที่มหาวิทยาลัยเลย ขอให้อยู่บ้านประกอบอาชีพการงานตามสะดวก แต่ถ้าไม่ทำก็ถือว่าเป็นความบกพร่องของตลาดแรงงานที่ไม่สามารถจะเอาคนที่มีความสมบัตินี้เข้าสู่ตลาดแรงงานได้ ครั้นมหาวิทยาลัยช่วยเขาให้มีคุณภาพมากขึ้นแล้ว ตลาดแรงงานก็ยังไม่ช่วยเขาอีกเช่นนี้จะให้มหาวิทยาลัยเอื้อมมือลงไปแก้ปัญหาระงงานด้วย ผมว่ามันไกลเกินกำลังมหาวิทยาลัยจะช่วยให้และไม่ใชหน้าที่ของมหาวิทยาลัยด้วย แต่แน่นอนมหาวิทยาลัยจะผลิตก็ต้องเหลียวดูตลาดแรงงานเราเหลียวดูแล้วนี้ ผมก็บอกว่าการเมื่อจบ ม.ศ. 5 ท่านไม่ต้องมาเรียน ถ้าสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้เลย ก็ตอนนั้นตลาดแรงงานสามารถหางานให้เขาได้ไหม ถ้าหาให้ไม่ได้ก็ไม่ต้องมาโทษผม เพราะผมช่วยให้เขามีคุณภาพดีขึ้น ถ้าเขาได้ปริญญาแล้วเขาไม่สามารถเปลี่ยนงานได้ ก็ไม่เสียหายอะไรอย่างน้อยที่สุดเขาก็เป็นคนที่มีคุณภาพดีขึ้น แต่ถ้าเป็นมหาวิทยาลัยแบบปิด 4 ปีที่เขาจากบ้านจาก

เรียนมาเรียน ตอนนั้นเขาทำงานไม่ได้ ตลาดแรงงานถึงแม้จะมีเขาก็ทำงานไม่ได้ เพราะระบบการศึกษาหักกันเขาไว้ กรณีเช่นนั้นเมื่อเขาจบแล้วไม่มีงานทำ สภาพมันจะต่างไปจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ซึ่งเขาไม่ต้องมาเรียน และเขาพร้อมจะก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงานเลยถ้าเขาต้องการ ตรงนี้คือจุดแตกต่างจาก 2 เหตุผล คือ (1) จะจบน้อยถ้าทำให้ได้คุณภาพ (2) เนื่องจากคนเหล่านี้ในช่วงที่เรียนอยู่ในตลาดแรงงาน ปัญหาจึงไม่ใช่ว่างงานแต่อาจมีปัญหา under-employment มีงานแต่ไม่เหมาะสมกับวุฒิ ซึ่งปัญหานี้ไม่ใช่ปัญหาหนัก ปัญหาหนัก คือการว่างงาน (unemployment) ที่เรามอง คือมองทั้งระบบ ต้องจัดการศึกษาให้ประสานสัมพันธ์กันทุกระดับ

ศุ : รัฐบาลมีส่วนในการสร้างเอกภาพระหว่างมหาวิทยาลัยกับตลาดแรงงานหรือไม่ เพียงใด ?

วิจิตร : ระบบการศึกษาไทยนี้ถือว่าแต่เอกภาพของมหาวิทยาลัยกับตลาดแรงงานเลย เอกภาพในระบบการศึกษาเองมีอยู่หรือเปล่า นี่เป็นปัญหาของฝ่ายผลิต ก็อย่างที่พูดกันทุกวันนี้ว่า มหาวิทยาลัยทำขากระทรวงศึกษาทำตัว แล้วทบวงทำหัว จะเห็นว่าแม้เอกภาพในระบบการศึกษาเองยังไม่มีมีการประสานสัมพันธ์ในระดับนโยบาย แม้การผลิตบัณฑิตประเภทเดียวกันไม่มี เช่นผลิตครู กรมการฝึกหัดครูก็ผลิต มหาวิทยาลัยก็ผลิต ในขณะที่เดียวกันในกระทรวงศึกษาเองยังมีกรมอื่น ๆ ที่ผลิตครูทั้ง ๆ ที่ตั้งกรมการฝึกหัดครูขึ้นมาแล้ว กระทรวงศึกษาเองก็ประสานกันไม่ได้ อาชีวะก็ผลิตครูอาชีวะ กรมศิลปากรก็ผลิตครูนาฏศิลป์ กรมพลศึกษาก็ผลิตครูพลศึกษาผลิตกันเกือบทุกกรม เป็นเรื่องของความไม่มีเอกภาพแม้ในฝ่ายผลิต เมื่อไม่มีเอกภาพอย่างนี้แล้ว เอกภาพข้ามแดนกับฝ่ายใช้ยากขึ้นมาก ถึงหากว่าในสภาพเช่นนี้ก็อาจจะทำได้ ปัญหาในแง่ฝ่ายใช้เองก็มีเหมือนกัน คือใครในฝ่ายใช้จะเป็นผู้ประเมินความต้องการของฝ่ายยอมรับใช้ว่าได้มีการพยายามติดต่อกันมาทุกแผนโดยสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีกองวางแผนกำลังคนควรจะมีหน้าที่สำรวจความต้องการ ปริมาณ และคุณภาพ และประเภทของบัณฑิตสาขาต่าง ๆ ที่ต้องการในแต่ละช่วงแผนเพื่อมหาวิทยาลัยจะได้ผลิตบัณฑิตเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ในการวางแผนทุกช่วง ฝ่ายที่จะบอกความต้องการก็บอกไม่ได้สักที หรือบอกมาก็ไม่แม่นยำสักที ฝ่ายผลิตถึงแม้จะผลิตตามที่บอกความต้องการมา เมื่อความต้องการไม่แม่นยำแล้วก็แปรปรวนไปหมด สังคมที่กำลังพัฒนา เช่นประเทศไทยนี้มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว เช่นสมัยหนึ่งเราเคยคิดว่าการทุ่มเทการลงทุนมีมากงานก่อสร้างคงจะมาก เราก็เร่งผลิตวิศวกรโยธา มหาวิทยาลัยเปิดใหม่ก็ต้องเปิดวิศวะฯ พออยู่ ๆ อเมริกันถอนความช่วยเหลือทันทีทันใด ความต้องการก็เปลี่ยนไป ส่วนด้านการศึกษาเวลานั้นเวลาผลิตเราต้องใช้เวลา 3 - 4 ปี ถึงจะได้ใช้ แต่พอ 2 ปี ผ่านไปเหตุการณ์มันเปลี่ยน คุณจะทำอย่างไรกับคนที่ยังค้างอยู่ เรียกว่าคนที่ค้างอยู่ในระบบ ก็ต้องว่าไปจนตลอด กว่าจะปรับตัวได้อีกที มันงุ่มง่ามพอควร มันปรับไม่ได้เร็ว จะกดปุ่มติดบับไม่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อเริ่มรับนักศึกษาแล้วทำอะไรไม่ได้ต้องเลี้ยงไปให้สุดกระบวนการ จะบอกว่า ไม่เอาแล้ววิศวะโยธาเรียนมา 2 ปีแล้วออกไปเถอะอย่างนี้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อมีความแปรปรวนในสังคม ถึงแม้จะมีการประเมินความต้องการบอกความต้องการกันไว้ พยายามผลิตสนองความต้องการ มันก็แปรปรวนไปได้ เมืองไทยเราเจอบ่อย เช่น อยู่ดี ๆ บรรยากาศในประเทศไม่ดี การลงทุนไม่มากเสียเลย ๆ กรณีนี้ก็เสร็จอีก เมื่อการลงทุนไม่มา การสร้างงานก็ไม่มี บัณฑิตที่เคยผลิตไว้ด้วยความหวังว่าการสร้างงานจะเป็นไปตามเป้าหมายเมื่อไม่เป็นตามนั้น ก็เกิดปัญหา เพราะฉะนั้นแม้ผมจะเห็นด้วยว่ามันน่าจะมีควมสัมพันธ์กันอย่าง

ใกล้ชิด ระหว่างตลาดแรงงานกับฝ่ายผลิตทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพด้วย แต่วิธีที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่พึงประสงค์เป็นเรื่องยากในสังคมเรา ผมเคยไปประชุมเรื่องนี้ ที่ปารีส เรื่องอุดมศึกษากับการว่างงาน เกือบ 5 วัน 5 คืน ก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ เพราะวิธีการประเมินความต้องการของตลาดทำได้ยาก ผมเคยทำงานด้านนี้มา เช่นเราไปถามฝ่ายใช้ เขาบอกเราได้หลาย ๆ แต่เวลาผลิตเราผลิตหลาย ๆ ไม่ได้ เราต้องรู้ว่าวิเศษอะไร วิเศษไฟฟ้า วิเศษโยธา หรือวิเศษสุขภาพ หรือวิเศษอะไร แต่ผู้ใช้เขาบอกเราไม่ได้ หรืออย่างไรก็ตามหน่วยราชการ หน่วยใช้บอกได้หมดเลยว่าต้องการอย่างนั้นอย่างนี้ พอถึงหน่วยจัดอัตรากำลังให้คือ ก.พ. และหน่วยจัดสรรเงิน คือ สำนักงบประมาณ ไม่ได้ให้มาตามนี้ นี่คือจุดอ่อนของเรื่องนี้ทั้งหมดรัฐบาลทุกรัฐบาลให้ความสนใจในเรื่องนี้มาก มีการตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้นมาวางแผนร่วมกับสภาพัฒนาฯ เรามององค์กรอยู่มาก อาจจะเกินความจำเป็นเสียด้วยซ้ำไป ที่จะทำหน้าที่อย่างที่ว่านี้ เรามององค์กรไม่ว่าใครเขาจะมีอะไร เรามีหมด แต่เราไม่เคยใช้องค์กรหรือกลไกเหล่านี้ให้สมประโยชน์ ได้เลย

กฐ : มหาวิทยาลัยเปิดจะเริ่มดำเนินการ อย่างจริงจังเมื่อไร

วิจิตร : อย่างที่ผมเรียนแล้ว จุดกำเนิดเริ่ม 22 กันยายน 2521 คือ เมื่อ พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์ มีผลบังคับใช้ เราก็ตั้งสภามหาวิทยาลัยทันที แล้วสภามหาวิทยาลัยก็ได้ประชุมไปแล้ว โดยได้ขอให้ผมเป็นอธิการบดี งานหลักที่สภาฯ มอบให้ผมก็คือให้ผมเตรียมคนเพื่อให้การเริ่มเตรียมงานตามโครงการที่วางไว้แล้วเป็นไปได้โดยเร็วที่สุด ในการเตรียมการขณะนี้เรื่องสำคัญอยู่ 3-4 เรื่อง เรื่องแรกเนื่องจากมหาวิทยาลัยนี้เริ่มต้นจากศูนย์ คือไม่มีอะไรเลย เป็นมหาวิทยาลัยตัวคนเดียว แล้วก็ก็เป็นคนที่ขอยืมจากทบวงฯ เสียด้วย เป็นงานฝากของทบวงฯ ในฐานะเป็นพี่เลี้ยง พี่เลี้ยงตัวคนเดียวก็ต้องทำทุกอย่าง สิ่งแรกที่ต้องมีก่อนสิ่งอื่น คือ คน เพราะการพัฒนามหาวิทยาลัยไม่ว่ามหาวิทยาลัยไหน ต้องพัฒนาที่คน ดังนั้น ผมจะต้องจัดสรรตัวบุคคลที่เข้าใจสนใจที่จะมาลองทำกันดู เอามาจากแหล่งต่าง ๆ ทางการศึกษาที่มีตัวบุคคลอยู่ ระยะต้นจะยืมตัวมาก่อนให้เพียงพอกับการเริ่มต้นงาน แล้วจึงจะรับคนประจำเพิ่มขึ้นมา งานที่สอง คือจะต้องจัดหาสถานที่ตั้ง ขณะนี้ยังไม่มี เคยพูดไว้ว่าจะใช้ที่รังสิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ยังอยู่ระหว่างเจรจากัน อาจจะได้หรือไม่ก็ได้ก็ได้ แต่ขณะที่หาที่ตั้งอยู่นี้เราก็ไม่รอ เราก็ดำเนินการเรื่อยไป งานด้านที่สาม นำเอา พ.ร.บ. มาถ่ายถอดออกเป็นองค์กร และกลไกเสียให้เสร็จ ถ้าไม่มีกลไกตาม พ.ร.บ. นี้ ก็จะดำเนินการไม่ได้ เช่น สภามหาวิทยาลัยมีแล้ว ก็ต้องมีผู้บริหารและแต่งตั้งคณะผู้บริหารเสียให้ครบ ต้องมีสภาวิชาการกำหนดสาขาวิชา แล้วก็ต้องหาคนมาประจำสาขาวิชา จะต้องตั้งคณะที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการ สิ่งเหล่านี้ต้องทำให้ครบ เพื่อให้กลไกเดินได้ จะต้องคิดถึงเรื่องการพัฒนาหลักสูตร และการสอนว่าถ้าสมมุติเราจะเปิดศึกษาศาสตร์รับคนที่มิวณิครู และครูประจำการมาเรียน เราจะต่อยอด ป.กศ. อย่างไร เราจะต่อยอด ป.กศ. สูง อย่างไร ชุดวิชาจะอย่างไร วิทยาการจัดการเราจะทำอย่างไร ซึ่งเรื่องพัฒนาหลักสูตร และการสอนจะเป็นงานหลัก ได้เริ่มจับงานและประชุมกันไปแล้ว ตกลงจะเปิด 3 สาขาวิชา ก่อน คือ สาขาศิลปศาสตร์ เพื่อให้วิชาพื้นฐานตามมาตรฐานของทบวงฯ กล่าวคือจะต้องมีวิชาพื้นฐานทั่วไปไม่ต่ำกว่า 30 หน่วยกิต เราจะทำเป็นชุดสัก 5-6 ชุด สาขาศึกษาศาสตร์และสาขาวิทยาการจัดการ เราจะเริ่มตั้ง 3 สาขานี้ และเริ่มยืมตัวนักวิชาการต่าง ๆ เข้ามาให้เพียงพอ ใน 3 สาขานี้ เริ่มงานทันทีโดยยังไม่มีที่ทำงาน โดยอาศัยที่ทำการของสภาการศึกษา

ที่ทางทรวงๆ เคยยืมไว้เป็นที่ตั้งสำนักงานโครงการพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นที่ทำการไปพลางก่อน
 จุคนได้ไม่มากนัก คล้ายๆ เป็นจุดศูนย์กลางของการติดต่อและเริ่มตั้งกลุ่มทำงาน ทำงานทันที
 ก็คิดว่าในการเตรียมการต่างๆ สำหรับ 3 สาขาแรกจะแล้วเสร็จ และ เปิดสอนได้ในปี พ.ศ. 2523
 นั่นคือ จะรับนักศึกษารุ่นแรกใน 2 สาขา คือ วิทยาการจัดการ กับ ศึกษาศาสตร์ ส่วนวิชาพื้นฐาน
 นั้นยังไม่มีวิชาเอก อาจเปิดรับนักศึกษาในเดือนมิถุนายน หรือ ตุลาคม เราไม่จำเป็นต้องเปิดต้นปี
 กลางปีก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าเราจะทำสิ่งเหล่านี้ให้เสร็จได้เร็วแค่ไหน แต่ที่ผมมั่นใจว่าอย่างน้อยเปิดได้
 2 สาขาวิชาแน่ๆ เพราะว่าเป็นช่วงที่ทำโครงการ ได้ให้นักวิชาการวิเคราะห์หลักสูตร ป.กศ., ป.กศ. สูง
 และหลักสูตรปริญญาตรีไว้แล้ว แล้วเทียบให้เห็นไว้แล้วว่าต้องต่อยอดอะไรบ้าง จะได้ตามมาตรฐาน
 ของหลักสูตรทั่วไป เรื่องนี้ทำไว้เสร็จหมดแล้ว เพียงแต่มาเติมเต็ม เท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นสาขา
 เหล่านี้จะไปได้เร็วมาก นี่คือแผนงานที่เตรียมไว้ในระยะก่อนรับนักศึกษา

มองการศึกษาไทย

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน

สัมภาษณ์โดย สติศย์ แก้วเชื้อ และ จิตรกร ตังเกษมสุข

ถาม : ในลำดับแรกนี้ใคร่ขออนุญาตเรียนถามท่านอาจารย์ว่า ปัญหาหลักของอุดมศึกษาในขณะนี้ที่สำคัญ ๆ คือปัญหาในเรื่องอะไร

ตอบ : ผมขอแยกปัญหาเป็น 2 ประเด็น ประเด็นแรกคือปัญหาที่เป็นเชิงปริมาณ ที่ควรพิจารณาก็คือในแง่ของประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย โอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่ประชาชนควรจะได้รับ ตามกำลังของระบบเศรษฐกิจและความต้องการของสังคมควรจะเป็นเช่นไร ปัญหาที่ถ้ามองภาพรวมโดยทั่วไปแล้วยังต้องถือว่า โอกาสในระดับอุดมศึกษา เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่มีโอกาสผ่านระบบการศึกษาขึ้นมาถึงอุดมศึกษา ยังอยู่ในภาวะที่เรียกว่าจำกัด ถ้าผมจำไม่ผิด คนที่อยู่ในวัยอุดมศึกษาที่มีโอกาสได้รับการศึกษาในระบบมีน้อยกว่าร้อยละ 10 ซึ่งถ้าเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วโดยปกติจะสูงประมาณร้อยละ 40-50 หรือนั่น เรื่องนี้เป็นปัญหาเชิงปริมาณที่ว่า ถ้าระบบอุดมศึกษายังไม่เปิดโอกาสให้กว้างขึ้นกว่านี้ ผลิตผลของการศึกษาที่ทำให้คนได้โอกาสขึ้นไปศึกษาในระดับยอดยังจำกัด ก็เท่ากับว่าเราไม่ได้พัฒนาพลังปัญญาของประเทศให้เต็มที่ อันนี้เป็นปัญหาหลัก จากปัญหานี้คนมองว่าถ้าอย่างนั้นทำไมถึงไม่ขยายการศึกษา แทนที่จะเป็นเจดีย์หรือพีระมิด ก็ทำให้มันมีลักษณะเป็นหลักคิลาจารึกหรืออะไรทำนองนี้ คือให้โอกาสคนศึกษาสูงขึ้นในระดับอุดมศึกษาในปริมาณที่มากขึ้น แต่เราก็มองเจอปัญหาข้อจำกัดในด้านทรัพยากร เนื่องจากทรัพยากรที่จะมาสนับสนุนการศึกษาเราถือว่าอันดับหนึ่ง คือ การศึกษาภาคบังคับ ถัดไปก็ควรจะเป็นมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา แล้วถึงจะมาอุดมศึกษาตามลำดับ เมื่อเป็นเช่นนั้นเราก็ไม่มีทรัพยากรพอที่จะขยายอุดมศึกษาเพื่อให้ปริมาณของผู้ที่จะเข้าศึกษาขึ้นมาถึงระดับนี้เพิ่มขึ้น เป็นการขยายโอกาสหรือกระจายโอกาสให้ดีกว่านี้

ในขณะเดียวกันถ้าพูดเชิงปริมาณก็มีปัญหาอีกว่า ในจำนวนที่ได้รับโอกาส ก็ยังขาดความสมดุล ถ้าพิจารณาในแง่ที่ว่า สถาบันอุดมศึกษาคือแหล่งผลิตและพัฒนากำลังระดับสูงเพื่อออกไปพัฒนาประเทศ ขาดความสมดุลในแง่ที่ว่าบางสาขาวิชาเราผลิตไม่พอ บางสาขาวิชาเราผลิตมากจนล้น ก็ทำให้ภาวะทางด้านพัฒนาการของอุดมศึกษาเองยังไม่ตอบสนองความต้องการของประเทศเต็มที่

เพราะยังมีขาด มีเกิน โดยเฉพาะส่วนที่ขาดนั้นเป็นส่วนที่ขาดของกำลังคนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
ขั้นพื้นฐานอยู่มาก เช่น ขาดแพทย์ ขาดพยาบาล ขาดคนทางสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีบาง
แขนง เช่น ทางวิศวะ เป็นต้น

ประเด็นที่สองคือปัญหาทางด้านคุณภาพ เป็นปัญหาที่น่าห่วงและเป็นปัญหาที่ผมคิดว่าถ้า
ไม่แก้จะวิกฤติพอสมควรเพราะความพยายามของอุดมศึกษาในระยะตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-
แห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2504 คือตั้งแต่ 22 ปีก่อนเป็นต้นมา จนกระทั่งเข้ามาสู่แผนที่ห้านี้ เราได้พยายาม
ขยายอุดมศึกษาด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ตั้งมหาวิทยาลัยต่างจังหวัด เกิดมหาวิทยาลัยภูมิภาคขึ้นประจำ
ภาคพัฒนา มีการยกฐานะสถาบันอุดมศึกษาขึ้นสอนระดับปริญญา มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยใน
ระบบเปิด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีการขยายมากในช่วง 20 ปี เซึ่งปริมาณจึงดูว่าเราสำเร็จพอสมควร
เพราะเราช่วยขยายโอกาสไปได้มากเพื่อแก้ปัญหาเชิงปริมาณ แต่ว่าเชิงคุณภาพน่าเป็นห่วง เพราะเหตุว่า
ปัจจัยคุณภาพนี้เราพัฒนาไม่ทัน

ปัจจัยสำคัญที่สุดนี้คือเรื่องอาจารย์ คณาจารย์ประจำของสถาบันอุดมศึกษา ถ้าว่าโดยเกณฑ์
มาตรฐานสากลที่เขาใช้ สำหรับเป็นดัชนีคุณภาพในแง่อาจารย์ของประเทศพัฒนา โดยเฉพาะเกณฑ์
ขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติแล้ว เรายังอยู่ในฐานะที่มีคุณภาพ
ของอาจารย์โดยคุณวุฒิต่ำกว่าเกณฑ์เป็นส่วนใหญ่ จะมีน้อยแห่งที่ถึงเกณฑ์ เช่น สมมติว่าถ้าจะ
สอนระดับปริญญาตรี ควรจะมีอาจารย์ปริญญาเอกร้อยละ 25 มีอาจารย์ปริญญาโทร้อยละ 50 อาจารย์
ปริญญาตรีร้อยละ 25 สมมติเกณฑ์ทำนองนี้ ถ้าเอามาวัดสถาบันต่าง ๆ น้อยแห่งที่จะมีองค์ประกอบ
โดยคุณวุฒิของคณาจารย์ตามนี้ การดูคุณภาพของปัจจัยด้านคุณภาพ ไม่ได้ดูโดยวิธีอย่างเดียว
แต่ต้องดูโดยประสบการณ์ ดูโดยผลงานทางวิชาการเพื่อจะดูว่าคณาจารย์สามารถสร้างความเป็นเลิศ
ทางวิชาการเพื่อเอาผลไปสู่การสอน เพื่อเอาผลไปสู่การแก้ปัญหาสังคมหรือใช้วิชาการให้เป็นประโยชน์
อย่างเต็มที่แค่ไหน เราต้องยอมรับความจริงว่า ปัจจัยคุณภาพในแง่ของคณาจารย์ประจำยังต่ำกว่า
เกณฑ์มาตรฐาน เพราะฉะนั้นปัญหานี้ก็เลยทำให้กระทบไปสู่เรื่องเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐาน
การศึกษา ว่าเป็นที่น่าพอใจหรือยัง ดูปัจจัยอื่นนอกเหนือจากปัจจัยเรื่องคณาจารย์ด้วย เพราะว่า
ก็อาจจะมีเรื่องอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์การศึกษา เรื่องห้องสมุด และแหล่งวิชาการในรูปอื่น ๆ
เช่น เทคโนโลยีทางการศึกษามาเกี่ยวพันด้วย

ในแง่ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน หรือเพิ่มคุณภาพของการศึกษา ก็ต้อง
ยอมรับอีกเหมือนกันว่าเราอยู่ในสภาพค่อนข้างจะด้อยดำน้อยเป็นอันมาก ในระบบอุดมศึกษา
ถ้าเมื่อใดปัจจัยคุณภาพแง่ตัวบุคคล คือคณาจารย์ยังไม่มีคุณภาพคือไม่ถึงมาตรฐานเต็มที่และปัจจัย
ด้านอื่นที่จะส่งเสริมคุณภาพก็ยังไม่เต็มที่นัก ก็ชวนให้สงสัยว่า ปัญหาด้านคุณภาพของอุดมศึกษา
คงจะเป็นปัญหาสำคัญมากที่ต้องแก้ไข ต้องเร่งรัดพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง ตามหลักแล้ว ในสถาบัน
อุดมศึกษา โดยเฉพาะในระดับที่ประสาทปริญญา คือเปิดสอนในระดับปริญญาตรีขึ้นไป เรามุ่งหวัง
ที่จะให้มีบทบาทไม่ใช่แต่เพียงมุ่งสอนเพื่อผลิตบัณฑิต แต่มุ่งเรื่องวิจัยค้นคว้าเพื่อบุกเบิกแสวงหา
ความรู้ใหม่แล้วส่งผลกลับมาสู่การสอน หรือว่าใช้ผลทางวิจัยค้นคว้าเพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหา

สังคมด้วย ภารกิจนี้ก็ยังไม่ได้ทำเต็มที่หรือบางแห่งเกือบจะไม่ได้ทำเลย ก็ทำให้คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาในแง่ของการบุกเบิก การแสวงหาความรู้ใหม่ไม่ค่อยมี

ในเมื่อไม่ค่อยจะมีแล้วจะเอาอะไรมาเสริมสร้างปัจจัยคุณภาพทางวิชาการ ปัญหาเชิงคุณภาพอีกประการหนึ่งก็คือ ภารกิจทางด้านให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน โดยหวังว่าสถาบันอุดมศึกษาจะให้ได้ ก็ยังทำไม่ได้ถนัด จึงมีความรู้สึกกันว่าสถาบันอุดมศึกษายังไม่มีประโยชน์ต่อสังคมเท่าที่ควร พอไปดูภารกิจสุดท้ายคือเรื่องส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นปัญหาเชิงคุณภาพเหมือนกัน ก็ทำกันน้อย ความหวังที่เราอยากเห็นสถาบันทางอุดมศึกษาเน้นทางวัฒนธรรม เพื่อสงวนรักษาสิ่งดีเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ดี และเพื่อจะเป็นแหล่งที่พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ทั้งผู้ที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยและประชาชน ในส่วนนี้ก็ยังไม่ยอมรับว่าทำได้จำกัด เพราะฉะนั้นโดยสรุปก็คือ จะเห็นว่าสถาบันอุดมศึกษายังไม่สามารถทำภารกิจได้ครบถ้วนทุกด้านอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ เหล่านี้คือปัญหาหลักที่สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเผชิญอยู่ แนวทางที่จะแก้ปัญหาลึก ผมคิดว่าในประเด็นแรก ควรต้องชะลอการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาไว้

ถาม : ปัญหาหลักของอุดมศึกษาทั้งสองประเด็นดังที่ท่านอาจารย์ ได้กล่าวถึงนี้ ท่านอาจารย์คิดว่าควรจะมีแนวทางแก้ไขอย่างไรต่อไป

ตอบ : เกี่ยวกับแนวทางที่จะแก้ปัญหาลึกของอุดมศึกษา ผมเห็นว่าในประเด็นแรกควรชะลอการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาไว้สักระยะหนึ่ง เพื่อจะระดมทรัพยากรและสรรพกำลังทั้งหลายที่มีอยู่เข้ามาสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันที่มีอยู่ โดยไม่มีการขยายการรับนักศึกษา แต่อาจจะมุ่งสร้างความสมดุลทางวิชาการโดยเสริมสาขาที่ขาดแคลนให้เพียงพอ แล้วสนับสนุนสาขาที่ยังอ่อนแออยู่ให้เข้มแข็งขึ้น เร่งรัดพัฒนาคณาจารย์โดยการเสริมปัจจัยคุณภาพและทรัพยากร เพราะถ้าเราไม่ไปมุ่งขยายมากนักทรัพยากรก็พอจะมี แล้วเราก็อาจจะแสวงหาเพิ่มเติมโดยการขอความช่วยเหลือขอความร่วมมือ หรือกู้เงินตามแต่กรณี เข้ามาก็ให้สถาบันที่มีอยู่ให้เข้มแข็งขึ้น และในขณะเดียวกันเมืองไทยเราก็โชคดี คือ เมืองไทยได้พัฒนาระบบการศึกษาแบบเปิด มีลักษณะเป็นการศึกษาอยู่กึ่งกลางระหว่างในระบบกับนอกระบบ เพื่อให้โอกาสกับคนที่ประสงค์จะพัฒนาคุณภาพชีวิตและการทำงานของตนได้มีโอกาส โดยไม่ต้องไปเรียนในชั้นเรียนตามปกติ ก็ช่วยรับภาระที่จะไม่ผลักดันสถาบันการศึกษาในระบบซึ่งจำกัดอยู่แล้วจะต้องขยาย โดยเฉพาะสาขาที่ทางสถาบันในระบบเปิดสามารถทำได้ดี ก็ไม่จำเป็นต้องขยายในระบบปิด แต่รักษาไว้ในระบบปิดเท่าที่มีอยู่แล้ว พร้อมกันนั้นเราก็โชคดีเพราะเรามีวิทยาลัยเอกชนเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ จนขณะนี้ มี 12 แห่ง เขาก็อาจจะเข้ามาช่วยรับภาระอีกส่วน โดยเฉพาะเยาวชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่อาจจะช่วยตัวเองได้ ก็อาจจะช่วยเสียค่าเล่าเรียนแพงขึ้น แล้วก็ใช้โอกาสกับทางช่วงนั้น อันนั้นผมก็มองเห็นว่าแนวทางในเรื่องการไม่มุ่งขยาย และจะขยายเฉพาะส่วนที่จำเป็น

นี่เป็นแนวทางการแก้ปัญหาโดยใช้การระดมทรัพยากร ระดมสรรพกำลัง แล้วก็แบ่งส่วนปันส่วนให้ระบบอุดมศึกษาทำหน้าที่โดยประสานสัมพันธ์ ไม่ซ้ำซ้อนกัน แบ่งกันไป ว่าระบบปิดจะทำอะไรชักแค่นั้น ระบบเปิดจะทำอะไรชักแค่นั้น แล้วก็ให้ประสานกัน ที่สำคัญที่สุดก็คือ

ให้มีการร่วมใช้ทรัพยากรและความชำนาญการ เพื่อที่ว่าลงทุนอะไรไว้จะได้ใช้ร่วมกันให้คุ้มโดยไม่ซ้ำไปลงทุนซ้ำซ้อนกัน แล้วก็ไม่ได้ร่วมกันใช้ จะทำให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพดีขึ้น ดีกว่าต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างใช้ โดยไม่สัมพันธ์กันในการใช้ทรัพยากรและความชำนาญการ

ท้ายสุดที่เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ก็คือการสร้างเอกภาพของระบบอุดมศึกษา ในปัจจุบันนี้ต้องยอมรับว่าอุดมศึกษาก็ไม่มีเอกภาพทั้งทางด้านนโยบายและทางด้านบริหาร เนื่องจากว่าถ้ามองเฉพาะสถาบันระดับปริญญาก็มีถึง 2 กระทรวง ส่วนหนึ่งก็อยู่กับกระทรวงศึกษาธิการ คือ วิทยาลัยครูและวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา อีกส่วนหนึ่งก็อยู่ที่ทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นส่วนใหญ่ แต่นี้เป็นเรื่องของระบบบริหารราชการแผ่นดิน ถ้าหากว่างานประเภทเดียวกัน สถาบันลักษณะเดียวกัน กระจายกันอยู่คนละกระทรวง การประสานนโยบายกับการประสานแผนและประสานการบริหารให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันก็ทำได้ยาก การร่วมใช้ทรัพยากรก็ดี การร่วมผลิตร่วมกระทำภารกิจต่าง ๆ ก็ดี แม้จะเป็นไปได้อยู่บ้าง แต่ไม่สะดวก จึงทำให้เกิดภาวะต่างคนต่างทำ เพราะฉะนั้นถ้าจะแก้ปัญหาก็จะต้องยอมรับปัญหา โดยที่นั่นจะต้องพูดกันให้ชัดไปเลยว่า ถ้าเป็นระดับเดียวกัน สมมติว่าจะเอาสถาบันประสาทปริญญาทั้งหมดมาไว้ที่เดียวกัน อยู่ที่ใดที่หนึ่ง หรือจะมีการรวมไว้กระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง แล้วก็จัดระบบให้สามารถที่จะอยู่รวมกันได้ ก็น่าจะทำอะไรรู้ ๆ ได้มากกว่าจะปล่อยให้กระจัดกระจายกันอยู่ และโดยเฉพาะเมื่อมาถึงยุคอย่างปัจจุบันซึ่งเป็นยุครัฐบาลผสม ก็จะทำให้สายงานทางการศึกษาค่อนข้างจะสับสนเนื่องจากว่าหน่วยงานทางการศึกษาหน่วยหนึ่ง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ ก็อาจจะมีรัฐมนตรีของพรรคหนึ่ง แล้วก็ขึ้นกับสายงานของรองนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งในขณะที่งานทางด้านทบวงมหาวิทยาลัยก็อาจจะมีรัฐมนตรีของอีกพรรคหนึ่ง แล้วไปขึ้นกับสายงานของรองนายกรัฐมนตรีอีกคนหนึ่ง ในขณะที่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติซึ่งอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรี ก็อาจจะขึ้นอยู่กับรองนายกรัฐมนตรี อีกคนหนึ่ง ปัญหาก็เกิดขึ้นตามสายงาน เมื่อเป็นเช่นนี้การประสานแผนประสานนโยบายย่อมทำได้ยาก เพราะฉะนั้นผมจึงเห็นว่าเรื่องของการสร้างเอกภาพ ไม่ว่าจะโดยวิธีใดที่จะทำให้เกิดเอกภาพได้ เป็นแนวทางการแก้ปัญหาอีกทางหนึ่งที่น่าจะช่วยให้การแก้ปัญหาเชิงปริมาณก็ดี หรือปัญหาเชิงคุณภาพก็ดีเป็นไปได้ง่ายและมีประสิทธิภาพขึ้น อันนี้ก็เป็นการตอบคำถามข้อแรกที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญของอุดมศึกษา สาเหตุ และแนวทางการแก้ไข

ถาม : เกี่ยวกับคำถามในข้อแรกกระผมใคร่ขอถามเพิ่มเติมตรงที่ท่านอาจารย์ ได้พูดเสนอแนะไว้ว่า เราจะแก้ปัญหาอุดมศึกษาได้ก็ต้องสร้างเอกภาพขึ้น กระผมทราบมาว่าได้มีการเริ่มดำเนินการในเรื่องนี้ไปบ้างแล้ว ไม่ทราบว่าจะขณะนี้การสร้างเอกภาพได้ดำเนินไปถึงไหนแล้ว

ตอบ : เรื่องนี้เริ่มมาตั้งแต่สมัยปฏิรูปการศึกษา และได้เขียนไว้ในรายงานของคณะกรรมการการศึกษา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นผู้ประสานงานและจัดให้มีขึ้น ตั้งแต่ปี 2517 - 2518 ก็ได้พูดไว้ชัดเจนในเรื่องเอกภาพ เรื่องความพยายามในการสร้างเอกภาพ แต่จริง ๆ แล้วก็ยังไม่เกิดผล เพราะว่าเรายังไม่ได้เอาข้อเสนออันนั้นมาปฏิรูปเต็มที่ และยังมีปัญหาอุปสรรคในด้านปฏิบัติแล้วต่อมาก็ได้มีความพยายามกันอีก เช่น ในปัจจุบันมีการตั้งอนุกรรมการต่าง ๆ ของคณะกรรมการ-

การศึกษาแห่งชาติขึ้นมาพิจารณา แต่ว่าในที่สุดการพิจารณาในระยะหลังก็กลายเป็นการพิจารณาสร้างเอกภาพภายในกระทรวงศึกษาธิการเอง เรื่องการปรับปรุงโครงสร้างในการบริหารการศึกษาทั้งระบบพักไว้ก่อน จึงไม่ได้เป็นการนำเอาระบบทั้งระบบการศึกษาขึ้นมาพิจารณาเหมือนกับสมัยปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นความพยายามนั้นผมจึงยังไม่เห็นทิศทางที่ชัดเจนว่าจะเป็นผลสำเร็จได้

ถาม : พอจะกำหนดได้ไหมครับว่าสาเหตุทำให้เราไม่สามารถสร้างเอกภาพได้จริง ๆ คืออะไร

ตอบ : ผมเข้าใจว่าสาเหตุที่สร้างเอกภาพไม่ได้จริง ๆ น้อยตรงที่ว่า โครงสร้างของระบบบริหารราชการแผ่นดินและโครงสร้างระบบบริหารการศึกษาที่วางเอาไว้ติดต่อกันมานานเป็นอุปสรรค เมื่อแยกกันอยู่แล้วก็ไม่สามารถจะยุบรวมโดยไม่กระทบกระเทือนได้มันก็ยิ่งกระจายออกไปมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้น ความพยายามที่จะปฏิรูปโครงสร้างให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็ยาก เพราะว่าในระบบบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อมีกระทรวงต่างก็มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย คนที่จะมาทำให้เกิดการรวมกันได้ต้องคนเหนือกว่านั้นขึ้นไปอีก ก็คือต้องเป็นนโยบายของรัฐบาล จะต้องเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจในระดับสูง ต้องการกลไกพิเศษ แล้วก็ต้องการการตัดสินใจระดับสูงของรัฐบาล ตัวอย่างเช่นที่เราสามารถปรับปรุงการประถมศึกษาได้สำเร็จ คือโอนจากกระทรวงมหาดไทยมาไว้กระทรวงศึกษาธิการ แล้วจัดโครงสร้างการประถมศึกษาขึ้นมาใหม่เป็นผลสำเร็จ ก็เพราะว่าตอนนั้นรัฐบาลมีนโยบายชัดเจนแล้วก็ตั้งคนในระดับรองนายกรัฐมนตรี คือรองนายกรัฐมนตรี สมภพ โทตระกิจ มาเป็นประธาน ให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นฝ่ายเลขานุการ พอทำเสร็จคณะรัฐมนตรีก็มีมติให้ออกเป็นกฎหมายได้ ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าถ้าหากรัฐบาลมีนโยบายแน่ชัดมีกลไกพิเศษขึ้นมา และผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้อยู่ระดับสูงพอที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ที่ปฏิรูปคราวนี้แล้วไม่สำเร็จ ก็เพราะเหตุที่เสนอขึ้นไปแล้วไม่ได้มีการติดตามโดยมีกลไกพิเศษทำนองเดียวกับการแก้ปัญหาประถมศึกษา

ถาม : ในขณะที่รัฐบาลกำลังเร่งรัดที่จะพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชนบท และในการพัฒนาตามความมุ่งหมายใหม่นี้ก็เห็นที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่นี้ก็เกิดมีผู้ตั้งคำถามขึ้นมาว่า ในเมื่อทรัพยากรมนุษย์ส่วนใหญ่ในประเทศไทย คือคนที่อยู่ในชนบท เมื่อเป็นเช่นนี้คุณค่าของอุดมศึกษาถ้าเปรียบเทียบกับระดับมัธยมและประถมศึกษา อันไหนจะมีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับความมุ่งหมายในการพัฒนาประเทศยุคปัจจุบันมากกว่ากัน

ตอบ : คำว่ามากกว่ากันคงพูดไม่ได้ เพราะการศึกษาทุกระดับก็มีจุดมุ่งหมายและมีส่วนในการพัฒนาคน เพื่อให้สามารถที่จะเป็นคนที่มียุทธศาสตร์ แล้วก็ยังเป็นปัจจัยของการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น เช่น ถ้าเราพูดถึงประถมศึกษาที่แน่นอนว่าการประถมศึกษาเป็นการศึกษาที่ให้ทักษะพื้นฐาน เป็นการเตรียมคนให้เป็นพลเมืองดี เพียงแค่นี้ก็เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศแล้ว เพราะถ้าคนฉลาดชาติก็เจริญ แต่พอถึงคำถามว่าประถมศึกษานี้เตรียมคนให้เข้าสู่อาชีพการงานได้แค่ไหน ก็ย่อมจำกัดกว่ามัธยมศึกษา เพราะในระดับมัธยมศึกษาสูงกว่า เรื่องความรู้เรื่องทักษะพื้นฐานดีแล้วหากเพิ่มเติมวิชาเชิงวิชาชีพหรือวิชาชีพตรง ๆ เข้าไปด้วย คนก็จะมียุทธศาสตร์ได้สองด้าน ถ้าว่าตามหลักเศรษฐศาสตร์ก็คือในลักษณะที่หนึ่งเป็นการสอนให้เป็นผู้รู้จักบริโภค คือโดยปกติแล้ว

เราต้องการพัฒนาคนให้รู้จักบริโภคที่ฉลาด คำว่าบริโภคที่ฉลาดคือรู้จักใช้จ่ายใช้สอย และรู้จักดำรงตนในสังคม รู้จักที่จะดำเนินชีวิต การบริโภคนี้อาจจะมองแค่เรื่องการเงิน ที่จริงมันมากกว่านั้น แต่ในขณะที่เดียวกันเราก็ผลิตคนเป็นผู้ผลิตที่สามารถด้วย เพื่อจะผลิตสินค้าและบริการให้แก่สังคม การศึกษาบางระดับเน้นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค แต่ว่าในบางระดับเน้นไปทางผู้บริโภคมากกว่า ผู้ผลิต จะเปรียบเทียบแล้วบอกว่าระดับไหนสำคัญกว่า ก็คงจะต้องตอบได้ยากผมจึงไม่ค่อยสนใจด้วยเท่าไร ผมถือว่าการศึกษาแต่ละระดับถ้าทำบรรลุจุดมุ่งหมายตามสภาพของแต่ละระดับก็ใช้ได้ สำหรับอุดมศึกษานั้นนอกจากจะมุ่งพัฒนาความเป็นคนให้สมบูรณ์แล้ว ที่เราต้องเน้นเป็นพิเศษก็คือว่าเป็นการผลิตและพัฒนากำลังคนระดับสูง เพราะประเทศชาติจะพัฒนาได้จำเป็นจะต้องมีคนระดับสูงอย่างเพียงพอในเรื่องที่ต้องการพัฒนา ส่วนนี้เองประถมศึกษาและมัธยมศึกษาก็อาจจะมีส่วนช่วยสร้างพื้นฐานขึ้นมา แต่ไม่พอที่จะทำให้ทำได้ ขณะนี้เมืองไทยกำลังพบก๊ากซ์ได้ทะเล เมืองไทยกำลังพบน้ำมัน เมืองไทยต้องหันไปเน้นอุตสาหกรรม สิ่งเหล่านี้ต้องสร้างนักวิชาการที่มีความรู้สูงในเรื่องเหล่านี้เข้ามาดำเนินการ เพราะมีฉะนั้นแล้วเราก็ต้องฟังต่างประเทศตลอดเวลา จะสำรวจด้วยตนเองได้ที่ไหน จะหานักวิชาการได้ที่ไหน จะหานักวิชาการที่เล่นเกี่ยวกับด้านพลังงานมีที่ไหน คนเรียนมาก็มีไม่กี่คน ไม่เพียงพอ เราจะทำอะไรได้ ในเรื่องนี้เราต้องมาเน้นอุดมศึกษาว่าจำเป็นต้องเป็นแหล่งผลิตและพัฒนากำลังคนระดับสูง เพื่อให้เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ เพราะถ้าเกิดขาดแคลนคนก็จะพัฒนาไม่ได้ เช่น ขณะนี้เราไม่มีนักวิชาการพลังงานอย่างเพียงพอ ในที่สุดเราก็ให้สัมปทานประเทศอื่น เขาสำรวจเพราะเราไม่มีอุปกรณ์ ถ้ามองในแง่ของการเศรษฐกิจแล้ว คงต้องยอมรับว่าผลผลิตของอุดมศึกษามีผลต่อการพัฒนาประเทศมากที่สุด เพราะยิ่งเรียนสูงเท่าไร คนเหล่านั้นก็ช่วยตนเองได้มากขึ้น มีรายได้สูงขึ้น และยังช่วยคนอื่นได้มากขึ้นอีกด้วย เมื่อเทียบกับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในด้านเศรษฐกิจ หรือด้านของการพัฒนาเศรษฐกิจแล้ว อุดมศึกษาเป็นต่อในเรื่องนี้แน่นอน แต่ผมไม่อยากจะพูดว่าอุดมศึกษาสำคัญกว่าหรือมากกว่า เพราะถ้ามีแต่อุดมศึกษา แต่ไม่มีประถมศึกษาและมัศึกษาก็ยอมเป็นไปไม่ได้ เพราะจะไม่มีเตรียมพื้นฐานพลเมืองให้เป็นผู้บริโภคที่ฉลาดให้เต็มที่ การศึกษาทุกระดับจึงมีความสำคัญและมีความเชื่อมโยงกัน

ถาม : ที่นี้มาถึงเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่หลายฝ่ายกำลังมองด้วยความสนใจ คือ การมีมหาวิทยาลัยเปิด มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.) ขึ้นมา ใครขอเรียนถามท่านอาจารย์ว่า มสธ. มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยทั่วไปอย่างไร

ตอบ : ถ้าจะตอบก็คงจะต้องกลับไปดูว่าอะไรทำให้เกิดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช แรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมี 2 ประการ คือ แรงกระตุ้นที่หนึ่ง เกิดจากการที่ประเทศไทยเราหันมาเน้นเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต ในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา เราก็พยายามทำเรื่องการศึกษา นอกโรงเรียน โดยถือว่าคนส่วนใหญ่ของประเทศ คือ คนที่อยู่นอกระบบการศึกษา และคนเหล่านั้นต้องการปัจจัยทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน การศึกษาในระบบโรงเรียนตอบสนองคนส่วนน้อย เพราะจัดเพื่อคนในวัยเรียนเป็นส่วนใหญ่ คนในวัยเรียนคือคนส่วนน้อยของประเทศ เช่น อายุ 6 - 17 ปีอยู่ในวัยประถมและมัธยมศึกษา อย่างอายุ 18 - 22 ปีถือว่าเป็นวัยอุดมศึกษาระบบการศึกษาไทยเป็นระบบการจำกัดรับมาตลอด หลังจากภาคบังคับแล้วจำกัดรับทั้งสิ้น เพราะ

เรามีความจำกัดของทรัพยากร คนที่ควรได้รับโอกาสจำนวนมากก็ถูกตัดโอกาสเพราะไม่มีที่เรียนหรือบางที่ถูกตัดโอกาสไปเพราะเขาอยู่ในฐานะเศรษฐกิจที่ไม่อาจจะเรียนได้ อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกลที่ระบบโรงเรียนไปไม่ถึง เพราะฉะนั้น เมื่อเราเชื่อการศึกษาตลอดชีวิต เราจะต้องให้โอกาสตั้งแต่คนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ขึ้นไปจนกระทั่งเสริมวิชาชีพที่บุคคลประกอบการทำงานอยู่แล้ว และพัฒนาบุคลากรประจำการของธุรกิจเอกชนหรือราชการก็แล้วแต่ ให้เขาได้รับการพัฒนาขึ้นเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่การทำงานตลอดไป ระบบที่เป็นอยู่ยังไม่สามารถตอบสนองคนส่วนใหญ่เหล่านี้ได้ โดยเฉพาะอุดมศึกษา เพราะในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาได้มีความพยายามจัดการศึกษาผู้ใหญ่ แล้วต่อมาเรียกว่าการศึกษานอกโรงเรียน ติดต่อกันมาเป็นระยะเวลาาน แต่พอถึงอุดมศึกษาแล้วคนที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานจำนวนมาก ไม่ได้มีโอกาสเมื่อตอนอยู่ในวัยที่ควรได้รับและต้องทำงานเรื่อยมา หรือเรียนไปไม่พอจำเป็นจะต้องพัฒนาตนเองเพิ่มขึ้น อย่างเช่นเรียนครู ปกศ. หรือ ป.กศ. สูง ที่ยังไม่ได้มาตรฐานวิชาชีพไประยะหนึ่ง คงจะต้องการพัฒนาตัวเองขึ้นเพื่อให้งานดีขึ้น เพื่อความก้าวหน้าด้วย ถ้าเราไม่เปิดโอกาสให้คนเหล่านี้ได้พัฒนาตัวเอง เขาก็จะเสียเปรียบคนอื่น ความก้าวหน้าก็ไม่ทัดเทียมกันก็เกิดปัญหาความไม่เสมอภาค อันนี้เป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญมาก เมื่อเราเอาภาพเมืองไทยมาดูแล้ว คนที่อยู่ในสถานภาพเช่นนี้มีมากกว่าคนที่อยู่ในระบบโรงเรียนมากมาย แล้วสังคมนานแสนนาน ถ้าประเทศจะพัฒนาได้คนเหล่านี้ต่างหากคือคนที่ควรได้รับการพัฒนา เพราะเขาอยู่ในตลาดแรงงานอยู่แล้ว ไม่ใช่คนที่ว่างงาน หรือคนที่เตรียมเข้าสู่งาน เรามามุ่งเตรียมคนเข้าสู่งาน แต่เราลืมเตรียมคนที่อยู่ในตลาดแรงงานให้เขาทำภารกิจของเขาให้ดีขึ้น ทั้งๆ ที่คนเหล่านี้คือคนส่วนใหญ่ของประเทศ คนอยู่ในระบบโรงเรียนขณะนี้ มี 6-7 ล้านคน แต่ประชากรไทยมี 48-49 ล้านคน เราก็มองเห็นว่าจากแรงกระตุ้นนี้ถ้ามีมหาวิทยาลัยเปิดในแบบที่ใช้การสอนทางไกล โดยไม่ต้องให้เขาแยกชีวิตการทำงานและชีวิตการเรียนออกจากกัน โดยให้เขาเรียนได้ที่บ้าน โดยให้เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย และประหยัดโดยไม่ต้องเดินทางออกจากจังหวัดของตน หรือออกจากบ้านไปโรงเรียนน่าจะช่วยคนกลุ่มนี้ได้มาก และน่าจะเป็นการต่อยอดขึ้นไปจากการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน เพราะการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนเขาทำได้อย่างมากก็ไม่เกินระดับมัธยมหรือวิชาชีพสั้นๆ แต่เขาไม่สามารถทำในระดับอุดมศึกษาได้ ก็กลายเป็นว่าแรงกระตุ้นที่หนึ่งนี่ก่อให้เกิดระบบที่ต่อเนื่องกันขึ้นระหว่างการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกโรงเรียนและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จัดเป็นการศึกษาผู้ใหญ่ระดับอุดมศึกษา อันนี้เป็นแรงกระตุ้นที่หนึ่ง ซึ่งมากับเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต แรงกระตุ้นที่สองรองลงไป ก็คือการที่คนในวัยเรียนเอง เมื่อขยายประถมศึกษาเต็มที่ ขยายมัธยมศึกษามากขึ้น ในที่สุดมาถึงอุดมศึกษาที่จะเข้าเรียนมีจำกัด เราไปขยายระดับมัธยมศึกษาขึ้นมามากแต่คนจะได้เข้าเรียนต่ออุดมศึกษามีน้อย เมื่อมหาวิทยาลัยปิดรับได้น้อย ส่วนใหญ่ก็จะไปใช้โอกาสที่รามคำแหง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ดีและก็เปิดมานาน แต่ก็เปิดในรูปของการรับเข้าศึกษา แต่ระบบจริง ๆ แล้วมีชั้นเรียนซึ่งแออัด ถ้าจะขยายให้พอไปเรื่อย ๆ ต้องลงทุนไม่มีวันสิ้นสุด และลงทุนแพง ที่จะไปสร้างวิทยาลัยเขตใหม่ อาจารย์ก็ขาดแคลน ก็เห็นว่าถ้าเอาวิธีการสอนทางไกลในแบบสุโขทัยธรรมมาธิราชมาเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง เป็นทางเลือกที่เพิ่มขึ้นสำหรับประกันโอกาสของเยาวชน เพื่อให้รัฐลงทุนน้อยลง แล้วก็เป็นทางเลือกที่เปลี่ยนค่านิยมด้วย ว่าถ้าคนจบอุดมศึกษาแล้วเรียนระบบอย่างนี้ ทำงานไปได้ด้วย น่าจะเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งเสริมให้ แต่ไม่ใช่ทางออกที่แก้ปัญหาได้ทั้งหมด ก็จะทำ

ให้รัฐบาลประกันโอกาสด้านทางการศึกษา แล้วไม่จำเป็นต้องไปสร้างมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น เพราะอยู่ที่ไหนก็เรียนได้ เมื่อเป็นอย่างนี้ แรงกระตุ้นทั้งสองผสมผสานกันก็เกิดระบบการสอนทางไกลในรูปแบบที่เป็นมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชขึ้น โดยเราพยายามใช้ประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ต้องไปลงทุนในการก่อสร้างเพิ่มเติมอะไรมากมาย เพราะว่าสถานีวิทยุโทรทัศนาก็ใช้ที่มีอยู่ ศูนย์บริการต่างๆ ก็ขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่มีอยู่ อาจารย์ที่มาช่วยส่วนใหญ่ก็มาจากหน่วยงานต่างๆ ที่พอจะแบ่งเวลามาช่วยกันได้ ที่ถามว่า มสธ. ไปสัมพันธ์ในการพัฒนาประเทศตรงไหนั้น ลักษณะเช่นนี้คนมักจะมองเรื่องอุดมศึกษาเป็น 2 อย่าง กล่าวคือ ถ้าเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแล้วมักจะตอบสนองความต้องการของสังคมที่เรียกว่า SOCIAL DEMAND คือใครใคร่เรียนเรียน ตามความสามารถ ดูเสมือนหนึ่งว่าไม่ตอบปัญหาเรื่องความต้องการกำลังคนหรือบางทีก็เป็นสาเหตุที่ทำให้บัณฑิตลังงาน ผมเห็นว่าคนจบมหาวิทยาลัยเปิดก็เป็นกำลังคน ถึงแม้ว่าการเรียนจะเป็นเรื่องส่วนตัวก็ตาม ถ้ามหาวิทยาลัยเปิดผลิตได้คุณภาพมีมาตรฐานเหมือนมหาวิทยาลัยอื่น เขาก็สามารถไปทำการงานอะไรได้ แนวคิดของบางคนถือว่าอุดมศึกษาต้องผลิตคนเพื่อการงาน คือถ้าไม่มีการงานก็ไม่ควรผลิต ผมเห็นว่าถ้าเราถือว่าการศึกษาคือของดี ใครก็ตามได้รับการศึกษาแล้วควรจะดีและควรจะช่วยตัวเองได้ ไม่น่าจะมีพิษมีภัย ส่วนเรื่องงานเป็นอีกปัญหาหนึ่ง ไม่น่าจะถือว่าการศึกษาคือต้องไปรับผิดชอบในเรื่องการงาน เพียงแต่จะเอามาประกอบการพิจารณาด้วย เพราะการศึกษาหลายสาขาไม่มีความสัมพันธ์กับการงาน ชนิด 1 ต่อ 1 เหมือนบางสาขา เช่น คนจบแพทย์ไม่เป็นแพทย์ก็ถือว่าสูญเปล่า แต่คนจบนิติศาสตร์เข้าทำอาชีพต่างๆ ได้เป็น 10 อาชีพ และแม้แต่สมัคร ส.ส. ก็จะเป็นนักการเมืองที่ดีขึ้น ทำอะไรได้หลายอย่าง ก็นำให้เขาตัดสินใจชะชะตาของชีวิตเขา โดยเขาได้มีโอกาสเตรียมตัวที่พร้อมพอสมควร เรื่องการสร้างงานเป็นเรื่องที่จะต้องทำ แต่ทำไมสร้างงานแล้วจะมาบอกว่าการผลิตบัณฑิตนั้นไม่ควรจะผลิต ผมคิดว่าไม่ถูก ใครที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องการสร้างงานก็ต้องสร้างเอาไว้ ใครที่มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการศึกษาก็ทำเรื่องการศึกษาให้ดีที่สุด ไม่ใช่ทำกันโดยที่ต่างคนต่างพายไม่เหลือหวาด หรือไม่เหลือแลกันเลย ต้องตั้งในข้อสมมติฐานว่ามหาวิทยาลัยเปิดสามารถผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบได้กับมหาวิทยาลัยทั่วไปมุ่งผลิตคนให้มีคุณภาพมากขึ้น และคนเหล่านี้ก็จะมิบทบาทในสังคมและช่วยตัวเองมากขึ้นสามารถที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมกว้างขวางขึ้น เป็นการพัฒนากำลังคนเพื่อผลของการพัฒนาประเทศเช่นเดียวกัน ผมไม่เห็นข้อแตกต่างอะไรกับมหาวิทยาลัยจำกัดรับในเรื่องนี้

ถาม : ใครขอเรียนถามในเรื่องตัวเลขสักนิดหนึ่งว่าตัวเลขของผู้มาเข้ารับการศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชนี้ ถ้าเทียบเปอร์เซ็นต์ระหว่างคนในชนบทกับคนในเขตเมืองแล้วออกมาอย่างไร

ตอบ : ขณะนี้ นักศึกษาต่างจังหวัดร้อยละ 85 และร้อยละ 15 เท่านั้นเป็นคนในกรุงเทพฯ ถ้าเจาะลึกลงไปอีกว่าคนต่างจังหวัดร้อยละ 85 เป็นคนที่อยู่ในเมืองแค่นั้น ชนบทแค่นั้น ก็ตอบได้เพราะว่าร้อยละ 85 ของนักศึกษา มสธ. อยู่ในชนบท เพราะเมืองไทยก็ชดอยู่แล้วว่าร้อยละ 15 สังคมเมือง ร้อยละ 85 สังคมชนบท ก็ต้องตอบว่าส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของนักศึกษา มสธ. เป็นผู้อยู่ชนบท

ถาม : มีหลายคนสนใจว่า มสธ. กับรามคำแหง มีข้อแตกต่างสำคัญอยู่ที่ไหน และในเมื่อมีรามคำแหง อยู่แล้ว หากหลักการของ มสธ. เป็นหลักการที่ดีกว่า ทำไมเราไม่พัฒนารามคำแหงให้เป็นไปตาม หลักการที่ดีกว่าเสียเลย

ตอบ : ข้อแตกต่างมีอยู่ 2-3 ประการ ประการแรกแตกต่างในเชิงปรัชญาการศึกษา เพราะว่า มสธ. นั้น มีปรัชญาการศึกษาที่มุ่งการศึกษาตลอดชีวิต และมุ่งให้การศึกษาผู้ใหญ่ระดับอุดมศึกษา เราจึง สนใจผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่แล้วเป็นสำคัญ ประการที่สอง แตกต่างกันในแง่ของวิธีการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้นเป็นมหาวิทยาลัยตลาดวิชา ในความหมายที่ว่าเปิดรับไม่จำกัดจำนวน ส่วนวิธีการจัดการศึกษาก็เหมือนมหาวิทยาลัยปกติธรรมดาทั่วไป มีชั้นเรียน มีการสอบที่มหา- วิทยาลัย มีการใช้สื่ออยู่บ้างก็เพียงแต่เสริม ไม่ใช่เป็นหลักมากเหมือน มสธ. และการผลิตตำรา ก็เหมือนมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป ไม่มีวิธีการใดพิเศษจึงเป็นมหาวิทยาลัยเปิดในแง่ OPEN AD- MISSION ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชนั้น ได้ใช้วิธีการจัดการศึกษาระบบเปิดที่เรียกว่า การสอนทางไกลโดยแท้ เพราะไม่มีชั้นเรียนที่เป็นของตนเอง ใช้สื่อประสมตั้งแต่สิ่งพิมพ์ วิทยุ- กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริมเป็นสื่อประสมที่ได้วางระบบไว้ตั้งแต่แรกว่าจะเป็นอย่างไร และเป็นระบบการศึกษาที่ให้บริการถึงบ้าน บริการถึงตัว หรือใกล้ตัวได้เกือบจะทุกลักษณะ เพราะ- ฉะนั้น ในวิธีการจัดการศึกษาแล้ว ทั้งสองมหาวิทยาลัยนี้แตกต่างกันอย่างมาก ส่วนที่เหมือนกัน มีส่วนเดียวก็คือรับไม่จำกัดจำนวน และไม่มีการสอบคัดเลือก แต่ส่วนวิธีการการศึกษาแล้วต่างกัน มาก เพราะ มสธ. ไม่มีชั้นเรียน และ มสธ. ใช้สื่อประสม ในขณะที่รามคำแหง ยังใช้ชั้นเรียนเป็น ศูนย์อยู่ ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ถ้าคิดว่าระบบการสอนทางไกลอย่างนี้ดี ทำไมไม่ให้รามคำแหงทำเสียด้วย ที่จริงแล้วทั้งสองวิธีมันดีกันคนละอย่าง คือถ้าคนยังว่างอยู่และเรียนเพื่อเตรียมไปประกอบอาชีพ การเรียนที่รามคำแหงโดยมีชั้นเรียน มีการพบปะกับเพื่อนนักศึกษา มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร อาจจะเหมาะกับคนวัยนั้น หรือคนที่สามารถสละเวลามาเรียนได้ ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยวิธีนี้เหมาะกับทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่เขามาไม่ได้ เขาทำงานอยู่ เขาอยู่ท้องถิ่นห่างไกล เขายากจน ลักษณะเช่นนี้เป็นการศึกษาที่ประหยัด เพราะฉะนั้นด้วยเหตุผลนี้เองจะเห็นว่านักศึกษา รามคำแหง ส่วนใหญ่เป็นผู้จบ ม.ศ. 5 นักศึกษา มสธ. ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบอาชีพการงานอยู่แล้ว ก่อนที่จะตั้ง มสธ. มีรัฐมนตรีถึง 3 ท่าน คือ ดร. นิพนธ์ ศศิธร อาจารย์วิมลศิริ ชำนาญเวช และ ดร. เกษม สุวรรณกุล ได้ไปปรึกษากับรามคำแหงว่าขอให้ทำระบบการสอนทางไกลด้วย รามคำแหง ก็บอกว่าทำไม่ได้ เพราะที่ทำอยู่ภาระมาก ชำนาญวิชื่อนี้อยู่แล้ว จะมาทำอีกวิธีเกรงว่าจะทำเกินกำลัง ทั้ง 3 รัฐมนตรีที่มาประชุมกับอธิการบดีรามคำแหงก็ได้รับคำตอบทำนองเดียวทั้งหมดว่าควรจะต้อง มหาวิทยาลัยอีกแห่งหนึ่ง หลักฐานพยานก็มีอีก คือรามคำแหงกับ มสธ. นั้นเสนอพระราชบัญญัติ เข้าสภาฯ พร้อมกัน โดยของรามคำแหง ขอแก้กฎหมายให้จำกัดจำนวนนักศึกษาได้ ของ มสธ. เข้าไป ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการสอนทางไกล เพราะฉะนั้นกฎหมาย 2 ฉบับเข้าไป พร้อมกัน กรรมาธิการชุดเดียวกันและก็ผ่านสภาฯ พร้อมกัน เพื่อจะยืนยันว่ารามคำแหง จำกัด จำนวนรับแล้วจะไม่มีปัญหา เพราะมี มสธ. เกิดขึ้น เราจึงพูดเสมอว่าเป็นมหาวิทยาลัยพื้มหาวิทยาลัย นี้เองกับรามคำแหง เพราะเป็นการเกิดขึ้นจากการปรึกษาหารือร่วมกันมาโดยตลอด และถ้ารามคำแหง ตัดสินใจทำระบบการสอนทางไกลด้วย ก็จะไม่เกิด มสธ. เพราะรัฐมนตรีทั้ง 3 ท่านเห็นว่าจะให้

รามคำแหงขยายมาทำอย่างนี้ด้วย แต่เมื่อไปศึกษากันอย่างจริงจังแล้วรามคำแหงก็บอกว่าทำไม่ได้ ทั้งสองระบบจะทำด้วยกันลำบาก จึงจำเป็นต้องตั้ง มสธ. ขึ้นมารับผิดชอบ

ถาม : อนาคตของ มสธ. จะเป็นอย่างไร จะมีการเปลี่ยนแปลงอะไรไปอย่างไร

ตอบ : มสธ. เพิ่งตั้งมาเป็นปีที่ 5 และยังพัฒนาระบบตามที่ได้ระบุไว้ตามพระราชบัญญัติและตามนโยบายที่รัฐบาลตั้งขึ้นยังไม่เต็มที่ ยังมีเรื่องที่จะต้องพัฒนาให้เป็นระบบการสอนทางไกลให้สมบูรณ์แบบอีกมากพอสมควร ก็คงใช้เวลาสัก 10 ปีถึงจะอยู่ตัว จึงจะพัฒนาระบบได้เต็มที่ เพราะฉะนั้นผมก็ตอบได้ว่า เท่าที่ดำเนินการมาแล้ว และแผนการดำเนินงานต่อไปเท่าที่ผมมองเห็น ก็ยืนยันได้ว่า มสธ. นั้นจะเป็นมหาวิทยาลัยที่ใช้ระบบการสอนทางไกลตลอดไป โดยจะไม่เปลี่ยนแปลงมาเป็นมหาวิทยาลัยปิด หรือมหาวิทยาลัยจำกัดรับ จะคงเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้สื่อประสมใช้ระบบการสอนทางไกลทำนองนี้ต่อไป

การศึกษาทางไกล กับการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน
สัมภาษณ์โดย ไพฑูรย์ สีนลารัตน์

ไพฑูรย์ : ประเด็นแรกอยากขอความกรุณาอาจารย์ ได้พูดถึงเรื่องของการศึกษาทางไกลหรือ Distance Learning ก่อนว่ามีหลักสำคัญอย่างไร

วิจิตร : การศึกษาทางไกลยึดหลักการศึกษาลดชีวิตในแง่ที่ว่าการศึกษาเป็นเสมือนปัจจัยที่ 5 ของการดำรงชีพ นอกเหนือจากปัจจัย 4 ที่เราเคยรู้จักกัน คนตั้งแต่เกิดจนตายต้องอาศัยปัจจัยการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของการปรับปรุงคุณภาพของชีวิตให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ การศึกษาจึงไม่ได้ผูกพันอยู่กับช่วงอายุของคนหมายความว่าคนทุก ๆ วัย ทุก ๆ ช่วงอายุต้องการโอกาสทางการศึกษา และควรจะได้รับปัจจัยการศึกษาตามความต้องการของแต่ละคน ถ้าเชื่ออย่างนี้ก็ต้องดูว่าระบบและวิธีการจัดการศึกษาตอบสนองหลักการนี้หรือไม่ เราจะพบว่าตอบสนองแต่ไม่กว้างขวางและไม่ทั่วถึง การศึกษาในระบบโรงเรียนก็มักจะผูกอยู่กับวัยของคน และมักจะเหมาะกับคนที่เรียนเป็นอาชีพ แต่คนส่วนใหญ่ในสังคมไม่อาจเรียนเป็นอาชีพได้ เพราะจะต้องประกอบอาชีพ การศึกษาในระบบก็จะตอบสนองได้มากสำหรับคนที่อยู่ในวัยเรียน คนที่เลยวัยเรียน โดยเฉพาะผู้ที่การประกอบอาชีพการงาน มีโอกาสจำกัดมากทั้งนี้เพราะการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่ช่วยให้รับโอกาสได้เต็มที่ เพราะไม่สามารถจะละทิ้งหน้าที่การงานมาได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องมาคิดกันว่าถ้าเราเชื่อในหลักการศึกษาลดชีวิต เชื่อว่าการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่เราเรียกว่าปัจจัยที่ 5 ในการดำรงชีวิต จะจัดอย่างไรจึงจะทำให้คนทุกเพศทุกวัย ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนสามารถจะรับโอกาสได้อย่างกว้างขวางทั่วถึง และเกิดความเสมอภาค ก็พบว่าระบบการศึกษาทางไกลซึ่งเป็นระบบที่ผู้เรียนผู้สอนอยู่ไกลกัน แต่สามารถจะเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้โดยอาศัยสื่อการสอนที่เป็นผลจากการประยุกต์วิทยาการก้าวหน้า หรือเทคโนโลยีในสมัยปัจจุบันจะเป็นทางเลือกที่เพิ่มขึ้น ที่จะช่วยให้การศึกษาแพร่กระจายไปถึงผู้ปรารถนาจะรับโอกาสอย่างกว้างขวางทั่วถึงทุกท้องถิ่น ที่กล่าวมานี้เป็นหลักการสำคัญของการศึกษาทางไกล

ไพฑูริย์ : เมื่อเป็นอย่างนี้แล้วอาจารย์มีแรงบันดาลใจอย่างไร หรือมีความมุ่งหวังอย่างไรจึงคิดและดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชขึ้น

วิจิตร : มันเป็นเรื่องของความเชื่อเป็นประเด็นสำคัญ คือผมเองมีความเชื่อมาโดยตลอดว่า การศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ เมื่อมีความสำคัญดังที่กล่าวมานี้ก็เชื่อว่าทุกคนควรได้รับโอกาสทางการศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่ตัวเองจะรับได้และเท่าที่สังคมจะจัดให้ได้ ในเมื่อเชื่ออย่างนี้แล้วในฐานะที่พื้นของผมเป็นเด็กในชนบทที่จะได้โอกาสทางการศึกษานั้นยากมาตั้งแต่ชั้นประถม เพราะว่าผมเองอยู่ห่างจากโรงเรียนถึง 4 กิโลเมตรกว่า วันหนึ่งต้องเดินไปกลับเกือบ 10 กิโลเมตรกว่าจะได้เรียน ในบ้านเมืองเราโอกาสทางการศึกษายังสูงขึ้นไปยิ่งจำกัด ทำให้มีความรู้สึกที่ว่าถ้าสภาพเป็นอย่างนี้ การพัฒนาประเทศโดยไม่มุ่งไปพัฒนาบุคคลที่จะเป็นจักรกลสำคัญของสังคมให้กว้างขวางทั่วถึงเต็มทีคงจะบรรลุเป้าหมายได้ยาก ก็เลยเกิดแรงบันดาลใจว่าในฐานะที่เข้ามาสู่อาชีพครูโดยการเลือกเข้าสู่อาชีพนี้ ในทุกวิถีทางที่จะทำได้ก็น่าจะทำให้บรรลุความเชื่อของตนเอง และทำให้ได้ประโยชน์แก่ประชาชนให้กว้างขวางที่สุด ด้วยการมองสภาพของสังคมไทยว่ายังไม่มีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เมื่ออุดมคติของผมเองอยากจะเห็นความเสมอภาคก็เลยพยายามเฝ้าวางวิธีการจัดการศึกษาที่จะทำได้ตามอุดมคติที่ผมมี วิธีใดที่จะได้ใกล้เคียงอุดมคติมากที่สุด เมื่อได้ศึกษาและแสวงหาแล้วเห็นว่าวิธีที่กำลังทำอยู่เรียกว่า “การศึกษาทางไกล” ดูจะเป็นทางเลือกและทางออกไปสู่อุดมคติและไปสู่การแก้ปัญหาในเรื่องความเสมอภาคเรื่องการกระจายโอกาสและการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนได้สอดคล้องกับหลักการศึกษาดลอดชีวิต

ไพฑูริย์ : อาจารย์คิดว่าระบบนี้น่าจะดี น่าจะเหมาะสมในภาคปฏิบัติ

วิจิตร : ใช่ครับ และโดยเฉพาะสำหรับสังคมไทย

ไพฑูริย์ : การสร้างสถาบันซึ่งทั้งใหม่และคนก็ไม่ค่อยมั่นใจ ในขณะที่เดียวกันก็รู้สึกว่าจะประสบความสำเร็จได้ยาก การสร้างงานอย่างนี้ถือว่าเป็นงานสร้างสรรค์ เป็นนวัตกรรม (Innovation) ที่สำคัญ ซึ่งยากที่จะสร้างได้ถึงขนาดนี้ ก็อยากเรียนถามอาจารย์ว่า อาจารย์ได้มีแนวทางในการทำงานอย่างไรที่จะสร้างสิ่งนี้ขึ้นมา เท่าที่ทราบมาบ้างอาจารย์ทำเป็นขั้นตอน ดูความต้องการให้ชัดเจน มีการดำเนินงานที่เป็นแผนงาน อยากให้อาจารย์กรุณาเล่าประสบการณ์ของงานที่สร้างสรรค์เช่นนี้เป็นข้อคิดแก่คนรุ่นหลัง

วิจิตร : การที่เราคิดทำอะไรซึ่งเป็นของใหม่ ด้วยวิธีการใหม่ แล้วก็เป็นที่คนส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคย เรื่องที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้คิดผู้ทำจะต้องเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องที่คิดที่ทำเสียก่อนคนอื่น เพื่อว่าเมื่อจำเป็นจะต้องขอความสนับสนุนและสร้างความเข้าใจกับผู้มีอำนาจตัดสินใจ และจะสนับสนุนกิจการ จะได้สร้างความเชื่อมั่น ความเชื่อถือได้ เพราะฉะนั้นขั้นแรกที่สุดที่เสียเวลามากก็คือการวิเคราะห์ วิจัย ในความคิดความเชื่อที่ตัวเองมีให้ชัดเจนว่า เรื่องของหลักการของระบบนี้ วิธีการของระบบนี้การประยุกต์มาใช้ในสังคมไทย เราแน่ใจและเข้าใจดีแล้วแค่ไหน ในส่วนนี้ผมใช้เวลาเยอะ เพราะผมสนใจเรื่องนี้ตั้งแต่ปี 2510 ซึ่งเป็นปีที่ผมเดินทางกลับจากการ

ศึกษาในสหรัฐอเมริกาแล้วก็ได้มีโอกาสไปดูงานที่ประเทศอังกฤษ ซึ่งตอนนั้นเขาเพิ่งเริ่มคิดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดยังไม่มื่ออะไรเลย ได้ไปคุยกับบุคลากรที่เป็นผู้นำในการริเริ่ม คือ เลขาธิการคนแรกของเขา ก็มีความรู้สึกว่าเป็นแนวคิดและวิธีการที่น่าสนใจมาก ผมก็ศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง เจียบ ๆ มาโดยตลอด ก็พบว่าระบบการสอนทางไกลตามแนวคิดที่ผมเคยรู้มาบ้างแล้ว ตอนที่เรียนหนังสืออยู่สหรัฐ ไปเห็นตัวอย่างที่เริ่มทำที่อังกฤษน่าจะประยุกต์กับประเทศไทยได้เป็นที่แน่นอน ผมก็มีความชัดเจนในเรื่องนี้เป็นการส่วนตัวมาตลอด เมื่อชัดเจนแล้ว ชั้นที่ 2 ก็คิดว่าวิธีที่จะทำให้ได้รับการยอมรับจะอย่างไร เพราะงานนี้เป็นงานใหญ่ ทำคนเดียวทำไม่ได้ ในขั้นนี้ก็ได้อาศัยวิธีที่พยายามเผยแพร่ความคิดในทุกโอกาสที่จะทำได้กับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่คิดว่าจะมีส่วนเกื้อหนุนให้แนวความคิดนี้ได้รับการพิจารณา ก็เผชิญที่ว่าในช่วงซึ่งแนวความคิดนี้อยู่ระหว่างการเผยแพร่กันอยู่ ก็เกิดมีมหาวิทยาลัยรามคำแหงในปี พ.ศ. 2514 เมื่อเกิดมหาวิทยาลัยรามคำแหงก็มีการพูดกันมากว่าถ้าจะเปิดแบบตลาดวิชาในรูปแบบที่เคยเปิดที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็มีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ตอนนั้นก็เป็นอย่างหนึ่ง ซึ่งผมเองก็มีความคิดเห็นออกไปสู่สาธารณะว่าถ้าจะเปิดกันแล้วไม่น่าจะเปิดแบบตลาดวิชา น่าจะเปิดเป็นแบบการสอนทางไกล ตอนนั้นยังไม่ได้ใช้คำว่า "การสอนทางไกล" ใช้คำว่าน่าจะเปิดเป็นแบบเปิดจริง ๆ ที่เรียกว่า "มหาวิทยาลัยเปิด" ก็เลยทำให้เกิดแนวความคิดกว้างขวางกันขึ้นในหมู่นักการศึกษาและหมู่ผู้ที่จะตัดสินใจในเรื่องการศึกษา ว่าการเปิดจริง ๆ ไม่ใช่เปิดแบบตลาดวิชา แต่เปิดอีกแบบหนึ่งที่มีรู้จักกันตอนหลังนี้ว่าเป็นการเปิดแบบการศึกษาทางไกล เมื่อมีการทำแผนพัฒนาการศึกษาแต่ละช่วง ตั้งแต่แผน 2-3-4-5 ประกอบกับเรื่องปฏิรูปการศึกษาที่ผมเองก็ได้รับโอกาสเข้าไปร่วมในงานปฏิรูปด้วยผู้หนึ่งโดยทำหน้าที่เป็นประธานอนุกรรมการปฏิรูปอุดมศึกษาก็ได้มีการทบทวนเรื่องนี้ได้มีการยอมรับแนวความคิดเรื่องมหาวิทยาลัยเปิดแบบการสอนทางไกล เป็นข้อเสนอข้อหนึ่งในข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาถือได้ว่าเป็นจุดแรกที่เป็นที่ยอมรับว่าประเทศไทยควรจะมิมหาวิทยาลัยเปิดที่แท้จริงที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกล เมื่อเสนอเข้าเป็นส่วนของการปฏิรูปการศึกษาแล้ว ความพยายามขั้นต่อไปก็คือว่าทำอะไรจึงจะให้เป็นนโยบายรัฐบาล เพราะเพียงแต่เป็นข้อเสนอที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติทำรายงานเสนอให้คณะรัฐมนตรีรับหลักการยังไม่มีน้ำหนักพอ จะต้องทำให้เป็นนโยบายรัฐบาล ก็เป็นโชคดีที่ว่าในช่วงหลังจากการปฏิรูปการศึกษา เกิดแนวความคิดหลายแนว เช่น การปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ การคิดถึงเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษามากขึ้น การมองไปข้างหน้า ปริมาณของนักศึกษาที่จะเพิ่มขึ้น ความคิดเรื่องการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษา ก็ทำให้ข้อเสนอเกี่ยวกับเรื่องมหาวิทยาลัยเปิดได้รับความสนใจระดับสูงอย่างกว้างขวางขึ้น การจะทำให้เป็นนโยบายรัฐบาล ในช่วงนั้นก็เอื้อเพราะเราเปลี่ยนรัฐบาลกันบ่อย เรียกว่าเปลี่ยนกันทุกปี พอรัฐบาลใหม่เข้ามาจะต้องแถลงนโยบาย ผมได้ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ของทบวงมหาวิทยาลัยคนหนึ่งในฐานะรองปลัดทบวงฯ จึงได้มีโอกาสเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการทบวงฯ ที่เข้ามาสู่ตำแหน่งถึงแนวความคิดนี้ รัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นรัฐบาลแรกที่เอาเรื่องมหาวิทยาลัยเปิดไปเป็นนโยบายข้อหนึ่งในการแถลงนโยบายของรัฐบาล รัฐมนตรีว่าการทบวงฯ ตอนนั้นคือ พลโท ชาญ อังสุโชติ แต่ว่าพลโท ชาญ อยู่ไม่นานก็เปลี่ยนเป็น ดร. นิพนธ์ ศศิธร สำหรับ ดร. นิพนธ์ ศศิธร นั้นนอกจากจะยืนยันนโยบายนี้แล้วยังได้ให้มี

การเริ่มต้นโดยการตั้งคณะกรรมการพิจารณาความเป็นไปได้และให้เริ่มจัดทำโครงการ เมื่อเปลี่ยนเป็นรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร รัฐมนตรีวิมลศิริ ชำนาญเวช ได้ดำเนินการต่อถึงขั้นที่ผ่านร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดไปให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจ กำลังจะเข้าสภานิติบัญญัติ เปลี่ยนมาสู่รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จึงได้พิจารณาต่อ ออกกฎหมายในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ในปี พ.ศ. 2521 ผมเองได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะกรรมการจัดทำโครงการต่อเนื่องกันถึง 4 ปี ในช่วง 3-4 รัฐบาล แสดงว่าในขั้นนี้เป็นขั้นที่แนวความคิดกลายเป็นข้อเสนอที่มีสถาบันมารองรับคือคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในฐานะเป็นเจ้าของเรื่องปฏิรูปการศึกษา แล้วก็ทำให้เป็นถึงขั้นนโยบายที่มีหน่วยงานรับผิดชอบระดับกระทรวง คือ นโยบายรัฐบาลที่มีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบ ขั้นนี้ก็ขึ้นขั้นตอนของการเผยแพร่ความคิดสร้างความเข้าใจ และพยายามทำให้ขึ้นมาเป็นข้อเสนอและนโยบาย แล้วถ่ายทอดมาเป็นโครงการ

ในขั้นนี้ยังเป็นมหาวิทยาลัยในกระดาษอยู่ ขั้นที่สำคัญก็คือทำอะไรถึงจะทำให้มหาวิทยาลัยในกระดาษกลายเป็นมหาวิทยาลัยในการกระทำ เรื่องสำคัญที่สุด คือ เรื่อง “คน” เพราะสิ่งที่วางแผนกันมาในคณะกรรมการจัดทำโครงการ ได้วางหมดทุกด้านพร้อมที่จะนำมาปฏิบัติ คือ วางรูปแบบ วางโครงสร้าง ตรวจสอบความต้องการ ตรวจสอบสาขาวิชาที่ควรจะมีเปิด ในขั้นนี้คณะกรรมการจัดทำโครงการได้ทำไว้ทั้งหมดเป็นฐานเพียงพอที่จะสานต่อไปสู่การปฏิบัติ ขั้นที่เกี่ยวกับ “คน” เป็นขั้นที่ผมถือว่าเป็น “กุญแจ” มหาวิทยาลัยนี้จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จอยู่ตรงจุดนี้ ทำอย่างไรจึงจะทำให้บุคลากรรุ่นบุกเบิกที่จะเป็นบุคลากรหลักเข้ามาแล้วสานต่อแนวความคิดตามโครงการที่รัฐบาลอนุมัติตรงกับอุดมคติของการศึกษาระบบนี้ เรื่องนี้สำคัญมาก เพราะคนที่เข้ามาทำนั้นหรือทั้งร้อยเป็นคนที่ไม่คุ้นเคยกับระบบนี้ มีประสบการณ์และความคุ้นเคยกับระบบปิด เพราะฉะนั้น ถ้าหากเราคัดเลือกคนที่มาทำไม่ถูกต้อง และไม่ใช่มิตรที่มีทัศนคติ มีความใจกว้าง ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ระบบนี้ ในที่สุดก็จะแปลงสิ่งที่เราทำนี้ไปสู่ระบบปิดได้โดยง่าย เพราะเป็นวิธีที่ถนัดอยู่แล้วสำหรับพื้นฐานของคน ตรงนี้คือ “กุญแจ” วิธีการที่ใช้เลือกคน ผมจะเริ่มจากคนน้อย ๆ คนก่อน ที่ผมใช้ศัพท์เล่น ๆ ของผมว่า “เป็นขั้นของการสร้างแม่ปู” คือพยายามคัดเลือกเอาคนที่คิดว่าเสี่ยง คิดว่ามีความกล้าหาญที่จะบุกงานในลักษณะที่ตนเองไม่คุ้นเคยมาก่อน

บุคคลกลุ่มแรกที่ผมพิจารณา คือ ผู้ร่วมงานในคณะกรรมการจัดทำโครงการที่ทำร่วมงานกับผมมา 3-4 ปี เพื่อให้สืบทอดความคิด ไม่เอามาทั้งหมด คัดเลือกมาประมาณครึ่งหนึ่งหรือไม่ถึงครึ่ง เพราะเมื่อทำงานกันไปแล้ว ในกรรมการ 10 กว่าคนก็พบว่าสอบตกไปเสียเกือบครึ่ง ด้านแนวความคิด ความมั่นใจ และวิธีปฏิบัติคัดเลือกเฉพาะผู้ที่ (1) มีแนวความคิดชัดเจน (2) มีความเหมาะสมที่จะเข้ามาทำงานเป็นบุคลากรเบื้องต้น ผมจะได้ไม่ต้องลำบากที่จะต้องมานั่งอธิบายตั้งแต่ ก.ไก่ ข.ไข่ เพราะถือว่าเป็นคนร่วมอุดมคติกันแล้วในแง่ของปรัชญาการศึกษาของระบบนี้ เมื่อได้บุคลากรเริ่มต้นแล้ว ก็ยังจะทำเร็วไม่ได้ เพราะถ้าทำเร็วเราจะสร้างความพร้อม สร้างความเข้าใจทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัยไม่ทัน ได้ต่อรองกับทางรัฐบาล สมัยนั้นว่าขออย่างน้อย 3 ปีก่อนจะเปิดสอน เพื่อ “เป็นปีแห่งการจัดระบบและวางระเบียบ”

ใช้คำย่อแค่นี้ “จัดระบบ วางระเบียบ” เพื่อให้พร้อมที่จะรับนักศึกษา เรามีประสบการณ์ว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ที่ตั้งมาเป็นประเภทมหาวิทยาลัย “กตปุม” ก็คือว่า “เปิดบับ รับบับ” แล้วก็ไปพร้อมเอาที่หลัง ปัญหาที่ตามมาเกิดภาพพจน์ที่ไม่ดี แก่ภาพพจน์นั้นได้ยาก คนก็จำเอาสิ่งซึ่งเป็นตราที่เขากะทำไว้ให้ตอนแรกไปหลายปี ทั้ง ๆ ที่ดีแล้ว แต่ก็ยังมองอย่างนั้นอยู่ เราไม่อยากให้มหาวิทยาลัยที่เพิ่งเริ่มต้นมีภาพลบ เกรงว่าคนจะมองภาพลบไปนาน จึงขอเวลาเตรียมการ 3 ปี แต่รัฐบาลให้แค่ 2 ปี ตอนนี้มีโอกาสดีที่ว่าในชั้น 2 ปีนี้ เราสามารถที่จะเอาโครงการในกระดาดนี้มาสานต่อให้เป็นโครงสร้าง ประยุกต์ให้เหมาะสมมีเวลาซักซ้อมความเข้าใจเสริมสร้าง “กำลังภายใน” ให้เกิดขึ้นในบุคลากรเริ่มต้นมีโอกาสร่วมแม่ปู เมื่อเราขยายเลือกคนเพิ่มขึ้นก็จะมีแม่ปูช่วยทำให้เกิดความเข้าใจ ทำให้เกิดการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นทีม เป็นระบบตามวิธีการของเรา ชั้นนี้ผมถือว่าเป็น “กุญแจ” สำเร็จหรือไม่สำเร็จอยู่ที่ชั้นนี้

เมื่อเรามีเวลา 2 ปี จัดระบบ วางระเบียบ พัฒนาตัวบุคคล และทำความเข้าใจ ประมุขนิเทศฝึกอบรมคนของเราให้พร้อมจะทำงานในระบบใหม่เราถึงคำนึงแผนขั้นที่ 4 คือรับนักศึกษา แม้แต่ชั้นรับนักศึกษานี้เราใช้นโยบายที่จะรับน้อยสาขาเรียกช่วง 2 ปีแรกของการเปิดสอนว่า ช่วงแห่งการ “ทดสอบระบบ” เราใช้คำนี้ประกาศไปให้รู้เลยว่า 2 ปีแรกเป็นการทดสอบระบบอย่ามุ่งหวังอะไรจากเรามากนัก ทดสอบเสียก่อนว่าระบบที่กำลังจะนำใช้นี้ใช้ได้หรือเปล่านั้นมีข้อบกพร่องอะไรจะได้แก้ไขเสียก่อนจะขยายงาน เราก็เลือก 2 สาขาวิชา อย่างตั้งใจเลยว่า จะทดสอบ 2 สาขา สาขาที่หนึ่งคือ ศึกษาศาสตร์สำหรับครูประจำการ เพราะเราเห็นว่าปริมาณผู้ต้องการเรียนมีมากกระจายอยู่ทั่วประเทศ ถูกต้องสอดคล้องกับปรัชญามหาวิทยาลัยที่ต้องการที่จะเปิดโอกาสและในบรรดาบุคลากรประจำการ ไม่มีกลุ่มไหนที่มีปริมาณมากเท่าและอยู่ทุกท้องถิ่น เพราะฉะนั้นการทดสอบระบบจึงต้องทดสอบจากกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มที่สอดคล้องกับปรัชญามากที่สุดถ้าไปทดสอบกับกลุ่มที่จำกัดอยู่ในเมืองบางเมืองหรือว่าเป็นอาชีพที่อยู่ในบางท้องถิ่นเท่านั้น เราจะทดสอบระบบไม่ได้

ไพฑูริย์ : คนยังไม่เข้าใจนักว่าทำไมอาจารย์เลือกศึกษาศาสตร์ก่อน

วิจิตร : เราเลือกศึกษาศาสตร์ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นกลุ่มซึ่งใหญ่สุด ทำงานอยู่ทุกท้องถิ่น เพราะฉะนั้นถ้าเราจะทดสอบว่าไปรษณีย์ไปถึงหรือไม่ คนอยู่ไกลสุดจะเรียนหรือไม่ ระบบการศึกษาถึงบ้าน บริการถึงตัว เขารับโอกาสได้จริงหรือเปล่า คนรับโอกาสมาจากท้องถิ่นไหนมากที่สุด ภาคไหนมากที่สุด ไม่มีสาขาไหนที่จะดีไปกว่าสาขาศึกษาศาสตร์ เพราะเป็นกลุ่มที่เข้าตามลักษณะที่เราจะทดสอบมากที่สุด กับประการที่ 2 เรามองว่าสาขานี้โดยอาชีพทุกคนจะต้องไม่หาความรู้อยู่แล้ว และจำเป็นต้องมีการเพิ่มวุฒิเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เข้าเกณฑ์หมดทุกประการสำหรับสาขานี้ ใช้ระบบนี้กับครูประจำการ จะเข้าทุกลักษณะทุกเกณฑ์ของการทดสอบระบบเราจึงเลือกสาขานี้เป็นอันดับ 1 ไม่เปิดสาขาอื่น เฉพาะสาขานี้สาขาเดียว เรามีความรู้ดีกว่าถ้าทดสอบกับกลุ่มซึ่งโดยอาชีพเขาจะต้องพัฒนาตนเองอยู่เรื่อย ๆ เป็นกลุ่มซึ่งค่อนข้างจะชินกับระบบที่เรียนด้วยตนเอง เพราะมีการสอบวิชาชุดอยู่แล้ว

ที่นี้แค่ศึกษาศาสตร์ก็ยังไม่พอกับการทดสอบระบบทั้งหมด ยังไม่ทำให้เราได้รับการทดสอบระบบได้ถูกต้องสมบูรณ์ เพราะกลุ่มเป้าหมายที่ทดสอบกลุ่มนี้ถ้าผลออกมาดีคนก็อาจจะพูดกันว่า ก็แน่ละครูเขาคุ่นเคยกับระบบที่เรียนเองอยู่แล้ว เราก็เลยบอกว่าถ้าอย่างนั้นต้องเลือกสาขาที่ยังไม่มีใครเปิดสอน และเป็นสาขาที่คุ้นเคยกับการเรียนเองน้อยที่สุด รวมทั้งโอกาสก็ไม่ค่อยเปิดด้วยในสาขานี้ ในที่สุดก็บอกว่าเราควรจะทำสาขา การจัดการงานก่อสร้าง เพราะเราถือว่าพวกช่างทำงานไประยะหนึ่งแล้วเขาจะต้องเลื่อนขั้นสู่ระดับ “จัดการ” แต่ไม่เคยมีความรู้ในเรื่องการจัดการ ความเสียหายในเรื่องการก่อสร้างมีมาก เราเห็นว่ามีคนอย่างน้อยทุกวงการ ทั้งหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนและประกอบอาชีพอิสระ กลุ่มเหล่านี้กระจายอยู่ทั่วประเทศพอสมควรเหมือนกัน น่าจะพิสูจน์ให้สังคมไทยเห็นว่าระบบการศึกษาอย่างนี้เปิดสอนแม้แต่ในสาขาที่ยังไม่มีใครเปิดสอนก็ทำได้ เพื่อจะแสดงว่าของใหม่อาจจะทำอะไรได้ใหม่กว่าระบบที่เป็นอยู่ เราก็เลยเลือกสาขา “การจัดการงานก่อสร้าง” ซึ่งไม่มีใครเคยเปิดสอนมาก่อน เราเป็นมหาวิทยาลัยเดียวที่เปิดสอน เมื่อเปิดน้อยสาขาเพื่อทดสอบระบบก็เลยทำให้เราสามารถที่จะเน้นและพุ่งความสนใจไปสู่เรื่องที่จะทำ แคบและลึก นี่เป็นวิธีของเรา เพราะเราอยากมีเวลาเตรียมและเราก็อยากจะมีเวลาลอง เราได้ทำทั้งหมดซึ่งผมไม่เชื่อว่ามหาวิทยาลัยไหนจะมีโอกาสทำอย่างนี้ หลักสูตรที่เราลองเป็นหลักสูตร 2 ปี รับผู้ที่จบ ป.วส. หรือเทียบเท่าเข้ามาเรียน เพราะฉะนั้นการทดสอบ 2 ปี เราเก็บผลและประเมินได้ ถ้าผ่านการทดสอบและประเมินแล้วเห็นว่าใช้ได้ มีประสิทธิภาพ เป้าหมายต้องมีมาตรฐาน คุณภาพใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัยอื่นต่ำกว่าไม่ได้ ผลผลิตจะต้องได้คุณภาพมาตรฐาน ถึงจะขยายให้กว้างขวางออกไป นี่เป็นขั้นตอนที่เราทำ และผมเชื่อว่าการทำงานตามขั้นตอนอย่างนี้ทำให้ (1) ไม่เกินกำลัง (2) วางแนวที่จะทำและประเมินติดตามผลได้ง่าย แล้วนำผลนั้นกลับมาปรับปรุงระบบอยู่ตลอดเวลา ก่อนจะขยายงาน

ทั้งหมดนี้เป็นขั้นตอนหรือวิธีการที่ผมคิดว่านำมาซึ่งความสำเร็จอย่างที่เห็นในปัจจุบัน

ไพฑูริย์ : ที่อยากให้อาจารย์เล่าให้ละเอียดสักหน่อยก็เพราะว่าเป็นการสร้างของใหม่ ในการจะเอาสิ่งใหม่เข้ามา เป็นวิธีการที่ผมเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่คนที่จะเริ่มทำอะไรที่นี้วกกลับเข้ามาสู่ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ กับสังคม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลง ผมอยากจะเริ่มประเด็นแรกว่า อาจารย์มองว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ มีส่วนในการเปลี่ยนหรือว่าปรับชีวิตของคนในแง่ของรายบุคคลอย่างไรบ้าง

วิจิตร : ประเด็นสำคัญของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ที่เรามุ่ง เราอยากจะทำให้การใช้ปัจจัยการศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่จำเป็นต้องแยกชีวิตการเรียนกับชีวิตการงานออกจากกัน การศึกษาน่าจะเป็นกระบวนการที่สอดแทรกอยู่ได้กับการดำเนินชีวิตปกติ ถ้าทำอย่างนี้ได้แล้ว เราหวังที่จะเปลี่ยนค่านิยม และถ้าเปลี่ยนได้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลทางสังคมมาก การเปลี่ยนค่านิยมตรงนี้ก็คือนิยมที่ว่าคนจะเรียนเหมือนกับระบบที่เรียกว่า “บันไดดารา” คือเมื่อเรียนแล้วแพ้คัดออก เมื่ออยู่ในวัยเรียนแล้วไม่ได้รับโอกาส หลุดจากระบบออกมาเกือบจะไม่มีโอกาสกลับไปรับโอกาสอีกเลย คล้ายๆ แพ้คัดออก ก็อยากให้มีความรู้สึกว่าถ้ามีระบบอย่างนี้แล้วจะเรียน

เมื่อไรก็ได้แล้วก็ไม่จำเป็นต้องเรียนเป็นอาชีพ น่าจะคำนึงถึงความพร้อม ความถนัด ความต้องการ ความสนใจ และถ้าหากทำให้คนเกิดค่านิยมว่า ในระดับอุดมศึกษานั้นไม่ต้องแยกการเรียนกับการทำงาน เรื่องที่ว่าจบมัธยมปลายแล้วสอบเข้าไม่ได้ต้องร้องไห้ ผิดหวังในชีวิตอย่างมากตามภาพที่ปรากฏในปัจจุบัน ควรจะหายไป เพราะน่าจะมองแต่เพียงว่าเราจะรับโอกาสเมื่อไร และไม่จำเป็นต้องรับโอกาสพร้อมกัน ผมมองว่าถ้าเราเปลี่ยนค่านิยมตรงนี้ได้ ภาพของการแข่งขันอาจจะเปลี่ยนและผมเชื่อว่าขณะนี้เริ่มมองเห็นว่าแนวโน้มนี้แล้ว เดียวนี้มีนักเรียนจำนวนหนึ่งแม้แต่ว่าจบมัธยมปลายแล้วไม่สมัครสอบคัดเลือก รอรับโอกาสจากระบบเปิดอยู่ อย่างมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ นี้เปิดรับสมัครก่อนประกาศผลสอบเข้ามหาวิทยาลัยอย่างป็นี่ ตั้งแต่ 15 พ.ค. นี้ มีเด็กที่จบ ม.6 ปวส. ปวท. มาซื้อใบสมัครไปแล้วประมาณหมื่นคนโดยไม่รอฟังผล ซึ่งจะประกาศในวันที่ 24 พ.ค.

ไพฑูริย์ : ช่วงที่ อาจารย์ประกาศรับนี้มีการประกาศรับหลังฟังผลด้วยใช่ไหมครับ

วิจิตร : มีหลังฟังผลด้วย แต่ว่าผมสนใจช่วงก่อนฟังผล เพราะตามปกติแล้วเราคงจะคิดว่าไม่มีใครมาซื้อใบสมัคร เพราะเขามีสิทธิจะซื้อหลังฟังผลได้ เพราะปิดตั้ง 8 มิ.ย. ซึ่งจะหลังประกาศผลสอบเข้ามหาวิทยาลัยแล้ว แต่ทำไมถึงมีคนเป็นหมื่นมาซื้อและสมัครก่อนเลยโดยไม่รอฟังผล เป็นอย่างนี้มากขึ้นทุกทีในขณะนี้ แสดงว่าพอคนเขารู้ว่ามีโอกาสรองรับ และเขาจะรับเมื่อไรก็ได้ แรงผลักดันที่จะทำให้ต้องชวนขาย ภาวะวิกฤตมารับโอกาสทั้ง ๆ ที่เขายังไม่พร้อมก็จะลดลง และเมื่อเป็นอย่างนี้มาก ๆ ขึ้น วันหนึ่งอุดมศึกษาจะกลายเป็นส่วนของการศึกษาผู้ใหญ่ ที่คนอาจจะออกไปประกอบอาชีพการงานด้วยแล้วก็เรียนไปด้วย คำว่าตงงานก็คงจะไม่มี เดียวนี้ที่มีความรู้สึกว่าตงงานเพราะว่าเอาคนมาเรียนเป็นอาชีพเสียระยะหนึ่ง โดยไม่มึงงานทำเลย และพอเรียนจบแล้ว หหมดอาชีพเรียนแล้วก็ต้องทำอาชีพอื่น ที่นี้พอไม่ได้อาชีพอื่นทันทีก็เรียกว่าบัณฑิตว่างงาน แต่ถ้าเป็นอีกแบบหนึ่งเหมือนอย่างที่มีมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ กำลังทำอยู่ เรียนไปด้วย ทำงานไปด้วย ช่วยงานบ้านประกอบอาชีพอิสระ หรือไปเป็นลูกจ้างเขา แล้วก็เรียนไปด้วยเมื่อจบบัณฑิต ถึงจะไม่ได้งานตรงกับวุฒิที่เป็นบัณฑิต ก็ไม่ได้หมายความว่าคนนั้นว่างงาน เพราะเขาก็มีงานทำ และก็ได้เอาความรู้ไปใช้ ลักษณะอย่างนี้ ผมคิดว่าเป็นเป้าหมายสำคัญที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ อยากจะให้มืผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในเชิงค่านิยมที่ให้กับโอกาสทางการศึกษา อยากให้เปลี่ยนรูปใหม่ในแนวที่ว่าถ้ามีระบบอย่างนี้แล้ว รับโอกาสเมื่อไรก็ได้ เรียนไปด้วย ทำงานไปด้วยก็ได้

ไพฑูริย์ : ที่จริงอันนี้ถ้ามองให้ลึกแล้วก็เท่ากับไปหารากเดิมที่วคนสมัยก่อนเขาทำงานด้วยแล้วก็เรียนด้วย คือหาความรู้ตลอดเวลาและก็ทำงานตลอดเวลา ที่นี้ขอวกกลับไปว่าผลที่มองในแง่ของการที่จะส่งผลไปสู่สังคม อยากให้อาจารย์โยงไปสู่ความคิดที่ว่าจะเป็นการเรียนรู้อุตลอดชีวิตสัมพันธ์กับอันนี้อย่างไร

วิจิตร : เมื่อเราสร้างค่านิยมอันนี้ได้ ซึ่งผมเชื่อว่าสร้างได้ เพราะความนิยมมีมากขึ้นทุกวันในขณะนี้ มันจะโยงไปสู่เรื่องของการศึกษาตลอดชีวิต ก็ตรงที่ว่าคนเมื่อรู้ว่าจะรับโอกาสเมื่อไรก็ได้ เขาก็จะ

รับโอกาสเมื่อเขารู้สึกว่าเขาขาดปัจจัยทางการศึกษาในการดำเนินชีวิตไปถึงช่วงนั้น เช่น คนที่แม้จะจบปริญญาไปแล้วมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงแล้ว ก็ยังอาจจะวกกลับมาใช้โอกาส ซึ่งในขณะนั้นมีมาก คนจบปริญญาเอกก็มี จบทางหนึ่งแล้วอาจจะมาเรียนกฎหมาย อาจจะมาเรียนบางชุดวิชาเท่านั้น

ไพฑูริย์ : อาจารย์เทียบให้เขาไหมครับ

วิจิตร : ถ้าจบปริญญามาแล้วเราก็ก่อนวิชาพื้นฐานให้ มีแม้แต่มาเรียนบางชุด มาเรียนอีกปริญญาหนึ่ง คนระดับรองปลัดกระทรวง อธิบดีก็มีที่เรียนอย่างนี้ ไปถามท่านเหล่านั้นว่าทำไมถึงเรียน ท่านว่าระบบแบบนี้ดี เรียนไปด้วยทำงานไปด้วย แล้วก็เอาความรู้ไปใช้ ได้เท่าไรก็เท่านั้น ก็เลยไปเสริมการศึกษาตลอดชีวิตในตัว อันนี้เป็นเรื่องที่เราติดตามประเมินแล้ว ผลด้านนี้มีอยู่ เพราะอย่างที่ผมพูดตอนแรก ความไม่เสมอภาคในโอกาสเป็นปัญหาหลักประการแรกของระบบอุดมศึกษา ถึงแม้จะพยายามกันอยู่ที่จะกระจายและขยายโอกาสอย่างที่ทำอยู่นี้ ก่อนจะมีมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ แต่ก็ทำได้จำกัด เมื่อถูกจำกัดแล้วคนจำนวนหนึ่งเขาสิ้นหวัง ว่าในชีวิตนี้ด้วยสภาพเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล ติดพันภาระหน้าที่ การรับผิดชอบครอบครัว และการดำเนินชีวิตของตนเอง เขารู้สึกว่าความหวังที่จะได้รับการศึกษาสูงขึ้นตามความปรารถนาของเขาคงไม่มี จะมีความรู้สึกมากสำหรับคนที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล ผมยกตัวอย่างคนที่อยู่เกาะสมุย เมื่อเปิดมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เกาะนี้มีคนอยู่ไม่ถึง 3 หมื่น ประชากรจำนวนนี้มีนักศึกษาสมัครเรียนอยู่ 100 กว่าคน เขาบอกเลยว่าถ้าไม่มีมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เขาไม่มีความหวังที่จะเรียนถึงปริญญา โดยเฉพาะพวกครู เพราะต้องข้ามเกาะมาเรียน เราพบว่าคนบางคนเรียนได้เกียรตินิยมทุกชุดวิชา ที่เกาะสมุยมีอยู่คนหนึ่งซึ่งเป็นคนเก่งของเกาะ แต่เขาไม่มีโอกาสเพื่อนฝูงรุ่นเดียวกันเรียนสู้ไม่ได้เมื่ออยู่โรงเรียนมัธยม แต่ว่าเพื่อนฝูงข้ามเกาะมาใหญ่โตกันหมด ตัวเองยังอยู่ที่เกาะและเป็นครู พอมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เปิดก็สมัครเรียนและเรียนได้ทุกชุดวิชาเกียรตินิยมหมดได้เข็มทองคำ ผมได้พบนักศึกษาตามท้องถิ่นต่าง ๆ ในโอกาสที่มีการอบรมเข้ม พบภาพที่ประทับใจอยู่ตลอดเวลา บางคนร้องไห้บอกวามหาวิทยาลัยนี้ได้ชุบชีวิต สร้างชีวิตใหม่ ซึ่งเขาไม่เคยคิดว่าจะมีความหวังเหลืออยู่ อันนี้เป็นสิ่งที่ชัดเจนมาก จากการที่เราผลิตบัณฑิตไปแล้วรุ่นหนึ่งจากการที่เราล้มผัสนักศึกษา บางคนทำงานอยู่กับชาวเขา เขาบอกว่าวิทยุก็ฟังไม่ได้ ทีวีก็ดูไม่ได้ แต่ชุดวิชาไปถึง เขาต้องลงจากเขามาเอาชุดวิชา แล้วก็ศึกษาอยู่บนเขา ถึงเวลาก็ลงมาสอบ อย่างนี้ก็เรียนได้ เมื่อถามว่าเดิมมีโอกาสดังนี้ไหม คำตอบก็คือไม่มีแม้แต่ความหวัง เพราะหวังไปก็ไม่เกิดความจริงขึ้นมาได้

ไพฑูริย์ : ที่นี่ยากขอให้อาจารย์กรุณาโยงไปสู่ที่เราพูดกันถึงประเด็นตัวบุคคล โยงไปสู่การบริการสังคมอย่างกว้าง ๆ ว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ มีผลกระทบต่อตัวบุคคลอย่างไร และเป็นบุคคลกลุ่มไหน

วิจิตร : มีเรื่องกระทบต่อพฤติกรรมตัวบุคคลอยู่ในแง่หนึ่ง ซึ่งเราก็ไม่เคยคิดว่าจะเกิดขึ้นแต่มารู้ทีหลังคือหลังจากได้รับผลส่งกลับมาจากนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง กล่าวคือเมืองไทยในสังคมชนบทคนที่ประกอบอาชีพการงาน เมื่อนอกเวลาทำงานก็มักจะไม่ทำอะไรทำ ส่วนมากก็กินเหล้าเมา

สรวลเสเฮฮากันไป ภาวะเศรษฐกิจก็แย่มาก มีจดหมายจากภรรยาและสามีของผู้เรียนเขียนเข้ามาบอกบอกรว่าตั้งแต่มีมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ แล้ว สามีภรรยาเข้าเรียน โดยเฉพาะสามี พฤติกรรมเปลี่ยนคือจากซีเหล้าเมายาก็เลิก เดียวนี้กลับมาดูหนังสืออยู่กับครอบครัว ทำให้ชีวิตครอบครัวอบอุ่น ทำให้เศรษฐกิจครอบครัวดีขึ้น และมีหลายรายเขียนมาบอกขอให้มหาวิทยาลัยจงเจริญ เพราะว่าการศึกษาระบบนี้ไปช่วยให้คนมีความหวัง เมื่อคนมีโอกาสแทนที่เขาจะใช้เวลาว่างไปในทางที่ไม่สู้เป็นประโยชน์ แล้วมีผลกระทบต่อชีวิตครอบครัว หันกลับมาเป็นผู้รับผิดชอบ หันกลับมาใช้เวลาให้เป็นประโยชน์กลับมาเอาใจจริงเอาใจกับการศึกษา นี่เป็นผลกระทบต่อพฤติกรรมส่วนตัวบุคคล ต่อครอบครัวที่เราไม่คาดฝัน แต่เรารู้ทีหลัง หลังจากทำไปแล้ว ส่งผลโดยตรงผลอีกเรื่องหนึ่งก็คือว่าเมื่อคนมีความหวังว่าเกิดความเสมอภาคในโอกาสเช่นนี้แล้ว คนที่ทำงานอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ที่เคยมีความรู้สึกกลัวตัวเสียเปรียบตัวขาดโอกาส บัดนี้ความรู้สึกเปลี่ยนไปเพราะอยู่ที่ไหนก็เรียนได้ ได้โอกาสเท่าเทียมกัน ผลที่ผมคิดว่าในที่สุดจะเกิดก็คือว่าต่อไปนี่คนจะไม่รู้สึกเหมือนถูกลดโทษถ้าจะต้องไปทำงานในท้องถิ่นที่ห่างไกลจากตัวเมือง เพราะมีโอกาสก้าวหน้า การพัฒนาตนเองโดยอาศัยปัจจัยการศึกษา เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้คนกล้าเสียสละ กล้าไปทำงานในท้องถิ่นที่ต้องการเขามากขึ้น ซึ่งแต่เดิมมีบางคนไม่ค่อยยอมออกไปกลัวเสียโอกาสอันนี้จะช่วยได้มาก และความจริงก็เป็นอย่างนั้นเพราะว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ทั้งหมดถึงปีนี้เกือบ 3 แสน ปรากฏว่าเกือบ 80% เป็นผู้อยู่ในชนบท เพราะฉะนั้นเราเองไม่ค่อยได้ทำงานให้คนกรุงเทพฯ เท่าไหร่ แต่เป็นการทำงานให้คนนอกกรุงเทพฯ มากกว่า ซึ่งตรงตามเจตนารมณ์สภามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ในข้อนี้

ไพฑูริย์ : อยากขอให้อาจารย์เพิ่มเติมถึงผลกระทบที่ตั้งมหาวิทยาลัยเปิดแล้วมีผลต่อมหาวิทยาลัยปิดบ้าง ซึ่งผมรู้สึกว่าในปัจจุบันจะมีผลอยู่อย่างมาก แรกๆ ก็มองมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ว่าไปไม่ได้ไม่เท่าไร

วิจิตร : แรกๆ คนเขาเฉยเพราะเหตุว่าเขามีความคิดว่ามันคงเป็นไปไม่ได้ การที่เฉยเพราะคิดว่าเป็นไปไม่ได้ มันก็ตีไปอย่าง คือทำให้มหาวิทยาลัยทำงานโดยไม่ต้องพะวงกับข้อโจมตีหรือข้อติติงเพราะเขาไม่รู้ว่าจะติติงทำไมเมื่อเขาคิดว่าเป็นไปไม่ได้ แต่ในเมื่อมันเกิดเป็นผลที่เป็นไปได้ ผลที่กระทบต่อมหาวิทยาลัยปิดเท่าที่พอประมวลได้ ในประเด็นแรกก็คือ เข้าใจว่าจะทำให้เกิดการตื่นตัวที่จะหันมาพิจารณาว่าสื่อการสอนที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ถ้าพัฒนาให้ถูกต้องจะช่วยให้ประสิทธิภาพการสอนได้ อันนี้เห็นได้ชัดจาก 2 ทาง คือ

1. มีการนำเอาสื่อที่มหาวิทยาลัยพัฒนาขึ้น เช่น เอกสารการสอนหรือแม้แต่รายการโทรทัศน์ ไปใช้ในมหาวิทยาลัยปิด เมื่อมีการนำไปใช้ก็เท่ากับเป็นการยอมรับกลายๆ ว่า สื่อที่พัฒนา แม้แต่มหาวิทยาลัยปิดก็ใช้ได้ และถ้ามหาวิทยาลัยปิดจะหันมาทำอย่างนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพ การเรียน การสอน ทางหนึ่งก็คือการพัฒนาสื่อการใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยให้มากขึ้นกว่าเดิม

2. ที่พอประมวลได้ก็คือหันมาพิจารณาว่า ระบบการจัดการ ระบบการทำงานแบบมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ นี้เป็นอย่างไร จึงทำงานได้มาก ลงทุนน้อย ข้อนี้เป็นข้อซึ่งไม่ใช่ประเทศไทย

เท่านั้น มีคนจากทั่วโลกมาดูงานเราทุกอาทิตย์ เดียวนี้รับแขกไม่ไหวส่วนมากคำถามสำคัญก็คือว่า มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ มีอาจารย์ประจำอยู่ไม่ถึง 200 คน ทำไมสอนคนได้ตั้ง 2 แสนกว่า ทำไมมหาวิทยาลัยก็มีงบประมาณนิดเดียวที่ได้รับจากรัฐบาล รายหัวคิดแล้วหัวละไม่ถึง 500 บาท ทำไมจึงสอนนักศึกษาได้ จัดการศึกษาได้ราคาถูกลงมาก ประหยัดมาก ทำอย่างไร ในที่สุดหลายคนก็มาบอกว่าที่น่าสนใจที่สุดคือการจัดการ ระบบและวิธีการทำงาน หลายคนหันมาสนใจระบบการจัดการ

มันมีภาพอยู่ 2 ภาพในสังคมที่เป็นภาพฝังใจ คือ 1 คนไทยทำงานเป็นทีมไม่เป็น และโดยเฉพาะระดับมหาวิทยาลัย วิธีการของมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป คือการทำงานเอกเทศ ไม่ต้องยุ่งกับใครและไม่มีใครมาช่วย ภาพนี้เลยเป็นภาพฝังใจที่บอกว่าคนไทยทำงานเป็นทีมไม่เป็นภาพที่ 2 ก็คือว่า ต่างสังกัดแล้วร่วมมือกันไม่ได้ เพราะฉะนั้นแต่ละคนจะต้องสร้างอะไรของตัวเองขึ้นมาเพื่อความสะดวก เพื่อจะได้ควบคุมได้ ระบบการจัดการและดำเนินงานของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ตรงข้ามเลยเราลบภาพ 2 ภาพนี้ออกไป คือ ถ้าไม่ทำงานเป็นทีมทำไม่ได้ เพราะโครงสร้างของระบบที่วางไว้ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการหรือทางด้านการบริหารก็แล้วแต่ต้องเป็นทีมทั้งสิ้น แล้วไม่ใช่เฉพาะทีมในมหาวิทยาลัยด้วย ต้องเป็นทีมกับบุคคลภายนอก เพราะเรามีอาจารย์ประจำไม่ถึง 200 แต่เราใช้อาจารย์ภายนอกถึง 3,000 กว่าคนทั้งเขียนชุดวิชา ทั้งสอนเสริม ต้องทำงานเป็นทีม ถ้าทำงานเป็นทีมไม่ได้ก็ทำไม่ได้ มหาวิทยาลัยของเราผูกระบบการทำงานไว้เป็นทีม

ถ้าเราไม่ได้รับความร่วมมือ ร่วมใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งรัฐและเอกชน เราทำไม่ได้ เพราะถ้าจะมีเอง ต้องลงทุนมากกว่านี้เป็นร้อยเท่า เช่น งานของเราต้องใช้คอมพิวเตอร์ เราใช้คอมพิวเตอร์ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ งานของเราต้องพิมพ์หนังสือเป็นล้านๆ เล่ม เราต้องใช้โรงพิมพ์เอกชน 20 กว่าโรง เรามีศูนย์ทุกจังหวัดทั่วประเทศ แต่ศูนย์นี้ไม่ใช่ของเราเลย เป็นโรงเรียนมัธยมบ้าง เป็นวิทยาลัยครูบ้าง เป็นวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยต่างจังหวัดบ้าง เป็นของกระทรวงเกษตรบ้าง จำเป็นต้องมีห้องสมุด แต่เราไม่เคยมีห้องสมุดของเราเลย แต่เรามีมุม มสธ. ในทุกห้องสมุดประชาชนทุกจังหวัดการจะทำเช่นนี้ได้ต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ต้องลงทุน แต่อาจจะต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มบ้าง ตรงนี้ลบภาพที่ว่าต่างสังกัดร่วมมือกันไม่ได้ แต่ละคนต้องมีอะไรเป็นของตนเองจาก 2 เรื่องใหญ่ๆ นี้ เริ่มจะมีผลกระทบไปสู่มหาวิทยาลัยปิด อาจารย์มหาวิทยาลัยปิดจำนวนไม่น้อยที่มาทำงานกับเรา มาเห็นว่าวิธีที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ใช้นี้ก็น่าจะใช้ได้กับมหาวิทยาลัยของตนเอง ก็เริ่มมีคนเอาไปกระตุ้นมหาวิทยาลัยต่างๆ แม้แต่จุฬาลงกรณ์ก็เพิ่งมีระเบียบออกมาส่งเสริมให้อาจารย์พัฒนาสื่อการสอน แต่เดิมมีแต่ตำรา ก็เพราะเห็นว่าสื่อการสอนสำคัญ จุฬาลงกรณ์เองก็ก้าวเข้ามาสนับสนุน ผมไม่ทราบว่าจุฬาลงกรณ์จะยอมรับไหมว่าอย่างน้อยแรงกระตุ้นจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ นี้ก็มีส่วน

ผมคิดว่า 2 เรื่องใหญ่ๆ คือการพัฒนาสื่อเชิงเทคโนโลยีที่จะช่วยเสริมคุณภาพ และการยอมรับเรื่องระบบและวิธีการทำงานที่ทำได้อย่างประหยัด เกิดประโยชน์ ลงทุนน้อย ผลงานได้มาก เป็นจุดที่คนเริ่มหันมาพิจารณา

ไพฑูริย์ : อีกอันหนึ่งซึ่งผมว่าเริ่มคิด คือเรื่องคุณภาพของผลผลิตคนของมหาวิทยาลัยปิด เริ่มพิจารณาว่า มหาวิทยาลัยเปิดอย่างมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ หรือแม้แต่รามคำแหง ผลิตบัณฑิตออกมาความสามารถก็ไล่ ๆ กัน เหมือน ๆ กัน ผลอ ๆ มหาวิทยาลัยเปิดอาจดีกว่า ก็เลยสงสัยว่าระบบปิดที่เป็นอยู่มันเป็นยังไง อาจารย์มากกว่า อุปกรณ์มากกว่าลงทุนมากกว่า แต่คุณภาพไม่เห็นพิเศษออกไป

วิจิตร : เรื่องนี้เป็นปัญหาเส้นผมบังภูเขา ถ้าคิดแบบมหาวิทยาลัยปิด ในเรื่องคุณภาพบัณฑิต ก็คิดว่าเลือกก็เลือกมาแล้ว ได้เด็กที่ดีกว่ามาแล้ว เพราะฉะนั้นผลน่าจะดีกว่า ทั้ง ๆ ที่กระบวนการจะดีกว่าหรือไม่ก็แล้วแต่ เอาผลไปผูกไว้กับตัวนักศึกษา แต่ลืมไปว่ามหาวิทยาลัยเปิดเขากำลังให้การศึกษากับกลุ่มคนที่ส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ มีวุฒิภาวะสูง มีประสบการณ์มาก รู้ความต้องการ เพราะฉะนั้นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของคนกลุ่มซึ่งเป็นผู้ใหญ่กว่า รู้ความต้องการของตนเองชัด มีวุฒิภาวะ มีประสบการณ์ เหล่านี้อาจจะกลายเป็นปัจจัยส่งเสริมคุณภาพที่เรายังไม่เคยพูดกันมากเท่าไร แม้แต่คุณภาพบัณฑิตก็อาจจะโยงเข้ามาสู่เรื่องเหล่านี้ด้วย ไม่ใช่แต่เพียงกระบวนการของการจัดการศึกษาแบบเปิด หรือแบบสอนทางไกล เป็นกระบวนการที่อาจจะช่วยประกันคุณภาพ แต่จริง ๆ แล้ว ต้นทุนของนักศึกษาที่เข้ามา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เนื่องจากว่า 97% เป็นคนทำงานอยู่แล้วมีประสบการณ์อยู่แล้ว รู้ความต้องการ เพราะฉะนั้นปัจจัยเหล่านี้อาจจะกลายเป็นปัจจัยเป็นแรงส่งอีกอันหนึ่ง นอกจากกระบวนการซึ่งยังไม่ได้มีการวิเคราะห์กันมากนัก แต่ในแง่มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เริ่มวิเคราะห์ว่าในกลุ่มที่ผ่านการสอบคัดเลือกของมหาวิทยาลัยปิดมุงวัดแต่ผลสัมฤทธิ์ใครรู้วิชามากกว่ากัน เก่งกว่ากันเข้าได้แต่ระบบเปิดไม่ได้คัดใครเข้ามาหมด แต่ว่าสิ่งที่มากับสิ่งที่ไม่ได้คัดเลือกจะมีมากกว่า ก็คือความเป็นผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบมากกว่า มีประสบการณ์ชีวิตมากกว่า รู้ความต้องการของตัวเองมากกว่า อาจจะมีสิ่งที่เรียกว่า Motivation หรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากกว่าด้วยเมื่อคนรู้ความต้องการรู้ว่าเรียนไปเพื่ออะไร รู้ว่าเอาไปใช้อะไร กับคนเรียนแล้วยังไม่รู้ว่าจะเอาไปใช้อะไร ต่างกันมาก ตรงนี้เป็นอีกข้อหนึ่งที่ทำให้คุณภาพต่างกัน

ไพฑูริย์ : ผลกระทบต่อสถาบันเดิม ๆ ต่อระบบปิดค่อนข้างเห็นชัดเจนขึ้นมากและก็มีภาวไหวตัวในกลุ่มมหาวิทยาลัยปิดอยู่พอสมควร ที่นี้ผมรู้สึกว่สุโขทัยกำลังมีผลกระทบสำคัญอีกด้านหนึ่ง คือต่อหน่วยงานที่เป็นอยู่ ต่อองค์กรของรัฐที่เป็นอยู่ เพราะว่าส่วนหนึ่งคือทำให้คนพวกนี้มีความหวังแล้วยังเข้าไปช่วยเสริมระบบงานด้วยตามที่อาจารย์มีโครงการอยู่นั้น อาจารย์มีโครงการอย่างไร และคิดว่าจะมีผลอย่างไรครับ

วิจิตร : เรื่องของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยเปิด ใช้ระบบการสอนทางไกลยืดปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิต ต้องเข้าใจตรงนี้ก่อน ว่าเรื่องการสอนเพื่อนำไปสู่การได้ปริญญานี้เป็นแต่เพียงวัตถุประสงค์หนึ่ง แต่ไม่ใช่วัตถุประสงค์เดียว จริง ๆ แล้วระบบการศึกษาเช่นนี้จะมีประโยชน์มากในแง่ที่ทำให้การศึกษาเป็นการศึกษามวลชนเพราะสื่อที่ใช้ต่าง ๆ เป็นสื่อเปิดที่แม้แต่คนที่ไม่ใช่ นักศึกษาเองก็จะมีโอกาส ถ้าเขาประสงค์ที่จะรับความรู้จากสื่อเหล่านี้ได้โดยไม่ต้องเป็นนักศึกษา ขณะนี้ผมเชื่อว่าคนที่ฟังรายการวิทยุและชมโทรทัศน์ทั่วประเทศมีไม่น้อย

กว่า 6 ล้านคน เพราะฉะนั้นคนที่ติดตามรายการ ติดตามสื่อต่าง ๆ ที่เขาสามารถแสวงหาได้ตาม อรรถยาศัยมีอยู่มาก เท่ากับว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ขณะนี้ไปเพิ่มการศึกษาตามอรรถยาศัย โดยการ สร้างสื่อที่บริการถึงตัว แม้แต่ตำรับตำราก็มีคนซื้อเอาไปศึกษาเอง เป็นการศึกษาตามอรรถยาศัย ที่แท้จริง

ในแง่ที่ไปกระทบหน่วยงานต่าง ๆ นั้นผมเห็นว่ามีผลกระทบ 2 ทางคือ

ทางที่หนึ่ง เมื่อตัวคนในหน่วยงานเหล่านั้น เขาตื่นตัว เขาจับโอกาส เขามีความหวัง เขามีอนาคต ก็แน่นอน ขวัญกำลังใจและคุณภาพของคนดีขึ้น มันก็ส่งผลไปสู่คุณภาพหน่วยงาน โดยอัตโนมัติ จะเห็นได้จากหลายอาชีพ เขาเรียกว่าอาชีพ “คลองตัน” ผมชอบใช้คำว่าคลองตัน คือไม่มีบ้านได้อาชีพ เพราะว่าการศึกษาน้อย ตัวอย่างเช่นกรมตำรวจมีตำรวจชั้นประทวนที่ผ่าน โรงเรียนพลตำรวจแล้วไม่ได้สัญญาบัตรเป็นหมื่น ๆ ที่ผมเรียกว่า “จำสอยดาว” คือพวกจำ พวก นายดาบ คนพวกนี้มีประสบการณ์มาก มีความชำนาญการมาก แต่ว่าขาดความรู้ที่จะส่งตัวเอง ขึ้นไปในระบบของการบริหารงานบุคคล แล้วจะเอาขวัญกำลังใจที่ไหน ในเมื่อติดตันแล้ว พอกรมตำรวจร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เปิดโอกาสว่าถ้าหากจำ หรือนายดาบมาเรียนวิชา นิติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่เขาจะได้สร้างเนื้อสร้างตัวได้ ก็จะมีโอกาสเขยิบขึ้นเป็นสัญญาบัตร การตื่นตัวก็เกิดขึ้นคนรู้สึกว่าคุณชีวิตนี้มีความหวัง ขวัญกำลังใจในการทำงานก็เกิดขึ้น คนที่อยู่ใน ภาวะอย่างนี้มีมากในหน่วยงานต่าง ๆ ของเมืองไทย กระทรวงสาธารณสุข พวกผู้ช่วยพยาบาล พวกพนักงานอนามัย ทำงานอยู่ใกล้ชิดประชาชน พวกนี้ก็เหมือนกัน การศึกษาน้อยในเบื้องต้น บ้านได้อาชีพส่วนมากติดตัน เกิดเหตุการณ์ 2 แบบคือ 1) ไปเรียนอาชีพอื่นที่ไม่เกี่ยวกับอาชีพ เดิม และ 2) อยู่ไปวัน ๆ เพราะทำไปมันก็ไม่มีความประโยชน์ ในเมื่อมันติดตันพอมีโอกาส ตื่นตัว แล้วก็มีความรู้สึกกระตือรือร้น เกิดความหวัง นี่เป็นผลกระทบโดยตรงเลยสำหรับผู้คนของ หน่วยงาน

ทางที่สอง เป็นเรื่องที่เราสนองความต้องการของหน่วยงานโดยตรง คือหน่วยงาน จำนวนหนึ่งเขามีนโยบายและโครงการว่า เขาจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากร ตามความต้องการของ หน่วยงานเขา โดยไม่ถือเอาเรื่องความต้องการส่วนตัวของบุคลากรเป็นหลัก เขาก็เห็นว่าวิธีของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เขาสามารถเอาไปใช้ได้โดยที่ไม่เสียงาน ถ้าเป็นวิธีอื่นเช่นส่งคนเข้า อบรมจะไม่มีคนทำงาน หายไปเป็นเดือนหรือหายไปเป็นสัปดาห์ ค่าใช้จ่ายมาก ข้อจำกัดมาก เขาก็เห็นลู่ทาง เช่น กรมที่ดินบอกว่ามีลูกจ้างตั้งหลายพันคน ไม่มีความรู้กฎหมายอะไรเลย แต่ เวลาทำงานต้องใช้กฎหมาย เราก็ร่วมกันจัดให้มีประกาศนียบัตรกฎหมาย ที่ดินและทรัพย์สิน หลักสูตร 2 ปี แล้วรับลูกจ้างพวกนี้เข้ามาเรียน แค่นี้ก็พอแล้วที่จะทำงาน และสามารถกำหนด เข้ามามาตรฐานตำแหน่ง บรรจุเป็นข้าราชการได้เลย อย่างนี้เราก็เอาความต้องการนี้มา ทำมา 2 ปีแล้วกับกรมที่ดิน หรืออย่างกรมการปกครองเห็นว่า ขณะนี้อะไร ๆ ก็โถมไปที่กำนัน ผู้ใหญ่- บ้านทุกโครงการขณะนี้พุ่งไปที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ถามว่าได้มีการเตรียมกำนันผู้ใหญ่บ้านให้ พร้อมรับความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีแต่ก็ยังไม่เป็นกิจจะลักษณะ คนตั้งแสนแปดหมื่น ทั่วประเทศจะไปอบรมกันรูปไหน คนเหล่านี้เขามีอาชีพไปเรียกเขาอบรม หนัก ๆ เข้าเขาจะ

ประท้วงว่าเสียอาชีพการงานของเขา ในที่สุดกรมการปกครองก็มาร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ลองไปวิเคราะห์ความต้องการของหน่วยงาน และความต้องการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ว่าถ้าจะให้ทำหน้าที่การงานดีขึ้น ควรจะเสริมความรู้อะไร ในที่สุดก็ออกมาเป็นประกาศนียบัตร 1 ปี ชื่อว่า “โครงการประกาศนียบัตรการปกครองท้องที่” เอาเรื่อง that กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องการจะรู้ และจะต้องทำหน้าที่มาสร้างเป็นหลักสูตรเรียน 1 ปี เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระดับที่ต้องเอาไปใช้ประโยชน์ทั้งสิ้น แล้วก็ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเรียน มีกำนันผู้ใหญ่บ้านรุ่นที่แล้วเรียน 3 พันกว่าคน รุ่นใหม่นี้ก็เรียนอีกเป็นพัน ก็บอกว่าจะไปเรื่อย ๆ ในที่สุดก็จะครบแสนแปดหมื่นคน เรื่องนี้ใครได้ประโยชน์ หน่วยงานระดับท้องถิ่นได้ประโยชน์ เพราะเป็นเป้าประสงค์ของเขา อยู่แล้วที่เขาจะต้องพัฒนาคนเหล่านี้ขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาประเทศ จะพัฒนาไม่ได้ ถ้าหากว่าเพิ่มความรับผิดชอบลงไป แต่ไม่ได้เตรียมบุคลากรที่จะรับความรับผิดชอบ

ลักษณะอย่างนี้เราทำอยู่ ทำกับกรมการปกครองเรื่องโครงการกำนันผู้ใหญ่บ้าน ทำกับกรมที่ดินเรื่องประกาศนียบัตรที่ดินและทรัพย์สิน ทำกับกรมตำรวจด้านนิติศาสตร์ แม้แต่สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ตอนนี้มีผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสามหมื่นกว่าคน ส่งเข้าอบรมครั้งละ 200 - 300 คน โดยขอให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ช่วยกันจัด กว่าจะช่วยได้ครบ ต้องใช้เวลาหลายสิบปี และใช้เงินมหาศาล ขณะนี้ได้มีโครงการความช่วยเหลือ โดยขอให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ สร้างชุดฝึกอบรม ใช้เวลา 6 เดือนจะอบรมได้ครบทั้งสามหมื่นกว่าคนทั่วประเทศ เอาชุดไปศึกษาเอง แล้วก็ให้วิทยากรไปช่วยเสริมตามจังหวัดต่าง ๆ ขณะนี้ มีแม้แต่องค์กรธุรกิจเอกชน เช่น ธนาคารกรุงเทพเขาก็บอกว่าวิธินี้ดี เขาจะเลื่อนตำแหน่งพนักงานเอง โดยต้องการให้มีความรู้เพิ่ม จะให้มาเรียนเต็มเวลาก็ไม่ได้ก็เลยมาทำความตกลงขอให้รับพนักงานของธนาคารกรุงเทพเป็นนักศึกษาสมทบ แล้วธนาคารกรุงเทพก็มาวิเคราะห์หลักสูตรว่าหลักสูตรตามที่เขาต้องการให้เรียน เช่น บริหารธุรกิจ จะให้เรียนก็ชุดโดยไม่มุ่งปริญญา ให้เราสอบแล้วส่งผลไปให้ ถ้าสอบผ่านเขาจะออกเงินให้ทั้งหมดกับพนักงาน และเมื่อสอบได้ครบ 3 ชุดวิชาที่จะเลื่อนตำแหน่ง เดียวนี้ทำแล้ว ปีนี้เป็นปีแรก ตกลงกันรูปนี้ หน่วยงานที่มาขอความร่วมมือในรูปนี้ มีแม้แต่กระทรวงเกษตรฯ พนักงานส่งเสริมการเกษตรทั่วประเทศ เขาต้องการจะพัฒนาจึงขอให้เราเปิดส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ เมื่อทำแล้วเขาก็ช่วยโดยจัดบุคลากรมาช่วยผลิตชุด ช่วยให้ศูนย์พัฒนาต่าง ๆ เป็นที่ปฏิบัติการ เราเรียกว่าเป็นการฝึกอบรมทางไกล ไม่ต้องเสียงานแล้วก็ประหยัด

ไพฑูริย์ : อันนี้อาจารย์เคยคิดจะทำประเมินผลบ้างหรือเปล่าครับ ว่าอบรมไปแล้วเขาได้นำไปใช้กับงาน มากน้อยแค่ไหนเพียงไร

วิจิตร : เราประเมินอยู่เรื่อย เราประเมินตลอด หน่วยวิจัยสถาบันของเราจะต้องประเมินสิ่งเหล่านี้ เราทำอะไรเราประเมินหมด เช่น จัดงานปริญญาบัตรเสร็จเราบอกได้เลยค่าใช้จ่ายงานปริญญาบัตร 250 บาท ต่อคน ไม่คิดส่วนที่เขาคงต้องออกของเขาเอง เราทำอย่างนี้หมดในทุกกิจกรรม คือทำให้รู้สึกว่าการประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพราะถ้าเราไม่ประเมิน เราจะเอาอะไรมาปรับงานของเราต้องไหวตัวอยู่ตลอดเวลาทำทั้งทำข้างไม่ได้ เพราะเราร่วมมือกับคนจำนวนมาก ถ้า

หากไม่เห็นผล คนก็ไม่ร่วมมือ เราจะต้องพยายามบ่อนสิ่งที่ทำกลับไปให้คนที่ร่วมมือ เขารู้ว่าทำแล้วเกิดผลอะไร เป็นประโยชน์อย่างไร อันนี้เป็นปัจจัยสำคัญของการแสวงหาความร่วมมือ คนเขาจะร่วมมือก็ต่อเมื่อเขาเห็นว่าสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมาย มีประโยชน์ เพราะถ้าไม่มีคุณค่า ความหมายไม่ดีเขาก็ไม่ร่วมด้วย ผู้ใหญ่หลายท่านที่มาร่วมมือบอกว่า พอทราบอุดมคติ เห็นผลไปถึงคนส่วนใหญ่ก็เชื่อใจแล้ว อยากร่วมช่วย เราไม่ได้คิดถึงเงิน เขาไม่ได้คิดถึงผลทางวัตถุอะไรเป็นการตอบแทน

ไพฑูริย์ : ถึงประเด็นนี้ ผมอยากให้อาจารย์มองเพิ่มเติมอีกนิดหนึ่ง คือ ความคิดในเรื่องของสังคมแห่งการเรียนรู้หรือที่เรียกว่า Learning Society อาจารย์คิดว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ จะมีบทบาทในแนวคิดดังกล่าวอย่างไร

วิจิตร : จริง ๆ แล้วปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต ก็ต้องมองสังคมว่าเป็นสังคมของการเรียนรู้แล้วก็ต้องมองว่าการศึกษเป็นปัจจัยชีวิต เป็นปัจจัยการดำเนินชีวิต การจะทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ก็หมายความว่าเราจะต้องทำให้การศึกษเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ถ้าเมื่อไรไม่ทำให้การศึกษเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ก็ไม่ใช่สังคมของการเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ทำผมเชื่อว่าจะช่วยเสริมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ได้มาก ใน 2-3 ลักษณะลักษณะที่เราใช้ระบบที่กระจายและขยายโอกาสออกไปกว้างขวางมากขึ้นโดยคนทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยลักษณะนี้ก็ทำให้การเรียนรู้กับการดำเนินชีวิตไม่ได้แยกจากกัน ลักษณะที่ 2 เป็นการสร้างระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เรียกว่า Informal Education ก็คือ ไปสร้างปัจจัยที่จะเอื้ออำนวยให้คนแสวงหาความรู้ได้โดยสะดวก ก็เหมือนกันกับว่าถ้าเรามีหนังสือพิมพ์ส่งไปให้ประชาชนทุกบ้านได้ทั่วประเทศ ไม่ใช่พอคนเขาจะอ่านหนังสือพิมพ์ก็ต้องเดินทาง 4-5 กิโลเมตร ไปซื้อ หรือถ้าเรามีวิธีให้เขาฟังได้ทุกบ้าน คนเพียงแต่เปิดเครื่องรับก็ได้ฟัง ก็จะฟังกันกว้างขวางทั่วประเทศ หรือถ้ามีห้องสมุดประชาชนใกล้ตัวประชาชนมากที่สุด การที่เขาจะไปยืมหนังสือมาอ่าน ไปหาหนังสือมาอ่านหรือเขาจะแวะไปอ่านหนังสือก็จะมีมากขึ้น หรือถ้ามีพิพิธภัณฑ์ดี ๆ ใกล้ตัว เขาก็จะไปดู แต่ถ้าเขาจะไปพิพิธภัณฑ์ที่เขาต้องเดินทางข้ามคืนข้ามวัน ใครจะไป เพราะฉะนั้นการศึกษาตามอัธยาศัยก็คือว่า การสร้างสิ่งที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ใกล้ตัว ให้สะดวกที่คนจะใช้ โดยไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรมากและสะดวก

ผมเชื่อว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชโดยระบบสื่อเปิดที่ใช้โดยระบบที่ให้การศึกษถึงบ้าน บริการถึงตัวและโดยระบบที่ไปเสริมสิ่งที่ผู้อื่นทำอยู่ให้เข้มแข็งและบริการได้มากขึ้น เช่น ไปเสริมห้องสมุดประชาชนโดยเปิดมุม มสธ. ไปเสริมรายการวิทยุ โทรทัศน์ ให้มีรายการทางการศึกษามากขึ้น รวมทั้งวันหนึ่งอาจจะไปมีศูนย์ของตนเอง และอาจจะมีหน่วยเคลื่อนที่ เพื่อให้บริการในทุกภาค ทุกท้องที่ที่การคมนาคมลำบาก มันก็เป็นการสร้างระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ที่จะให้ประชาชนใช้โอกาสทางการศึกษาตามถนัด ตามความสะดวก ตามความสนใจ แล้วก็ไม่ต้องไปมุ่งปริญญา ประกาศนียบัตร เป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อที่จะให้ประชาชนเฝ้าหาความรู้อยู่เสมอโดยไม่ต้องลงทุนลงแรง อันนี้คือเป้าหมายสำคัญ และ

อันนี้ถ้าทำได้จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ จะทำให้การศึกษามีความเสมอภาค แล้วก็จะเป็นการศึกษาเพื่อมวลชน มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ สนใจไม่น้อยไปกว่าการศึกษาทางไกล และเราอยากสร้างค่านิยมส่วนนี้มากกว่าว่าถ้าจัดการศึกษา ให้สะดวก ให้ประหยัด ให้สามารถรับโอกาสได้อย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้นแล้ว สังคมแห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้น แล้วคนจะใช้ปัจจัยทางการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิต และการงานได้อย่างเสมอภาคทั่วถึงกัน

ไพฑูริย์ : ผมมีอีก 2 ประเด็นที่จะเรียนถามอาจารย์ ขอเริ่มจากประเด็นแรกคือว่า ระบบการศึกษาของเราที่เป็นอยู่ ถ้าวิเคราะห์อย่างตรงไปตรงมาอย่างมหาวิทยาลัยปิดนั้นมักจะสร้างค่านิยมคนเมือง เพราะว่าคนเรียนก็อยู่ในเมือง ตามต่างจังหวัดก็เอาคนเมืองไปเรียนอีก คนสอนก็เป็นคนซึ่งรับค่านิยมของคนเมืองไป โดยเฉพาะเมืองนอกด้วย สอนแต่เรื่องของฝรั่ง หลักสูตรก็เป็นอย่างนี้ มาตลอด มีคนเคยพูดว่าการศึกษาไทยนี่กลายเป็นว่าเอาเรื่องของฝรั่งหรือของคนเมืองไปให้แก่คนที่อยู่ในชนบท มันเหมือนกันหรือเปล่า สุโขทัยมีลักษณะดังกล่าวเพียงใด

วิจิตร : จริง ๆ แล้ว เรื่องที่พูดว่ามหาวิทยาลัยปิด หรือระบบการศึกษาที่จัดอยู่เอียงไปทางคนเมืองนี้เป็นเรื่องจริง อันที่จริงก็ไม่ใช่ความผิดของมหาวิทยาลัยปิด หรือระบบอุดมศึกษานัก เพราะการกระจายโอกาสขึ้นต้นก่อนมาถึงอุดมศึกษาแม้แต่มัธยมก็เป็นมัธยมเมือง และถ้าเอาภาพคนจบมัธยมมาดูก็จะเห็นชัดเจนว่า 50% เป็นลูกพ่อค้า 25% ลูกข้าราชการ ลูกชาวไร่ชาวนาได้เรียนไม่ถึง 25% ก็แสดงให้เห็นว่าคนที่ได้รับโอกาสมักจะเป็นคนกลุ่มอาชีพที่ทำงานในเมือง หรือในชุมชนใหญ่และเศรษฐกิจดี ระบบของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ คิดว่าจะทำให้เป็นการศึกษาเพื่อชนบท เพื่อสภาพสังคมไทยได้มากขึ้น ใน 2 แง่ คือในแง่ที่หนึ่งมหาวิทยาลัยพยายามที่จะขยายโอกาส โดยขยายคุณสมบัติขั้นต้นที่จะศึกษากว้างขึ้น เช่น ขณะนี้เราอมให้ผู้จบ ม.ศ. 3 ทำงาน 5 ปี อายุ 20 ปี ได้มีโอกาสเข้าเรียน และเราจะไปต่อยอดการศึกษาผู้ใหญ่ที่สอบเทียบที่เรียนขึ้นมาในระบบการศึกษาผู้ใหญ่ให้มากขึ้น เพื่อที่จะทำให้คนที่อยู่ในชนบทในท้องถื่นที่ห่างไกลไม่จำเป็นต้องมีวุฒิมัธยมปลายก็อาจจะได้รับโอกาส เพราะจริง ๆ มาตรฐานการศึกษาไม่ได้หยุดตอนเข้า อยู่ตอนจบ จริง ๆ แล้วคนเข้าใจผิดหมด คนจะเรียนรู้ก็ไม่ใช่เรียนรู้ในระบอบอย่างเดียวยุติการเรียนรู้จากชีวิต จากประสบการณ์ ฯลฯ จะไปตรึงเรื่องคุณสมบัติตอนสอบเข้าว่าต้องต่อยอดมัธยมปลายเท่านั้นไม่ได้ แต่ถ้ากำหนดแต่อายุ เช่น อายุ 20 แล้วเรียนได้เลยไม่ต้องมาพูดถึงคุณสมบัติอะไรก็ยิ่งจะไปในลักษณะที่พึงประสงค์ได้มากขึ้น แต่ต้องค่อย ๆ สร้างความเชื่อ นี่คือนโยบายที่ 1 ที่เราทำ ส่วนประการที่สองถ้าจะพิจารณาด้านสาระและกิจกรรม ที่บรรจุเข้าหลักสูตรและนำมาใช้สอน ผมเชื่อว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ มีความเป็นไทยมากที่สุดมหาวิทยาลัยหนึ่ง ในระบบการผลิตและพัฒนาสื่อ จะเห็นว่าเราใช้คนที่ไม่ใช่แต่เพียงนักวิชาการด้านทฤษฎี เราใช้คนภาคปฏิบัติ ปฏิบัติงานจริงมามาก เพื่อที่จะเอาเข้ามาผสมผสานที่จะทำให้ออกสารการสอนที่ดี สื่อที่ผลิตที่ดี มีลักษณะสะท้อนความเป็นจริง ทั้งภาคปฏิบัติและทฤษฎี อันนี้เป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ถ้าเอาตำรับตำราไปดูจะพบความจริงข้อนี้ ตัวอย่างต่าง ๆ ที่จะมาออกรายการโทรทัศน์ เราใช้ตัวอย่างเมืองไทย โรงเรียนดีก็โรงเรียนดีเมืองไทย คนที่ชมมาเขาบอกว่ารายการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ไม่เป็นฝรั่ง เพราะว่าเราเอาภาพไทย โรงเรียนดีของไทย สภกรณ์ดีของไทย ของดีของเมืองไทยมาออกเผยแพร่ให้ประชาชนประกอบด้วย เพราะ

ฉะนั้นโดยเนื้อหาสาระทำให้เป็นภาพสะท้อนสังคมไทยอยู่มาก ที่ทำอยู่ในมหาวิทยาลัยเองก็จะ เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างให้คนเข้าใจเมืองไทยเรามากขึ้น สภาพสังคมไทยดีขึ้น รวมทั้งบาง ชุดวิชามหาวิทยาลัยอื่นไม่ได้กำหนดเรากำหนด เช่น วิชาไทยศึกษาเป็นวิชาบังคับเป็นวิชาพื้นฐาน และทุกคนต้องเรียน จะผ่านมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ไปโดยไม่เรียนไทยศึกษาไม่ได้ วิชาที่จัดสอน เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกันอยู่มาก เรามองว่า เป้าหมายจะต้องถึงคนในทุกท้องถิ่น ศึกษาศาสตร์ ก็ถึงคนทุกท้องถิ่นส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ก็ถึงคนทุกท้องถิ่น วิทยาศาสตร์สุขภาพซึ่ง ไปสอนพยาบาล ผู้ช่วยพยาบาลและพนักงานอนามัยก็ถึงทุกท้องถิ่น อาชีพเหล่านี้มีทุกท้องถิ่น ตำรวจมีอยู่ทุกท้องถิ่น บุคลากรที่อยู่ในโครงการหลัก ๆ ในมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ กระจาย กันอยู่ทั่วประเทศ เพราะสาขาวิชาเราทำในเชิงวิชาชีพเราไม่เกาะวิชาการคือ Discipline นัก เราเกาะ Profession เราทำเป็นเชิงการพัฒนาวิชาชีพ (Career Development) เพราะฉะนั้นเมื่อ ทำเป็น Career Development เราก็เสาะหาว่ากลุ่มเป้าหมายอยู่ที่ไหน เราก็เลือกกลุ่มเป้าหมายซึ่ง กระจายอยู่ทั่วประเทศ ลักษณะที่เรามองกลุ่มเป้าหมายแล้วเลือกสาขาที่เปิด ไปเกาะกับกลุ่ม เป้าหมายที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ เวลาที่กำหนดเนื้อหา กำหนดกิจกรรมก็จะสะท้อนให้เห็นสภาพ ปัญหาของประเทศจึงมีลักษณะที่ผมเข้าใจว่ามีความสมดุลในเรื่องที่จะทำให้สะท้อนสภาพสังคม และหลีกเลี่ยงความเป็นสังคมเมือง หรือเอียงมาทางด้านในเมืองลงไปได้มาก

ไพฑูริย์ : *ทีนี่เป็นประเด็นสุดท้าย เท่าที่ประมวลดูหลายคนรู้สึกว่ อาจารย์สร้างมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ประสบความสำเร็จมาก อาจารย์คิดถึงการศึกษาที่ขยายโอกาสหรือปรับระบบอื่น ๆ เช่น ในระดับ มัธยมประถมหรือไม่*

วิจิตร : ในประเทศเสรีประชาธิปไตยอย่างบ้านเรา การเปิดโอกาสให้เกิดความเสมอภาคเป็นเรื่องสำคัญ แต่โอกาสมันจะเปิดได้มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับทางเลือกที่จะมี ถึงแม้เราอยากเปิดโอกาส เหลือเกิน แต่ทางเลือกเรามีทางเดียว แล้วคนส่วนหนึ่งก็เลือกไม่ได้ โอกาสมันก็ไม่เปิด เช่นเรา บอกว่าเราจะตั้งมหาวิทยาลัยแบบปิดขึ้นให้ได้ทุกจังหวัด แล้วก็บอกว่าถ้าทำอย่างนั้นได้แล้ว เปิด โอกาสได้กว้างขวางแน่ มันก็ไม่แน่เพราะมันเป็นทางเลือกเพียงทางเดียว ซึ่งคนอีกจำนวนหนึ่ง เขาก็อาจจะบอกว่าเลือกไม่ได้ เขาทำงานเขาก็ไม่อยากจะมาเรียนเต็มเวลา เรื่องของมหาวิทยาลัย สุโขทัยฯ เป็นแต่เพียงทางเลือกที่เพิ่มขึ้นเพื่อจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายในการเปิดโอกาสทางการ ศึกษา เพื่อให้คนเลือกได้ตามถนัด ตามสะดวก ตามสภาพเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม อันนี้เป็นหลักใหญ่ เมื่อการศึกษาจะต้องมีการเลือกเช่นนี้ แผลงเกิดทางเลือกในระดับอุดมศึกษา มากกว่าทางเลือกระดับประถม มัธยม ขณะนี้ถ้ามองให้ดีทางเลือกระดับอุดมศึกษาเกือบ จะพูดได้เลยว่าในประเทศไทยมีมาก ถ้าคนไม่ช่างเลือกจนเกินไปนักได้เรียนหมด เพราะเลือก มหาวิทยาลัยปิดก็ได้ เลือกมหาวิทยาลัยเปิดก็ได้ อีก 2 แห่ง เลือกวิทยาลัยเอกชนก็ได้ เลือก สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาฯ ก็ได้ ทางเลือกมีมาก บางคนเลือกไกลไปนอก ประเทศ แต่พอเรามองระดับประถมและมัธยม ยิ่งลงไประดับต่ำเท่าไร ทางเลือกยิ่งจำกัดเพราะ ว่าระบบประถมเกือบจะเรียกได้ว่าเป็นโรงเรียนในระบบอย่างเดียว มัธยมดีขึ้นหน่อยเขามี ระบบการศึกษานอกโรงเรียนเข้าไปช่วยอีกทางหนึ่ง คือเปิดทางให้คนใช้การศึกษาผู้ใหญ่ใน

ความหมายเดิมที่จะหาโอกาส แต่ถึงกระนั้นก็ตาม การจัดก็ยังคงค่อนข้างจะผูกพันกับการศึกษาในระดับ ยังไม่ได้ใช้การสอนทางไกลเป็นพื้นฐาน ผมอยากเห็นระบบคู่ขนาน คือการศึกษาในระบบนี้ต้องรักษาไว้เพราะเหมาะกับคนจำนวนหนึ่งที่เขาต้องการเรียนเป็นอาชีพ ทางเลือกนี้ต้องรักษาไว้ ต้องเปิดไว้เสมอ ต้องทำให้ดีตั้งแต่ประถมขึ้นมาถึงมัธยมและอุดมศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็อยากจะมีระบบคู่ขนานคือเป็นระบบที่เหมือนกับว่านอกกระบบ ตั้งแต่ประถมขึ้นมาเลยจนถึงอุดมศึกษา เพื่อว่าคนที่ไปไม่ได้ในทางเลือกที่หนึ่งแล้วก็จะหันมาใช้ทางเลือกที่สอง หรือเมื่อใช้ทางเลือกที่สอง ระยะเวลาหนึ่งแล้วอาจจะหันกลับไปใช้ทางเลือกที่หนึ่ง ถ้ามันมีระบบคู่ขนานอย่างนี้ และทั้ง 2 ระบบทำให้ดี ผมเชื่อว่าจะทำให้เป้าหมายเรื่องการเปิดโอกาสความเสมอภาคสมบูรณ์ ได้ก็จะมีปัญหาว่าระบบการสอนทางไกลจะใช้ได้หรือไม่ ที่จริงระดับประถมถ้าจะทำแบบระบบนอกโรงเรียนอาจจะต้องทำมากกว่าระบบการสอนทางไกล อาจจะต้องเกี่ยวข้องกับสถาบันสังคมอื่นอาจจะต้องมีโครงการทางการศึกษาที่จะช่วยเด็กในลักษณะต่างๆ แล้วก็อาจจะมีบางส่วนที่การพัฒนาสื่อแบบทางไกลเข้าไปช่วยได้ ผมได้ทราบว่ามีบางประเทศ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์เขาก็ใช้ ยิ่งระดับมัธยมยิ่งสบายเพราะระดับมัธยมจะใช้ระบบการสอนทางไกลได้มาก ขณะนี้หลายประเทศมีแนวโน้มเป็นแนวโน้มของโลกเลย พยายามหาทางที่จะจัดการศึกษาให้กว้างขวาง ให้เกิดความเสมอภาคไม่ต้องมองไกล มองในภูมิภาคของเราในเอเชียแปซิฟิกประเทศอินโดนีเซียกำลังตั้งมหาวิทยาลัยเปิด ส่งคนมาดูงาน มาฝึกงานแล้วก็มาเชิญคนของเราไปเป็นที่ปรึกษา บังคลาเทศก็มีโครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด ญี่ปุ่นจะเปิดปีนี้ ขณะนี้แนวโน้มที่จะหันมาใช้วิธีการสอนทางไกลมากขึ้นเป็นแนวโน้มที่เห็นชัด

ไพฑูริย์ : มาถึงช่วงนี้ก็อยากให้อาจารย์เพิ่มเติมบทบาทของมหาวิทยาลัยสุโขทัยที่มีต่อกิจการระหว่างประเทศสักหน่อย เพราะรู้สึกเดี๋ยวนี้มีบทบาทมากขึ้นใช่ไหมครับ ดูจะมีมากกว่ามหาวิทยาลัยปิดเสียอีก

วิจิตร : แต่เดิมเป็นอย่างนี้ พอคิดถึงมหาวิทยาลัยเปิดแบบสอนทางไกล ทุกคนคิดถึงประเทศอังกฤษ เพราะถือว่าเป็นต้นแบบก็ไปดูงานกันที่อังกฤษ หลายประเทศดูแล้วบอกทำไม่ได้ เพราะประเทศของตนไม่ได้มีความพร้อมทางเศรษฐกิจ ทางเทคโนโลยีเท่ากับประเทศอังกฤษ กลับมาแล้วเลิกทำ ไปดูแล้วเลิกทำ แทนที่จะเกิดกำลังใจที่จะทำเลยเลิก หลายประเทศที่มาดูงานที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เห็นว่าเราทำได้โดยประหยัด ลงทุนน้อยแล้วได้รับความนิยมนสูง เพราะมีคนเรียนมีมากคนก็เริ่มสนใจ ทำไม่เมืองไทยซึ่งเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ไม่ได้มีความพร้อมเหมือนอังกฤษ ถึงจัดการศึกษาแบบเปิดแบบการสอนทางไกลได้ ในที่สุดขณะนี้เราเลยกลายเป็นต้นแบบของประเทศกำลังพัฒนา ที่หลายประเทศส่งคนมาดูงานมาศึกษาว่าทำได้อย่างไร ถึงขั้นที่องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้กำหนดให้เราเป็นสถาบันนำ เรียกว่า Lead Institution ของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยการตั้งกลุ่มขึ้นมา คือ กลุ่มประเทศสมาชิกที่สนใจเรื่องนี้ มีราวๆ 15 ประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกเพื่อที่จะหาทางส่งเสริมความร่วมมือ แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ให้การฝึกอบรมเพื่อจะช่วยให้ประเทศที่ต้องการจะขยายงานด้านนี้ทำได้มากขึ้น แล้วก็มาเลือกมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ เป็นสถาบันนำ ผมเองก็เป็นประธานของกลุ่มนวัตกรรมอุดมศึกษา

Consortium on Innovation in Higher Education ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกซึ่งคลุม 30 กว่าประเทศ ยูเนสโกสนับสนุนให้เงินมาจัดกิจกรรม ประชุมสัมมนา ดูงาน ฝึกอบรม และออก News Letter ชื่อ Never Too Far โดยที่เราเป็นศูนย์ประสานงานกลางของภูมิภาคประเทศต่าง ๆ ก็มาดูเราเป็นต้นแบบ ในสังคมกำลังพัฒนา ทำอย่างไรจึงจะทำงานแบบลงทุนน้อย ทำงานได้มาก ในขณะที่เราเป็นจุดสนใจของโลก มีคนมาดูงานอยู่เสมอ แบบที่กล่าวขวัญถึงในแง่ที่ว่าเป็นการศึกษาที่ลงทุนน้อยทำอย่างไรจึงสามารถร่วมใช้ประโยชน์ทรัพยากรระหว่างหน่วยงานได้มาก ในบางประเทศมหาวิทยาลัยเปิดเกิดขึ้นถูกคัดค้านจากมหาวิทยาลัยปิด หากไม่ได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยปิดอย่างดี ก็คงทำงานไม่ได้มากเท่านี้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ปัจจุบันเรากำลังได้รับความสนใจ

ไพฑูริย์ : อาจารย์มองอนาคตของมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ อย่างไรบ้างครับ

วิจิตร : ผมมองว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยในอนาคตคงจะคงรูปความเป็นมหาวิทยาลัยเปิดด้วยระบบการสอนทางไกลต่อไป แล้วก็คงจะหันมาเน้นเรื่องการศึกษาสำหรับประชาชนโดยเอาความรู้ระดับอุดมศึกษาลงไปให้ถึงประชาชนให้มากที่สุด จะมีการประยุกต์เอาการสอนทางไกลไปใช้พัฒนาการพัฒนาบุคลากรประจำการทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้กว้างขวางที่สุด เพราะมหาวิทยาลัยคงจะเลือกทำในสิ่งที่ (1) มหาวิทยาลัยทำได้และสร้างโครงสร้างพื้นฐานพร้อมกับ (2) เป็นเรื่องที่ยังไม่มีใครทำ หรือทำไม่เพียงพอ โดยที่จะไม่พยายามทำงานซ้ำซ้อน ตามแนวทางในอนาคตที่วางไว้ แผนฯ 5 เราจะเน้นภารกิจด้านการสอน กับภารกิจทางด้านบริการวิชาการ พอมาถึงแผนฯ 6 เราจะเน้นภารกิจทางด้านการสอน มุ่งด้านคุณภาพ โดยไม่มุ่งขยายงานด้านการสอนเพื่อปริมาณมากนัก จะเพิ่มบางสาขาเท่าที่จำเป็น แต่จะหันมาขยายเรื่องบริการทางวิชาการ การประยุกต์การฝึกอบรมทางไกลมาใช้เป็นเรื่องสำคัญที่จะมุ่งไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มุ่งทำการศึกษาให้เป็นตามอัธยาศัยให้มากที่สุด แล้วต่อไปเราถึงจะหันไปเน้นภารกิจด้านวิจัยเพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์ทุกด้านเหมือนมหาวิทยาลัยอื่น เพียงแต่แตกต่างที่วิธีการที่จะกระทำภารกิจเหล่านี้

ไพฑูริย์ : จะมีแนวโน้มที่จะกลับมาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยปิดหรือไม่

วิจิตร : ไม่มี

ไพฑูริย์ : ที่อาจารย์พูดว่าจะตั้งศูนย์ ตั้งอะไร จะไม่ไปกระทบกับความคิดและระบบเดิมหรือครับ?

วิจิตร : หลักของเราถือว่าระบบการสอนทางไกลจะต้องมุ่งให้นักศึกษาเรียนด้วยตนเองให้มากที่สุด เราต้องพัฒนาสื่อและปัจจัยที่จะให้เขาเรียนเอง เพราะฉะนั้นเราก็เห็นว่าปัจจัยที่ให้อย่างไม่พอที่จะให้เกิดการเรียนเอง แหล่งวิทยาการใกล้ตัวที่ถึงแม้ว่าเราจะไปเปิดมูม มสธ. กิติ ไปเสริมศูนย์บริการในทุกจังหวัดกิติ แต่มูม มสธ. และศูนย์บริการก็ทำได้จำกัด เพราะถ้าให้เขาทำมากกว่านี้จะกระทบงานประจำของเขา เราก็เห็นว่าน่าจะเสริมด้วยศูนย์วิทยบริการโดยเปิดศูนย์สัก 10 ศูนย์ทั่วประเทศ แต่เอาไว้เป็นศูนย์ภาค ศูนย์นี้จะไม่มีชั้นเรียน ไม่มีการสอน ไม่มีการสอบ แต่จะ

เป็นศูนย์ที่ส่งเสริมการศึกษาด้วยตนเอง (Independent Study) โดยสร้างห้องสมุดที่ดีที่สุด เพื่อจะให้ค้นคว้าเอง มีบริการเดี๋ยวนี้ผมใช้ศัพท์ว่า “ภาพทัศน์” เราจะไปใช้ระบบการศึกษาแบบ นัดหมาย คือ Education by Appointment หมายความว่าเราจะมีหน่วยเคลื่อนที่ (Mobile Unit) แล้วก็เวียนอาจารย์ประจำไปที่ศูนย์วิทยบริการใครอยากจะมาขอคำปรึกษาหารือก็มา แต่ไม่มี ชั้นเรียน แล้วก็มี หน่วยเคลื่อนที่จากศูนย์ออกไปยังจุดต่างๆ เพื่อให้นักศึกษาเรียนเอง เพราะฉะนั้นถ้าทำอย่างนี้ก็ยังคงรักษาวิธีการและเป้าหมายแบบที่จะให้นักศึกษาเรียนเอง และก็ จะไม่เข้าชั้นเรียนกับใคร แต่ละศูนย์จะมีบุคลากร 7 คนที่จะไปดูแลสิ่งเหล่านี้เพื่อให้บริการนักศึกษา คิดว่าอันนี้ต้องทำเพราะว่าในอนาคตเมื่อเปิดสอนบัณฑิตศึกษาขึ้น ซึ่งวันหนึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ ต้องสอนก็ต้องมีแหล่งวิชาการที่ให้ศึกษาค้นคว้าได้ลึกซึ้ง อยู่ใกล้ตัวนักศึกษา เขาจะได้มา ค้นคว้ามาใช้ห้องสมุด แต่ห้องสมุดเราจะไม่ใช่ห้องสมุดธรรมดาจะเป็นศูนย์วิชาการอย่างดี สื่อทุกประเภทจะอยู่ที่นั่น และที่นั่นวันหนึ่งข้างหน้าอาจจะทำถึงขั้นที่มี Computer Terminal แล้วก็ใช้ระบบการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วย และถ้าไกลไปอีกขั้นหนึ่ง เมื่อประเทศไทยมี ดาวเทียมอาจจะส่งการสอนผ่านดาวเทียมแล้วเอาศูนย์ 10 ศูนย์เป็นสถานีรับ โดยไม่ต้องผ่าน ที่วี ยิงขึ้นดาวเทียมลงศูนย์เลยซึ่งอันนี้ทำแล้วในประเทศแคนาดาและความฝันอันนี้ผมเชื่อว่าเป็นความจริงโดยไมยาก เมื่อไหร่เมืองไทยมีดาวเทียมเอง เราอาจจะส่งบทเรียนผ่านดาวเทียมไป ออกสถานีรับเลย แล้วนักศึกษาก็มาดู เราจะไปถึงขั้นนั้นในที่สุด

ไพฑูริย์ : อาจารย์วางแผนสำหรับเรื่องนี้

วิจิตร : ใช่ เพื่อจะรับการศึกษาในรูปแบบ เช่น ปริญญาโท จะเห็นว่าต่อไปถ้าสอนปริญญาโท นักศึกษา แทนที่จะมาเรียน ก็ไม่ต้อง ก็จะมีการนัดอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์หรือแม้แต่สอบวิทยานิพนธ์ เราก็ให้เขามาค้นคว้าจากที่ศูนย์ เราจะทำให้ดีที่สุดเท่าที่เราจะทำได้ เราอาจจะก้าวไป สอนถึงปริญญาเอกด้วยเมื่อเราพร้อม เพราะว่าคนยิ่งเรียนสูงขึ้นไปเท่าไรก็ยิ่งเรียนเองได้มาก เท่านั้น และนั่นคือจุดมุ่งหมายของการศึกษา เรื่องใส่ช้อนป้อนเข้าปาก ระดับโท-เอกมันผิด วิธีที่ทางยุโรปเขาถือว่าหลังปริญญาตรีแล้วเป็น Research Degree เรื่องการเรียนรายวิชา (Course Work) ไม่สำคัญเท่า สำคัญที่ผลงานวิจัย ผลงานจากการค้นคว้า เพราะฉะนั้นการที่ไป สร้างศูนย์ฯ คือเอาแหล่งวิชาการไปไว้ใกล้ตัวนักศึกษา เพื่อให้ให้นักศึกษาเรียนเอง และความคิด ของการเปิดสอนระดับปริญญาโทและเอกก็ไม่ใช่ว่าความคิดที่ขัดกับการเรียนรู้แบบทางไกลกลับ เป็นการเสริม การศึกษาระดับสูงเป็นการศึกษาอิสระอยู่แล้ว

ไพฑูริย์ : คนส่วนมากอาจคิดว่าทำไมมหาวิทยาลัยเปิดกลับมาเปิดโท-เอก อันที่จริงมันเป็นความคิดที่ กลับกันเพราะโทและเอกอาศัยการเรียนในห้องน้อย

วิจิตร : ใช่ เพราะถ้าไปดูการศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรีในประเพณีของยุโรป อย่างอังกฤษ เป็น Research Degree เขาเรียกนักศึกษาว่าเป็น Research Student ด้วย การเข้าชั้นเรียน เขาเข้าเพียง เพื่อเสริมให้ตัวศึกษาได้เอง แต่ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าเมื่อไรการศึกษาไม่ให้คนเรียนเอง ก็ไม่รู้ว่าจะจัดไปทำไม ในที่สุดแล้วเราต้องการพัฒนาคนให้อิสระให้ศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง เป็นยอดปรารถนา ไม่เห็นขัดกันเลย ผมเชื่อว่าจะให้ผมจัดการสอนทางไกลในระดับประถมจัด

ยากมาก เพราะความรู้พื้นฐานทักษะในการเรียนเองไม่มี ให้จัดมัธยมพอจัดได้ ให้จัดระดับ
อุดมศึกษาสบายมาก เพราะคนอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น มีทักษะการเรียนรู้อยู่แล้วยังให้
เปิดสอนระดับปริญญาโท - เอก ยิ่งทำได้ไม่ยากนัก เพียงแต่ต้องจัดปัจจัยสนับสนุนให้พร้อม
ที่จะให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มากที่สุดและดีที่สุด

อุดมการณ์ของมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาด

ความเป็นเลิศทางวิชาการ

สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัย ในฐานะที่เป็นสถาบันทางวิชาการ มีจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์โรงความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อจะได้ใช้ผลแห่งความก้าวหน้าทางวิชาการนั้น กระทำภารกิจทางด้านการสอนเพื่อการผลิตบัณฑิตและบริการทางวิชาการแก่สังคมในลักษณะต่างๆ ได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ การวิจัยค้นคว้าจึงเป็นหน้าที่หลักที่ควรได้รับการเน้นเป็นพิเศษ ถ้าปราศจากการวิจัยค้นคว้าเพื่อบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่แล้วมหาวิทยาลัยก็จะทำหน้าที่เพียงด้านถ่ายทอดความรู้อันเป็นมรดกตกทอดมาเท่านั้น และหากมหาวิทยาลัยอยู่ในสภาพเช่นนี้ก็จะตกอยู่ในภาวะที่ไม่แตกต่างจากโรงเรียนประถมและมัธยมศึกษา ประเทศชาติก็จะขาดสถาบันที่จะทำหน้าที่พัฒนาผู้นำทางด้านวิชาการ ในที่สุดความรู้ที่นำมาถ่ายทอดก็มักจะต้องสั่งมาจากนอก โดยเฉพาะจากประเทศตะวันตก ทำให้เกิดสภาวะความเป็นอาณานิคมทางปัญญาอย่างที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน สิ่งที่มีจะใช้เป็นเครื่องวัดสถานภาพของมหาวิทยาลัยว่าอยู่ในระดับใดก็คือ “ความเป็นเลิศทางวิชาการ” (Academic Excellence) “โดยถือกันว่า ความพยายามในการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการเป็นอุดมคติของสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย”

เรื่องความเป็นเลิศทางวิชาการนี้ ถึงแม้จะเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ว่าเป็นเป้าหมายของมหาวิทยาลัย แต่ก็มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า เพราะความมุ่งมั่นที่จะสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการของมหาวิทยาลัยในหลายประเทศ ทำให้มหาวิทยาลัยกลายเป็นหอคอยงาช้าง (Ivory Tower) ที่พุ่งความสนใจไปในการแสวงหาความดีเด่นทางวิชาการในแนวแคบ จนกระทั่งละเลยต่อสภาพความเป็นจริงของสังคม และไม่สามารถที่จะใช้ความดีเด่นทางวิชาการเพื่อประโยชน์ของสังคมได้เต็มที่ ทั้งนี้เพราะการแสวงหาความเป็นเลิศทางวิชาการนั้นขาดความสัมพันธ์สอดคล้องกับความต้องการและความเป็นจริงของสังคม จึงได้มีการเรียกร้องให้มหาวิทยาลัยหันมาเน้น Academic Relevance คือ เน้นความสัมพันธ์ระหว่างการแสวงหาความเป็นเลิศทางวิชาการ และความสามารถในการใช้วิชาการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมด้วย อันที่จริงความพยายามในการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์กับความต้องการและสภาพความเป็นจริงของสังคมเป็นสิ่งที่ไม่ขัดกัน หากมหาวิทยาลัยสามารถจัดให้เกิดความสมดุล จึงยังถือได้ว่าการเสริมสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการเป็นเป้าหมายสำคัญของมหาวิทยาลัย

ข้อเขียนนี้ได้รับการตีพิมพ์เป็นครั้งแรก เป็นบทหนึ่งของหนังสือของผู้เขียนชื่อ หลักการอุดมศึกษา ซึ่งสำนักพิมพ์วัฒนาพานิชจำกัด จัดพิมพ์ เมื่อ พ.ศ. 2518 ต่อมาได้ปรับปรุงแก้ไขเป็นบทความเสนอต่อที่ประชุมทางวิชาการ เรื่อง “ความพยายามในการแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมของมหาวิทยาลัย” ซึ่งที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยจัดขึ้น ใน ปี พ.ศ. 2526

การที่มหาวิทยาลัยจะสามารถดำเนินภารกิจ ให้บรรลุตามความมุ่งหมาย และทำหน้าที่หลักทางด้าน การสอนการวิจัย บริการทางวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานของมหาวิทยาลัย จำเป็นต้องยึดมั่นในหลักการสำคัญ 2 ประการคือ ความเป็นอิสระในการ ดำเนินงาน (Autonomy) และเสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom)

ความเป็นอิสระในการดำเนินภารกิจ

ประการแรกหลักการเกี่ยวกับ “ความเป็นอิสระในการดำเนินกิจการ (Autonomy)” ตามหลักการนี้ มหาวิทยาลัย จะต้องมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจการภายในเป็นเอกเทศโดยมีการแทรกแซงและ ควบคุมจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด มหาวิทยาลัยจะต้องอยู่ในระบบปกครองตนเอง (Self-Government) ทั้งนี้เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์เต็มที่ตามลักษณะความจำเป็นของสถาบันทาง วิชาการชั้นสูง

ปัญหาเรื่องความเป็นอิสระ (Autonomy) นี้เป็นปัญหาพิเศษของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ใน ประเทศเสรีประชาธิปไตย เช่น สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระในการดำเนิน กิจการแบบปกครองตนเองสูงมากทั้งๆ ที่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ในประเทศไทยถือว่ามหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ มหาวิทยาลัยของรัฐแต่ละแห่งมีฐานะเป็นกรมต้องปฏิบัติตามกรอบของ ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน โดยที่คณาจารย์มีฐานะเป็นข้าราชการพลเรือน ในสถานการณ์เช่นนี้ แม้ จะมีความพยายามที่จะส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยมีความคล่องตัว ในการบริหารกิจการภายในมากขึ้นกว่า หน่วยงานราชการอื่น ๆ ก็ตาม แต่ก็ยังห่างไกลจากสภาพของการเป็นระบบอิสระ (Autonomous System) ตามลักษณะความจำเป็นของสถาบันทางวิชาการ

ในปัจจุบันได้มีการพูดถึงความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยกันมาก และได้มีการตีความหมายกันไป ต่างๆ นานา รัฐบาลทุกรัฐบาล ได้กำหนดแนวนโยบายเกี่ยวกับความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไว้เป็น ประการสำคัญประการหนึ่งเสมอ แต่ในทางปฏิบัติยังมีได้ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย เรื่องความเป็นอิสระ ของมหาวิทยาลัยนั้น น่าจะได้มีการกำหนดหลักการและขอบข่ายกันให้ชัดเจน มิฉะนั้นจะเกิดการตีความ หมายกันตามใจชอบและบังเกิดความสับสนขึ้นได้ ในทรรศนะส่วนตัวของผู้เขียนเห็นว่าความเป็นอิสระนี้ น่าจะหมายถึง “ความรับผิดชอบในการดำเนินกิจการภายในของมหาวิทยาลัยโดยปราศจากการควบคุมหรือ แทรกแซงจากอิทธิพลภายนอก” กล่าวคือ ให้มหาวิทยาลัยวินิจฉัยและดำเนินการเรื่องภายในต่าง ๆ สิ้นสุด ในระดับมหาวิทยาลัยเองให้มากที่สุด ในลักษณะของการปกครองตนเอง (Self-Government) ความเป็น อิสระในการดำเนินงานที่สำคัญๆ ได้แก่ การกำหนดและควบคุมมาตรฐานการศึกษา การคัดเลือกผู้เข้า ศึกษา การบริหารบุคลากร และการบริหารการเงิน การให้ความเป็นอิสระในการดำเนินงานนี้ ไม่หมายความว่า เป็นการให้อภิสิทธิ์แก่มหาวิทยาลัย แต่เป็นการเพิ่มภาระความรับผิดชอบ เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถ ดำเนินภารกิจได้เต็มที่ และสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ ความ จำเป็นที่รัฐจะต้องควบคุมเพื่อให้มหาวิทยาลัยสนองต่อความต้องการของประเทศชาตินั้นก็ยังจำเป็น ต้องมีอยู่ แต่ควรเป็นเรื่องนโยบายและแผนงานการจตุรศรทรัพยากรสนับสนุนและการกำหนดให้มีมาตรฐาน ร่วมบางอย่างเท่าที่จำเป็น ในระบบอิสระนี้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับมหาวิทยาลัยก็จะเป็นไปในลักษณะ

ที่รัฐทำหน้าที่สนับสนุน (Support) และใช้การสนับสนุนทางการเงินเป็นมาตรการควบคุมไปด้วย ส่วนมหาวิทยาลัยทำหน้าที่ควบคุมดูแลและดำเนินงานภายในมหาวิทยาลัย (Control and Operation) ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากสังคม โดยมีการจัดระบบบริหารภายในที่มีบุคคลหลายฝ่ายเข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินงาน

ความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มหาวิทยาลัย เป็นระบบอิสระนั้นได้มีการกล่าวขวัญถึงกันมาเป็นเวลานาน ในระยะ 20 ปี ที่ผ่านมามีการเสนอแนวทางการปรับปรุงมหาวิทยาลัยตามแนวนั้นหลายครั้ง เช่น ได้มีการเสนอแนะไว้ในการสัมมนาเรื่องปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ซึ่งจัดขึ้นในเดือนมิถุนายน 2507 ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย¹ ข้อเสนอของกลุ่มที่จัดทำมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล และท้ายที่สุดคณะอนุกรรมการอุดมศึกษา ของคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ก็ได้เน้นเรื่องความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไว้เป็นเรื่องสำคัญอีกเช่นกัน ปัญหาที่มีอยู่ว่าทำไมจึงคิดว่ามหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีความเป็นอิสระ ที่จำเป็นต้องมีก็เพราะเหตุว่า หน้าที่หลักของมหาวิทยาลัยคือ การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อจะได้ใช้ผลของความก้าวหน้าทางวิชาการเสริมสร้างพุทธิปัญญาของบุคคล ให้เป็นผู้มีความคิดอิสระนั้น จะกระทำได้อย่างไร ถ้ามหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการภายในกรอบของระบบราชการที่ขาดความคล่องตัว จนอาจจะทำให้ขาดเสรีภาพทางวิชาการในการแสวงหาความรู้และความจริง เพื่อการสร้างสรรค์ความเจริญ งอกงามทางปัญญาอย่างแท้จริง นอกจากนั้นสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัย เป็นสถาบันทางวิชาการระดับสูงที่เป็นแหล่งรวมของผู้ทรงภูมิวิทยา น่าจะเป็นแหล่งที่จะจัดการกับเรื่องของตนเองได้มากที่สุด การจะปลูกฝังความเป็นอิสระในทางความคิด จึงน่าจะเริ่มที่ความเป็นอิสระในการดำเนินการอย่างมีความรับผิดชอบเป็นประการสำคัญ

เสรีภาพทางวิชาการ

หลักการสำคัญประการที่สอง ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักความเป็นอิสระคือ เสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) หลักการทั้งสองนี้เปรียบประดุจด้านหัวด้านท้ายของเหรียญอันเดียวกัน เสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) นี้หมายถึงเสรีภาพของสมาชิกของมหาวิทยาลัย ได้แก่ คณาจารย์ และนิสิตนักศึกษา ในการดำเนินกิจกรรมทางวิชาการ ทั้งด้านการเรียนการสอนและการวิจัยค้นคว้า การเน้นหลักการด้านเสรีภาพทางวิชาการ ก็เพื่อที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์และนิสิตนักศึกษาสามารถปฏิบัติภารกิจตามบทบาทและหน้าที่ที่พึงกระทำได้เต็มที่ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันในการประกอบภารกิจด้านวิชาการ มากกว่าที่จะเป็นอภิสิทธิ์อันปราศจากความรับผิดชอบ

หลักการเกี่ยวกับเสรีภาพทางวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจของมหาวิทยาลัย มีพื้นฐานสำคัญมาจาก 3 แหล่งคือ²

1. ได้ต้นเค้าความคิดมาจากปรัชญาสมัยกรีกที่เน้นเสรีภาพทางปัญญา (Intellectual Freedom) แนวคิดนี้ได้สืบทอดกันมาในยุโรปและประเทศตะวันตกอื่น ๆ จนถึงปัจจุบัน
2. สืบเนื่องจากหลักการด้านความเป็นอิสระ ในการดำเนินงานของสถานศึกษาชั้นสูง ซึ่งเป็นประเพณีและแนวปฏิบัติของมหาวิทยาลัยในยุโรปและอเมริกา
3. จากหลักการที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ความเป็นมาของหลักการเกี่ยวกับเสรีภาพทางวิชาการนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการพัฒนาของมหาวิทยาลัย การจะพูดถึงความเป็นมาของหลักการดังกล่าว จึงจำเป็นต้องนำเอาพัฒนาการของมหาวิทยาลัยมาประกอบ เป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่า มหาวิทยาลัยในยุคเริ่มก่อตั้งซึ่งอยู่ในสมัยกลางและเริ่มที่ยุโรป ก่อนภูมิภาคอื่นนั้น มหาวิทยาลัยแรกๆ มีลักษณะเป็นชุมชนทางวิชาการอันเป็นที่รวมของนักวิชาการแขนงต่าง ๆ อยู่ภายใต้การอำนวยการขององค์กรศาสนา คณาจารย์ส่วนใหญ่มักจะเป็นนักบวชของศาสนา นั้น ๆ ความขัดแย้งเกี่ยวกับความเหมาะสมพอดีของการควบคุมขององค์กรศาสนาและเสรีภาพทางวิชาการของคณาจารย์ก็เป็นปัญหาสำคัญที่มีการดิ้นรนและเรียกร้องเพื่อแสวงหาความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการอย่างแท้จริง ความสมดุลระหว่างการควบคุมภายนอก ได้แก่ องค์กรศาสนาและความเป็นอิสระ และเสรีทางวิชาการภายในมหาวิทยาลัยเป็นปัจจัยสำคัญที่จะยังความราบรื่นในการดำเนินภารกิจของมหาวิทยาลัยในยุคหนึ่ง ๆ

ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และ 19 รัฐได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในการจัดตั้งสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา มากยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในยุคนี้เป็นของรัฐ หรือได้รับความสนับสนุนโดยตรงจากรัฐ ถึงแม้จะยังมีมหาวิทยาลัยอีกส่วนหนึ่งอยู่ในสังกัดองค์กรศาสนา หรือเป็นสถาบันการศึกษาของเอกชนก็ตาม การที่รัฐเข้ามามีบทบาทในการจัดตั้งและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาโดยตรงเช่นนี้ ก็ยังต้องมีการควบคุมดูแลให้มหาวิทยาลัยในสังกัดดำเนินภารกิจไปตามนโยบายทางด้านการเมืองและการปกครอง ปัญหาจึงอยู่ที่ความสมดุลระหว่างการควบคุมจากภายนอก และความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการภายในมหาวิทยาลัย โดยจะต้องมีหลักประกันว่า อำนาจทางด้านการเมืองจะไม่เข้าไปก้าวก่ายการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย จนกระทั่งมหาวิทยาลัยกลายเป็นเครื่องมือทางการเมือง ขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงานและปราศจากเสรีภาพทางวิชาการ

แนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพทางวิชาการของมหาวิทยาลัย ได้รับการเน้นเด่นชัดในมหาวิทยาลัยของประเทศเยอรมันในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ความคิดที่ว่ามหาวิทยาลัยเป็นที่ซึ่งนักวิชาการมาปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อแสวงหาความรู้และความจริงพร้อมทั้งการถ่ายทอดความรู้ความจริงไปสู่นักศึกษา เป็นแนวความคิดที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เสรีภาพทางวิชาการได้รับการเน้นในฐานะที่เป็นหลักการสำคัญของการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยในยุคนี้ เสรีภาพทางวิชาการได้รับการพิจารณาว่าเป็นหัวใจของการดำเนินกิจกรรมทางวิชาการภายในขอบแห่งวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย แต่ไม่รวมความถึงบทบาทและภารกิจของคณาจารย์ในกิจกรรมภายนอก การใช้เสรีภาพทางวิชาการเพื่อประโยชน์ทางการสอนและการวิจัย ถือเป็นเรื่องภายในของมหาวิทยาลัย หากคณาจารย์ จะแสดงออกโดยการพูดหรือเขียนวิพากษ์วิจารณ์กิจการการบ้านเมือง ก็ย่อมกระทำได้ในฐานะประชาชนคนหนึ่ง โดยที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมและความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัย

ในประเทศเสรีนิยมที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย รัฐบาลมักจะให้หลักประกันแก่มหาวิทยาลัยทั้งด้านความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการ นอกจากนี้ยังมีสมาคมวิชาชีพ เช่น สมาคมอาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นต้น ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์หลักการดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นชุมชนทางวิชาการที่แท้จริง สามารถสร้างสรรค์จรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการได้เต็มที่ โดยปราศจากการก้าวก่ายจากอำนาจภายนอก ข้อสำคัญในการพิจารณาเรื่องเสรีภาพทางวิชาการ ก็คือทำอย่างไรถึงจะสามารถสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างความจำเป็นทั้ง 2 ด้านได้ กล่าวคือความจำเป็นที่จะต้องให้มหาวิทยาลัยมีเสรีภาพทางวิชาการ และความจำเป็นในการที่มหาวิทยาลัยจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของประเทศชาติเพราะถ้าหากมหาวิทยาลัยมีเสรีภาพและมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน แต่ไม่สนองตอบความต้องการของประเทศชาติ มหาวิทยาลัยก็จะมีสภาพเป็นหอคอยงาช้างที่หาประโยชน์มิได้ แต่ถ้ามุ่งสนองตอบแต่ความต้องการของประเทศชาติแต่เพียงอย่างเดียวก็จะกลายเป็นเพียงเครื่องมือของกลุ่มอำนาจทางการเมืองและการปกครองที่ปราศจากวิญญาณของการเป็นสถาบันทางวิชาการระดับนี้ และในที่สุดก็จะไม่เกิดประโยชน์ที่สมบูรณ์แก่สังคมเช่นเดียวกัน

หลักการเกี่ยวกับเสรีภาพทางวิชาการที่ใช้กันอยู่ในมหาวิทยาลัยในประเทศตะวันตกมักจะประกอบด้วยเสรีภาพทางวิชาการของบุคคลและเสรีภาพทางวิชาการของสถาบัน ในระดับบุคคลเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับผู้ร่วมงาน เช่น นิสิต นักศึกษาและกับสถาบันที่อาจารย์นั้น ๆ สังกัดอยู่ในระดับสถาบันเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยนั้น ๆ กับสังคม และกับหน่วยงานรัฐบาล

เสรีภาพทางวิชาการของบุคคล มีความหมายครอบคลุมถึง 1. การพ้นจากสภาพการถูกกีดกันหรือจำกัดโอกาสและสิทธิอันเนื่องมาจากเชื้อชาติ ศาสนา เพศ และการเมือง 2. สิทธิและเสรีภาพในการสอนตามหลักการและข้อเท็จจริง 3. เสรีภาพในการเขียนและตีพิมพ์เผยแพร่ทางวิชาการ 4. เสรีภาพในการวิจัยค้นคว้า

เสรีภาพทางวิชาการระดับบุคคลมุ่งที่จะส่งเสริมให้แต่ละคนทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามลักษณะงานของมหาวิทยาลัย รวมทั้งการส่งเสริมให้มีส่วนในการกำหนดนโยบายสำคัญ ๆ ของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการและเพื่อให้มหาวิทยาลัย ใช้ความก้าวหน้าทางวิชาการตอบสนองความต้องการของสังคมได้เป็นอย่างดีด้วย

เสรีภาพทางวิชาการของสถาบัน ถ้าพิจารณาในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับสังคมและหน่วยงานของรัฐบาล จะพบว่ามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ได้รับความสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยเหล่านี้ไม่สามารถดำเนินการโดยอาศัยแต่เพียงค่าบำรุงที่เก็บจากนิสิตนักศึกษาและรายได้อื่น นอกเหนือจากงบประมาณแผ่นดิน เมื่อเป็นเช่นนี้ความเป็นอิสระทางวิชาการก็มักจะถูกจำกัด เพราะความไม่เป็นอิสระทางด้านการเงิน ทำให้ต้องมีการควบคุมจากหน่วยงานภายนอกมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่กรณี ถ้าหากพิจารณาว่า เสรีภาพทางวิชาการเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการกิจการทางมหาวิทยาลัยแล้ว การให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระและมีเสรีภาพทางวิชาการทั้ง ๆ ที่ยังต้องรับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ตามแนวคิดนี้ถือว่า "เสรีภาพทางวิชาการมิใช่อภิสิทธิ์ที่ให้แก่สถาบันอุดมศึกษา แต่เป็นการให้สิทธิและความรับผิดชอบแก่มหาวิทยาลัย เพื่อจะทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ตามอุดมคติ"

เสรีภาพทางวิชาการระดับสถาบัน มีขอบข่ายครอบคลุมถึง

เสรีภาพในการบริหารบุคลากร เสรีภาพในการกำหนดหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษา เสรีภาพในการรับนิสิตนักศึกษา เสรีภาพทางการสอนและการวิจัย และเสรีภาพในการพัฒนาสถาบัน เป็นต้น

เสรีภาพต่าง ๆ เหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของเสรีภาพทางวิชาการ ที่สถาบันอุดมศึกษาในประเทศเสรีนิยมจะต้องมีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่ปล่อยให้มหาวิทยาลัยเป็นระบบอิสระ โดยใช้ระบบบริหารการศึกษาแบบกระจายอำนาจ³

เสรีภาพด้านการบริหารงานบุคคล หมายถึง เสรีภาพในการจัดระบบบริหารงานบุคคลที่เหมาะสมกับลักษณะงานของมหาวิทยาลัย เช่น การกำหนดอัตราเงินเดือน การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การพิจารณาความดีความชอบ การวางแผนมาตรฐานการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการและการรักษาวินัย เป็นต้น ในประเทศที่ให้มหาวิทยาลัยเป็นระบบอิสระ มหาวิทยาลัยก็จะมีการบริหารบุคลากรเป็นเอกเทศจากระบบราชการ ทั้งนี้เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถดึงดูดนักวิชาการชั้นดีเข้าสู่ระบบและรักษาไว้ได้โดยที่ระบบบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยสามารถจะแข่งขันกับหน่วยงานของรัฐและธุรกิจเอกชนอื่น ๆ ได้

เสรีภาพด้านการกำหนดหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษา เป็นเสรีภาพที่สัมพันธ์สืบเนื่องกับเสรีภาพประการแรก กล่าวคือเมื่อสถาบันอุดมศึกษามีบุคลากรเป็นนักวิชาการที่สามารถเป็นแหล่งรวมผู้รู้ผู้เล่นในวิทยาการแขนงต่าง ๆ ความจำเป็นที่จะต้องอาศัยหน่วยงานภายนอกเป็นผู้กำหนดหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษาก็น่าจะหมดไป ตามสภาพความเป็นจริงหน่วยงานภายนอกก็น่าจะมีผู้ทรงคุณวุฒิเท่าเทียมกับมหาวิทยาลัยที่จะทำหน้าที่กำหนดหลักการและมาตรฐานการศึกษาได้ดีเท่ากับนักวิชาการของมหาวิทยาลัยเอง เสรีภาพในการจัดหลักสูตรและทดลองการสอนแบบต่าง ๆ เป็นหลักประกันประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

เสรีภาพด้านการรับนักศึกษา เป็นเสรีภาพทางวิชาการที่สำคัญของมหาวิทยาลัยประการหนึ่ง ซึ่งมหาวิทยาลัยจะต้องใช้เสรีภาพนี้อย่างมีความรับผิดชอบ โดยหลักปฏิบัติแล้วถือว่าการรับนักศึกษาเป็นความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งที่จะกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่เหมาะสม โดยปกติมักจะถือเอาความเสมอภาคและความเหมาะสมทางด้านวิชาการเป็นหลักในการกำหนดเกณฑ์การรับนักศึกษา ไม่ว่าสถาบันอุดมศึกษาจะใช้หลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือก อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์และวิธีการนั้นจะต้องให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ประสงค์จะรับโอกาสทางการศึกษาระดับนี้พอสมควร ในบางระบบอาจจัดให้มีการสอบคัดเลือกรวม หรือมีหน่วยประสานงานกลางขึ้นดำเนินการรับสมัครและคัดเลือก แต่เสรีภาพในการรับก็ขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัย หน่วยประสานงานกลางหรือการสอบคัดเลือกรวมจัดขึ้นเพื่อความสะดวกของผู้สมัครและเพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายโดยไม่จำกัดสิทธิและเสรีภาพในการรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยแต่ประการใด

เสรีภาพทางการสอนและวิจัย เสรีภาพทางด้านนี้เป็นหัวใจของเสรีภาพทางวิชาการ ทั้งนี้เพราะมหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางความคิดและวิทยาการ ความก้าวหน้าทางวิชาการจะเกิดไม่ได้ ถ้าหากปราศจากเสรีภาพในการวิจัยและการสอน เสรีภาพทางด้านนี้จึงครอบคลุมทั้งคณาจารย์และนิสิตนักศึกษาในการที่จะแสวงหาความรู้และความจริง โดยปราศจากการก้าวก่ายและควบคุมจากอำนาจภายนอก ปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพทางด้านนี้มักจะอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างการสอนและวิจัย มหาวิทยาลัยจะต้องพยายามรักษาดุลยภาพระหว่างการสอนและการวิจัยเอาไว้ให้ได้ในบางสังคมมหาวิทยาลัย เน้นการวิจัยจนกระทั่งละเลยภารกิจทางการสอน และในบางสังคมโดยเฉพาะประเทศไทย มหาวิทยาลัยมักจะเน้นความสำคัญทางด้านการสอน จนกระทั่งละเลยภารกิจทางการวิจัยกันทีเดียว

เสรีภาพในการกำหนดแนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจะต้องมีเสรีภาพในการกำหนดทิศทางแห่งความเจริญก้าวหน้าตามเอกลักษณ์และศักยภาพของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง แนวทางการพัฒนา แม้จะอยู่ในความรับผิดชอบและความริเริ่มของมหาวิทยาลัย แต่ก็ควรจะ ต้องสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมและประเทศชาติโดยส่วนรวมด้วย การที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีเสรีภาพในการพัฒนาตนเองตามสภาพความพร้อมและความเป็นไปได้ของแต่ละแห่งนั้น ย่อมทำให้เกิดการแข่งขันที่จะก่อให้เกิดความดีเด่นทางวิชาการ หากปราศจากเสรีภาพทางด้านนี้แล้วมหาวิทยาลัยก็จะตกอยู่ใต้อิทธิพลภายนอกที่จะพยายามให้มหาวิทยาลัยดำเนินภารกิจ และมีพัฒนาการไปในทำนองเดียวกัน จนอาจทำให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ขาดความคิดริเริ่มและขาดความสำนึกในการแข่งขันที่จะพัฒนามหาวิทยาลัยให้ทำหน้าที่ตามอุดมคติ

เพื่อให้การดำเนินงานของมหาวิทยาลัย มีความเป็นอิสระและมีเสรีภาพทางวิชาการเต็มที่ โดยสามารถสนองตอบต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพในประเทศตะวันตกหลายประเทศ เช่น อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา จึงได้จัดวางระบบการอุดมศึกษาโดยส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของรัฐเป็นระบบอิสระ มีสภามหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วยบุคคลภายนอกเป็นส่วนใหญ่ เป็นองค์กรบริหารกิจการภายในสูงสุด ส่วนที่มหาวิทยาลัยยังเกี่ยวข้องกับรัฐบาลอยู่ที่คือทางด้านการเงิน เนื่องจากมหาวิทยาลัยของรัฐยังต้องรับความช่วยเหลือทางด้านเงินจากรัฐ การประสานงานระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัย จึงมักจะกระทำในรูปที่มีหน่วยงานกลางระหว่างรัฐบาลและมหาวิทยาลัยขึ้น เช่นในระบบอังกฤษก็จัดให้มีคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย (University Grant Committee) ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัย โดยประมวลความต้องการของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ด้านการเงิน แล้วเสนอแนะต่อรัฐบาล กำหนดวงเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย คณะกรรมการนี้ทำหน้าที่จัดสรรเงินให้แก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในลักษณะเป็นเงินก้อน (Block Grant) ทั้งนี้เพื่อให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีอิสระในการใช้จ่ายเงิน เพื่อดำเนินภารกิจอย่างคล่องตัวโดยที่คณะกรรมการฯ จะไม่เข้ายุ่งเกี่ยวหรือก้าวก่ายการดำเนินกิจการภายในของสถาบันแต่ละแห่งประการใด ส่วนในสหรัฐอเมริกา อำนาจการบริหารงานมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่อยู่กับสภามหาวิทยาลัยของแต่ละแห่ง ซึ่งมักจะประกอบด้วยบุคคลภายนอกอาชีพต่าง ๆ มีลักษณะเป็น Lay Board จึงถือได้ว่ามหาวิทยาลัยอยู่ในความควบคุมดูแลของประชาชนโดยแท้ ความสนับสนุนทางการเงินส่วนใหญ่มาจากรัฐที่มหาวิทยาลัยนั้น ๆ ตั้งอยู่ และมักจะเป็นงบประมาณราย 2 ปี ที่มีลักษณะเป็นเงินอุดหนุนเป็นก้อนทำนอง Block Grant เช่นเดียวกันคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัยในอังกฤษ สภามหาวิทยาลัย ในสหรัฐอเมริกาจึงเป็นเสมือนกันชนระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัย ถือได้ว่าในระบบเช่นนี้มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน (Autonomy) และมีเสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) สูงทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาระดับนี้เป็นอย่างมาก

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า เรื่องของเสรีภาพทางวิชาการขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านการเมือง สังคม และวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ในระยะเริ่มต้นเสรีภาพทางวิชาการเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการดำเนินภารกิจด้านวิชาการของคณาจารย์และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่อมา ได้ขยายขอบข่ายครอบคลุมถึงเสรีภาพด้านต่าง ๆ ทั้งส่วนบุคคลและส่วนสถาบันแต่ก็ยังคงจำกัดอยู่ในกรอบของการดำเนินงานภายในสถาบันอุดมศึกษาเท่านั้น ในปัจจุบันเสรีภาพทางวิชาการโดยเฉพาะในแง่เสรีภาพส่วนบุคคลมักจะรวมความถึงเสรีภาพในการแสดงออกทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย และรวมความครอบคลุมไปถึงนิสิตนักศึกษาด้วย

ในประเทศที่มีสมาคมวิชาชีพสำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัย สมาคมดังกล่าว ก็มักจะมีกำหนดขอบข่ายของสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการของคณาจารย์ไว้อย่างกว้างขวางและใช้เป็นแรงกระตุ้นสำคัญในวงการมหาวิทยาลัยที่จะให้มีการยอมรับเสรีภาพทางวิชาการเหล่านี้ การจัดระบบบริหารงานบุคคลให้มีสถานภาพถาวร (Tenure) ในแง่หนึ่งก็ถือเป็นหลักประกันในเสรีภาพทางวิชาการส่วนบุคคลของคณาจารย์ด้วย เพราะในการจ้างบุคลากรด้านวิชาการนั้น จะมีช่วงเวลาปฏิบัติงานชั่วคราวต่อสัญญาเป็นรายปีอยู่ระยะหนึ่ง เพื่อทดสอบการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อประเมินผลพอใจแล้วก็จะให้สถานภาพถาวร ซึ่งเป็นการจ้างถาวรที่จะสิ้นสุดการจ้างเมื่อเกษียณอายุหรือเมื่อลาออก การจะเลิกจ้างในระยะหลังจากได้สถานภาพถาวรแล้วกระทำไดยาก นอกจากผู้นั้นจะกระทำผิดอย่างร้ายแรง คณาจารย์ที่ได้สถานภาพถาวรจึงอยู่ในฐานะที่จะมีเสรีภาพทางวิชาการเต็มที่ อย่างไรก็ตามข้อควรคำนึงเกี่ยวกับเสรีภาพทางวิชาการก็คือ ไม่ว่าเสรีภาพทางวิชาการจะมีขอบเขตกว้างขวางแค่ไหน ผู้ใช้เสรีภาพทางวิชาการก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพนั้น ๆ ในกรอบของกฎหมายหาได้อยู่เหนือกฎหมายไม่ เมื่อเสรีภาพทางวิชาการเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับความก้าวหน้าทางวิชาการ เสรีภาพหลักจึงควรจะอยู่ที่การสอนและการวิจัยค้นคว้าเป็นประการสำคัญ

ความพยายามที่จะให้บรรลุความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการ

ในประเทศไทย ได้มีความพยายามในอดีตและในปัจจุบันที่จะจัดให้สถาบันอุดมศึกษาระดับมหาวิทยาลัยดำเนินงานบนพื้นฐานของหลักทั้งสองประการนี้คือ ความเป็นอิสระ (Autonomy) และเสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) ความพยายามดังกล่าวคือแนวคิดเรื่อง มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล และการปฏิรูปอุดมศึกษาตามแนวทางของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิรูประบบบริหาร มหาวิทยาลัยให้มีความเป็นอิสระในการดำเนินการกิจการที่เรียกว่ามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลนั้น เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการสัมมนาซึ่งสภาการศึกษาแห่งชาติร่วมกับผู้บริหารและคณาจารย์มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้จัดขึ้นติดต่อกันมา 3 ครั้ง คือใน พ.ศ. 2507 พ.ศ. 2510 และ พ.ศ. 2513 ที่ประชุมซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยและผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นพ้องต้องกันว่า ระบบบริหารมหาวิทยาลัยน่าจะมีความเป็นอิสระและมีความคล่องตัวมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนั้น จึงได้เสนอให้มีการจัดระบบบริหารมหาวิทยาลัยที่เรียกว่ามหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลขึ้น โดยมีมุ่งหมายที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นระบบอิสระ (Autonomous System) ที่ไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ มีฐานะคล้ายกับรัฐวิสาหกิจที่ยังคงรับความสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล แต่มีรูปแบบและโครงสร้างของระบบบริหารที่เหมาะสมกับลักษณะงานของมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นเลิศทางวิชาการ และสามารถสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักการสำคัญของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลสรุปได้ดังนี้⁴

1. การประสานงานภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัยนั้น จะมีคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัยเป็นสื่อกลางและกันชนระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัย ฐานะของคณะกรรมการดังกล่าวจะคล้ายธนาคารแห่งประเทศไทย คือเป็นนิติบุคคลที่มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน หน้าที่หลักของคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย คือประมวลความต้องการทางการเงินของมหาวิทยาลัยเสนอต่อรัฐบาล และนำเอานโยบายของรัฐบาลมาถ่ายทอดสู่มหาวิทยาลัย รวมทั้งการติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาการอุดมศึกษาต่าง ๆ ด้วย

2. องค์กรและการบริหารงานภายในมหาวิทยาลัย จัดเป็นระบบอิสระในการปกครองตนเอง มีเสรีภาพทางวิชาการ และส่งเสริมให้คณาจารย์มีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น โดยยึดหลักการบริหารโดยคณะบุคคลในรูปกรรมการ เช่น มีสภามหาวิทยาลัย สภาวิชาการ และกรรมการประจำหน่วยงานภายในระดับต่าง ๆ ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งบริหารระดับหัวหน้าหน่วยงาน เช่น อธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ศูนย์หรือสำนัก และหัวหน้าภาควิชา ให้มีวาระการดำรงตำแหน่งเพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์ได้หมุนเวียนกันทำหน้าที่บริหาร

3. การบริหารงานบุคคล จัดในรูปแบบไม่เป็นระบบราชการ เน้นการบริหารงาน บุคคลที่จะสามารถดึงดูดให้ผู้ที่มีความรู้เหมาะสมทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ความตั้งใจจริง บุคลิกภาพ ความประพฤติ ตลอดจนจรรยาบรรณที่จะทำงานด้านวิชาการ เข้ามาร่วมงานในมหาวิทยาลัย โดยมุ่งส่งเสริมให้บุคลากรได้ใช้ความรู้ความสามารถปฏิบัติงานอย่างเต็มที่และให้ได้เงินเดือนและผลประโยชน์สูงพอ ในขณะที่เดียวกันก็มีนโยบายที่จะจัดผู้ที่ไม่เหมาะสมทั้งในตำแหน่งวิชาการและบุคลากรออกจากมหาวิทยาลัยด้วย เป็นการบริหารงานบุคคลที่ถือหลัก "เข้ายาก ออกง่าย"

4. การเงิน มีหลักการที่จะกำหนดนโยบาย ระบบ ระเบียบ และข้อบังคับทางการเงินให้มีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเสนอการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัยในรูปแบบเงินก้อน (Block Grant) อาศัยวิธีการจัดงบประมาณในรูปแบบแผนงาน (Program Budgeting) และมีระบบการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินที่รัดกุมเพื่อให้การใช้จ่ายเงินเกิดประโยชน์สูงสุด

แนวคิดเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล จำเป็นต้องระงับไว้ก่อนเนื่องจากมีการปฏิวัติ ในปี พ.ศ. 2514 และทางรัฐบาลในยุคนั้นยังไม่พร้อมที่จะได้ดำเนินการปรับปรุงการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดกล่าว

การปฏิรูปอุดมศึกษา เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2517 การอุดมศึกษาก็ได้ถูกหยิบยกขึ้นพิจารณาเป็นส่วนของการปฏิรูปการศึกษาด้วย แนวคิดเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลได้รับการรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่คณะอนุกรรมการเรื่องอุดมศึกษาเห็นด้วยในหลักการของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล แต่เนื่องจากต้องการเวลาสร้างความพร้อมที่จะนำไปสู่ระบบดังกล่าวทั้งด้านรัฐบาลและมหาวิทยาลัย การวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปอุดมศึกษาจึงมุ่งสร้างระบบอุดมศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ ให้มีเอกภาพในการบริหาร มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน และมีการประสานงานระหว่างสถาบันอุดมศึกษาดียิ่งขึ้น หลักการในการปฏิรูปอุดมศึกษา ประกอบด้วย⁵

1. เพื่อสร้างเอกภาพของระบบบริหารการศึกษาโดยส่วนรวมและระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะให้มีระบบบริหารการศึกษาที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องเป็นอันเดียวกัน

2. เพื่อส่งเสริมให้มีความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาอย่างกว้างขวางและเป็นธรรม

3. เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีเสรีภาพทางวิชาการ คือ มีเสรีภาพทางการสอนและวิจัย และมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจการในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของสถาบันอุดมศึกษาทุกระดับ

เพื่อให้เป็นไปตามหลักการดังกล่าว คณะกรรมการวางพื้นฐาน เพื่อการปฏิรูปการศึกษาได้เสนอให้ดำเนินการดังนี้⁶

1. พิจารณาจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ขึ้น และลดความซ้ำซ้อนในระบบอุดมศึกษาสูง การรวมกลุ่มอาจจะกระทำได้หลายวิธี เช่น

1.1 การรวมมหาวิทยาลัยที่อยู่ใกล้เคียงกัน และมีสาขาวิชาเน้นหนักไปคนละด้านเข้าเป็นมหาวิทยาลัยเดียวกัน

1.2 การโอนสาขาของมหาวิทยาลัยบางแห่ง ที่อยู่กระจัดกระจายหลายภูมิภาคให้ไปสังกัดมหาวิทยาลัยที่อยู่ใกล้เคียง

1.3 ย้ายที่ตั้งของมหาวิทยาลัยบางแห่งในส่วกลางไปไว้ ณ ภาคพัฒนาที่ยังไม่มีมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นการกระจายโอกาสทางอุดมศึกษาไปสู่ท้องถิ่นให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น

2. จัดตั้งวิทยาลัยชุมชนภาคต่าง ๆ โดยการรวมวิทยาลัยครู วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเกษตรกรรม วิทยาลัยพลศึกษา และวิทยาลัยพยาบาล เข้าเป็นระบบวิทยาลัยชุมชนประจำภาคพัฒนา โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบอุดมศึกษา

3. สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนขยายการศึกษาในสาขาวิชาที่สถาบันนั้น ๆ มีความพร้อม เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาของเอกชน ได้ร่วมรับภาระในสาขาวิชาที่มีความถนัดได้เต็มที่ และเพื่อสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจะได้ทุ่มเททรัพยากรขยายการศึกษาทางด้านที่สถาบันอุดมศึกษาของเอกชนไม่พร้อมที่จะร่วมรับภาระได้

4. พัฒนามหาวิทยาลัยระบบเปิดอย่างแท้จริง นอกเหนือจากการเปิดรับนักศึกษาโดยไม่มี การสอบคัดเลือก วิธีการจัดและดำเนินการศึกษาควรจะเน้นการสอนทางไปรษณีย์ และการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ โดยที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเข้าเรียนตามชั้นเรียนปกติ

5. ดำเนินการตามเป้าหมายเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นระบบอิสระ ไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ โดยให้มีสภาพเป็นระบบอิสระในระยะต้นแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 5

หลักประกันเพื่อให้บรรลุความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการตามแนวมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล และแนวทางการปฏิรูปการศึกษาดังที่กล่าวมาแล้ว ใน บางเรื่องก็ได้มีการดำเนินการไปบ้างแล้ว โดยเฉพาะในข้อ 3 และ ข้อ 4 ทำให้เกิดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเอกชนขึ้น 20 กว่าแห่ง และได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการสอนทางไกลขึ้นใน ปี พ.ศ. 2521 อย่างไรก็ตาม เรื่องสำคัญเกี่ยวกับความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการของมหาวิทยาลัยก็ยังคงอยู่ในสภาพเช่นเดิม

เชิงอรรถอ้างอิง

¹ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ รายงานการสัมมนาเรื่องปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร 2507

² Ralph F. Fuchs "Academic Freedom : It's Basic Philosophy, Function and History," รายงานการสัมมนาเรื่องปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย, พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร 2507 หน้า 237

³ Higher Education : Report of the Committee Appointed by the Prime Minister Under the Chairmanship of Lovd Robbins, London : Her Majesty's Stationery Office, 1963, pp. 228 – 237

⁴ สำนักงานเลขาธิการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย "มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล" จุฬาสัมพันธ์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 18 พิเศษ 3 ก.ค. 2515

⁵ คณะกรรมการวางพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษา การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม (พระนคร : โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ 2518) หน้า 192 – 213

⁶ เรื่องเดิม หน้า 194 – 196

การระดมทุนและการพัฒนากองทุน ของสถาบันอุดมศึกษา

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ตรีสุข

1. สภาพปัญหา

ปัญหาที่มีผลกระทบต่อการทำงานของมหาวิทยาลัยของรัฐในปัจจุบันมากที่สุดปัญหาหนึ่ง คือ ภาวะความจำกัดทางด้านงบประมาณ ปัญหานี้เป็นปัญหาที่ต่อเนื่องกันมาหลายปีและทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งในปีงบประมาณ 2529 คือในปีงบประมาณปัจจุบันนี้ งบประมาณที่มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยได้รับจัดสรรเพิ่มขึ้นจากปี 2528 เพียงประมาณ 5 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 0.09 เท่านั้น¹ (จาก 5420 ล้านบาท ในปีงบประมาณ 2528 เป็น 5425 ล้านบาท ในปีงบประมาณ 2529) ภาวะความจำกัดทางด้านงบประมาณเช่นนี้คงจะยังเป็นปัญหาที่มหาวิทยาลัยของรัฐจะต้องเผชิญต่อไปอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ แม้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 6

เมื่อเป็นเช่นนี้ มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จึงจำเป็นต้องพิจารณาหาทางที่จะเพิ่มพูนรายได้จากแหล่งอื่นนอกเหนือจากงบประมาณแผ่นดิน เพื่อให้สามารถดำเนินการกิจการทางด้าน การสอน การวิจัย บริการทางวิชาการ และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตามที่สังคมมอบหมายได้เต็มขีดความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพ ความพยายามในการแสวงหาและพัฒนาทรัพยากรเพื่อให้มหาวิทยาลัยพึ่งตนเองได้มากขึ้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่มีผลต่ออนาคตของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง

2. แหล่งที่มาของรายได้

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกแห่งได้บัญญัติแหล่งที่มาของรายได้ของมหาวิทยาลัยไว้ในทำนองเดียวกัน ความว่า

“นอกเหนือจากเงินที่กำหนดไว้ในงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยอาจมีรายได้ ดังนี้

- (1) เงินผลประโยชน์และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย
- (2) ทรัพย์สินซึ่งมีผู้ให้แก่มหาวิทยาลัย

บทความนี้เป็นบทความที่เขียนขึ้นเพื่อเสนอต่อที่ประชุมทางวิชาการประจำปี พ.ศ. 2528 ของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย ซึ่งจัดขึ้น ณ อาคารสัมมนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 16 - 18 พฤศจิกายน 2528 ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรก ในรายงานการประชุมทางวิชาการ เรื่อง การพึ่งตนเองของระบบมหาวิทยาลัยของรัฐ สำนักงานเลขาธิการที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย มีนาคม 2529

รายได้ของมหาวิทยาลัยไม่เป็นรายได้ที่ต้องนำส่งกระทรวงการคลัง ตามกฎหมายว่าด้วย
วิธีการงบประมาณ

บรรดารายได้และทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยจะต้องจัดการเพื่อประโยชน์ภายในของวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยหรือตามวัตถุประสงค์ซึ่งผู้อุทิศทรัพย์สินให้แก่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้”²

บทบัญญัติ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยดังกล่าวนี้ ได้ชี้ชัดถึงเจตนารมณ์ที่จะให้มหาวิทยาลัยของรัฐพึ่งตนเองได้ตามสมควร โดยให้หลักประกันเรื่องความคล่องตัวเกี่ยวกับเรื่องเงินรายได้และทรัพย์สินไว้ ในลักษณะที่ให้มหาวิทยาลัยดำเนินการเกี่ยวกับเงินนอกงบประมาณแผ่นดินและทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยได้เองเป็นอิสระจากกระทรวงการคลัง

ในปัจจุบัน แม้เจตนารมณ์ของกฎหมายจะเน้นหลักการดังกล่าว แต่ในสภาพความเป็นจริง มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐส่วนใหญ่ก็ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้มากนัก เมื่อวิเคราะห์งบประมาณค่าใช้จ่ายรายปีของมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จะพบว่า 11 แห่ง (ยกเว้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช) ค่าใช้จ่ายกว่าร้อยละ 90 มาจากเงินงบประมาณแผ่นดิน และน้อยกว่าร้อยละ 5 มาจากเงินค่าเล่าเรียนและค่าบำรุงการศึกษา³ ในกรณีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ค่าใช้จ่ายประมาณร้อยละ 75 มาจากเงินงบประมาณแผ่นดิน และร้อยละ 25 มาจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย ในขณะที่ค่าใช้จ่ายประจำปีของมหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่มาจากเงินงบประมาณแผ่นดินประมาณร้อยละ 35 และร้อยละ 20 ตามลำดับ มหาวิทยาลัยของรัฐที่พึ่งตนเองได้มากที่สุดตามลำดับ คือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หากจะให้มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น จำเป็นต้องร่วมกันพิจารณาแนวทางการเพิ่มพูนรายได้เพื่อแบ่งเบาภาระงบประมาณแผ่นดินให้มากยิ่งขึ้น แนวทางที่เป็นไปได้ และมีมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศดำเนินการอยู่แล้ว ได้แก่

(1) การหารายได้จากที่ดินและสิ่งก่อสร้างที่เป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย การหารายได้จากการจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินประเภทนี้ ที่ได้ถือว่าเป็นต้นแบบที่ดี คือ การจัดการทรัพย์สินของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อหารายได้มาทะนุบำรุงการศึกษา เป็นการแบ่งเบาภาระงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยที่มีกรรมสิทธิ์ที่ดินในทำเลที่จะพัฒนาเชิงธุรกิจได้ สามารถจะหารายได้ด้วยวิธีนี้ ตามแนวทางที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการได้ผลดีมาแล้ว อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติราชพัสดุ พ.ศ. 2518 มีผลใช้บังคับ ทำให้เกิดปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินและอำนาจการจัดการที่มหาวิทยาลัยเคยมีอยู่ เพราะ พ.ร.บ. ดังกล่าว กำหนดให้กระทรวงการคลังเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ราชพัสดุ ซึ่งได้แก่ อสังหาริมทรัพย์อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินทุกชนิด บรรดาที่ราชพัสดุที่กระทรวง ทบวง กรมใด ได้มาโดยการเวนคืน หรือการแลกเปลี่ยนหรือโดยประการอื่น ให้กระทรวงการคลังเข้าถือกรรมสิทธิ์ในที่ราชพัสดุนั้น ทั้งนี้ยกเว้นที่ดินที่ได้มาโดยการเวนคืนตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หน่วยงานของรัฐที่จะมีกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ โดยไม่ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุได้แก่ รัฐวิสาหกิจที่เป็นนิติบุคคล และองค์การปกครองท้องถิ่น⁴ ในฐานะที่มหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานของรัฐมีฐานะเป็นกรม มิได้รับการยกเว้นที่จะให้มีกรรมสิทธิ์ที่ดินโดยไม่ถือว่า

เป็นที่ราชพัสดุ จึงทำให้มหาวิทยาลัยต่างๆ ไม่สามารถมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่มหาวิทยาลัยใช้ประโยชน์อยู่ การจะใช้ที่ดินจัดหาผลประโยชน์จึงกระทำมิได้ นอกจากจะได้ทำความตกลงกับกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการจัดการที่ราชพัสดุก่อน แนวทางการหารายได้จากทรัพย์สินประเภทนี้ของมหาวิทยาลัยต่างๆ จึงกระทำไม่ได้จำกัด ยกเว้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งถือว่ายังคงมีกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ครอบครองอยู่ เพราะเป็นที่ดินพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ให้นำมาจัดหาผลประโยชน์ที่หน้ารั้วมหาวิทยาลัยและมีพระราชบัญญัติรองรับพระบรมราชโองการนั้น เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2482⁵ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความคล่องตัวของมหาวิทยาลัยในเรื่องการหาประโยชน์จากที่ดิน และทรัพย์สินก็ถูกจำกัดลง เป็นอุปสรรคต่อการที่มหาวิทยาลัยจะหารายได้เพื่อพึ่งตนเองเป็นอย่างมาก หลักของการให้สัมปทานที่ดิน (Land Grant) แก่มหาวิทยาลัยที่ได้ยังความเจริญก้าวหน้าให้แก่มหาวิทยาลัยของรัฐในสหรัฐอเมริกามาแล้วตั้งแต่ ค.ศ. 1862 และนำมาใช้ด้วยพระปรีชาญาณของรัชกาลที่ 6 ในการพระราชทานที่ดินให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต้องถูกกระทบโดยบทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ. ที่ราชพัสดุดังกล่าวแล้ว ทางออกที่ดีที่สุดสำหรับเรื่องนี้ คือ การตราพระราชบัญญัติให้มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลสามารถถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยไม่ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุ และให้มีอำนาจในการจัดการที่ดินดังกล่าวภายใต้ขอบวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง

ในสภาพปัจจุบัน มหาวิทยาลัยที่ได้รับสิทธิการใช้ที่ราชพัสดุอยู่แล้ว หากประสงค์จะใช้ที่ดินบางส่วนที่ยังมิได้ใช้ประโยชน์ทางการศึกษา เพื่อหารายได้ อาจจะทำได้โดยการทำความตกลงกับกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ทั้งนี้จะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กระทรวงการคลังกำหนด การขาดอำนาจการจัดการโดยอิสระเช่นนี้ แม้จะทำได้แต่ก็ขาดความคล่องตัวและมีความไม่แน่นอนอยู่มาก โดยเฉพาะการลงทุนระยะยาว เพราะกระทรวงการคลังซึ่งมีอำนาจการจัดการที่ราชพัสดุอาจเปลี่ยนแปลงนโยบายและเงื่อนไขได้ตามที่เห็นสมควร

ในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยที่จัดหาผลประโยชน์จากที่ดินที่มหาวิทยาลัยครอบครองได้ผลดีที่สุด คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งสามารถหารายได้สนับสนุนค่าใช้จ่ายสูงถึงประมาณร้อยละ 25 ของงบประมาณรายจ่ายประจำปีทั้งหมดของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอื่นๆ แม้จะยังไม่ได้จัดหาผลประโยชน์จากที่ดินอย่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการมาแล้ว แต่ก็มีหลายแห่งที่มีที่ตั้งอยู่ในทำเลที่อาจจะพัฒนาที่ดินเพื่อหาผลประโยชน์ได้ แนวทางนี้จึงเป็นวิธีการหารายได้ที่ควรได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายทางหนึ่ง

(2) การหารายได้จากการบริจาคโดยการระดมความช่วยเหลือแบบให้เปล่าจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เป็นแนวทางการแสวงหารายได้ที่ดีแนวทางหนึ่ง ในระยะที่ผ่านมามหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกแห่งได้ดำเนินการขอบริจาคจากแหล่งต่างๆ ได้ผลมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่กรณี การบริจาคมีทั้งการบริจาคเงิน และทรัพย์สินอื่น เช่น ที่ดิน การปลูกสร้างอาคาร อุปกรณ์การศึกษา และสิ่งของเครื่องใช้ คตินิยมของสังคมไทยถือว่าเรื่องการศึกษาเป็นวิद्याทาน การบริจาคให้แก่สถานศึกษาจึงเป็นการทำกุศล เป็นการบำเพ็ญบุญ การขอบริจาค้นั้นนอกเหนือจากแหล่งภายในประเทศแล้ว ยังมีองค์กรและมูลนิธิระหว่างประเทศอีกเป็นจำนวนมากที่มีเงินทุนสนับสนุนโครงการและกิจการทางการศึกษา รวมทั้งความช่วยเหลือแบบให้เปล่าระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาลโดยผ่านกรมวิเทศสหการด้วยการหารายได้จาก

การบริจาค ถ้ามีโครงการและกิจกรรมที่จะทำชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม รวมทั้งมีกลไกและกระบวนการในการรณรงค์ที่ดี ทำอย่างเป็นระบบแล้ว เชื่อว่าจะเป็นรายได้ที่เป็นกอบเป็นกำพอสมควร

(3) การหารายได้จากการขายบริการและรับจ้างทำงาน ในเรื่องที่มีมหาวิทยาลัยถนัด และสังคมมีความต้องการ มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง เป็นแหล่งรวมผู้รู้ผู้เล่นที่สร้างสรรค์ความชำนาญ การเฉพาะทางไว้มาก รวมทั้งมีวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ แม้สิ่งเหล่านั้นจะมีไว้เพื่อการสอน การวิจัยและการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย แต่ถ้าจัดเป็นบริการแก่สังคมในขอบเขตที่เหมาะสมและไม่กระทบกระเทือนต่อการดำเนินการตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย ก็น่าจะเป็นช่องทางหารายได้ให้แก่ มหาวิทยาลัยอีกทางหนึ่ง ตัวอย่างที่มีมหาวิทยาลัยบางแห่งได้ให้บริการด้านนี้เป็นการหารายได้ได้อยู่แล้ว เช่น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า รับออกแบบและรับจ้างทำงานที่สถาบันถนัด มหาวิทยาลัยศิลปากรให้บริการทางด้านกราฟิกตกแต่งภายใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชให้บริการตรวจกระดาษคำตอบด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ และการผลิตภาพทัศนประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น ถ้าสำรวจกันอย่างจริงจังก็จะพบว่า มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐส่วนใหญ่ขายบริการและรับจ้างทำงานในเรื่องที่มีมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาแห่งนั้น ๆ ถนัดและมีความพร้อมอยู่แล้ว แต่ทำในวงจำกัดไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ถ้าทำเรื่องการตลาดให้ดีและกว้างขวางกว่านี้ เชื่อได้ว่าจะมีผู้รับบริการกว้างขวางขึ้น และจะหารายได้ให้แก่ มหาวิทยาลัยมากกว่าระดับที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

(4) การหารายได้จากการเก็บค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียมการศึกษา ในปัจจุบันรายได้จากค่าเล่าเรียนที่เรียกเก็บจากนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าร้อยละ 5 ของงบประมาณค่าใช้จ่ายประจำปีของมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประเด็นปัญหาอยู่ที่ว่า สัดส่วนความรับผิดชอบของผู้รับบริการทางการศึกษาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายควรจะมีมากน้อยแค่ไหน นักเศรษฐศาสตร์มักจะเสนอให้พิจารณาในแง่การลงทุนและผลตอบแทนต่อส่วนรวมมาก โดยถือว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษามีผลตอบแทนต่อผู้เรียนมาก ผู้เรียนจึงควรรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสูงกว่าการศึกษาระดับที่ต่ำกว่า ความเหมาะสม ความพอดี และความเป็นไปได้ในสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทำให้หาข้อยุติได้ยากเพราะถ้าเก็บค่าเล่าเรียนสูง อาจกระทบโอกาสของผู้ที่เรียนดีแต่ยากจน แม้จะมีมาตรการประกันโอกาสเรื่องทุนการศึกษา หรือเงินยืมเพื่อการศึกษา แต่ความยอมรับของสังคมเกี่ยวกับเรื่องนี้รวมทั้งนโยบายที่ชัดเจนของรัฐบาลก็เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องใช้ประกอบการพิจารณา ในประเทศที่ร่ำรวยกว่าประเทศไทย เช่น สหรัฐอเมริกา เกณฑ์การเก็บค่าเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐ กำหนดไว้ชัดเจนว่า แหล่งที่มาของเงินค่าใช้จ่ายของมหาวิทยาลัยนั้น หนึ่งในสามมาจากงบประมาณที่รัฐจัดสรรให้ หนึ่งในสามของค่าใช้จ่ายมาจากค่าเล่าเรียน และอีกหนึ่งในสามมาจากเงินรายได้จากแหล่งอื่นที่มหาวิทยาลัยจะต้องจัดหา ในปัจจุบันเราไม่มีนโยบาย และเกณฑ์ที่ชัดเจนเช่นนี้ จึงเป็นการยากที่จะกำหนดค่าเล่าเรียนที่มีส่วนช่วยค่าใช้จ่ายของมหาวิทยาลัยได้ในสัดส่วนที่เหมาะสมและไม่เกินกำลังของนักศึกษา จริงอยู่ แม้รายได้จากค่าเล่าเรียนจะเป็นส่วนน้อยส่วนหนึ่ง แต่ก็ต้องถือว่าเป็นรายได้ที่มีส่วนช่วยให้มหาวิทยาลัยพึ่งตนเองได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การหารายได้ ด้วยวิธีการขึ้นค่าเล่าเรียนคงจะเป็นทางหนึ่งในหลายแนวทางที่มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จะพิจารณาดำเนินการเมื่อมีความจำเป็นและไม่มีทางเลือกอื่น โดยให้มีผลกระทบต่อโอกาสทางการศึกษาของผู้มีรายได้น้อยให้น้อยที่สุด

3. การพัฒนากองทุนและการลงทุน

มหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือของเอกชน เมื่อจัดตั้งขึ้นแล้ว ต่างก็มีสถานภาพเป็นสถาบันสังคมประเภท "ถาวร" กล่าวคือ จะต้องดำรงคงอยู่เพื่อกระทำการกิจที่สังคมมอบหมายตลอดกาลและตลอดไป ความมั่นคงและความมั่งคั่งของมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษา จึงเป็นปัจจัยสำคัญแห่งการดำรงอยู่และความมีประโยชน์ของมหาวิทยาลัย การที่มหาวิทยาลัยจะกระทำการกิจได้อย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างสรรค์จริยธรรมความก้าวหน้าทางวิชาการและดำรงความเป็นเลิศในฐานะชุมชนวิชาของสังคมได้ มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีความมั่นคง วิธีการเสริมสร้างความมั่นคงและความก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยวิธีหนึ่ง คือ การพัฒนากองทุนถาวร (Endowment Fund) ซึ่งเป็นการระดมทุนเพื่อเอาไปลงทุน (Investment) แล้วนำผลประโยชน์ที่ได้จากเงินกองทุนไปจัดสรรใช้จ่ายโดยไม่ใช้เงินต้น

หลักการสำคัญของ กองทุนถาวรที่เรียกว่า Endowment ประกอบด้วย 6

(1) เป็นการระดมทุนจากการบริจาคหรือรายได้จากการทำโครงการและกิจการโดยไม่ใช้เงินงบประมาณแผ่นดินมาจัดตั้งกองทุน

(2) จะไม่มีการนำเงินต้นไปจัดสรรใช้จ่าย จะจัดสรรใช้จ่ายเฉพาะดอกเบี้ยหรือเงินผลประโยชน์ที่ได้จากเงินต้น เงินกองทุนถาวร จึงมีลักษณะคล้ายกับ "เงินกองทุนมูลนิธิ"

(3) การจัดสรรใช้จ่ายเงินผลประโยชน์ที่เกิดจากกองทุนถาวร จะต้องจัดสรรใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของกองทุนเท่านั้น วัตถุประสงค์ของกองทุนอาจจะเฉพาะเจาะจง เช่น ใช้เป็นเงินเดือนค่าจ้างศาสตราจารย์ในสาขาวิชาใดสาขาวิชาหนึ่ง (Endowed Chair) หรือ เป็นทุนการศึกษาแก่นักศึกษา หรือไม่เฉพาะเจาะจง เช่น ใช้สนับสนุนกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัย เป็นต้น

วิธีการพัฒนากองทุนถาวรนี้ กระทำกันอย่างเป็นระบบในมหาวิทยาลัยในประเทศตะวันตก โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเอกชนได้เป็นผู้นำทางด้านนี้ ตัวอย่างที่ชวนน่าสนใจในบทความนี้คือ ข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนถาวรในสถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการดำเนินการอย่างเปิดเผย และจัดทำรายงานไว้สมบูรณ์ ทาข้อมูลได้ง่ายกว่าประเทศอื่น ผู้เขียนมิได้มุ่งประสงค์ที่จะให้มหาวิทยาลัยไทยทำตามอย่างมหาวิทยาลัยอเมริกัน แต่ประการใด เพียงแต่นำข้อมูลมาประกอบเรื่องนี้เพื่อให้เห็นภาพของบทบาทของกองทุนถาวรที่ชัดเจนขึ้นเท่านั้น

ในปี ค.ศ. 1981 ศูนย์สถิติทางการศึกษาของสหรัฐอเมริกา ได้ทำการสำรวจแนวโน้มของกองทุนถาวรในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ พบว่า มหาวิทยาลัยที่มีกองทุนถาวรสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่⁷

อันดับที่ 1	Harvard University	1,713	ล้านเหรียญ
อันดับที่ 2	University of Texas at Austin	1,361	ล้านเหรียญ
อันดับที่ 3	Yale University	799	ล้านเหรียญ
อันดับที่ 4	Stanford University	688	ล้านเหรียญ
อันดับที่ 5	Princeton University	686	ล้านเหรียญ
อันดับที่ 6	University of Rochester	501	ล้านเหรียญ
อันดับที่ 7	M.I.T.	500	ล้านเหรียญ

อันดับที่ 8	University of Chicago	397	ล้านเหรียญ
อันดับที่ 9	Rice University	391	ล้านเหรียญ
อันดับที่ 10	Columbia University	360	ล้านเหรียญ
	รวม	7,396	ล้านเหรียญ

ในบรรดามหาวิทยาลัยที่มีกองทุนถาวรสูงสุด 10 อันดับแรกปรากฏว่า 9 แห่ง เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน มีเพียง 1 แห่งที่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ คือ มหาวิทยาลัย Texas at Austin ซึ่งมีกองทุนถาวรสูงสุดเป็นอันดับที่สอง รองจาก Harvard เมื่อเทียบอัตราส่วนระหว่างมหาวิทยาลัยของรัฐและของเอกชนที่มีกองทุนถาวร ปรากฏผลจากการสำรวจในครั้งเดียวกันนี้ว่า ร้อยละ 83 ของมหาวิทยาลัยเอกชนมีการจัดตั้งกองทุนถาวร ส่วนมหาวิทยาลัยของรัฐนั้นมีเพียงร้อยละ 40 ที่มีกองทุนดังกล่าว เงินผลประโยชน์ที่ได้จากกองทุนถาวรโดยเฉลี่ยแล้ว คิดเป็นประมาณร้อยละ 2.1 ของงบประมาณค่าใช้จ่ายประจำปี มหาวิทยาลัยที่มีเงินกองทุนถาวรสูงสามารถจัดสรรเงินผลประโยชน์สนับสนุนค่าใช้จ่ายประจำปีได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของงบประมาณรายจ่ายประจำปีของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ เมื่อคิดถึงยอดเงินทุนถาวรต่อหัวนักศึกษา ปรากฏว่ามหาวิทยาลัยที่มีเงินทุนถาวรต่อหัวนักศึกษาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ Harvard (134,000 เหรียญ) Grinnell (117,000 เหรียญ) และ Yale (107,000 เหรียญ)⁸

จากข้อมูลดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง มีผลงานทางวิชาการดีเด่น และดำรงความเป็นเลิศทางวิชาการไว้ได้ตลอดมา มักจะได้แก่มหาวิทยาลัยที่มีความมั่นคงและมีความมั่งคั่งทางด้านปัจจัยสนับสนุนกิจการอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ

การพัฒนากองทุนถาวรที่กระทำได้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีในสหรัฐอเมริกา นั้น นอกจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ค่านิยมทางสังคมและโครงสร้างของภาษีจะเอื้ออำนวยแล้ว มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ยังได้จัดให้มีการดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหาร เมืองค์กร กลไกและบุคลากรดำเนินการด้านนี้อย่างจริงจัง และกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบสำคัญของผู้บริหารมหาวิทยาลัยด้วย

เมื่อพิจารณาความเป็นไปได้ของการจัดตั้งกองทุนถาวรในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ก็จะได้เห็นว่ามีความเป็นไปได้ด้วยเหตุผลสำคัญ 3 ประการ คือ

1. โดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาที่ใช้บังคับอยู่ "รายได้ของมหาวิทยาลัยไม่เป็นรายได้ที่ต้องนำส่งกระทรวงการคลัง บรรดารายได้และทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยจะต้องจัดการเพื่อประโยชน์ภายในขอบวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยหรือตามวัตถุประสงค์ซึ่งผู้กิตทรัพย์สินให้แก่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้" โดยนัยนี้มหาวิทยาลัยสามารถหารายได้จากการบริหารและจากการดำเนินโครงการและกิจกรรมนำมาจัดตั้งกองทุนถาวร หรือ "ถาวรนิธิ" ได้ โดยออกระเบียบสภามหาวิทยาลัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ กฎหมายและระเบียบข้อบังคับไม่เป็นอุปสรรคและเอื้ออำนวยให้ทำได้ภายในขอบอำนาจของสภามหาวิทยาลัย

2. โดยค่านิยมและคตินิยมของสังคมไทย เรื่องการบริหารเพื่อกิจการที่เป็นการกุศล เช่นการศึกษา เป็นเรื่องที่คนไทยนิยมทำกันอยู่แล้ว ในปัจจุบันได้มีการบริจาคเป็นทุนการศึกษาในรูปกองทุนถาวรอยู่มากพอสมควร หากขยายไปสู่วัตถุประสงค์อื่นด้วยก็น่าจะทำได้ ข้อจำกัดอาจมีอยู่บ้างในแง่ฐานะทาง

เศรษฐกิจของคนไทย อาจจะมุ่งหวังสร้างกองทุนถาวรที่มีเงินสูงในระยะเวลาอันรวดเร็วไม่ได้ คงจะต้อง สะสมแบบน้ำซึมบ่อทราย

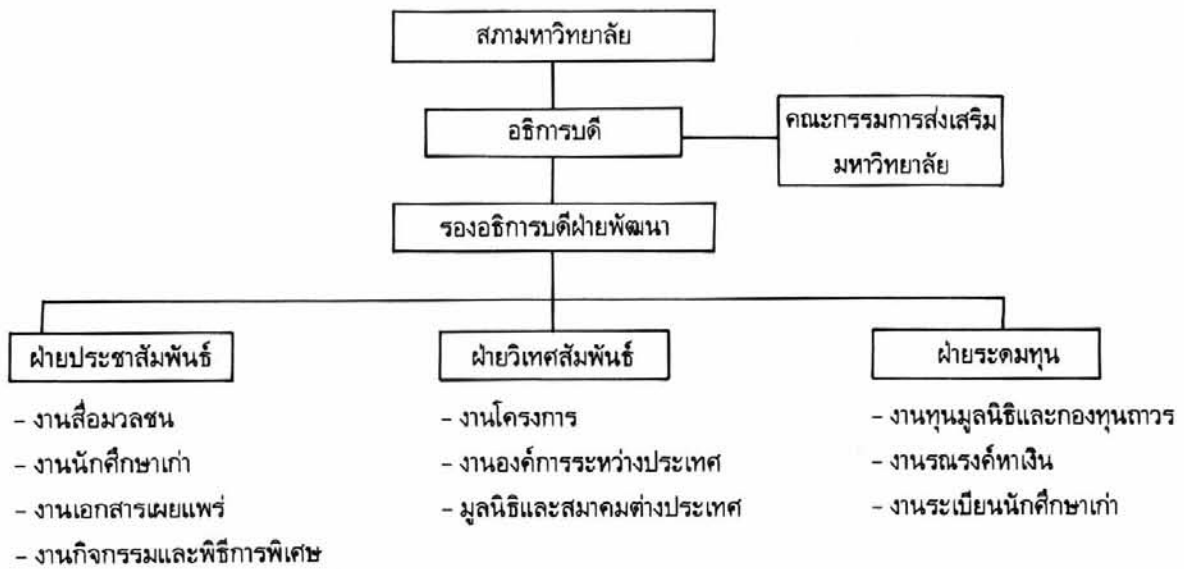
3. มหาวิทยาลัยที่มีรายได้ของตนเองมากพอ อาจจะมีการนำเงินที่ยังไม่ถึงคราวจ่ายไปลงทุนระยะสั้น แล้วนำผลประโยชน์มาตั้งกองทุน หรือมีการสะสมเงินเหลือจ่ายในรูปของกองทุนถาวรสมทบกับรายได้ที่ได้ จากการบริจาค

เมื่อพูดถึงการพัฒนากองทุนถาวรโดยการระดมทุนจากแหล่งต่าง ๆ นอกเหนือจากงบประมาณแผ่นดิน จำเป็นจะต้องพิจารณาเรื่องอีกด้านหนึ่งของเหรียญอันเดียวกัน คือ ด้านการลงทุน (Investment) กองทุนถาวรจะขยายวงเงินต้นได้มากน้อยแค่ไหน ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับมาตรการและวิธีการระดมเงินบริจาค จากแหล่งต่าง ๆ อีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การนำเงินกองทุนไปลงทุนในลักษณะที่จะให้ผลประโยชน์สูงสุด โดยมีการเสี่ยงน้อยที่สุด นโยบายการลงทุนและวิธีการลงทุนจึงเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับการพัฒนากองทุน ถาวร ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับของระบบราชการไทย แม้มหาวิทยาลัยจะมีความเป็นอิสระและคล่องตัว เพียงใดก็ตาม แต่เงินรายได้ก็เป็นเงินแผ่นดินอยู่ภายใต้การตรวจของสำนักงานคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบต่อการนำเงินไปลงทุนโดยเฉพาะเมื่อเกิดการสูญเสียขึ้น การนำเงินกองทุน ไปลงทุนจึงทำได้จำกัด โดยปกติก็มักจะใช้วิธีฝากประจำในธนาคาร ฝากสถาบันการเงินที่มีอวัล หรือซื้อ พันธบัตรรัฐบาล ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้รายได้แน่นอนและมีการเสี่ยงน้อยที่สุด การลงทุนในรูปอื่นที่เป็นเชิง ธุรกิจ มักจะไม่กล้าทำ เพราะมีอัตราความเสี่ยงสูง หลักการลงทุนที่ดีก็คือ ให้ได้ประโยชน์มากที่สุดและเสี่ยง ต่อการเสียหายให้น้อยที่สุด การจัดการกองทุนจึงต้องมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกับการจัดการธุรกิจอื่น ๆ

4. สรุป

มหาวิทยาลัยถ้าจะมุ่งพัฒนาแหล่งรายได้เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น เป็นการแบ่งเบาภาระ งบประมาณแผ่นดิน จะต้องทำเรื่องนี้อย่างจริงจัง โดยมีการจัดระบบมีกลไกและวิธีการที่เหมาะสมและมี ประสิทธิภาพ ในสภาพปัจจุบันโครงสร้างของระบบบริหารของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ เป็นโครงสร้างที่จัด เพื่อประสิทธิภาพของการใช้เงินมากกว่าการหาเงิน มหาวิทยาลัยที่มีความจำเป็นต้องหาเงินเลี้ยงตัวเอง เช่น สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (Asian Institute of Technology) ได้จัดโครงสร้างขององค์กรการหาเงินไว้เป็น ส่วนของโครงสร้างการบริหาร โดยมีรองอธิการบดีฝ่ายพัฒนา (Vice-President for Development) ทำหน้าที่ ด้านการรณรงค์หาเงินสนับสนุนมหาวิทยาลัยมีเจ้าหน้าที่ผู้อำนวยการรับผิดชอบ มีระบบและกระบวนการ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีนโยบายเป้าหมายและวิธีการกำหนดไว้ชัดเจน มหาวิทยาลัยไทยที่ได้จัดโครงสร้าง การบริหารเรื่องนี้ไว้ชัดเจนก็มีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดให้มีสำนักงานจัดการทรัพย์สิน มีรองอธิการบดี ฝ่ายทรัพย์สินกำกับดูแล มีเจ้าหน้าที่ประจำดำเนินงานอย่างเพียงพอ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพิ่ง เริ่มจัดให้มีฝ่ายพัฒนา โดยมี รองอธิการบดีรับผิดชอบงานด้านการระดมทุนและการติดต่อต่างประเทศ กลไกการดำเนินงานด้านนี้สำคัญมาก และต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานที่สำคัญ ที่สุดคือ อธิการบดีจะต้องเป็นผู้นำที่ตระหนักและถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญในงานด้านนี้ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภารกิจด้านอื่น ๆ

แผนภูมิ ตัวอย่างการจัดองค์กรงานด้านพัฒนา

มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย จะพึ่งตนเองได้มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับมาตรการเกี่ยวกับการจัดการด้านการเงินและทรัพย์สิน 2 ประการคือ (1) มาตรการประหยัด ตัดทอนรายจ่ายโดยไม่กระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงาน และ (2) การเพิ่มพูนรายได้ด้วยวิธีการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การพัฒนากองทุนถาวร เป็นทางเลือกทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและการพึ่งตัวเองของมหาวิทยาลัย แต่ไม่ใช่เป็นทางออกแต่เพียงทางเดียว คงจะต้องดำเนินการหลาย ๆ ทาง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันเดียวกัน นั่นคือ การพึ่งตนเองของมหาวิทยาลัยไทย

เชิงอรรถอ้างอิง

¹ เมธี ครองแก้ว "งบประมาณกับการบริหารมหาวิทยาลัย" บทความเสนอต่อที่ประชุมสัมมนาสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 24 - 25 ตุลาคม 2528

² พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2522

³ ประมวลสรุปจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ *ค่าใช้จ่ายและการลงทุนในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเอกชน*, มีนาคม 2528

⁴ พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 92 ตอนที่ 54 ฉบับพิเศษ หน้า 7 ถึง 9 ลงวันที่ 5 มีนาคม 2518

⁵ สรรใจ แสงวิเชียร "ประวัติที่ดิน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" *สารสมาคมอาจารย์* ฉบับที่ 2 ปีที่ 15 ตุลาคม 2528 หน้า 5 - 11

⁶ Loomis, Lester G., "Investment Policies and Procedures," *Handbook of College and University Administration*, McGraw-Hill Book Company, 1970, pp.8-434-8-446.

⁷ "Endowment Trends in Institutions of Higher Education," *American Education*, V.19.No.2, March 1983.

⁸ Stravo, Barry, "Grinnell College's Quantum Jumps," *Forbes*, December 31, 1984, pp.80-81.

Higher Education Development in Thailand

Wichit Srisa-an

Introduction

The National Scheme of Education of Thailand, effective since 1977, has defined "higher education" as "education after secondary education." Therefore, post-secondary educational institutions at all levels and categories are a part of higher education. Institutions of higher learning are of two types: governmental and private. Both are under government supervision since the provision of education is the function of the state. The government may delegate the sharing of this responsibility to the private sector, but the control remains with the government .

Today there are 16 government universities and institutions in Thailand. They comprise 14 traditional universities, an open-admission university and a distance teaching university. There are also 21 degree-granting private universities and colleges. Both government universities and private institutions are under the jurisdiction of the Ministry of University Affairs. Each university is given the status of a government department within the Ministry, and university teachers are civil servants receiving salaries and fringe benefits equivalent to those of civil servants in other government departments and ministries. In addition, approximately 264 degree-granting institutions and non-degree post-secondary colleges operate under the supervision of the Ministry of Education, the Ministry of Public Health, and other ministries as shown in the table on the following page.

The analysis of the relationship between higher education and development in Thailand will be confined to "university" - type education. Universities in Thailand are comparatively more comprehensive in both programme offerings and major functions than other types of higher education institution. Whereas universities are engaged in such major functions as teaching, research, community services, and cultural preservation and promotion, other education institutions normally emphasize teaching solely for the purpose of producing graduates.

Like the other nations of Southeast Asia, Thailand is experiencing a period of constantly accelerating diversification and growth in its institutions of higher education. The need for such change was initially stimulated by the manpower requirements and social attitudes which followed the Second World War, and then skyrocketed when the Southeast Asian conflict precipitated a vortex which drew the latest foreign technology into Thailand at a rate almost too fast to permit assimilation. As attention from abroad started local industries spiralling, the urgent need for specialists in certain fields which had scarcely existed before 1960 became an issue that is probably familiar in all countries in the area.

Classification of Higher Education Institutions

Control Support	Ministry of University Affairs	Ministry of Education and others
G o v e r n m e n t	Government Universities 11 universities 5 institutes	Government Colleges Ministry of Education 1 College of Technology and Vocational Education with 29 campuses 78 Technical Colleges 34 Vocational Colleges 45 Agricultural Colleges 36 Teacher Training Colleges 17 Physical Education Colleges 10 Dramatic Arts Colleges 1 Fine Arts College Ministry of Public Health 21 Nursing Colleges Government Specialized Institutions Other Ministries 4 Military/police academies 2 Military/police nursing schools 10 other ministries' schools 1 Nursing College under Bangkok Metropolitan Administration
N o n- G o v e r n m e n t	Private Institutions 4 universities 17 private colleges	Private Specialized Institutions 1 Nursing College of the Bangkok Seventh Day Adventist Hospital 2 Buddhist Colleges 1 Asian Institute of Technology

Although it was accomplished under enormous pressure, post-war high-level educational development in Thailand did not start from scratch, nor did it lack organization. Even the most recent policies have evolved from a tradition which can be traced directly back to the foundation of the country's first university, Chulalongkorn, in 1917. The task of Thai educational planners and administrators has been, therefore, not only one of funding and staffing the "flash-flood" of new degree-granting institutions, but also of controlling and consolidating them into a form reconcilable with the system of education which has grown along with Thailand's modern culture and economy for more than half a century. Only in such a way could a sense of continuity and national identity be preserved in arranging to meet the educational and manpower needs triggered by new concepts of industry, technology, and management in modern Thailand.

Historical perspective

Thailand's first universities were founded exclusively to provide skilled personnel for government service. By the time Chulalongkorn University achieved its status as a university by Royal Decree in 1917, it had already existed since the end of the previous century in a series of embryonic forms, such as the Royal Pages' School and the Civil Service College.

Until well into the post-Second-World-War period the growth of Chulalongkorn University correlated with steps taken for modernization by the Government. Expansion of the curriculum occurred only when specialists were needed in areas not covered by existing educational facilities. Students desiring knowledge in fields of study beyond the compass of Thai university curricula for reasons unconnected with government work comprised a tiny elite who pursued their education abroad.

Immediately after the revolution of 1932, which transformed Thailand from a monarchy to a democracy, there was a need for government officials trained in the techniques of democratic government. In response, the University of Moral and Political Science (Thammasat University) was established in 1933 to provide the training necessary to produce political leaders and civil servants of the new type.

Total affiliation between the Government and the universities underlay the foundation of three more institutions in 1942: the University of Medicine (Mahidol), the University of Agriculture (Kaset-sart) and the University of Fine Arts (Silpakorn). Once again the function of these institutions was to provide government personnel trained to a high-level of competency in their respective disciplines and professions. Thus by the end of the Second World War five universities had been established in Thailand and although their specialization may be called into question, their status as universities and their combined function as an organized system of higher education cannot be denied.

After 1945 this system became the foundation of a new era of controlled development that may be the most intense ever experienced anywhere. As the media and transportation facilities which had been developed to vastly increased levels of efficiency by the needs of the war began to homogenize world culture, the previously rather hermetic traditions of Thailand were brought into forceful contact with progressive western methods. The university educational system as it stood became obsolete, geared as it was to the needs of the pre-war Government.

As advisers began to pour in from abroad, the cry went up from private industry for experts trained in areas of technology previously unheard of in Thailand. With the coming of the Indochina War in the early 1960s and its subsequent escalation, this process of adaptation and diversification became so frenetic that a series of five-year development plans was put into action to help steer it towards the fulfilment of burgeoning manpower and research requirements. The forces affecting development of higher education had completely shifted. Before the war the university functioned as a training ground for government personnel; now the developments of the post-war decades catapulted it into the role of supplier of specialized manpower to both public and private sectors. Consequently, it became the most important force in national development.

Recrystallized social demands began, for better or worse, to place university education in a seductive light it had not previously enjoyed. This phenomenon, observed by Ivan Illich¹ made high-level education the ultimate status symbol, dividing those who had "made it" from those who had not. The number of high-school graduates demanding access to higher education rapidly increased.

By the late 1960s and early 1970s, institutions of higher learning organized around specialized areas of learning were opening at the rate of almost one a year, along with more diversified institutions being founded for the first time outside the capital city of Bangkok. Chiangmai University opened its doors in 1965, to be followed by Khon Kaen University (1966), The National Institute of Development Administration (1966) and Prince of Songkhla University (1968). In 1969 a law was passed permitting the establishment of private colleges of advanced learning, for the first time. Despite their having no

¹ Illich, Ivan D. *Deschooling society*. New York, Harper and Row, 1974. 116 p.

financial support from the Government, these private colleges and universities organized their curricula to satisfy manpower requirements by emphasizing technical and business studies, thus illustrating once again the importance of manpower demands as the chief force behind educational development in Thailand.

The concept of the Open University made its debut in Thailand with the inception of Ramkhamhaeng University in 1971. Ramkhamhaeng University makes higher education available to students who, for either financial, geographic, or academic reasons, have no access to the country's selective-admission universities. As an academic market university, Ramkhamhaeng University adopts an open admission approach to classroom activities where attendance is optional. By 1979 student enrolment had reached 110,000, and a second campus was required.

To allow Ramkhamhaeng University to restrict the number of students and at the same time to provide broader educational opportunities to working adults, the Thai Government in 1979 established a new open university called Sukhothai Thammathirat Open University. This new university has no conventional classrooms and has adopted the distance teaching and learning system. The teaching and learning process depend largely on integrated media, correspondence, radio, television and tutorial services at various study centres located throughout the country. It is open learning based on the principle of lifelong education. The idea has been advanced, for example, that the Open University might provide the ideal answer to the country's crucial need for a "second chance" education. Working professional people would accordingly be able to update their knowledge and upgrade themselves by enrolling in courses which would not conflict with their work schedules. Others, forced to interrupt their studies to seek employment, would be able to continue to study in their own time.

The present situation

Although Thai University education is now approaching the point where it can be considered favourably in quality and scope by international standards, there are still many obstacles that pose severe problems to administrators working in the field of educational planning. As the central agent of national development, the university is being called upon to meet manpower requirements that would have been unimaginable a decade ago. Computer science, agro-industry, solar energy, and appropriate technology are just a few of the dozens of areas of knowledge that have shifted from the periphery to the center of concern. Thailand has far too few specialists in most of these fields. Before the country's universities can fulfil their basic functions of research and dissemination of knowledge, the crippling shortage of staff, funding, and facilities must be alleviated. Although these needs are most pressing in the regional institutions, even the best endowed of the universities in Bangkok are severely handicapped by these drawbacks.

The series of five-year development plans initiated in the 1960s aimed to foster controlled expansion and focus it directly into those areas considered critical in relation to national development. The first two Educational Development Plans were oriented directly towards economic development, with the object of providing high-level manpower. The Third Plan, at the request of the universities, placed a greater emphasis on research and social and cultural development in addition to supplying high-level manpower. Institutes for Population Studies, Thai Studies, and Computer Science were established in several universities under the provisions of this Plan. The Fifth Plan, currently in effect, aims to strengthen manpower production, research, community services, and cultural preservation and promotion.

To date the plans have been largely successful in channelling educational expansion to the national advantage. There have been miscalculations – as is inevitable when long-range forecasts

must be taken as the basis for policy-making – resulting in overfulfilment of certain formerly pressing manpower demands. At present, for example, more graduates in social sciences and humanities have been produced than can be absorbed. But the advantages of the plans greatly outweigh the mistakes, and the Educational Development Plans have so far been a qualified success.

Problems and prospects of expansion and consolidation

As should be evident by now, most innovations in the Thai higher education system have been in the direction of expansion, as consolidating measures have been more or less built into the policy of allowing university growth to follow the lines of the existing system. Most of the problems that have been encountered in the post-war boom have been solved by exercising selectivity and control over logical extensions of this system. Still, the almost total specialization of most of Thailand's universities which extended into the decade after the war suggested that the effectiveness of the system, and its capacity for accelerated growth, would be strongly enhanced by consolidation.

This need was diagnosed by Sir Charles Darwin when he visited Thailand under the auspices of UNESCO in 1954. After discussion the unsuitability of the word "university" when applied to such specialized institutions as the University of Fine Arts and the Medical University, and lamenting the lack of a shared set of standards among Thailand's five universities, Sir Charles speculated:

The best way of reforming the institutes of higher learning in Thailand will be to adopt a general pattern like that of London. The five universities should be called colleges and combined into a single federal university like the University of London, though there is no need to follow the details of its construction exactly. As long as Bangkok is the only strong center of learning in Thailand – and merely on account of the shortage of suitable staff this must certainly be so for many years – there is no need for a second body like the University Grants Committee to exist separately, since the governing board of the university could fulfil both functions.²

Although its recommendations were not followed exactly, the report exerted a strong influence on government university policy. The five universities were not grouped together into a single institution; instead, in 1959 they were put under the direct control of the Office of the Prime Minister. Under this arrangement, teaching and academic standards were aligned and the stimulation and control of growth more effectively achieved.

The next major official consolidating effort was made in 1972, with the setting up of the Office (now the Ministry) of University Affairs. The close co-operation made possible through the establishment of this Office produced a "family of universities" that is very much in the spirit of the improvements envisioned in the Darwin Report. The Office of University Affairs fulfilled for the first time the need for a single consolidating agency which permitted the universities themselves to have access to the Cabinet.

Another co-ordinating measure is the bi-monthly Rectors Conference which facilitates communication among the 14 currently existing state universities by giving the rectors of these institutions an opportunity to exchange ideas and discuss problems. The conference does not intrude into matters of specific concern to one particular institution; its distinguishing feature is its limitation of discussion to issues of common interest to the member institutions.

² Darwin, Charles, Sir. *Report to UNESCO on science in Thailand*. Paris, UNESCO, 1954. p. 31

Finally, joint research projects, co-operative programmes involving such procedures as faculty exchange, a common academic calendar, the sharing of certain facilities, and student cross-registration, all play roles in consolidating the higher education system.

Conclusion

In the past two decades, higher education in Thailand has expanded rapidly. Initially the "manpower approach" was the main theme of expansion. In the last decade, the desire of the people to receive educational opportunities has greatly increased. This has resulted in the universities finding ways and means to meet their educational desires with rather limited resources. The "approach" adopted was a cross between the application of the "social demand approach" and the "manpower approach". The important problem was to find an "ideal" balance between the two approaches.

Comparatively speaking, restricting the number of students in the selective-admission universities to conform with manpower requirements is less difficult to implement than carrying out the same restrictive measure in open universities – sometimes virtually impossible in the latter case. The problem of unemployment will become more intensified for graduates from both conventional and open universities in the same fields of study. One possible solution, however, is to restrict the admission to Ramkhamhaeng University at a decreasing rate and, at the same time, offer distance learning as a continuing education opportunity for the masses as a part of "to learn and to live" under the adult education programme.

Though Thai universities legally have teaching, research, community services, and promotion and preservation of national culture as their main functions, in reality, they are the supplier of high-level manpower more than anything else. Perhaps the universities should play a more active role directly related to national development and become a "knowledge industry" to foster academic advancement. The resultant progress in technology should act as a stimulating factor in the development of the manpower and most important, the "brain power" of the country. The universities have received the blessing of the Government to intensify and expand their efforts in the four stated basic functions to fulfil national development needs more effectively. It is hoped that higher education in Thailand will be more development-oriented in the years to come.

References

- Darwin, Charles Sir, Report to UNESCO on Science in Thailand, Paris: UNESCO, 1954.
- Illich, Ivan D. *Deschooling Society*, New York: Harper and Row, 1974.
- Thailand. National Education Council. *Education Plan 1961 - 1966 (summary)*. Bangkok, B.E. 2504 (1961). 33 p.
- _____. National Economic Development Board. "Education" in *The Second National Economic and Social Development Plan, 1967 - 1971*. Bangkok, 1968. Chapter XVI.
- _____. National Economic and Social Development Board. "Education" in *The Third National Economic and Social Development Plan (1972 - 1976)*. Bangkok, 1971. Chapter 16.
- _____. _____. "Education development" in *The Fourth Five-Year National Economic and Social Development Plan (1977 - 1981)*. Bangkok, 1977. p. 241 - 251.

Distance Education Through Multi-media

Wichit Srisa-an

Introduction

A common educational problem of developing countries is the inequality of educational opportunity. This means that only a minority have the chance to study above the legally-required minimum level. The higher up the educational ladder one goes, the fewer the opportunities for further study. While the educational needs of the people grow increasingly greater, the capability of developing countries to meet these needs for higher education remains limited. This is because resources are limited, and these limited resources must be poured into other areas of the country's development. This causes the quantitative and qualitative development of the people in general to be out of harmony with the country's overall development even though, in fact, the quality of human resources is the most important factor in a country's development.

In developing countries, human resource development is of crucial importance. Such development not only increases the quantity of trained manpower in response to national needs, but it also improves the quality of life and work for people generally. As human resources are developed, rising expectations are engendered in the people for further education. But opportunities for education at the highest level are limited because resources are limited. Under these conditions of scarcity, inequality of educational opportunities naturally arises. Such inequality can be erased only by efforts to democratize education. Thus various models and methods must be explored to make higher education truly education for the masses. But it is essential that these approaches be economical and efficient so as not to exceed limited resources.

In the past decade many countries in Asia have extended the range of educational opportunities by adopting the open education system and setting up, for this purpose, higher educational institutions of distance teaching and learning. Pakistan's Allama Iqbal Open University, Sri Lanka's Open University, China's Central Broadcasting and TV University, Australia's Deakin University, Japan's University of the Air, Korea's Correspondence University, Indonesia's Terbuka Open University, India's Indira Gandhi National Open University, and Thailand's Sukhothai Thammathirat Open University – all these institutions of distance teaching, despite their individual characteristics, do indeed have one aim in common: to serve the needs of adults seeking to upgrade professional qualifications and/or to acquire a real understanding of the subjects chosen. At present, a large number of countries in the developing world, especially those in Asia, have expressed a great interest in providing higher education through distance teaching systems. It is to be expected that other distance teaching institutions will be established in many countries in the near future.

In the past, whenever there were extensive educational reforms, the causes usually cited were social changes, academic and technological advances, or even political influences. It's true that the aforementioned items might well have been the stimulus or impetus for the educational changes. However, if a more profound analysis is made, it will be found that the factor having the greatest influence on the changes and serving as an important basis for the use of new methods in the field of education has been "the conceptual factor" which administrators and educational personnel have adopted as their guiding principle.

One of the concepts which has most influenced the provision of education in the present age is the concept of *lifelong education*, and education is, of course, an important factor throughout one's life. It is a process and an activity which concerns people from birth to death. Education according to this concept must meet the needs of society and of individuals of all ages and categories. There must be models and methods of providing education which foster learning for both young people and adults – both formal and non-formal. The concept of lifelong education in the past decade has become a firm belief which has influenced education in various countries throughout the world.

If the concept of *lifelong education* is considered in its social aspect, it is generally accepted that today's society is a learning society. By this I mean that for a person to adjust successfully and contentedly to a rapidly changing society such as today's, he must ensure that his learning is constantly up-to-date. Continuous learning thus facilitates the leading of a successful life, and a member of society who wants to get ahead must make use of various types of education. Modern technology has become an important vehicle in providing lifelong educational activities. In the modern age there is thus a merging or coming together of the learning society and the technological society. Various social institutions, apart from educational institutions that impart knowledge to schoolage children, have an important roll to play in providing various types of education for young people and adults. The home, church, and many types of public and private agencies – including mass media institutions – have been stimulated to play an ever-increasing role in improving the quality of life of the people.

Adopting the concept of lifelong education as a principle in providing education has resulted not only in the expansion of the scope and manner of such provision, but also in the development of many new educational methods. Of particular importance has been the establishment of open education using the distance teaching and learning system, which has been expanding rapidly in various countries throughout the world.

In general, the educational systems with which we are familiar usually can be characterized as "closed education," closed in three senses, namely:

1. Limited student enrolment – that is, the number of students admitted is limited to those who can be accommodated in terms of the number of desks, teachers, buildings, and supplies. This is because the students must come to study in a specifically designated place. Since there is a need to limit the number of students, this type of educational institution ordinarily looks for a selection process which will ensure the number of quality students that it can accommodate. This in turn leads to the condition of limited opportunity, and perhaps has an effect on the equality of educational opportunities if the selection process is not correct and appropriate.
2. Structural limitations – that is, the process and structure of this type of educational system is ordinarily fixed fairly rigidly. It is difficult to provide learning activities which will satisfy individual needs and allow for individual expression, and there is very little flexibility and facility in the entire educational process.
3. Limitations concerning the learning environment – that is, teaching and learning are ordi-

narily limited to the classroom or lecture hall. Thus the learning environment is usually limited to the confines of the educational establishment itself, with the relationship between the teacher and students in the classroom considered to be the most important consideration.

Open education featuring a distance teaching and learning system, on the other hand, could be considered "expanded education," in that it seeks to expand educational opportunities fairly and to the greatest extent possible. This alleviates the problem of limitations regarding the process, structure, and learning environment. Instead of using a conventional classroom with a teacher as the center of teaching and learning, open education emphasizes various types of educational media, which result from the application of advanced knowledge or technology to education. The intent is to have the students study to the fullest extent on their own without having to enter a conventional classroom. An important factor in open education at whatever level is *instructional media*, which is one component of educational technology.

In the past, there have been different experimental approaches to open education featuring various types of instructional media – both single media and mixed media. The first well-known approach was correspondence education, in which teaching materials were sent by mail directly to the student's home. It was believed that printed materials were the most efficient instructional medium. If the materials were well written and organized and appropriate techniques were employed, the student could study by himself with very little or indeed no assistance from the teacher. Correspondence education has thus been an important medium for expanding educational circles, extending learning opportunities, and destroying barriers to learning, thereby making open education available to ever greater numbers of students.

With the advent of radio broadcasts, another medium was applied to the field of education. Radio broadcasts were used not only to supplement conventional classroom instruction, but also as a medium in open education as well. Schools or educational institutions of the air were established which broadcast radio lessons directly to the home. In some instances radio broadcasts were used in conjunction with correspondence education; in other cases the broadcasts were used as a single medium of instruction. An important development in the field of instructional media occurred when television was applied to education. Telecasts can be considered a highly effective instructional medium, for there are now pictures as well as sound. The subsequent introduction of color TV has further enhanced the effectiveness of this medium in many countries.

Research conducted both within and outside Thailand concerning the effectiveness of different types of media has indicated that each particular medium has its strong and weak points. The exclusive use of one medium is not likely to be completely effective. The use of the traditional classroom with regular interaction between the teacher and students is highly effective but can be used to only a limited degree, and it may not be appropriate for certain age groups. Printed materials, while obviously nothing new, can still be an effective core medium for those who can read and write. Radio and television can effectively spark student interest, but the student must pay very close attention to the programs and tune in on time or the lesson will simply pass him by. Of course, the programs can always be taped for subsequent review at the learning speed of the particular individual, but this can be fairly expensive. Open education at present has thus turned to the use of *mixed or multi media*, instead of the exclusive use of one single medium. That is, printed materials, electronic media such as cassette tapes and video-tapes, and radio and television broadcasts have been combined in a mixed media system, with one medium serving as the core medium and the other media serving as supplementary media. This is done in order to make teaching and learning more effective and interesting. Thus we might say that the use of "multi media" has been "multi-beneficial" in terms of increasing the prospects and the effectiveness of distance education.

DISTANCE TEACHING SYSTEM

Distance teaching means quite simply that the students and teacher are at a distance from one another, with little opportunity for face-to-face contact. They are, however, able to have joint educational activities through the use of various instructional media geared to facilitate learning on the part of the students. The bulk of this learning arises from self-study, at times and places convenient to the students. Distance teaching thus involves the communication of knowledge, attitudes, and skills to learners in such ways as to enable them to acquire and extend them into the conduct of their everyday lives. Since communicating the above-mentioned items is the prime objective, this communication must be as efficient and effective as possible within the constraints of existing resources. In general, the criteria for determining the efficiency and effectiveness of distance teaching involves analyzing the extent to which learners have achieved the learning objectives set by the curriculum or by themselves. Ideally, an effective distance teaching system should ensure that the students find the learning experiences stimulating, interesting, enjoyable, and relevant to their aspirations and lifestyles. Thus the effectiveness of distance education depends to a large extent on the quality of the instructional media and delivery systems.

The selection and development of instructional media appropriate to the conditions of individual societies is thus an important problem. Factors to be considered in media selection include the following:

1. Availability

It is essential that the chosen instructional media and delivery systems be technologically practicable; that is, the technology to be used in the individual societies must have been adequately developed, and there must be sufficient manpower to make continued use of the technology.

2. Accessibility

The instructional media and the delivery systems to be used must be accessible to both the distance teaching institution and the learners. For example, if television is chosen as an instructional medium, not only must there be appropriate and adequate air time; but also the students must have TV sets capable of picking up the programs.

3. Acceptability

The instructional media must be accepted both by the teachers and the students. This concerns the aptitudes and attitudes of both groups with respect to certain types of media. If the teachers or students are not skilled in the use of a particular medium, it is not likely to be very effective.

4. Validity

The instructional media must be appropriate for achieving the objectives of the learning materials. Care must be taken to choose media which are suitable for the content or subject matter one wishes to convey.

5. Economics

The instructional media must not be overly expensive. This will involve considerations of economies of scale and cost effectiveness.

Once development of distance teaching systems is undertaken in various countries based on the criteria just mentioned, there are two major approaches which can be followed, namely:

1. The Uni-Medium or Single Medium System – This is the distance teaching system which has long been used in correspondence education. Printed materials will generally be used as the core

medium, but this approach can involve the exclusive use of any single medium, such as radio or television broadcasts. The extramural studies programs of various universities in Australia which use printed materials exclusively are a good example of the Single Medium System.

2. The Multi-Media or Mixed Media System – This is the distance teaching system developed later, most particularly in the period when electronic media came to be used more widely in the field of education. The multi-media system ordinarily employs one medium as the main or core medium with other media playing a supplementary role in order to bring about a more interactive format. Printed materials or print media are generally used as the core medium, with electronic media such as radio, TV, audiocassettes, videotapes, etc. serving as supplementary media. Most open universities employ the multi-media system and feature printed materials as the core medium. This is true of the Open University in the U.K. and Sukhothai Thammathirat Open University in Thailand.

In fact, the development of instructional media for self-study in the form of mixing printed materials with other media actually occurred on a widespread scale even before the advent of the open universities. One well-known example of the mixed media approach is Linguaphone, which developed language lessons combining printed materials with records and, subsequently, tapes to teach language skills. Mixing of just these two media improved the effectiveness of language teaching and enabled students to study on their own. With advances in electronic technology, many different media could be mixed together and used in the transfer of knowledge. This led to an even more effective use of instructional media.

Regarding the media used for distance teaching and learning, a survey conducted by the International Centre for Distance Learning of the United Nations University² found that many institutions used several different methods – correspondence, telephone, radio, TV, audio, video, study center, and so on. As correspondence is by far the cheapest method of communicating at a distance, only 27 out of 468 programs do not use correspondence as one of the methods. Of all the distance-learning institutions, 29 percent use only correspondence, particularly in Western Europe and North America.

The results show quite remarkable differences between regions. The telephone is used as a teaching method by more than a quarter of the programs in North America, Western Europe, and Australasia, but is hardly used in Africa, Asia, or South and Central America. Radio and television show a similar picture. Both are used worldwide to roughly the same extent, but whereas the use of radio greatly exceeds that of television in the developing world, television is much more popular than radio in North America. This almost certainly is due to the penetration of the media.

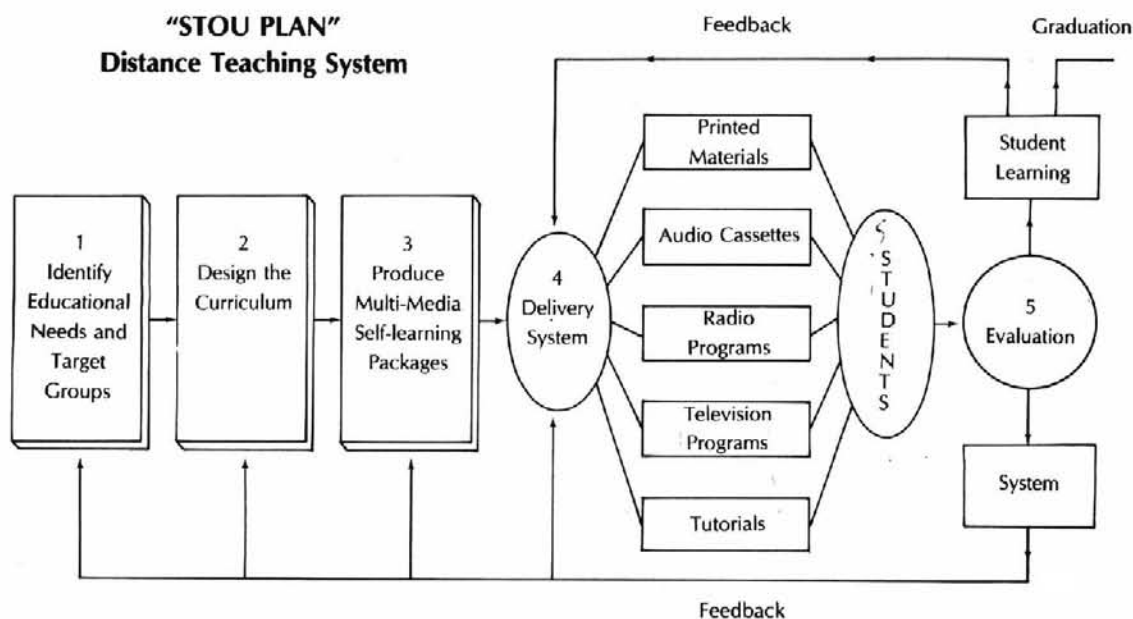
The cost of audio cassettes has fallen dramatically, and they now offer a real alternative to the printed word. Australasia has been quick to recognize this and to use it: no fewer than 70 percent of their programs use audio cassettes. Australasia is also leading the way in the use of video cassettes.

Another striking fact is the very low use made of any technique other than correspondence in Western Europe. This is probably because much of the distance-learning activity is done by conventional institutions which only use the cheapest methods. Thus radio and audio cassettes are the only other methods used widely.

Since I myself have direct experience with the development of a distance teaching system which uses the mixed media approach and features printed materials as the core medium, I will emphasize this approach in my paper. It could be viewed as one model of the use of printed materials in distance education.

The distance teaching system which I will present as a case study is the system developed at Sukhothai Thammathirat Open University in Thailand. It is a case of the development of a distance

teaching system employing a mixed-media approach suitable for the conditions of a developing country. The "STOU PLAN" ³ for Distance Teaching System, which is composed of 5 stages, can be concisely illustrated in the following chart.

The first stage in the development of the distance teaching system involves identifying the educational needs of the target groups through preliminary surveys and research. This enables us to know the needs of the general public as well as various individual groups. This information can then be used as a basis for the development of the following stage.

The second stage is curriculum development, and the structure of the curriculum must be set up in such a way that it facilitates the use of distance teaching techniques. The academic structure in the "STOU PLAN" is based on the principle of course integration. That is, an attempt is made to integrate different academic areas into specific groupings or categories which will facilitate the student's ability to synthesize and apply the knowledge acquired and which will be easy to study on one's own. Course integration is thus primarily of an interdisciplinary nature. The establishment of the different schools has been carried out along the lines of career and professional development rather than being discipline-oriented in order to conform to the principle of course integration just mentioned. The curriculum is thus divided into "course blocks," each of which carries 6 semester credits. Four-year bachelor's degree programs are composed of 22-24 course blocks or 132 to 144 semester credits. The reason that the "STOU PLAN" has set up the 6-credit course block exclusively rather than subdivide into smaller courses is based on two major principles, namely:

1. Academic principle – Setting up the course blocks in the manner just described facilitates course integration; that is, it makes it easier to integrate course content in an inter-disciplinary fashion more completely than would be the case if smaller, less-encompassing courses were used. In terms of learning, this approach is appropriate for the distance education system since it enables the students to concentrate rather than diffuse their study efforts; for in any one semester, they will not have to study more than three blocks. The use of the course blocks allows us to oversee the standards and quality of

the teaching/learning process to a fairly high degree. This is because the production and development of the course blocks is done by a course-production team. The academic standard is thus the responsibility of a group of academics rather than of the individual instructors. Aside from this, the use of course blocks also facilitates the establishment of such supplementary media as radio, television, and special tutorial sessions. Particularly when there is a limited amount of time, it is easier to produce interesting programs related to the course blocks than would be the case if numerous smaller courses were used. When the curriculum structure featuring this block system is considered solely from the academic viewpoint, four positive aspects can be identified, namely:

- (1) It facilitates academic integration;
- (2) It facilitates self-study;
- (3) It improves the oversight of academic quality and standards; and
- (4) It facilitates the use of supplementary media in systems based primarily on printed materials.

2. Administrative principle – The use of the course-block system reduces the complexity of administration, making it more economical and efficient. Students are able easily to control their own study load, and the system is convenient with respect to registration, testing, and teaching. Students are able to register by mail, and examinations can be given in every province in the country on a single weekend. In addition, the course-block system helps avoid “academic monopoly” in which a single instructor is the sole authority on a particular subject. This is due to the fact that the course block has far more content and activities than could be produced by a single instructor on his own with a substantial teaching load. The course-block system also helps bring about an integrated approach to work, for the system demands that work be carried out as a team in the form of a course-production group. Each team has content specialists, an educational technologist, and an evaluation specialist who are jointly responsible for all phases of course production. This naturally results in integrated instructional materials and ensures that the educational system will be fully open, for it provides the opportunity for numerous specialists from outside institutions to participate in the development of the materials. The excellence which exists in society is thereby utilized to the fullest extent. An additional benefit is that this working together as an academic team helps bring about a spirit of teamwork in administrative work as well, a great advantage for the overall administration of the University.

The third stage involves selecting and producing the teaching media packages. The “STOU PLAN” has chosen to use a mixed-media approach based on the five following criteria: availability, accessibility, acceptability, validity, and economics. Printed materials are the main or core medium, and tapes, radio and television programs, and special tutorial sessions are the supplementary media. For each course block, the student is expected to spend approximately 180 hours per semester studying the printed materials. (This amounts to roughly 12 hours per week for 15 weeks). He also listens to at least one 60-minute tape (For some course blocks, such as the English courses, the student will listen to as many as 15 tapes.), listens to fifteen 20-minute radio programs, and views five 30-minute television programs. He also has the opportunity to attend 10 hours of special tutorials held in local study centers located in each province. In producing teaching media packages according to the “STOU PLAN,” the first step is the production of the printed texts and workbooks. Then selected portions of the text are used as the basis for tapes, radio and TV shows, and tutorial-session workbooks. These latter media are considered as supplements to the printed materials – the core medium. The completed teaching package is thus in the form of a multi-media self-learning package.

The fourth stage involves establishing delivery systems in order to communicate knowledge to the students. The printed materials and accompanying tapes are sent by mail to the student’s home, and radio and TV shows are aired at the same time throughout the country. The tutorial sessions are

held on weekends in local study centers located in each province. The distance education system established according to the "STOU PLAN" is thus in the nature of home-based education.

The fifth stage is composed of evaluation and follow-up, which is of two types. The first is evaluation of student learning by final examinations held each semester in the local study centers. A student must sit for the exam in the study center to which he has been assigned, and the exams are held at the same time throughout the country, ordinarily on weekends. The second type of evaluation is system evaluation, which is conducted in order to obtain feedback that can be used to improve the effectiveness of the curriculum and the teaching/learning process.

THE PRODUCTION AND USE OF PRINTED MATERIALS

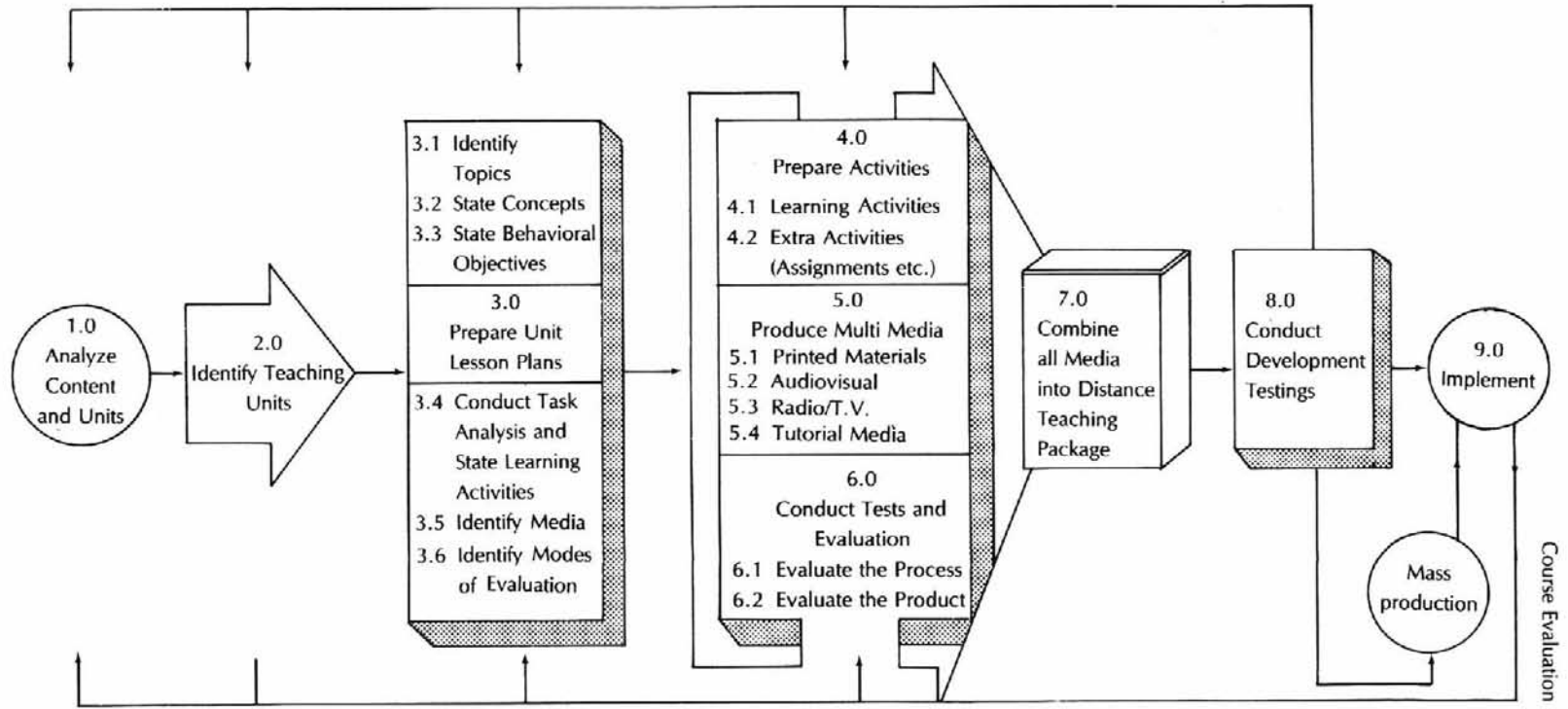
In distance teaching systems using mixed media with printed materials as the core medium such as in the "STOU PLAN," the production of these materials is an important process and activity of the Distance Media Production System. This system can be graphically illustrated in the chart on page 99.

The production of printed materials for use in distance teaching can be carried out in various ways; for example, these materials might be in the form of conventional textbooks or lecture notes. The effectiveness of the printed materials in terms of helping the student to study on his own depends largely on the format and the way in which the content is presented. Special efforts were thus made to develop a format suitable for printed materials which were to be used specifically in distance teaching. One format in widespread use in distance education is the programmed textbook, which is adapted from programmed instruction. The production of this type of printed material aims at making the student an active learner. Thus materials of an interactive nature must be produced, and these include both a programmed text as well as an accompanying workbook. Students who use this type of printed material will master the content in small increments, in accord with their study time. They must complete various activities or exercises as part of learning the content of each unit, and they will receive periodic feedback to indicate the extent of the progress in their studies. Thus they experience a series of successes in their self-study, and this encourages them to progress further in their quest for knowledge.

In the block system of the "STOU PLAN" every block carries 6 semester credits. Each of these blocks has a programmed text and a workbook which are divided into 15 units, each of which requires approximately 12 hours of study time per week. Each unit begins with a unit lesson plan which spells out clearly the topics, concepts, objectives, activities, and evaluation methods for the unit. Then follows the presentation of the actual content, which is broken down into sections. In each section there are activities which the student must do in his workbook, and in each unit there is a pre-test and a post-test complete with answer keys in order to give the student feedback.

From STOU's experience in developing these programmed texts for use in the university's distance teaching system, it appears that they have been quite successful and have accomplished their purpose. The methods of writing these texts is obviously more complex than that used for writing ordinary texts. However, if course writers are adequately trained before they commence their work, these academics from various fields can accomplish their task without undue difficulty.

DISTANCE MEDIA PRODUCTION SYSTEM

CONCLUSION

In applying technology to distance education in the present day and age, the problem does not lie with a lack of media that can be used but rather with the selection of appropriate technology. While electronic media has advanced considerably and is being used increasingly in the field of education, print media still has a role to play which is no less important than that of electronic media. In distance teaching, print media will undoubtedly remain the core medium, for as J.H.Horlock, Vice Chancellor of Britain's Open University, has said: ⁴

"For the Open University it is still the printed word which has primacy, and for all the wonders of the new technology I cannot see it being supplanted in the immediate future."

"Books and other printed texts have great advantages over electronic media; they are portable, need no power supply, contain very large amounts of information within a compact format, lend themselves to "random access" treatment and to easy cross reference. They can be delivered relatively cheaply ..., and the skill required to use them is possessed by almost every member of the adult population."

References

- ¹ Michael J. Pentz and Michael W. Neil, *Education for Adults at a Distance*, Kogan Paze, London, 1981, Chapter 4: pp.97-125.
- ² Walter Perry, *The State of Distance Learning Worldwide*, International Center for Distance Learning of the United Nations University, 1984.
- ³ Sukhothai Thammathirat Open University, *Focus on STOU.*, Graphic Art Publishing, Bangkok, 1984.
- ⁴ J.H.Horlock, "A University Without Walls," *Media in Education and Development*, Vol.17 No.2., June 1984, pp.52-56.

The Distance Teaching University: The Case of Sukhothai Thammathirat Open University

Wichit Srisa-an

One concept that has strongly influenced the provision of education during the last decade is that of lifelong education, according to which education is considered to be an essential factor in human existence. It is a process and a chain of activities in which man is involved throughout his life. The provision of education in accordance with this concept is intended to meet the needs of society and individuals, regardless of sex or age. Consequently, there have been attempts to search for appropriate patterns of providing education at various levels in conformity with this lifelong education principle. The new form and structure of providing higher education which has been introduced and which is of great interest to countries throughout the world is the open distance education system.

In developing countries, human resource development is of crucial importance. Such development not only increases the quantity of trained manpower in response to national needs, but it also improves the quality of life and work for people generally. As human resources are developed, rising expectations are engendered in the people for further education. But opportunities for education at the highest level are limited because resources are limited. Under these conditions of scarcity, inequality of educational opportunities naturally arises. Such inequality can be erased only by efforts to democratize education. Thus various models and methods must be explored to make higher education truly education for the masses. But it is essential that these approaches be economical and efficient so as not to exceed limited resources.

One approach used to expand educational opportunities is regionalization, the establishment of universities in different geographical regions of the country. A second approach is to establish a multicampus university system. Here campuses of a single university are located in centers of population in various parts of the country. A third approach is to provide extension or extra-mural studies. A fourth approach is to establish institutions of the community college variety.

This paper has been presented at international conferences on five occasions and has been included in the following publications:

1. Neil, Michael W. [Ed], *Education of Adults at a Distance: A Report of the Open University's Tenth Anniversary International Conference*, London: Kogan Page 1981, pp. 23 – 27.
2. Seoul National University, *Universities in Mass Society*, Seoul National University Press, 1983, pp. 169 – 175.
3. Gellor, Jaime M. et. al. [Ed], *Readings on New Thrusts in Education*, Manila: Ministry of Education and Culture, 1984, pp. 157 – 162.
4. The University of the Philippines, *Alternative Educational Future*, Quezon City: Phoenix Publishing House, 1985, pp. 126 – 133.

In order to update the data, some minor changes have been made in the paper for this publication. However the substance of the paper remains unchanged.

But these four approaches, even though they expand educational opportunities considerably, still do not completely solve the problem of inequality. This is particularly true in an agricultural society such as Thailand's where fully 85 percent of the people live in rural towns and villages. The four approaches simply cannot reach out to all these local areas to provide true equality of educational opportunity for all the people.

In Thailand attempts have been made during the last decade to broaden opportunities for higher education by increasing the number of regional universities, setting up an open admissions university, and by welcoming the private sector's participation in establishing private colleges. All these efforts failed to meet the needs of the people and society as planned, especially those of working adults who wished to have access to higher education to improve their quality of life and professional competence in a rapidly changing country in the process of accelerated development such as Thailand.

Given this state of affairs, a distance education model has been used in Thailand at Sukhothai Thammathirat Open University (referred to as STOU hereafter) as an alternative to the other four methods. Democratization of higher education can be more fully achieved using this model in that education is brought directly into the home. Integrated university-level courses are provided in order to upgrade working adults in the public and private sectors and to afford high school graduates who live in rural areas the chance to work and study at the same time. Courses are also made available to those who simply want to further their knowledge without enrolling in a degree or certificate program. Knowledge is thus disseminated to the people at large.

The university does not have its own classrooms, but relies instead on a multi-media approach, in combination with a network of regional and local study centers. The main media are printed texts, textbooks, workbooks, and radio and television broadcasts, including videotapes and course materials recorded on audio-cassette tapes. The various regional and local study centers provide tutorial and counselling sessions as well as other study facilities for students throughout the country.

This is truly a program which reaches out to every corner of the nation, offers students a home-based education, and helps improve the quality of life and work for more and more people.

The idea of setting up a distance teaching university in Thailand received earnest support from the Thai Government in 1976 when the Office of University Affairs appointed a Planning Committee to formulate an open university project with the author as chairman. During the planning stage, several questions arose: Why was it necessary to set up a distance learning university? Would the distance learning university really be able to maintain the same quality and academic standards as those of conventional universities? Would it be worthwhile to invest in this type of university? Would there be much educational wastage as a result? But the most important question was: Would the Thai people be favorably disposed to the distance learning system since they have been accustomed to the classroom system all along? Clear and definite answers to all these questions were needed at the time.

The Planning Committee not only had the difficult task of setting up the administrative and academic structure of the open university with a distance learning system, but it also had to collect and analyze all the relevant information and data for the decision-making authorities concerned, in order to dispel doubts, convince them of the desirability of setting up such a university, and gain support from the general public. Accordingly, during the project planning phase, several precautionary measures were taken to ensure a greater degree of success: a survey of the educational needs of the general public, tests with the academics of various universities to verify the efficacy of the distance teaching concepts and techniques, a background study into the structure and organization of existing distance teaching universities in various countries, and a survey of existing infrastructures favorable

to the provision of this type of education (for instance, such facilities as the postal service and radio and television networks). Eventually, the Planning Committee fulfilled its assigned task, and the project was submitted to the Government for approval. On September 5, 1978, the open university was created by Royal Charter under the name of "Sukhothai Thammathirat Open University" to become the first distance teaching university in Thailand and in Southeast Asia.

Though officially established, the open university was still not in a position to admit students immediately. It needed some two years of preparation before its first student admissions. Once again, the author was entrusted with another important task – that of being the rector of this brand-new university and of translating this plan into reality. The first two years of operation were spent in making preparations for enabling the university to operate in reality rather than merely on paper. The main task undertaken was that of organization, recruitment and development of personnel, making provision for funds and facilities, and curriculum development and instructional design. During the preparatory phase for the first student admissions, the main question was whether to start admitting students before the university had a permanent home, or to defer admission until the completion of the university's headquarters (which was expected to be in 1984). The first alternative was chosen in order to test the feasibility of making use of existing resources to the utmost. Consequently, the first enrollment took place in December 1980 when a total of some 82,000 students were registered in two schools – Educational Studies and Management Science. This figure was seven times higher than the original estimate. Nevertheless, with a view to being open in the fullest sense of the word at the outset, the university admitted all those students without exception. For the 1981-1985 academic years, enrollments rose to approximately 370,000 and the number of schools increased to ten. The ten schools are Liberal Arts, Educational Studies, Management Science, Health Science, Law, Economics, Home Economics, Agricultural Extension and Cooperatives, Political Science, and Communication Arts.

In the initial stages of its development, STOU has concentrated on its teaching and service functions. In the teaching area, STOU now provides bachelor's degrees programs and has up to this year conferred degrees on three classes of graduates totalling 38,318.

In its service capacity, the university has stressed the provision of continuing education for the general public. This has been achieved chiefly in three ways. First, the university has established a certificate-of-achievement program which sets no limits whatsoever on enrollment. Students in this program study the same integrated courses and sit for the same exams as do regular degree students. If they pass they exam for a particular course, they receive a certificate of achievement. To date, there have been eight such enrollments and a total of approximately 9,000 participants registered.

Second, the university has set up in-service training courses with governmental and private agencies in accord with the training needs of each respective agency. In this manner the entire distance teaching system is used in the implementation of inservice training. One such program has been established in cooperation with the Police Department to provide training in the law for non-commissioned police officers. Another program has been set up with the Department of Lands to provide training for the Department's officials. A third program has been established in cooperation with the Department of Local Administration to provide administrative training for subdistrict chiefs and village headmen. A fourth program, offered in cooperation with the Community Development Department, aims at the nationwide training of women in such areas as home economics, family management, health, and vocational skills.

Third, the university has extensively used broadcast media to disseminate knowledge and information to the people throughout the country. Over 150 radio programs, each 20 minutes long,

are broadcast weekly, totalling 7,800 radio programs per year. Each week some 21 television programs, each 30 minutes long, are broadcast, totalling 1,100 programs per year. It is estimated that about five million people, students and members of the general public, watch and listen to these programs.

In view of the fact that the author represents an institution of distance teaching whose status could still be classified as "beginner," it seems appropriate that he confine himself to presenting such problems as have emerged from the limited scope of experience acquired so far. Altogether there are some six critical problems to be highlighted.

The first one is: Why is it necessary to provide higher education through the distance learning system?

In developing countries, opportunities for education in the traditional system are somewhat limited. Since the level of economic and social development of a society is closely related to its stock of values, attitudes, knowledge, and skills, both productive and social, it is essential to have a teaching mode that will enable a vast majority of working people to have access to education on a more extensive and egalitarian basis without having to stay away from their jobs to attend classes. The distance learning system can thus be seen as an effective and economical means of extending educational opportunities.

The second point is: For whom is such distance learning intended?

Developing countries in Asia have to try to satisfy the rapidly increasing demands for education for both adults and secondary school-leavers. The establishment of an open university will serve two main purposes: To enable adults to undertake university studies, and to ensure the availability of places for young adults fresh from secondary schools. For an open university such as STOU to provide educational services for these two target populations – so diverse in maturity, background, life-style, and motivation – by means of the same teaching mode will inevitably constitute a complex problem. Whereas the occupational groups are content with an external studies system that allows them to continue their normal occupations, the young adult groups, having been accustomed to face-to-face teaching and being still unemployed, would naturally prefer to be internal students in conventional universities.

In fact, in the past two years that STOU has admitted fresh secondary school graduates, the number of applicants has been approximately 6,000 – less than 10 percent of the total applicants each year. Therefore, even though the university is open to both working adults and secondary school-leavers, it is clear that distance education is more popular with the former group, and we expect this trend to continue.

The third point is: How are we to set up an appropriate distance teaching and learning system?

At the beginning of our project, we tried to look for a satisfactory blueprint or a successful precedent to follow by studying the development and achievements of such universities as the U.K. Open University and learning from their long experience in teaching at a distance. After several study and observation tours to various regions of the world, we have come to the conclusion that it is impossible to adopt and imitate any existing model, and that each institution must devise its own distinctive system well-suited to the socioeconomic environment of the country.

In developing countries, mass communication technology has not as yet attained the desirable degree of progress. As the use of radio and television in particular is still limited, greater reliance has to be placed on printed materials than on electronic media. Since local educational services are scarce and not easily accessible, it is necessary to supplement independent learning with the provision of a greater number of tutorials and opportunities for travelling staff/student contacts.

Another problem relates to publications in foreign languages (such as English). As the mother tongue is used as the medium of instruction in many countries, it is virtually impossible to make use of the existing teaching materials in conjunction with other open universities in developed countries. Hence, there is an increase in the responsibilities that must be borne. Admittedly, this problem can partly be solved by translations. But, on the whole, the production and development of self-instructional materials will still have to be undertaken. As far as the exchange of teaching materials among distance learning institutions is concerned, the possibilities of such realization are somewhat limited. What can readily be achieved instead is in the field of technical know-how rather than in that of teaching materials.

The fourth point is: How are we to maintain high-quality teaching and prevent a lowering of standards?

Many academics, especially those of conventional universities, and employers who have been accustomed to the traditional educational practice tend to doubt whether it is possible to teach at a distance effectively and claim that the distance learning system is likely to turn out graduates of lower quality than those produced by conventional universities. It is true that some open universities such as the U.K. Open University have proved that it is possible to provide education of high quality similar to that of conventional universities. In developing countries, however, an open university has to face constraints of various kinds, such as those previously mentioned. The question is how to convince the public of the effectiveness of teaching at a distance and to win respectability for such a new venture rapidly.

We have been able to achieve respectability so far in essentially three ways. First, we have included outstanding academics as well as acknowledged leaders from other agencies in virtually all our activities. They have served as planners, curriculum developers, part-time course team members, materials producers, and tutors at supplemental instructional sessions. Fully two-thirds of those engaged in such activities are from outside STOU. They in effect serve as external examiners as well, for in addition to producing course materials, they also write examination questions.

Second, we have gone through the accreditation process with various accrediting agencies from our inception. We were thus able to achieve accreditation before graduating our first batch of students.

Third, our respectability has been enhanced by the quality of our instructional materials, especially our textbooks. There has been a general lack of Thai-language texts, and we have helped to overcome this deficiency. We have produced texts in many different areas, and many of these are being used by other universities. This has helped us to achieve rapid recognition.

The fifth point is: How are we to avoid wastage without producing an overabundance of graduates, or how can we avoid the wastage-surplus dilemma?

The dilemma faced by most open universities is that, on the one hand, there is a high drop-out rate and that, on the other, there is a surplus of graduates, exceeding the demand for them. Educational economists tend to criticize investment in distance teaching by pointing out that the wastage rate in open universities is higher than in conventional universities. At the same time, if open universities can teach effectively, there is a concomitant fear that there will be an over-abundance of graduates because the intake of students will be greater than that at conventional institutions of higher education. On the other hand, if a university is really open in the full sense of the word, then the opportunities for education offered to the community at large will be unlimited. So how is one to strike a balance between social demand and manpower requirements?

Our recent experience with enrollment statistics seems to indicate that the problem of unemployed graduates may not be a serious concern. For, as mentioned earlier, less than 10 percent of the applicants are fresh high school graduates. The rest are working adults who do not wish to separate work from study. Thus it appears that we are concentrating more on in-service education for those already working than on preservice training for those who have yet to enter the work force. And we have every reason to believe that this trend will continue. Thus the problem of unemployment may not arise at all; or, if it does, it will affect a relatively small proportion of the students.

The sixth and last point is: What is the key to success?

The provision of higher education through the distance learning system owes its success or failure to the personnel available, especially the academic staff. In developing countries, there is already a shortage of well-qualified staff in conventional universities. With the establishment of another university, the staff shortage problem becomes more serious and selection even more restricted. In the case of an open university, even if the greatest care has been taken in recruiting really well-qualified staff, there is still the problem of reorienting them from the traditional educational practice with which they have been acquainted. Indeed, it is a most difficult task to transform them into enthusiasts for, and experts in, the new system. It is not an exaggeration to say that distance teaching has revolutionized higher education, which used to be considered as a "sacred rite practised behind closed doors" for centuries. Academics involved in the distance teaching system will therefore be required to have exceptional courage and skills. One of the most important tasks that an open university in developing countries has to undertake from the outset is that of creating new attitudes and values. In other words, academics should undergo a kind of conversion of the soul to become a new breed of academics favorably disposed to the distance teaching system. Such a task is indeed most strenuous and demanding.

If the development of personnel is the key to success, then cooperation among institutions of distance teaching should be in the form of sharing resources and expertise so as to enrich the teaching staff's knowledge and experience and provide them with new technical know-how. This is something on which great emphasis should be placed. To have high-quality distance teaching and learning, teachers are undoubtedly the key to success.

The author would like to conclude by stating that the distance teaching and learning system is an innovation that will facilitate the democratization of higher education in mass society. It is easy to say this, but difficult to put into practice. Nevertheless, hard as it may seem, you all will agree that it is both a mission that we have to accomplish and a challenge that we have to accept.

The Management and Economics of Distance Education: The Case of Sukhothai Thammathirat Open University

Wichit Srisa-an and Tong-in Wangsotorn

Abstract

This paper focuses on the managerial skills required to run an open university and the economic aspects of such an operation. It is a case study of Sukhothai Thammathirat Open University (STOU) and reflects the current state of affairs. It reflects the problem in Thailand which is to seek effective and economic ways of responding to the needs of and demands for more widespread access to higher education.

The fundamental concept of open education would seem to pose enormous problems, both in terms of economics and management. At STOU the distance teaching/learning system (DTL) was selected as the most appropriate vehicle to convey education to more of the people – to a much greater part of the population – in the attempt to overcome these two specific problems.

The first section of the paper, Part I, provides details of admission and the arrangement of the courses followed by a description of the degree programmes offered by STOU's 10 schools, including available majors and the specific titles of the degrees. Certificate programmes and joint programmes with other agencies, are also described.

Consideration of the students themselves is also introduced in the first section. Data on the new student intake is examined, and an analysis of the information about them and their success in graduation is provided.

Part II takes up the theme of management in distance education. The first section, in essence, deals with the academic and administrative structure and refers to the organization structure. This comprises the governing bodies – the University Council and the Academic Senate – together with their duties and responsibilities, role and function; the support units, such as the Offices, and the academic units – the schools, their chairmen, boards of studies, and academic assessors.

The second section of Part II deals more specifically with management per se. The discussion of the system functions and supportive units provides a broad overview of the operational mechanics from admission to examinations and graduation. The management of the materials production process

established at STOU exemplifies the success of the planning, implementation, and management of the STOU system.

Part III emphasizes the economic aspects of distance education at STOU and compares these with other institutions. A general accounting of institutional costs and the cost to the individual and society are also covered.

PART I BACKGROUND OF THE UNIVERSITY

1. Background

The idea of establishing an open university arose from the desire to democratize higher education and from the stimulus provided by the concept of life-long education. The increasing demand for higher education led the Royal Thai Government to look for ways of responding to this demand effectively and economically.

The distance teaching/learning system was viewed as a practical means of supplementing the conventional university system. Given existing financial constraints, an open education system using distance teaching methods was considered to be the most appropriate alternative.

After three years of planning, Sukhothai Thammathirat Open University (STOU) was established by Royal Charter in September 1978. It was the first open university in Southeast Asia to employ a distance teaching learning system to extend higher education to the people. Like other conventional state universities, Sukhothai Thammathirat Open University is under the guidance of the Ministry of University Affairs, enjoys a great degree of autonomy, and has the right to award its own degrees.

2. Programmes

2.1 Degree programmes

Eligible for enrolment as students in the degree programme, without entrance examination, are:

- (a) those who have completed upper secondary schooling (12 years) or its equivalent;
- (b) those who have completed lower secondary schooling (10 years), who have had 5 years of work experience after receiving their certificates, and who are over 20 years of age as of the 1st of July of the enrolment year;
- (c) holders of diplomas or degrees at any level, or their equivalent, from institutions of higher education as approved by the STOU Academic Senate.

STOU employs a two-semester system and allows students to earn a degree in 4–12 years. Courses are arranged in blocks to provide an integrated study of interrelated subjects. Each block is worth 6 credits. The number of credits needed for a bachelor's degree is from 132 to 144.

The degree programme offered by STOU is shown in the following table:

Table 1: Degree Programmes by Majors

School/Programme/Major	Degree
1. School of Liberal Arts Provides foundation courses for other Schools.	

School/Programme/Major	Degree
2. School of Educational Studies	
2.1 Four-Year Programme	
(1) Elementary Education	B. Ed.(El.Ed.)
(2) Secondary Education	B. Ed.(Sec.Ed.)
2.2 Two-Year Programme	
(1) Elementary Education	B. Ed.(El.Ed.)
(2) Secondary Education	B. Ed.(Sec.Ed.)
(3) Educational Administration	B. Ed.(Ed.Ad.)
3. School of Management Science	
3.1 Four-Year Programme General Management	B.B.A. (General Management)
3.2 Two-Year Programme	
(1) General Management	B.B.A. (General Management)
(2) Construction Management	B.B.A. (Construction Management)
4. School of Law	
4.1 Four-Year Programme Law	LL. B.
4.2 Three-Year Programme Law	LL. B.
5. School of Economics	
5.1 Four-Year Programme Economics	B. Econ.
5.2 Three-Year Programme Economics	B. Econ.
6. School of Health Science	
6.1 Four-Year Programme	
(1) Health Management	B.P.H. (Health Management)
(2) Public Health	B.P.H.
(3) Nursing	B.N.
7. School of Home Economics	
7.1 Four-Year Programme	
(1) Community Nutrition	B.HE.
(2) Child and Family Development	B.HE.
8. School of Agricultural Extension and Co-operatives	
8.1 Four-Year Programme	
(1) Agricultural Extension	B. AgExt. Coop.
(2) Co-operatives	B. AgExt. Coop.
8.2 Two-Year Programme	
(1) Agricultural Extension	B. AgExt. Coop.
(2) Co-operatives	B. AgExt. Coop.
9. School of Political Science	
9.1 Four-Year Programme	
(1) Political Theories and Techniques	B.A. in Pol.Sc.
(2) International Relations and Comparative Politics	B.A. in Pol.Sc.
10.School of Communication Arts	
10.1 Four-Year Programme Communication Arts	B.Comm.Arts
10.2 Three-Year Programme Communication Arts	B.Comm.Arts

2.2 Certificate Programme

The University has co-operated with various agencies in setting up short courses and programmes for personnel development for the respective agencies, using the distance teaching/learning system. At present, the University offers the following certificate programmes:

(1) Certificate in Basic Home Economics	1 year
(2) Certificate in Land and Property Law	2 years
(3) Certificate in Village Administration	1 year
(4) Diploma in Government Administration	1 year
(5) Certificate in English for Specific Professions	1 year
(6) Certificate in Teaching	1 year
(7) Certificate in Agricultural Extension and Co-operatives	1 year

2.3 Certificate of Achievement Programme

Besides offering courses in the various Schools to students in degree and certificate programmes, STOU also offers courses to students in a non-degree programme. This is called the Certificate of Achievement programme. Students are allowed to study one course per semester. The University allows them to take any course without stipulating any background requirements whatsoever.

Students in this programme use exactly the same materials and sit for the same examination as regular students. Upon successfully completing a particular course, they will receive a Certificate of Achievement for that course.

A special feature of this programme is that it makes university courses available to anybody who wants to study. No educational qualifications are required to enrol in the programme. Candidates need only be literate. Thus the programme is popular with adult working people for their personal and professional development. Anyone can enrol as a student in the course while they are in employment. By using multi-media, the programme can manage a large number of students throughout the country. At the end of academic year 1983, 5,298 students had enrolled in this programme.

2.4 Associate Student Programme

This is a joint-programme with other agencies which aims at the career development of working people. Students in this programme, called associate students, take courses in the same way as regular students but do not pursue a degree. They receive only grade reports at the end of the semester. At present, the University has this joint-programme with the Bangkok Bank and the Bank of Agriculture and Co-operatives. In 1985, about 1,651 employees of the Bank of Agriculture and Co-operatives and 30 from Bangkok Bank enrolled in the programme.

3. Students and Graduates

3.1 New Students

Since the beginning, STOU has enrolled about 360,000 students. In academic year 1985, the University admitted a new intake of 83,456 students. The three most popular schools were the School of Management Science, the School of Educational Studies, and the School of Law. About 75 percent of the new intake was enrolled in these three schools, as shown in Table 2.

Table 2: Distribution of New Students by School

School	1980-1981 Number	1982 Number	1983 Number	1984 Number	1985 * Number
1. Management Science	6,805 (8.3)	16,225 (23.32)	11,163 (22.28)	23,839 (28.03)	25,263 (30.27)
2. Educational Studies	75,334 (91.7)	10,328 (14.85)	12,063 (24.07)	20,421 (24.01)	17,310 (20.74)
3. Law	—	29,827 (42.88)	14,913 (29.76)	18,792 (22.10)	16,201 (19.41)
4. Home Economics	—	2,287 (3.29)	2,353 (4.70)	3,006 (3.53)	3,976 (4.77)
5. Communication Arts	—	—	—	4,102 (4.83)	5,585 (6.69)
6. Political Science	—	—	3,731 (7.45)	4,688 (5.51)	4,118 (4.94)
7. Health Science	—	3,985 (5.73)	2,061 (4.11)	4,401 (5.18)	4,743 (5.68)
8. Liberal Arts	—	—	—	—	948 (1.14)
9. Economics	—	1,553 (2.23)	1,932 (3.86)	2,786 (3.28)	1,938 (2.32)
10. Agricultural Extension And Co-operatives	—	5,356 (7.70)	1,896 (3.78)	3,006 (3.53)	3,374 (4.04)
Total	82,139 (100.00)	69,561 (100.00)	50,112 (100.00)	85,041 (100.00)	83,456 (100.00)

* As of June 20, 1985

Sources: Enrolments, for academic years 1980-1981, 1982, 1983, 1984

3.2 Total Enrolments

Enrolments in each semester vary. Normally the number of students enrolled in the first semester is greater than in the second. In the first semester of academic year 1985, there were 173,350 students, as shown in Table 3.

Table 3: Enrolment by School
First Semester, 1985 *

School	Number	Percentage
1. Management Science	46,689	26.93
2. Educational Studies	41,125	23.72
3. Law	41,274	23.81
4. Home Economics	6,874	3.97
5. Communication Arts	7,628	4.40
6. Political Science	7,761	4.47
7. Health Science	10,100	5.83
8. Liberal Arts	948	0.55
9. Economics	3,934	2.27
10. Agricultural Extension and Co-operatives	7,017	4.05
Total	173,350	100

* As of June 20, 1985

3.3 Graduates

In 1982, students in the two-year programmes admitted for the first time in 1980 - 1981 comprised the first batch of graduates. There were 9,594 graduates in this year. In 1983, there were 17,236 graduates from four Schools: Educational Studies, Management Science, Home Economics, and Agricultural Extension and Co-operatives. In 1984, there were about 11,000 graduates from these four Schools and the Schools of Law and Health Science. Table 4 shows the numbers of graduates from the first and second batches of students.

Table 4: Numbers of Graduates – First and Second Batches

School/Programme	1982		1983	
	Number	%	Number	%
Educational Studies	8,217	85.65	14,527	84.28
Elementary Education	3,026	31.54	6,604	38.31
Secondary Education	2,640	27.52	3,551	20.60
Educational Administration	2,551	26.59	4,372	25.37
Management Science	1,377	14.35	1,956	11.35
Construction Management	1,377	14.35	1,076	6.24
Business Administration	–	–	880	5.11
Home Economics	–	–	250	1.45
Community Nutrition	–	–	250	1.45
Agricultural Extension and Co-operatives	–	–	503	2.92
Agricultural Extension	–	–	481	2.79
Co-operatives	–	–	22	0.13
Total	9,594	100.00	17,236	100.00

PART II THE MANAGEMENT OF DISTANCE EDUCATION

1. Organizational Structure

1.1 Governing bodies

1.1.1 The University Council

The University Council is the supreme governing body of the University. As stipulated in the Sukhothai Thammathirat Open University Act B.E. 2521 (1978), the University Council consists of the following members:

The Chairman of the University Council to be appointed by the King

Ex Officio Members

- The Permanent Secretary of State for University Affairs or representative
- The Director-General of the Post and Telegraph Department or representative
- The Director of the Mass Communications Organization of Thailand or representative
- The General Manager of the Communications Authority of Thailand or representative
- The Rector of Sukhothai Thammathirat Open University

Academic Member

Representative of the Academic Senate of the University elected by the Academic Senate

Distinguished Members

Not less than four but not more than nine distinguished outsiders to be appointed by the King

The University Council elects one member as vice-chairman. The Council, upon the advice of the Rector, appoints a Vice-Rector as secretary.

The University Council has the following powers and duties:

- (1) to establish the policy of the University relating to education, research, public service, and cultural preservation;
- (2) to issue rules and regulations of the University;
- (3) to approve the granting and conferring of degrees, diplomas, and certificates;
- (4) to consider the establishment, dissolution, merger, and abolition of the offices, institutes, schools, as the case may be;
- (5) to approve the affiliation of higher education institutions;
- (6) to consider the appointment and dismissal of the Rector and professors;
- (7) to approve the appointment and dismissal of Vice-Rectors, directors of institutes, directors of offices, deputy-directors of institutes, deputy-director of institutes, deputy-directors of offices, associate professors, and assistant professors;
- (8) to issue rules relating to finance and properties of the University;
- (9) to appoint a committee to carry out any matter as entrusted to it by the University Council; and
- (10) to carry out other duties relating to University affairs which have not been specifically entrusted to any particular person.

1.1.2 The Academic Senate

The Academic Senate is the internal body responsible for the academic affairs of the University. Members consist of the following:

Chairman

The Rector is the Chairman of the Academic Senate.

Ex Officio

- Chairman, School of Home Economics
- Chairman, School of Law
- Chairman, School of Communication Arts
- Chairman, School of Political Science
- Chairman, School of Management Science
- Chairman, School of Health Science
- Chairman, School of Liberal Arts
- Chairman, School of Educational Studies
- Chairman, School of Economics
- Chairman, School of Agricultural Extension and Co-operatives
- Director, Office of Educational Technology
- Director, Office of Educational Services
- Director, Office of Academic Affairs
- Director, Office of Registration, Records, and Evaluation

Academic staff members holding the rank of professor are also ex-officio members of the Academic Senate.

Elected Members

The following members are elected by the academic staff of each school. They hold office for a term of two years but may be re-elected.

- Representative, School of Home Economics
- Representative, School of Law
- Representative, School of Communication Arts
- Representative, School of Political Science
- Representative, School of Management Science
- Representative, School of Health Science
- Representative, School of Liberal Arts
- Representative, School of Educational Studies
- Representative, School of Economics
- Representative, School of Agricultural Extension and Co-operatives

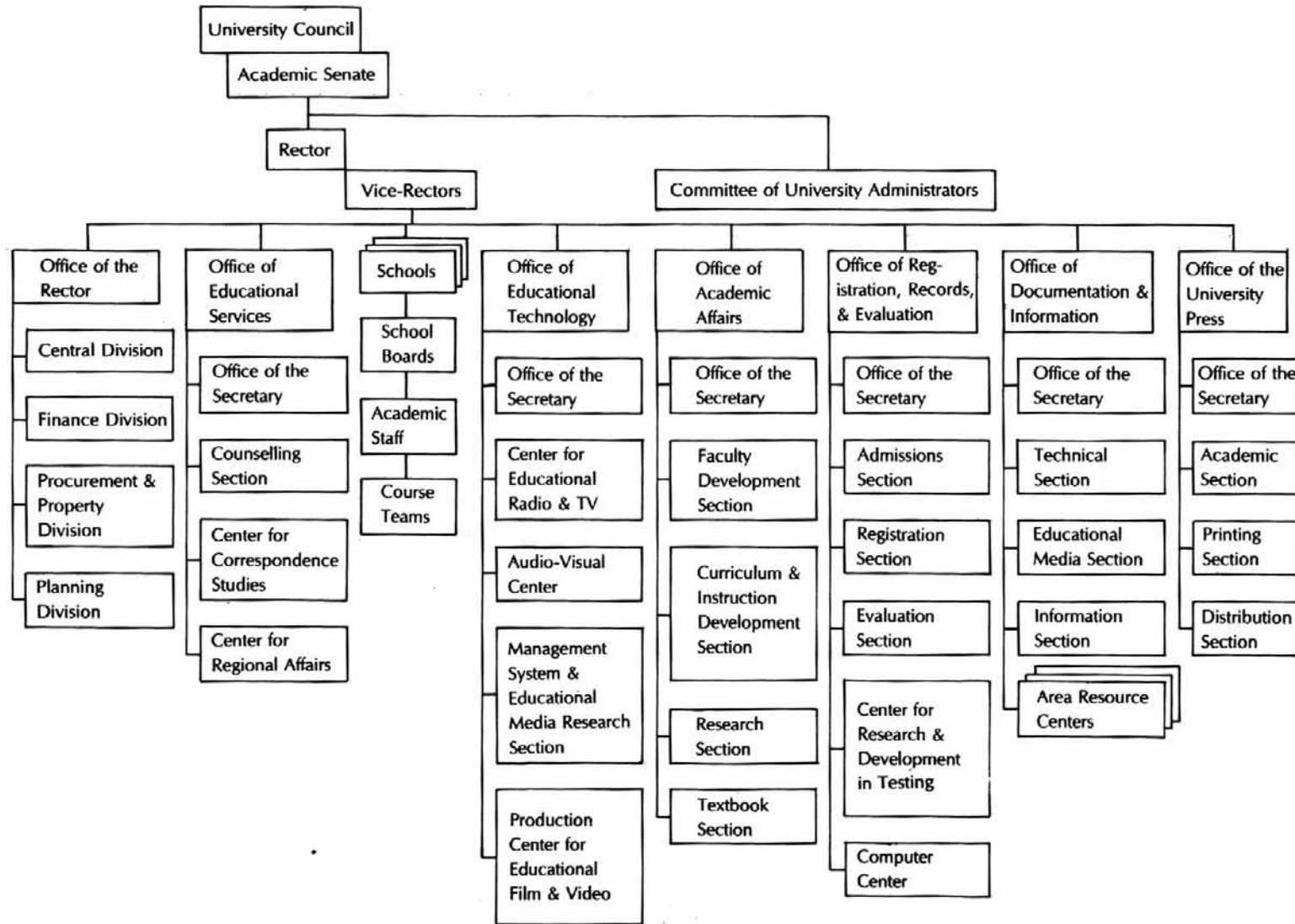
Secretary The Vice-Rector for Academic Affairs serves as the Secretary of the Senate.

The Academic Senate has the following powers and duties:

- (1) to consider and prescribe curricula, teaching, and evaluation;
- (2) to propose the granting and conferring of degrees, diplomas, and certificates;
- (3) to propose the establishment, merger, and abolition of institutes, offices, and schools;
- (4) to consider the affiliation of higher education institutions;
- (5) to propose the appointment of distinguished members of the University Council;
- (6) to consider the appointment and dismissal of professors, associate professors, and assistant professors;
- (7) to find ways and means to improve and develop the teaching, research, and public services of the University;
- (8) to advise the University Council on academic matters; and
- (9) to appoint a committee to carry out any matter as entrusted to it by the Senate.

The University Council and the Academic Senate are the governing bodies of the University as indicated in Chart 1. Whereas these two governing bodies are typical in higher education institutions in many other countries, in Thailand, STOU is the only university to have an Academic Senate. Having two governing bodies facilitates decision-making. The University Council is concerned with general policy-making while the Senate is more concerned with curriculum and instruction. The appointment of course team committees, which is unique to distance education, is effectively made by the Academic Senate.

Chart 1: ADMINISTRATIVE STRUCTURE OF THE UNIVERSITY

1.2 Supportive Units.

There are at present seven offices providing administrative and technical support for the operation of the University. They are:

- (1) Office of the Rector
- (2) Office of Educational Services
- (3) Office of Educational Technology
- (4) Office of Academic Affairs
- (5) Office of Registration, Records, and Evaluation
- (6) Office of the University Press
- (7) Office of Documentation and Information

The responsibilities and duties of these offices are as follows:

(1) The Office of the Rector is responsible for record-keeping, public relations, buildings and grounds, finance, personnel administration, planning, and the purchase and maintenance of supplies.

(2) The Office of Educational Services is responsible for providing educational and vocational counselling and guidance to students, organizing tutorials, sending educational materials to students, and co-ordinating STOU study centers throughout the country.

(3) The Office of Educational Technology is responsible for producing supporting media such as radio and television programmes, films, audiotapes and videotapes.

(4) The Office of Academic Affairs is responsible for administrative and academic work assigned to it by the Academic Senate and the board of each school. It is also responsible for supporting research of the academic staff, translating and selecting books and texts for printing and distribution, and setting up staff training programmes.

(5) The Office of Registration, Records, and Evaluation is responsible for admitting students, registration, keeping student records, supervising examinations, conducting research, and developing test instruments.

(6) The Office of the University Press is responsible for all types of printed matter, including books, texts, and workbooks.

(7) The Office of Documentation and Information is responsible for providing books and documents for staff and students, providing educational materials for STOU Corners, and co-ordinating Area Resource Centers throughout the country.

1.3 Academic Units

STOU does not follow the traditional practice of organizing into faculties and department. Rather it consists of major study areas or schools. Each school has a board of studies, consisting of the chairman of the school and 3-7 members elected by the full-time staff of that school. The chairman and the board members hold office for four years. Each board of studies is in charge of all the academic and administrative matters of the school as well as other assignments entrusted to it by the University Council or the Academic Senate. At present STOU has 10 schools:

- (1) School of Home Economics
- (2) School of Law
- (3) School of Communication Arts
- (4) School of Political Science

- (5) School of Management Science
- (6) School of Health Science
- (7) School of Liberal Arts
- (8) School of Educational Studies
- (9) School of Economics
- (10) School of Agricultural Extension and Co-operatives

STOU also has a project to establish a School of Science and Technology in the Sixth National Economic and Social Development Plan (1987-1991).

By organizing the University into schools and having 3-7 board members, STOU realizes the following advantages:

(1) The dividing line between schools is reduced by promoting teamwork and close collaboration among staff members. This kind of co-operation is very important for the Open University.

(2) Decisions can be made quicker since decision-making is facilitated by having a small number of board members.

(3) The board of studies is active since election is held every four years. Having the election helps assure representation of academic staff interests in decision-making.

In addition to the board of studies each school has some 5 - 11 academic assessors to advise on academic standards, curriculum development, instruction, evaluation, and educational services.

Apart from their advisory capacity, academic assessors also serve as the University's external examiners.

Academic assessors are appointed from those considered outstanding in the academic community.

2. The Management

The management of distance education at STOU can be conceptualized as consisting of the following systems: admission and registration, production, delivery, instruction, examination, and administration. Table 5 illustrates system functions and support units to carry out the respective functions.

Table 5: System Functions and Support Units

Admission and Registration System	Office of Registration, Records, and Evaluation <ul style="list-style-type: none"> - admitting students - registration - record-keeping
Production System	Office of Academic Affairs <ul style="list-style-type: none"> - preparing manuscripts for course teams - providing training for outside writers - organizing workshops for course writers Office of Educational Technology <ul style="list-style-type: none"> - producing radio programmes - producing television programmes - preparing films, audio tapes, and videotapes Office of the University Press <ul style="list-style-type: none"> - printing textbooks and workbooks - printing examination papers
Delivery System	Office of Educational Services <ul style="list-style-type: none"> - sending materials to students
Instruction System	Office of Educational Services <ul style="list-style-type: none"> - organizing tutorials - co-ordinating study centers - providing counselling and guidance - co-ordinating student clubs and associations Office of Academic Affairs <ul style="list-style-type: none"> - organizing professional experience workshops - organizing enrichment programmes for graduates Office of Information and Documentation <ul style="list-style-type: none"> - sending materials to STOU corners - providing library services to students - co-ordinating resource centers
Examination System	Office of Registration, Records, and Evaluation <ul style="list-style-type: none"> - supervising exams - developing test instruments - organizing workshops for exam writers

Administration System

Office of the Rector

- record-keeping
- public relations
- finance
- personnel
- planning and development
- materials and supplies

2.1 Admission and Registration System

STOU admits students once a year. Normally the University opens for admission from January to April. Information and application forms are made available from January to March. During the period February to April, prospective students fill in application forms and mail them to the University. Enclosed together with their applications are postal money orders for tuition fees and course materials. Those who meet admission requirements are admitted without entrance examination.

2.2 Production System

Courses offered by STOU are arranged in blocks to provide an integrated study of interrelated subjects. Each course block is worth 6 credits. A student must take at least 1 course (6 credits) but not more than 3 courses (18 credits) per semester. A four-year programme leading to a bachelor's degree requires 22 - 24 courses (132 to 144 credits).

Since opening, STOU has produced 243 new courses. The number of new courses produced for each semester is presented in Table 6.

Table 6: Number of New Courses Produced between 1980 - 1985

Academic Year	1st Semester	2nd Semester	Total
1980 - 1981	9	12	21
1982	22	30	52
1983	23	33	56
1984	29	35	64
1985	21	29	50
All totals	104	139	243

To produce course materials, STOU uses a team approach by setting up a course team. As of 1985, STOU had appointed 243 such course teams to produce course materials.

The course team consists of five categories of specialist:

- (1) subject or content specialists (not more than 7 persons)
- (2) media specialist
- (3) evaluation specialist
- (4) editor
- (5) secretary

Course team members may be assigned additional tasks as editor or secretary. Experts from outside organizations and staff members of other universities whose academic achievements are outstanding are invited to be course team members and co-writers. About 1,000 qualified outsiders have served as course producers. STOU organizes an intensive workshop for them before they start writing course materials.

There are two important components in the infrastructure of the production system: one is the Educational Broadcasting Production Center and the other is the Office of the University Press.

The Educational Broadcasting Production Center, donated by the Government of Japan, is equipped with modern production equipment. The construction started in December 1982 and was completed in February 1984. The Center comprises three television programme production studios and six radio programme production studios together with a wide variety of other useful facilities. It is capable of producing approximately 10,000 radio programmes and 2,000 television programmes per year.

The Office of the University Press is the other important element in the infrastructure for the production of printed materials. The University is using its own revenue for the construction of the building – 5,169 square metres – and the provision of printing machines. The building will be completed in 1986. At present the University has its own small print shop and relies on about 30 - 40 local printers outside the University for the printing of course materials.

As shown in Table 5, three offices are responsible for course production: the Office of Academic Affairs, the Office of Educational Technology, and the Office of the University Press. The management of the production system requires a great deal of planning and co-ordination among these three offices.

2.3 Delivery System

STOU students, who are spread throughout the country, receive all instructional materials by mail. As shown in Table 7, a large quantity of printed material is mailed to students each semester.

Table 7: Quantities of Materials Mailed to Students, 1983

Types to Material	1st Semester	2nd Semester
1. Registration materials	96,265	157,945 (copies)
2. Examination handbooks	151,335	127,903 (copies)
3. Broadcasting schedules	153,046	156,548 (copies)
4. Newsletters	960,000	822,208 (copies)
5. Instructional materials	405,188	350,221 (packages)

Table 7 shows only the major items. Other materials such as application forms and information booklets are also sent by mail. This poses a problem to postal services. To solve the problem, STOU works closely with the Communications Authority of Thailand. Successful operation of the delivery system requires planning, communication, co-ordination, and co-operation.

The Office of Educational Services is in charge of the delivery system. At present, STOU rents a warehouse to store and package materials. The University is now building its own warehouse of 7,450 square meters at its headquarters. This warehouse, which will be completed in 1986, will be an important component in the infrastructure for effective management of the delivery system.

2.4 Instruction System

Article 6 of the Sukhothai Thammathirat Open University Act B.E. 2521 (1978) prescribes the methods of instruction as follows:

“The education provided by the University shall be given through correspondence, radio and television broadcasting or other media which will enable students to learn by themselves without having to attend classes.”

To help students study on their own, STOU employs distance teaching methods by using the following media to impart instruction:

- (1) Main media: correspondence texts, textbooks, workbooks, radio and television broadcast handbooks, etc.;
- (2) Support media: radio and television broadcasts, including broadcasting of video-tapes, and course materials recorded on audio cassette tapes; and
- (3) tutorial and counselling sessions at various local and regional study centers throughout the country.

Since the management of the instruction system is quite complex and involves many outside agencies, considerable planning, communication, and co-ordination are needed for effective operation. The University responds to this challenge in the following ways:

2.4.1 Main media

The University sends all instructional materials to the students by mail as soon as they register.

2.4.2 Support media: radio and television

STOU broadcasts radio and television programmes daily. As shown in Table 8, over 150 radio programmes of 20 minutes' duration are broadcast weekly, totalling approximately 7,800 radio programmes per year. As for the television programmes, the University has permission from the Government to broadcast three programmes daily from 18:30 - 20:00. About 1,100 television programmes are broadcast per year.

Table 8: Radio and Television Broadcasts

Type of Programme	Duration of Programme	Number of Broadcasts
radio	20 minutes	150 programmes per week (7,800 per year)
television	30 minutes	3 programmes per day (1,100 per year)

2.4.3 Tutorials

Tutorials are organized to provide face-to-face interaction with students. To make tutorial sessions flexible and accessible to distance learners, the University has instituted the following procedure:

- (1) organizes the tutorials on Saturday and Sunday;
- (2) makes tutorials optional to students rather than compulsory;
- (3) holds the tutorials at local study centers close to students; and
- (4) selects appropriate courses for tutorials and holds the sessions for about 10 hours per course per semester.

At present tutorials are held for about 30 per cent of the courses, and about 30 per cent of the students attend these sessions. The sessions are organized at regional, local and special study centers as illustrated in Table 9. Regional universities and teachers' colleges serve as regional centers. Local study centers are located in secondary schools in the provinces. They provide facilities for tutorials and also for examinations. Regional study centers help the University select local tutors in the regions.

Table 9: Regional, Local, and Special Study Centers

Regions	Regional Centers	Local Study Centers	Special Study Centers		
			Library Corners	Agricultural Extension and Co-operative Centers	Health Science Centers
Bangkok Metropolis	3	—	3	1	5
Central Region	—	9	9	1	3
Northern Region	2	15	16	1	5
North-eastern Region	2	16	17	1	4
Eastern Region	1	7	8	1	2
Western Region	1	7	8	1	—
Southern Region	2	12	14	1	3
Total	11	66	75	7	22

2.4.4 Practical Work

It should be noted that in Table 9 there are special study centers for the School of Agricultural Extension and Co-operatives and the School of Health Science. These special centers serve as places for special tutorials and practical work. The University seeks co-operation from the Ministry of Agriculture and Co-operatives and also the Ministry of Public Health to establish these centers. For students in the nursing programme of the School of Health Science, co-operation is also obtained from the Ministry of Public Health to use hospitals and health centers where STOU students are employed as centers where students may gain practical experience.

2.4.5 Guidance and Counselling

The University uses a variety of means to provide guidance and counselling to distance learners. Staff members of local study centers who work for STOU on a part-time basis provide guidance to students who come to the centers. Group counselling is also encouraged. A half-hour meeting, normally between 08:30 - 09:00 before the start of the tutorial session, is conducted by STOU staff. In June 1985, the University organized a seminar on "Roles and Duties of Student Clubs" for the first time. About 80 students from 31 associations throughout the country attended the seminar at STOU headquarters. Student Clubs are expected to play active roles in guidance, counselling, and peer group teaching.

2.4.6 Library Services

The University seeks co-operation from the Non-Formal Education Department, Ministry of Education, to use public libraries throughout the country as STOU Corners. Educational materials produced by the University and additional reading materials are deposited at STOU Corners so that students can come for additional study. As illustrated in Table 9, there are 75 STOU Corners throughout the country.

2.5 Examination System

STOU organizes the final examination in every province every semester. Those who fail have a chance to take the examination again. In the second semester of the academic year 1984, STOU organized examinations in 91 centers throughout the country — 13 in Bangkok and 78 in the provinces. Normally regional and local study centers serve as examination centers.

The examinations, like the tutorials, are held on Saturday and Sunday. STOU's staff bring the examination papers to the examination centers, and staff members of local schools and colleges serve

as invigilators. As shown in Table 10, STOU's examination system requires a large number of facilities and invigilators. During an examination day, about 5,000 local staff members are working as invigilators. This requires a great deal of co-ordination.

Table 10: Number of Examination Rooms and Invigilators – First Semester 1984

	Saturday		Sunday	
	09:00 - 12:00	13:00 - 15:00	09:00 - 12:00	13:00 - 15:00
Number of Examination Rooms	2512	2246	2763	1978
Number of Invigilators	5024	4492	5526	3956

2.6 Administration System

This system concerns the general administration of the University and includes planning, budgeting, and finance. Some significant features in the administration of distance education are as follows:

- (1) All decision-making is collective. A team approach is employed in the management of the University.
- (2) As the distance education system requires a great deal of planning and co-ordination, the University puts a great deal of effort into preparing the annual operational plan. A two-day intensive workshop on operational planning is organized, and administrators from all offices and departments of the University, together with members of the Academic Senate, attend the workshop to map out the annual plan.
- (3) A Planning-Programming-Budgeting-System (PPBS) has been initiated in order to ensure efficient allocation of resources for distance education.

PART III THE ECONOMICS OF DISTANCE EDUCATION

In this part, the costs of distance education are presented. Three types of cost are discussed: cost to the institution, cost to individuals, and cost to society.

1. Institutional Costs

1.1 Institutional costs from Government Budget

Generally in Thailand, government universities receive about 90 per cent of their expenditure from the Government. STOU, however, receives a smaller portion. As shown in Table 11, STOU received only 0.5 per cent of the total higher education budget in 1980. In 1985, this was 1.3 per cent.

Table 11: Government Budget Allocated to STOU Compared with Total Higher Education Budget, 1980 - 1985

Unit = Baht			
Budget Year	Total higher education budget	Budget allocated to STOU	Percentage
1980	3,475,909,500	17,731,800	0.5
1981	4,019,747,300	46,857,900	1.2
1982	4,453,835,850	55,037,800	1.2
1983	5,068,237,620	69,647,800	1.4
1984	5,215,200,000	89,573,700	1.7
1985	5,419,621,000	68,136,000	1.3

1 US\$ = 27.00 Baht

1.2 Institutional Costs from University Revenue

In addition to the budget drawn from the government, STOU uses its own revenue for the operation of the University. Total expenditure from the two sources – government budget and university revenue – is presented in Table 12. From this table it can be seen that on average about 75 per cent of the total expenditure is from STOU's own revenue.

Table 12: STOU Total Expenditure from Government Budget and University Revenue, 1980 - 1985

Unit = Baht				
Budget Year	Government Budget		University Revenue	
	Amount	%	Amount	%
1980	17,731,800	32.07	37,558,000	67.93
1981	46,857,900	30.76	105,840,000	69.24
1982	55,037,800	24.57	168,931,800	75.43
1983	69,647,800	21.10	260,400,000	78.90
1984	89,573,700	22.72	304,600,000	77.28
1985	68,136,000	18.32	303,808,460	81.60

1 US\$ = 27.00 Baht

1.3 Institutional Cost Per Head

Operating costs per head of restricted-admission universities and open universities are presented in Table 13. From this table it can be seen that open universities have a much lower average cost. It should be noted that the open universities in this Table are STOU and Ramkhamhaeng University, which is the other open-admission university.

Table 13: Operating Cost Per Head from Government Budget and University Revenue of Restricted-Admission and Open Universities by Disciplines 1980

	Unit = Baht
Disciplines	Per Head
Restricted-Admission Universities	
1. Medical Science and Public Health	61,810.87
2. Agriculture, Forestry, and Fishery	36,718.37
3. Fine Arts and Applied Arts	28,920.36
4. Architecture and Regional Planning	22,111.73
5. Education and Teacher Training	20,507.39
6. Engineering	20,306.83
7. Natural Science	19,778.15
8. Mass Communications and Documentation	18,308.84
9. Mathematics and Computer Science	16,633.22
10. Others	15,208.63
11. Business Administration and Commerce	14,942.07
12. Humanities	14,332.56
13. Social-Behavioral Science	13,435.97
14. Law	11,970.81
Open Universities	
1. Business Administration and Commerce	1,695.95
2. Natural Science	972.72
3. Education and Teacher Training	638.08
4. Social-Behavioral Science	591.84
5. Law	461.34
6. Humanities	305.36

Source: Ministry of University Affairs, *Research Report on Operating Cost Per Head Fiscal Year 1980* (Bangkok 1984), Table 4, P. 25

It should be noted that the figures in Table 13 represent only operating costs. Investment costs such as those for building programmes, equipment, and other infrastructure are not included. From this Table it is possible to study the effects of the economy of scale. The large number of students in the open universities helps to reduce the average cost.

A comparison of operating costs per head in the same discipline is provided in Table 14. It can be seen from this Table that the average cost per head per year in the same discipline is much greater in restricted-admission universities. Comparison between the two types of university system in the discipline may be made, and it may be seen that the cost of the open universities varies from 2.13 per cent in Humanities to 11.35 per cent in Business Administration.

Table 14: Comparison of Operating Costs Per Head between Restricted-Admission Universities and Open Universities, 1980

Discipline	Type of University		Percentage
	(1) Restricted	(2) Open	
1. Business Administration and Commerce	14,942.07	1,695.95	11.35
2. Natural Science	19,778.15	972.72	4.91
3. Education and Teacher Education	20,507.39	638.08	3.11
4. Social-Behavioral Science	13,435.97	591.84	4.40
5. Law	11,970.81	461.34	3.85
6. Humanities	14,332.56	305.36	2.13

2. Private Costs

Personal costs to be borne by students are as follows:

2.1 Expenses for tuition fees and study materials

Expenses for fees and study materials charged by the University are:

- (a) Admission fees 150 Baht
(single payment on entering)
- (b) University fees per semester 150 Baht
- (c) Tuition fees per course 200 Baht
- (d) Educational materials per course 200 Baht

Educational materials include textbooks, workbooks, and recorded cassette tapes. All of these materials are mailed to students homes.

On average students take two courses per semester. The full load for students is three courses. If a student in the two-year programme takes three courses per semester and passes all courses, he will take two years to obtain his bachelor's degree. His expenditure may be as presented in Table 15.

Table 15: Student Expenditure on Fees and Materials in the Two-year Programme

Types of Expenditure	Unit = Baht			
	1st Year		2nd Year	
	1st Semester	2nd Semester	1st Semester	2nd Semester
1. Admission fees	150 Baht (5.6 US\$)	—	—	—
2. University Fees	150 Baht (5.6 US\$)	150 Baht (5.6 US\$)	150 Baht (5.6 US\$)	150 Baht (5.6 US\$)
3. Tuition Fees (3 courses)	600 Baht (22.2 US\$)	600 Baht (22.2 US\$)	600 Baht (22.2 US\$)	600 Baht (22.2 US\$)
4. Educational materials (3 courses)	600 Baht (22.2 US\$)	600 Baht (22.2 US\$)	600 Baht (22.2 US\$)	600 Baht (22.2 US\$)
Total	1,500 Baht (55.6 US\$)	1,350 Baht (50 US\$)	1,350 Baht (50 US\$)	1,350 Baht (50 US\$)

All totals = 5,550 Baht (205.6 US\$)

From the table it can be seen that a student who takes a full load and passes all final examinations spends 5,550 Baht for tuition fees and materials throughout the programme. The average income of students in 1984 was about 3,500 Baht per month (Appendix 5). The student thus spends about 6.6 per cent ($5,550 : 3,500 \times 24$) of his income for University expenses.

2.2 Personal Expenses

Personal expenses are composed of the following:

- (a) Travel expenses for tutorial sessions, final examinations, and intensive workshops and training.
- (b) Other expenses, such as costs of make-up examinations and sending letters and requests to the University.

As STOU provides tutorial sessions, final and make-up examinations in every province, travelling expenses are minimal.

3. Opportunity Costs

There are no opportunity costs or foregone earnings. STOU students are generally in full employment and contributing to the GNP of the country.

In fact, STOU has helped to reduce social costs. For example, in 1985 there were some 90 convicts enrolled with STOU. With the co-operation of the Department of Correction, Ministry of the Interior, the University provided distance education to these people. Graduates of this programme are expected to function as good citizens and thus the programme will be of real benefit to society.

Conclusion

From the previous discussion about STOU, the following conclusions may be drawn:

1. STOU has been in operation since 1978. Through flexible design the University has been able to extend educational opportunities to people in all walks of life, especially those in remote areas.
2. Learners in the distance education system need a flexible curriculum structure. STOU has provided both degree and non-degree programmes. Short courses, such as those provided in Certificate programmes, the Certificate of Achievement programme and Associate Student programmes, are offered in order to meet the demands of individuals and agencies for personal and professional development.
3. Adult learners need flexible learning schedules. The multi-media approach helps to meet these needs. Tutorials are optional and held on Saturdays and Sundays. Examinations are also organized on weekends at local study centers. These arrangements are necessary for successful teaching at a distance.
4. Existing facilities and resources are necessary for distance education. As students are spread throughout the country, existing local facilities and resources have to be utilized for the benefit of students. STOU has maximized the use of these facilities, such as secondary schools, teachers' colleges, hospitals, health centers, agricultural stations, and public libraries. Human resources, such as businessmen, lawyers, bankers, and nurses, are recruited as part-time tutors.
5. Flexible learning systems of distance education require efficient management systems. The management of distance education at STOU is conceptualized as consisting of different integrated systems: admission and registration, production, delivery, instruction, examination, and adminis-

tration. Each system requires sound planning, communication, co-ordination, and co-operation. It also needs appropriate infrastructure.

6. From STOU's experience, the cost of providing distance education seems to be less expensive than in restricted-admission universities. The economy of scale helps to reduce the average institutional cost. Costs to society are also less as taxpayers contribute only about 20 percent of the total institutional costs. Also, students themselves are adult workers and do not, therefore, forego their income. Costs to the students themselves are less as they study at home.

APPENDIX 1: PERCENTAGE DISTRIBUTION OF NEW STUDENTS BY SEX

School	1980 - 1981		1982		1983		1984	
	Male	Female	Male	Female	Male	Female	Male	Female
1. Home Economics	—	—	0.9	91.1	0.7	99.3	1.2	98.8
2. Law	—	—	91.2	8.8	82.9	17.4	85.6	14.4
3. Communication Arts	—	—	—	—	—	—	40.2	59.8
4. Political Science	—	—	—	—	76.6	23.4	78.9	21.1
5. Management Science	98.2	1.8	46.5	53.5	40.9	59.1	35.6	64.4
6. Health Science	—	—	46.7	53.2	29.4	70.6	15.9	84.1
7. Educational Studies	46.6	53.4	43.3	56.7	41.8	58.2	42.9	57.1
8. Economics	—	—	67.7	32.3	56.5	43.5	56.3	43.7
9. Agricultural Extension And Co-operatives	—	—	89.0	11.0	81.9	18.1	78.1	21.9
All Schools	50.8	49.2	67.2	32.8	55.7	44.3	50.9	49.1

APPENDIX 2: DISTRIBUTION OF NEW STUDENTS BY AGE

Age	1980 - 1981		1982		1983		1984	
	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%
17 - 22	4,171	5.4	5,849	8.4	10,090	20.1	20,176	23.7
23 - 25	19,626	25.5	13,601	19.6	12,094	24.1	21,812	25.7
26 - 30	27,195	35.4	19,963	28.7	12,292	24.5	21,517	25.3
31 - 35	12,358	16.1	13,982	20.1	6,573	13.1	10,297	12.1
36 - 40	6,946	9.1	8,540	12.3	4,051	8.1	5,650	6.6
41 - 50	4,674	6.1	4,972	7.1	3,090	6.2	4,026	4.7
51 - 60	713	0.9	651	0.9	424	0.9	491	0.6
over 60	73	0.1	66	0.1	22	0.1	45	0.1
No response	974	1.3	1,937	2.8	1,476	2.9	1,027	1.2
Total	76,730	100.0	69,561	100.0	50,112	100.0	85,041	100.0

APPENDIX 3: DISTRIBUTION OF NEW STUDENTS BY AGE
(Average and Median)

School	1980 - 1981		1982		1983		1984	
	Mean	Md	Mean	Md	Mean	Md	Mean	Md
1. Home Economics	–	–	26.92	25	25.79	24	25.03	24
2. Law	–	–	32.50	31	31.07	30	29.98	28
3. Communication Arts	–	–	–	–	–	–	24.77	23
4. Political Science	–	–	–	–	26.08	24	26.37	24
5. Management Science	33.00	31	27.86	27	25.97	24	25.66	24
6. Health Science	–	–	30.97	30	28.20	26	29.05	27
7. Educational Studies	29.20	27	28.80	27	28.37	26	28.15	27
8. Economics	–	–	28.44	27	25.10	24	24.57	23
9. Agricultural Extension And Co-operatives	–	–	29.49	28	26.87	25	26.83	25
All Schools	29.50	28	30.27	29	28.15	26	27.37	26

APPENDIX 4: DISTRIBUTION OF NEW STUDENTS BY OCCUPATION

Types of Occupation	1980 - 1981		1982		1983		1984	
	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%
Government Service	68,984	83.98	48,457	69.66	29,739	59.4	46,978	55.2
State Enterprise	942	1.15	5,457	7.84	2,953	5.9	4,787	5.6
Private Sector								
Employment	6,552	7.98	9,659	13.89	7,069	14.1	12,961	15.2
Private Business	275	0.33	1,438	2.07	2,183	4.4	3,463	4.1
Agriculture	43	0.05	89	0.13	567	1.1	924	1.1
Others	57	0.07	932	1.34	1,621	3.2	4,949	5.8
No employment					4,260	8.5	8,803	10.4
No response	5,286	6.44	3,529	5.07	1,720	3.4	2,176	2.6
Total	82,139	100.00	69,561	100.00	50,112	100.0	85,041	100.0

APPENDIX 5: DISTRIBUTION OF NEW STUDENTS BY MONTHLY INCOME

Monthly Income	1980 - 1981		1982		1983		1984	
	Number	%	Number	%	Number	%	Number	%
Under 1,000 Baht	526	0.7	1,683	2.4	3,623	7.2	1,265	1.5
1,001 - 2,000 Baht	14,097	19.6	8,144	11.7	6,793	13.6	9,698	11.4
2,001 - 3,000 Baht	42,452	55.5	24,054	34.6	16,089	32.1	26,694	31.4
3,001 - 4,000 Baht	12,561	16.4	16,300	23.4	9,006	18.0	12,918	15.2
4,001 - 5,000 Baht	4,280	5.6	7,675	11.0	4,807	9.6	6,844	8.0
5,001 - 6,000 Baht	1,024	1.3	4,035	5.8	2,476	4.9	3,150	3.7
6,001 - 7,000 Baht	573	0.8	2,199	3.2	1,571	3.1	2,192	2.6
Over 7,000 Baht	—	—	3,457	4.9	2,392	4.8	3,268	3.8
No response	45	0.1	2,014	2.9	3,355	6.7	19,012	22.4
Total	82,139	100.0	69,561	100.0	50,112	100.0	85,041	100.0

APPENDIX 6: PERMANENT STAFF MEMBERS *

School	Educational Level		Total
	Doctor's degree	Master's degree	
1. Home Economics	1	8	9
2. Law	2	13	15
3. Communication Arts	—	2	2
4. Political Science	3	4	7
5. Management Science	1	15	16
6. Health Science	—	9	9
7. Liberal Arts	3	14	17
8. Educational Studies	14	15	29
9. Economics	2	7	9
10. Agricultural Extension and Co-operatives	2	12	14
Total	28	99	127

* As of 30 June 1985

APPENDIX 7: PERMANENT ADMINISTRATIVE STAFF *

Office	Educational Level			Total
	Associate or lower	Master's degree	Bachelor's degree	
1. Office of Registration, Records and Evaluation	49	7	21	77
2. Office of Educational Technology	85	29	62	176
3. Office of Educational Services	27	10	22	59
4. Office of Academic Affairs	45	6	21	72
5. Office of the Rector	57	4	42	103
Total	263	56	168	487

* As of 30 June 1985